This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.

+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.

+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.

+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at `http://books.google.com/`

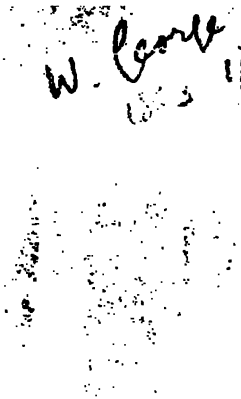

Dem. [illegible]

Ten

Hen: Townes

E: Coll: Reg:

17 - Oxon. - 45.

hunc Thomae Townes ex [illegible]

Hen: Fownes
E Coll. Reg
17 Oxon 45

LOGICÆ
PARTIS
COMPENDIUM.

LOGICÆ
ARTIS
COMPENDIUM.

Editio Undecima *Prioribus Emendatior.*

BIBLIOTHECA·BO

Authore
ROBERTO SANDERSONO,
Coll. *Lincoln. Oxon.* quondam *Socio*:
Et in eadem *Academia Sacræ Theologiæ Profeſſore Regio*: Poſtea Epiſc.
Lincoln.

OXONIÆ,
Typis *L. LICHFIELD*, Impenſis *E. BROUGHTON*
Bibliopolæ, MDCCXLI.

Price Bd 1s. 6d.

70. c. 89.

ENCHUS CAPITUM

LIBRI

Simplicium Tractatus

Pag.

Exemplum [illegible] 1
De Praedicamentis [illegible] 3
De Generibus [illegible] 6
De Differentia 9
De Proprio [illegible] 11
De tribus Definitionibus Ante-praedicamentalibus 13
De Reliquis Accepti Praedicamentis 16
De Praedicamentis in genere 19
De Praedicamento Substantiae 21
De Praedicamento Quantitatis 23
De Praedicamento Qualitatis 25
De Praedicamento Relationis 29
De Praedicamentis Actionis & Passionis 32
De Quaestionibus Praedicamentis 34
De Oppositis 38
De reliquis Post-praedicamentis 41
De Definitione 43

De

ENCHUS CAPITUM
LIB. I.
Simplicibus Terminis.

Pag.

Præcognita de Natura Logicæ 1
De Prædicabilibus in genere 3
De Genere, Specie, & Individuo 6
De Differentia 9
De Proprio & Accidente 11
De tribus Definitionibus Ante-prædicamentalibus 13
De Reliquis Antepradicamentis 16
De Prædicamentis in genere 19
De Prædicamento Substantiæ 21
De Prædicamento Quantitatis 23
De Prædicamento Qualitatis 25
De Prædicamento Relationis 29
De Prædicamentis Actionis & Passionis 32
De Quatuor ultimis Prædicamentis 34
De Oppositis 38
De reliquis Post-prædicamentis 41
De Definitione 43

18 De Oppositis
19 De Identitate & Diversitate

LIB. II.

De Propositionibus.

1 De Propositionis partibus
2 De Suppositione Terminorum
3 De Ampliatione & Restrictione
4 De Divisionibus Propositionis
5 De Oppositione Propositionum Categoricarum de Inesse
De Æquipollentia earundem
De Conversione earundem
De Modalibus
De Exponibilibus
De Hypotheticis

LIB. III.

De Discursu

De Argumentatione
De Partibus Syllogismi
De Fundamento Formæ Syllogisticæ
De Viribus Syllogismorum Figuris
De Reductione Syllogismorum
De Inventione

De Syllogismis quibusdam Speciebus 81
De Enthymemate & Sorite 107
De Syllogismo Hypothetico 110
De Inductione & Exemplo 112
De Fine & Praecognitis Demonstrationis 114
De Conditionibus propositionum Demonstrationis absolutis 116
De Conditionibus propositionum Relatis 120
De Demonstrationis variis gradibus 122
De Demonstratione διότι 126
De Demonstratione potissima 128
De Syllogismo Topico in genere 131
De Locis Topicis in genere 134
De Locis a Causa & Effectu 135
De Locis a Subjecto & Accidente 138
De Locis a Dissentaneis & Comparatis 140
De Locis a Conjugatis & Notatione 145
De Locis a Toto & Parte 147
De Locis a Genere & Specie 148
De Locis a definitione & divisione 150
De Loco a Testimonio 151
De Fallaciis in genere 153

28 De

28 *De Fallaciis in Dictione*
29 *De Fallacia extra Dictionem*
30 *De Methodis in genere*
31 *De Methodis in ſpecie*

APPENDIX PRIMA
De Uſu Logicæ.

1 *De Tractatione Simplicis Thematis*
2 *De Tractatione Problematis Solitaria*
3 *De Diſputatione*
4 *De Geneſi Methodica*
5 *De Analyſi Logica*

APPENDIX POSTERIOR
Miſcella.

1 *De Quinque Habitibus Mentis*
2 *De Circulo Diſciplinarum*
3 *De Colligendis Locis communibus*
4 *De Hiſtoria Logica*

LOGICÆ ARTIS Compendium.

LIB. I.

De Simplicibus Terminis.

CAP. I.

Præcognita de Natura Logicæ.

LOGICA, quæ & Synecdochicè *Dialectica*, eſt *Ars rationis*: ſive, eſt, *Ars inſtrumentalis dirigens mentem noſtram in cognitionem omnium intelligibilium* Ideoque debet eſſe omnium diſciplinarum prima, utpote ad reliquas acquirendas neceſſaria; quâ ratione *Ariſtoteli*, velut inſtrumentum Philoſophiæ, & reliquarum diſciplinarum, ὄργανον appellatur Parag. 1. *Definitio Logicæ.*

Utilitates ejus ſunt plurimæ, quas docebit uſus: *Finis* vero unicus, Cognitio ſcil. rerum. *Officia*, quibus, velut mediis finem ſuum conſequitur, cum alia nonnulla, tum præſertim *tria hæc*: Parag. 2. *Finis & officia Logicæ.*

1. *Definitio* } quoties res occurrunt } *Obſcuræ.*
2. *Diviſio* } } *Univerſæ.*
3. *Ratiocinatio* } } *Dubiæ.*

Parag 3. *Objectum Logicæ.*

Objectum Logicæ *primario* eſt, *Mens humana*; unde & Logicæ nomen, velut ἀπὸ τῆς λόγου, id eſt, ratione: *ſecundario* etiam & *Oratio*, quæ & ipſa λόγος dicta eſt, quâ ſc. ſenſa mentis noſtræ loquendo exprimimus.

Parag. 4. *Subjectum Logicæ.*

Materia, circa quam verſatur, eſt omne illud, ſive Ens, ſive non Ens, quod vel *Mente* complecti, vel *Oratione* eloqui poſſumus. Ratio autem *formalis* conſiderandi eſt *ſecunda intentio*. *Logicus* enim conſiderat omnia themata, non ſecundum proprias ipſorum naturas, ſed in quantum *Logicæ inſtrumenta* (quæ ſunt *ſecundæ notiones*) ſunt eis applicabilia. Hinc Logicæ pro diverſa ratione multiplex aſſignari poteſt *ſubjectum*.

Subjectum Logicæ

Informationis (ſive *objectum*) eſt λόγος id eſt
- Primario, *Mens humana*, ſive *Ratio*.
- Secundario, *Oratio*.

Operationis (ſive *ſubjectum materiale*) eſt *Thema*, ſeu *Quæſtio intelligibilis*, πρᾶγμα νοητόν.

Tractationis (ſive *ſubjectum formale*,)
- Totale & Adæquatum, eſt *Secunda intentio*.
- Principale, eſt *Syllogiſmus*; vel etiam magis ſpecialiter, *Demonſtratio*.

Parag. 5. *Partitiones Logicæ, & Organi Ariſtotelici*

Logicæ tres ſunt partes, pro numero actuum mentis ab ea dirigibilium; quarum *Prima* dirigit primum actum Mentis, ſc. *Conceptum ſimplicem*; id eſt, agit *de ſimplicibus Terminis*: quo pertinent introductio *Porphyriana*, & liber *Categoriarum Ariſtotelis*.

Se-

Secunda dirigit ſecundum actum Mentis, ſc. *Compoſitionem & Diviſionem*, & eſt *de Propoſitione*: quo ſpectat lib. de *Interpretatione*.

Tertia dirigit tertium & ultimum Mentis actum, ſc. *Diſcurſum*, & eſt *de Argumentatione & Methodo*; quo ſpectant *Analyticorum* Priorum libri duo, totidemque Poſteriorum, octo *Topicorum*, *Elenchorum* demum duo.

Quæſtiones Primi Capitis.

1. *De nomine Logicæ & Dialecticæ.*
2. *De Genere Logicæ.*
3. *De definitione Logicæ.*
4. *De fine Logicæ.*
5. *De variis Logicæ utilitatibus.*
6. *De neceſſitate Logicæ, ejuſque ordine ad reliquas diſciplinas.*
7. *De Objecto Logicæ.*
8. *De Subjecto Logicæ.*
9. De primis & ſecundis Intentionibus.
10. *De differentia Logicæ a cognatis diſciplinis, præſertim Rhetorica.*
11. *De variis Logicæ diviſionibus.*
12. *De Logicæ docente & utente.*

CAP. II.

De Prædicabilibus in genere.

Libellus *Porphyrianus Iſagoge* dicitur, ſive *Introductio*; quia eſt quædam quaſi portic[us] & veſtibulum *Logicæ Ariſtotelicæ*; ejus præcipuè partis, quæ in libro *Categoriarum* continetur: quo nomine & ab authore opus ſuſceptum eſt in gratiam *Chryſaorii* diſcipuli ſui. Ejus Subjectum eſt *Prædicabile*.

Parag. 1. *Scopus liticus & veſtibulum Logicæ Ariſtotelicæ; ejus præcipuè partis, quæ in libro Categoriarum continetur.* *belli Porphyriani.*

Parag. 2. *Definitio Prædicabilis.* Eſt autem *Prædicabile* (ſive *Univerſale*) *quod aptum natum eſt prædicari de pluribus.* Ut *Animal, Homo, Rationale, Riſibile, Album.* Idem ſunt reipſa *Prædicabile* & *Univerſale*; ſed differunt ratione; nam *Prædicabile* dicitur, quatenus de multis prædicatur. *Univerſale* vero quatenus ineſt in multis.

Parag. 3. *Numerus Prædicabilium.* *Prædicabilia* ſunt quinque, quæ & quinque *voces* appellantur; ſc. *Genus, Species, Differentia, Accidens* proprium, quod ſimpliciter *Proprium*; & *Accidens* Commune, quod ſimpliciter *Accidens*, dici ſolet Horum Genus & Species in *Quid*; Differentia in *Quale quid*; Proprium & Accidens in *Quale*; ſed Proprium *converſim* & neceſſario; Accidens *contingenter* & non converſim prædicantur

Parag. 4. *Utilitas Prædicabilium.* Cognitio Prædicabilium, (& conſequenter introductio *Porphyriana*) conducit ad quatuor, ſc ad

1. *Definitionem*, quæ ſemper eſt *Speciei*: conſtatque, ſi ſit propria & eſſentialis, ex *Genere* & *Differentia*; ſin impropria & deſcriptiva, ex *genere* & *proprio*, vel cumulo *Accidentium.*

2. *Diviſionem*, quæ plerumque eſt *Generis* in ſuas *Species* per oppoſitas *Differentias* aut *Propria*; non raro Subjecti in *Accidentia*, aut è contra.

3. *Demonſtrationem*, quæ eſt Syllogiſmus neceſſarius, cujus majus extremum eſt *Proprium*, minus extremum *Species*, Medius vero terminus Definitio Speciei eſſentialis ex *Genere* conſtans & *Differentia.*

4. *Prædicamenta*, quæ non ſunt aliud quàm coordinatio *Generum* & *Specierum* in directa, & *Differentiarum* in ſerie collaterali.

Æqua-

Prædicatio omnis aut est
- *Naturalis* sive *directa*: eaque vel
  - *Æqualis*; cum æquale prædicatur de æquali: ut *Rationale* vel *Risibile* de homine.
  - *Inæqualis*; cum vel superius prædicatur de inferiori (*univoce*) vel accidens commune de suo subjecto (*denominative*) ut *Animal* vel *Album* de *Homine*.
- aut *Non Naturalis*, eaque vel
  - *Indirecta*, & *contra naturam*, cum aut inferius de superiori prædicatur; aut subjectum de accidente: ut *Homo* de animali vel albo.
  - *Per accidens*, & *præter naturam*; cum è duobus accidentibus eidem communi subjecto inhærentibus, alterum de altero prædicatur; ut *hoc Album* de *hoc dulci*.

Ea solum prædicatio est hujus loci, & propriè Logica, quæ *directa* est, & *naturalis*.

Quæstiones ecundi Capitis.

1. *De libello Porphyriano.*
2. *De definitione Prædicabilis & Universalis.*
3. Sintne universalia in rerum naturâ, vel in solo intellectu?
4. Sintne corporea vel incorporea?
5. Existantnè extra singularia?
6. *De numero Prædicabilium.*
7. *De quadruplici utilitate Prædicabilium.*
8. *De variis prædicandi generibus.*

CAP.

CAP. III.

De Genere, Specie, & Individuo.

GEneris, inter alia significata, tres sunt *acceptiones*, quarum ut nobiliorum meminit *Porphyrius*: duæ *civiles*, tertia *Logica*.

Parag. 1. *Tres acceptiones Generis.*

Genus in acceptione

- *Prima*, est collectio multorum hominum, qui ad unum aliquem velut principium relati, cognatione quadam inter se sunt affecti; quo sensu *posteri Herculis genus* dicuntur *Heraclidarum*.
- *Secunda* est ortus uniuscujusque Principium, sive sit
  - *Generans*, ut Pater & majores; quomodo *Tantalus* dicitur *genus ducere a Jove*.
  - *Conservans*, ut locus & Patria: quomodo *Plato dicitur genere Atheniensis*.
- *Tertia*, quæ sola est Logica (sic dictum ob similitudinem quam habet cum genere civili, præsertim in secunda acceptione) *id est cui subjicitur Species*; *ut Animal*, cui subjicitur *Homo*.

Parag. 2. *Definitio Generis.* *Genus Logicum est, quod prædicatur de pluribus differentibus specie in quid*: ut *Animal* de homine & bove. Dicuntur autem ea *differre specie*, quæ habent diversas differentias constituentes; ut homo & bos; *prædicari* vero in *quid* ea, quæ apte respondent quæstioni quid *quid* sit res quæritur? Ut si quæratur; quid sit homo, aut bos? apte respondetur, quod sint Animalia.

Parag. 3. *Acceptio-* *Species (civilis)* inter alia sua significata accipitur pro externâ *forma* aut pluchritudine cor-

is: unde hominem pulchrum & for- *nes & de-*
, *ſpecioſum* dicimus. *finitiones*

Superiorum, & ut *Subjicibilis*, de- *ſpeciei.*
finitur eſſe id *quod ſubjicitur generi*;
atque iterum, id cui genus attribu-
itur in quæſtione quid eſt? Intel-
lige utrobique *Immediate.*

Inferiorum, & ut *Prædicabilis*, eſt
quod prædicatur (immediatè) *de plu-*
ribus differentibus numero (tantum) *in*
quid: ut *Homo*, de *Socrate* & *Platone.*

ntur autem ea *differre numero*, quæ diver-
umerum efficiunt, ut *Socrates*, *Plato*, &c.

era *generaliſſima*, ſive *ſumma*, ſunt qui- Parag. 4.
n datur ſuperius genus: vel, quæ ſunt *Generaliſ-*
iera, ut nunquam poſſint eſſe ſpecies, *ſima Speci-*
lantia. Species *ſpecialiſſimæ*, ſive *infimæ*, *aliſſima &*
quibus non datur ſpecies inferior; vel, *Subalter-*
a ſunt ſpecies, ut nunquam poſſint eſſe *na.*
: ut *Homo.* *Subalterna* genera, ſive ſpe-
balternæ, ſunt, quæ ad aliud & aliud
ſimul & genera ſunt & ſpecies: ut
l, *Vivens*, *Corpus.*

enus omne eſt latius qualibet ſui ſpecie. Parag. 5.
enus habet rationem *partis* & incom- *Canones*
ſpecies *totius* & completi; Genus *Ma-* *generis &*
Differentia *Formæ*, Species *Compoſiti.* *ſpeciei.*
ienus & Species prædicantur æqualiter
inferioribus.
eta natura Generis continetur in qua-
ui Specie; & Speciei in quolibet Indi-

enera ſumma ſunt tantum *decem*: Spe-
ſimæ ſunt in aliquo certo, ſed nobis in-
) numero.

Indi-

Parag. 6. Definitio individui.

Individuum est, quod de uno solo prædic
ut *Socrates*. Habet & hæc vox alias su
ceptiones; sed hic sumitur pro Ente *sing*
ita determinato & restricto, ut sit prorsi
divisibile in inferiora.

Parag. 7. *Individui acceptiones.*

Individuum aliud est

Certum & determinatum, quod exprimitur vel per

- Nomen proprium, ut
  tes, Bucephalus: & dicit
  dividuum *Signatum*, fivi
  terminatum.
- Nomen commune &
  nomen demonstrativum
  hic Homo, ille Equus: &
  tur individuum *Demons*
  vum.
- Circumlocutionem aliq
  quæ fit etiam multis m
  ut *Sophronisci filius pro Soc*
  Orator pro Cicerone, &c. E
  citur Individuum *exHyp*
  vel *Periphrasticum*.

Vagum & indeterminatum, quod e
mitur per nomen commune, & sig
particulare: ut, *aliquis Homo, quidam E*

Individua sunt numero infinito & va
ideoque nec sub scientiam cadere possun
dividua ejusdem speciei distinguuntur i
se proprietatibus quibusdam accidental
quarum collectio in duobus nunquam p
esse eadem.

Quæstiones Tertii Capitis.

1. *De acceptionibus Generis & Speciei.*
2. *De prima definitione Generis.*
3. *De secunda definitione Generis*
4. *De definitionibus Speciei subjicibilis*
5. *De tertia definitione Speciei.*

6. *De arbore Porphyriana.*
7. *De conſervatione Generis & Speciei in ſuis inferioribus.*
8. *De Individui definitione.*
9. *De Individui diverſis modis.*
10. De principio Individuationis.
11. *De numero generum, ſpecierum, & Individuorum.*
12. *De Collatione generis cum reliquis Prædicabilibus.*
13. *De Collatione ſpeciei.*

CAP. IV.

De Differentia.

Differentia tribus modis dicitur

Communiter; quâ res ab aliis, vel etiam à ſeipſis, differunt accidente aliquo *ſeparabili*, ut *Socrates* ſtans à *Platone* ſedente, & *Socrates* ſenex à *Socrate* puero. Parag. 1. *Acceptiones.*

Proprie; quâ res ab aliis differunt accidente aliquo *inſeparabili* ut *Socrates* à *Platone* per naſi aduncitatem.

Maxime proprie; quâ res inter ſe forma *eſſentiali* differunt: ut *Socrates* à *Bucephalo* per Rationis facultatem.

Ex his differentia Communis eſt ſeparabilis, reliquæ inſeparabiles; Communis facit *alteratum*; Propria *alterum*; maxime Propria *aliud*: Iſtæ ſunt differentiæ per accidens, hæc eſt per ſe: Illæ recipiunt magis & minus, hæc non; Illæ ad duo ultima Prædicabilia pertinent,

nent, hæc ſola conſtituit tertium Prædicabile.

Parag. 2. Definitiones Differentiæ.

Quinque ſunt apud *Porphyrium Differentiæ* definitiones.

1. Differentia eſt, quâ ſpecies ſuperat genus: ut per *Rationale* Homo ſuperat animal.

2. *Differentia eſt apta nata prædicari de pluribus differentibus ſpecie* (vel numero tantum) *in quale quid.* Ea autem dicuntur prædicari in *quale quid*, quæ apte reſpondent quæſtioni, qua, *qualis* ſit res ſecundum *eſſentiam*, quæritur; ut ſi quæratur qualis ſit homo ſecundum eſſentiam? apte reſpondetur, quod *Rationalis.*

3. Differentia eſt, quæ vim habet dividendi (id eſt *ſeparandi & diſtinguendi*) ea quæ ſunt ſub eodem genere; ut Rationale dividit hominem à bruto.

4. Differentia eſt, qua res inter ſe differunt.

5. Differentia eſt, qua res ita inter ſe differunt, ut ad conſtituendam rei eſſentiam plurimum conferat, ſitque ejus pars. Quanquam hæc non tam nova definitio cenſenda eſt, quam explicatio quædam & abſolutio ſuperioris. Ex his quinque definitionibus ſola ſecunda competit differentiæ, quatenus eſt *Prædicabile.*

Parag. 3. Divisiones Differentiæ.

Differentia conſideratur vel ut eſt { *Diviſiva Generis*, quatenus dividit genus in ſuas ſpecies, ut *Rationale Animal.* / *Conſtitutiva ſpecici*, quatenus conſtituit ſpeciem in ſuo eſſe; ut *Rationale hominem.*

Hæc diviſio eſt ejuſdem rei in diverſos tantum modos: eadem enim Differentia perpetuo eſt & Diviſiva, & Conſtitutiva, diverſo tamen reſpectu.

Diffe-

Differentia constitutiva alia est { *Generica*, quæ constituit speciem subalternam; ut, *sensibile Animal*. / *Specifica*, quæ constituit speciem infimam; ut, *Rationale hominem*. }

Quæstiones Quarti Capitis.

1. *De tribus acceptionibus Differentiæ.*
2. *De prima definitione Differentiæ.*
3. *De secunda definitione Differentiæ.*
4. *De reliquis definitionibus Differentiæ.*
5. *De divisionibus Differentiæ.*
6. *De collatione Differentiæ cum reliquis prædicabilibus.*

CAP. V.

De Proprio & Accidente.

PRoprium dicitur quatuor modis. Proprium *primo modo* est, quod convenit soli, non omni: ut homini *mederi*. Parag. 1. *Quatuor modi proprii.*

Proprium *secundo modo* est, quod convenit omni, non soli: ut homini *bipedem* esse. Et iste modus est omnium maximè improprius.

Proprium *tertio modo*, quod convenit omni, & soli, sed non semper: ut homini *canescere in senectute*. Etsi accuratè loquendo, non detur aliquod hoc modo proprium: quod enim omni convenit, id & semper conveniat necesse est.

Proprium *quarto modo* (quod solum constituit quartum *Prædicabile*) est, quod *convenit omni, soli, & semper*: ut homini *risibilitas*. In

iſtis deſcriptionibus ly *Soli* refertur ad ſpeciem; ly *Omni* ad inferiora ſpeciei.

Parag. 2. *Canones Proprii quarto modo.*

1. Proprium fluit à principiis eſſentialibus ſpeciei, *ut riſibilitas a rationalitate*. Hinc proprium dicitur ad rei eſſentiam pertinere; non ut *conſtituens*, ſed ut *conſequens* eſſentiam

2. Proprium etſi *realiter* idem, *formaliter* tamen differt à ſua ſpecie.

3. Proprium reciprocatur cum ſpecie: & proinde eſt & inſeparabile à ſua ſpecie, & incommunicabile alteri.

4. Proprium aliud eſt
- *Genericum*, quod fluens à principiis ſpeciei ſubalternæ, cum ea reciprocatur: ut *Mobile* cum Corpore.
- *Specificum*, quod fluens à principiis ſpeciei infimæ, cum ea reciprocatur; ut *Riſibile* cum Homine.

Parag. 3. *Accidentis definitiones.*

Accidentis tres definitiones tradit *Porphyrius*.

1. Accidens eſt, quod *adeſt & abeſt ſine ſubjecti interitu, ut Albedo*. Eſt autem Subjectum illa ſubſtantia cui inhæret Accidens, & quæ illud ſuſtentat; ut *Cygnus*.

2. Accidens eſt, quod contingit eidem ineſſe, & non ineſſe.

3. Accidens eſt, quod nec eſt genus, nec ſpecies, nec differentia, nec proprium, ſemperque in re aliqua ſubjecta inhæret: unde illud, *Accidentis eſſe eſt ineſſe*.

Idem accidens numero non poteſt eſſe in diverſis ſubjectis; ſive ſimul, ſive ſucceſſive.

Parag. 4. *Diviſiones accidentis*

Accidens aliud eſt
- *Separabile*, quod etiam actu poteſt ſeparari à ſuo ſubjecto *ut frigus* ab aqua.

Inſe

aliud | *Inſeparabile*, quod non niſi intellectu ſeparari poteſt; ut *humor* ab aqua.

Accidentia nonnulla certum ſubjectum aut conſignificant. & *Copulata* dicuntur; ut *Semicitas*: aut ſupponunt, & Propria dicuntur (primo ſc modo) ut *Grammatica* Quorum illa Propria ſunt certæ alicujus *ſpeciei*, illa certæ alicujus *partis*.

Quæſtiones Quinti Capitis.

1. *De tribus primis modis Proprii.*
2. *De definitione Proprii quarto modo.*
3. *De fluxu Proprii a principiis ſpeciei.*
4. *De reciprocatione proprii & ſpeciei.*
5. *De formali diverſitate Proprii & ſuæ ſpeciei.*
6. *De variis acceptionibus Accidentis.*
7. *De Accidentis definitionibus.*
8. *De Inhærentia accidentis.*
9. *De unitate Subjecti accidentis.*
10. *De accidente ſeparabili & inſeparabili.*
11. *De aliis diviſionibus accidentis.*
12. *De Collatione proprii cum reliquis prædicabilibus*
13. *De Collatione accidentis.*

CAP. VI.

De tribus definitionibus Antepræ dicamentalibus.

Antepræ dicamentum eſt doctrina præambula immediate conducens ad doctrinam *Prædicamentorum*. Sunt autem *Antepræ-dicamenta* Parag. 1. *Antepræ-* di-in genere.

dicamenta in genere tria, in ſpecie ſep
Tres ſc *Definitiones*, duæ *Diviſiones*, duæ i
Regulæ.

Definitiones ſunt Æquivocorum, Univo
rum, & Denominativorum.

Parag. 2. *Prima definitio, Æquivocorum.* *Æquivoca* (æquivocata) *ſunt quorum no ſolum eſt commune, ratio autem ſubſtantiæ* (id eſſentialis definitio) *ſecundum illud nomen atque alia* : ut *Animalis* nomen commune *homini vivo & picto*, ſed diverſa eſt defini utriuſque *Æquivocum* (*æquivocans*) eſt men illud commune, quod ſuis ſignificatis cundum diverſas rationes attribuitur : *Gallus* eſt Æquivocum æquivocans, *Gallus mo, & gallus avis* Æquivoca æquivocata.

Parag. 3. *Diviſio Æquivocorum.* Æquivoca alia ſunt
- *A caſu*, de quibus nulla d poteſt ratio, cur in eodem co muni nomine conveniant ; *Gallus homo & avis* : & h ſunt propriiſſime *Æquivoca*
- A *conſilio*, de quibus aſſign poteſt aliqua ratio dependent vel ſimilitudinis, cur conve ant in nomine ; ut *homo vi & pictus* : quæ *æquivoca unum*, aut per Synecdoch *Analoga quandoque appellantu*

Parag. 4. *Canones Æquivocorum.* 1. Æquivoca ante factam diſtinctionem n definiri poſſunt, nec ſub ſcientiam cadere.

2. Ens reſpectu decem prædicamentoru eſt *Commune analogum*.

3. *Analogum* per ſe poſitum præſumit ſtare pro famoſiori *Analogato*.

Parag. 5. *Secunda definitio, Univocorum.* *Univoca* (univocata) *ſunt quorum & nom commune eſt, & ratio ſubſtantiæ ſecundum ill nomen eadem* : ut *Animalis* & nomen & de

nit

nitio, communis est *Homini*, & *Equo*, & *Leoni*. *Univocum* (*univocans*) est nomen illud commune quod secundum eandem rationem multis attribuitur: ut *Animal Homini, Bovi, Leoni.* Æquivocis aliquando opponuntur *multivoca*; Univocis *Diversivoca*

Denominativa (*ut vulgo dici solent, rectius fortasse* denominata *dicenda*) *sunt, quæ solo* (*casu*) hoc est terminatione vocis, *ab aliquo differentia, habent ab eo nominis appellationem*: ut à justitia justus. Parag. 6 *Definitio tertia, de nominativorum.*

In omni denominatione sunt tria sc.
- *Forma Denominans*; & est accidens abstractum inhærens Subjecto: ut *Justitia*.
- *Subjectum denominatum*; & est substantia cui forma inhæret; ut *Socrates*
- *Denominativum*, & est Accidens concretum, quod de subjecto prædicatur, & à forma oritur: ut *Justus*.

Denominans & denominativum, ut *justitia & justus*.

Quantum ad
- *Vocem*: Conveniunt in *Principio*, Differunt *in Fine*.
- *Significationem*: Conveniunt *in re significata*. Differunt *in modo significandi*.

Usus harum definitionum est, ut discernatur triplex forma prædicationis; *Æquivocæ* sc. *Univocæ* & *Denominativæ*. Parag. *Triplex forma Prædicationis.*

Prædicari
- *Æquivoce*, est prædicari secundum nomen & non secundum definitionem: quomodo *Ens* prædicatur, de decem prædicamentis.

Uni-

Prædicari { *Univoce*, eſt prædicari ſecundum utrumque; quomodo *ſuperiora* prædicantur de inferioribus ejuſdem Prædicamenti.
Denominative, eſt prædicari in concreto ad modum accidentis de ſubjecto: quomodo *Accidentia* in novem ultimis Prædicamentis prædicantur de ſubſtantiis in *primo*.

Quæſtiones Sexti Capitis.

1. *De Anteprædicamentis in genere.*
2. *De prima definitione*, viz. *Æquivocorum.*
3. *De ſecunda definitione*, viz. *Univocorum.*
4. *De tertia definitione*, viz *Denominativorum.*
5. *An Ens ſit Analogum ad decem prædicamenta?*
6. *De multivocis, & diverſivocis.*
7. *De triplici forma Prædicationis.*

CAP. VII.

De reliquis Anteprædicamentis.

Parag. 1. *Prior diviſio Vocum.*

DUÆ ſunt *diviſiones*: Eorum quæ dicuntur, hoc eſt *Vocum*, una; altera eorum quæ ſunt, id eſt *Rerum*.

Vocum aliæ ſunt { *Complexæ*, quæ dicuntur cum conjunctione; ut *Socrates currit, Plato legit.*
Incomplexæ, quæ dicuntur ſine conjunctione; ut *Socrates, currit, legit.*

Complexio & *incomplexio*, ſi ſpectentur *quoad vocem*, vox *incomplexa* erit, quæ eſt unica tantum dictio; *complexa*, quæ plures. Sin

quoad

quoad rem ipſam & *conceptum intellectus* in re fundatum, vox incomplexa erit, cui reſpondet in intellectu conceptus ſimplex; complexa cui complexus.

Hinc fit, ut voces ſint aliæ
- *Simpliciter incomplexæ*; quando ſimplici dictioni ſimplex conceptus reſpondet: ut *Homo, Animal.*
- *Simpliciter complexæ*; quando pluribus dictionibus reſpondet in intellectu conceptus complexus; ut *Homo eſt Animal.*
- Partim complexæ, partim incomplexæ: & ſunt vel
  - *Incomplexæ voce, & complexæ re*; quando ſimplici dictioni reſpondet in intellectu conceptus complexus: ut *Pluit.*
  - *Complexæ voce, & incomplexæ re*; quando pluribus dictionibus reſpondet in intellectu conceptus ſimplex: ut *Corpus Animatum.*

Res aliæ ſunt *univerſales*, aliæ *ſingulares*, quarum univerſales dicuntur de Subjecto: Singulares vero non. Aliæ rurſus *Subſtantiæ*, aliæ *Accidentia*: quorum *Accidentia* inſunt in Subjecto; *Subſtantiæ* vero non. Ex horum complexione oritur quadrimembris diviſio *rerum* iſta. Parag. 2. *Secunda Diviſio rerum.*

Eorum, quæ ſunt, quædam
- *Dicuntur de ſubjecto, & non inſunt in ſubjecto*: & ſunt Subſtantiæ univerſales: ut *Animal.*
- *Inſunt in, & non dicuntur de*; & ſunt accidentia ſingularia: ut *hoc Album.*
- *Et inſunt in, & dicuntur de*: & ſunt accidentia Univerſalia: ut *Album.*
- *Nec inſunt in, nec dicuntur de*: & ſunt Subſtantiæ ſingulares: ut *Socrates.*

ıg. 3. 'e in lici de ect o.

Multi sunt modi *inessendi*, de quibus versiculi:

Insunt Pars, Totum, Genus & Species, Calor igni.
Rex in regno, Res in fine, locoque locatum.

Sed illud solum dicitur inesse in subjecto (quod ad præsens negotium pertinet) *quod inest alicui non tanquam pars, nec potest separatum ab eo cui inest, subsistere.*

Subjectum est duplex; aliud

Prædicationis, sive *de quo*: quod subjicitur in prædicatione, ut *Socrates est homo*: *Socrates* ibi subjicitur homini: quale intelligitur in ly *Dici de subjecto.*

Inhæsionis, sive *in quo*: quod subjicitur Accidenti; sive, cui Accidens inhæret, ut *Socrati albedo*: quale intelligitur in ly *Inesse in subjecto.*

'ag. 4. gula ma. βά. ϑ.

Quando alterum de altero tanquam de subjecto prædicatur (*directe & affirmative*) quicquid prædicatur (*per se & directe*) de prædicato, prædicatur etiam de subjecto: ut quia *Animal* prædicatur de *homine*, etiam *Corpus*, *quod de animali* prædicatur, de homine prædicatur. Est autem *directa* prædicatio, quoties superius prædicatur de inferiori, aut æquale de æquali: Prædicatio vero *per se*, quoties prædicatum est unum ex quatuor prioribus prædicabilibus, aut ex eis conflatum. Usus Regulæ est, tum ut ostendatur ordo, qui est inter superiora & inferiora ejusdem Prædicamenti: tum ut possimus quamlibet rem propositam expeditius certiusque ad proprium suum prædicamentum referre.

Di-

Diversorum generum non subalternatim positorum diversæ sunt species & differentiæ: ut *Animalis*, & *Scientiæ*. Genera dicuntur *subalternatim* poni, quorum unum essentialiter continetur sub altero; ut *Animal*, & *Corpus*: non subalternatim vero, quorum neutrum sub altero essentialiter continetur: ut *Animal* & *Scientia*. De his expresse datur regula, non de illis: nihil enim impedit illorum easdem esse species & differentias, ut *Animalis*, & *Corporis*. Usus Regulæ potissimum est ad vitandum confusionem Prædicamentorum, & ad distinguendum inter se res diversorum Prædicamentorum.

Parag. 5. *Regula secunda.* κατὰ πλάτος.

Quæstiones Septimi Capitis.

1. *De divisione Vocum.*
2. *De divisione Rerum.*
3. *De modis Inessendi.*
4. *De priori Regula.*
5. *De posteriori Regula.*

CAP. VIII.

De Prædicamentis in Genere.

1. PRædicamentum est generum, specierum, & individuorum, secundum sub & supra series ordinata. Suntque ea numero totidem, quot genera summa, à quibus singulis singula appellationem suam sunt sortita: sc *Substantia*, *Quantitas*, *Qualitas*, *Relatio*, *Actio*, *Passio*, *Ubi*, *Quando*, *Situs*, *Habitus*. Singulorum exempla disticho comprehenderunt,

Parag 1. *Numerus & definitio Prædicamentorum.*

1 2 3 4 5 6
Arbor Sex Servos Fervore Refrigerat Ustos.
7 8 9 10
Ruri Cras Stabo, nec Tunicatus ero.

Parag. 2. *Quæ in eis collocentur, & quæ non.*

In aliquâ istarum classium quicquid uspiam rerum est collocatur; modo sit *unum* quid, *reale*, *completum*, *limitataque* ac *finitæ naturæ*. Exulant ergo his sedibus *Intentiones secundæ*, *Privationes & Ficta*, quia non sunt realia: *Concreta*, *Æquivoca*, & *Complexa*; quia non sunt una; *Pars*, quia non est completum quid; *Deus*, quia non est finitæ; *Transcendens*, quia non est limitatæ naturæ. Hinc versiculi;

Complexum, Consignificans, Privatio, Fictum,
Pars, Deus, Æquivocum, Transcendens, Ens rationis:
Sunt exclusa decem classibus ista novem.

Ita tamen ut istorum plurima *Analogicè*, vel *reductivè*, vel *per accidens*, ad Prædicamenta pertinere aliquando possint.

Quæstiones Octavi Capitis.

*1. An Prædicamenta sint Logicæ Considerationis, & quomodo?
*2. De libro Categoriarum *Aristotelis*.
3. *De nomine & definitione Prædicamenti.*
4. *De numero Prædicamentorum?*
5. *An omne Ens sit in Prædicamento.*
6. *De vocibus Complexis.*
7. *De vocibus Concretis.*
8. *De Privationibus.*
9. *De fictis rebus.*
10. *De partibus rerum.*
11. *De Deo Opt. Max.*
12. *De Æquivocis & Analogis.*
13. *De Transcendentibus.*
14. *De Entibus Relationis.*

15. De

15. *De Individuis & Differentiis.*
16. An idem poſſit eſſe in diverſis Prædicamentis?

CAP. IX.

De Prædicamento Subſtantiæ.

SUbſtantia eſt *Ens per ſe ſubſiſtens*; eſtque omni Accidente prior *Ordine*, *Natura*, & *Cognitione*; eique ſubſtat ſuſtentando ipſum. Subſtantia *Prima* eſt vel *Secunda*. *Prima*, ſive ſingularis & individua, eſt, quæ neque de ſubjecto aliquo dicitur, neque alicui ſubjecto ineſt, ut *Socrates*, *hic homo*. *Secundæ* ſunt primarum ſpecies, & ſpecierum genera, uſque ad ipſam ſubſtantiam ſummum Genus, ut *Homo*, *Animal*, &c. Parag. 1. *Definitio, & diviſio Subſtantiæ.*

Subſtantiarum Prima eſt *magis* ſubſtantia (hoc eſt, *perfectior*) quam Secunda: quia pluribus ſubſtat: ſecundarum vero Species; in quantum vicinior Primæ quam Genus; & ſimpliciter omnia inferiora ſuperioribus. Poſitis primis ſubſtantiis, ponuntur reliqua omnia, cum *ſecundæ ſubſtantiæ*, tum etiam *accidentia*; unde illud vulgatum; *Nato* Socrate *naſcuntur omnia Prædicamenta*: & iis ſublatis nihil aliorum poteſt remanere; non *ſecundæ ſubſtantiæ*, quia illarum eſt dici de Primis; nec etiam *accidentia*, quia illorum eſt ineſſe in Primis. Parag. 2. *Comparatio ſubſtantiarum.*

Proprietates ſubſtantiæ *Ariſtotelis* ſunt ſex. Parag. 3. *Proprietates ſubſtantiæ.*

1. *Subſtantia non ineſt in ſubjecto.* Hoc convenit omni ſubſtantiæ: non completæ modo, ſed & differentiis etiam, ac partibus ſubſtantiarum; eique ſoli.

2. *Subſtantia prædicatur univoce de iis de quibus prædicatur.* Hoc convenit omnibus & ſolis ſe-

ſecundis ſubſtantiis, earumque differe
nam à *prima* ſubſtantia nulla ſumitur p
catio.

3. *Omnis ſubſtantia videtur ſignificare h*
quid, id eſt, rem ſingularem. Sed revera ho
primæ convenit; quum ſecundæ potius(
ter-differentias) *quale quid* ſignificent,
naturam univerſalem.

4. *Subſtantiæ nihil contrariatur.* Nec
ſubſtantia ſubſtantiæ contraria eſt, (niſi
qualitatum) nec accidens ſubſtantiæ

5 *Subſtantia non ſuſcipit magis &*
Hoc ut ſuperius, convenit omni, non

6. *Subſtantia* (quod eſt ei maximè p
um) *eadem numero manens eſt capax con*
orum, ut aqua caloris & frigoris.

In hoc Prædicamento reponuntur

Parag. 4. *Quæ res huc pertineant.*

1. Omnes *Spiritus incorporei*: ut A
Dæmones, Anima.

2. *Corpora Cæleſtia*: ut Orbes, Stellæ.

3. *Quatuor Elementa*: ut Ignis, Aër,
Terra.

4. *Imperfecte miſta*: ut Vapor, Grando,
via, Fulgur.

5. *Metalla*: ut Aurum, Æs, Plumbum

6. *Mineralia reliqua*: ut Lapides, Ge
Sal, Bitumen.

7. *Plantæ*: Herbæ ſc. Frutices, & Arb
ut Lactuca, Roſa, Quercus.

8. Plantarum *flores* & *fructus*, ut Hy
thus, Lillium, Glans, Pyrum.

9. *Animalia*: ut Homo, Leo, Aquila,
cer, Vipera.

Quæſtiones Noni Capitis.

1. *De ordine Subſtantiæ.*

Quæſtiones Decimi Capitis.

1. *De ordine Quantitatis & reliquorum novem prædicamentorum.*
2. *De definitione Quantitatis.*
3. *De duabus diviſionibus Quantitatis.*
4. *De Linea, Superficie, & Corpore.*
5. *De Numero.*
6. *De Loco, Tempore, & Oratione.*
7. *De prima & ſecunda proprietate Quantitatis.*
8. *De tertia proprietate Quantitatis.*
9. *De rebus pertinentibus ad prædicamentum Quantitatis.*

CAP. XI.

De Prædicamento Qualitatis.

Qualitas eſt *forma accidentalis, a qua ſubſtantia denominatur qualis*: ut *Albedo*. *Quale* eſt, quod à qualitate denominativè dicitur: ut *album*. Qualitatis Prædicamentum omnium copioſiſſimum eſt; ſed omnis illa varietas ad quatuor genera reducitur ab *Ariſtotele*: ſc. *Habitum & Diſpoſitionem*; *Naturalem Potentiam, & Impotentiam*; *Qualitatem Patibilem, & Paſſionem*; *Formam, & Figuram*. Parag. 1. *Definitio qualitatis, & qualis.*

Habitus eſt *Qualitas acquiſita* (vel divinitus infuſa) *per quam ſubjectum fit habilius ad edendas aliquas operationes, ad quas edendas per naturam minus eſt habile*: ut *Grammatica*. Hæc ſi firmius radicetur in ſubjecto, ita ut non ſit facile mobilis, propriè *Habitus*; ſin levius, & ita, ut ſit facilè mobilis, *Diſpoſitio* potius appellatur; quæ eſt quaſi habitus quidam *in-* Parag. 2. *Prima ſpecies qualitatis.*

choatus, habitumque perfectum præcedit, velut gradus ad eum.]

Huc pertinent,

Parag. 3. *Quæ res huc pertinent.*

1. Omnes *Habitus corporis*: ut Sanitas, Robur, Morbus, *morborumque ſpecies*: ut Febris, Hydrops.

2. *Habitus infuſi* mentibus *Angelicis* vel *Humanis*: ut Fides, Charitas, Donum Linguarum.

3. *Diſciplinæ* omnes, cæterique *habitus mentis* acquiſiti: ſive *Scientiæ* ſint, ut Phyſica, Geometria; ſive *Sapientiæ*, ut Metaphyſica; ſive *Intelligentiæ* Principiorum, ſpeculativorum aut practicorum; ſive *Prudentiæ*, ut Ethica, Politica, Theologia: ſive *Artes* propriè dictæ, ut Logica, Pictura, Medicina.

4. *Habitus* omnes *morales*; ſive *Virtutes* ſint, ut Juſtitia, Liberalitas; ſive ſint adverſa *Vitia*, ut Injuſtitia, Prodigalitas.

5. Omnium prædictorum *initia incompleta.*

Parag. 4. *Secunda ſpecies qualitatis.*

Potentia naturalis eſt *Qualitas* à naturâ inſita, per quam ſubjectum aptum eſt ad aliquid agendum, vel ad reſiſtendum: ut *Riſibilitas*, *Docilitas*. *Impotentia* vero, per quam ſubjectum aptum eſt ad aliquid patiendum; ad agendum vero, vel reſiſtendum impotens & ineptum: ut *ſterilitas*, *ſtupiditas*. Potentiæ nomen plerumque *activam* potentiam denotat: Impotentiæ *paſſivam*.]

Huc pertinent omnes,

Parag 5. *Tertia ſpecies qualitatis.*

1. *Facultates ſubſtantiarum*, ab eſſentialibus ipſarum formis profluentes: aut Facultas volendi, loquendi, ridendi in homine; hinniendi, & currendi in equo.

2. *Vires* Herbarum, Metallorum, Lapidum.

3. *Occultæ*

3. *Occultæ qualitates* corporum, & omnia iſta ſtupenda naturæ miracula: ut ſympathia, antipathia

4. *Influentiæ*, (ſi quæ ſint) corporum cœleſtium.

5. *Diſpoſitiones* temperamentorum & organorum corporis: ut nativa ſanitas, valetudo, robur, *&c.*

6. *Vires animi*, prout ſequuntur temperamentum corporis: ut ingenium, docilitas, ſtupiditas, *&c.*

Patibilis qualitas eſt ea quæ efficit paſſionem in ſenſibus, ut *Calor.* Quæ, ſi conſtans ſit & permanens in ſubjecto, *Patibilis qualitas* eſt propriè; & denominat ſubjectum *ſimpliciter quale*: ſin à ſubitâ aliquâ animi commotione aut paſſione ita repente oriatur, ut mox evaneſcat, *Paſſio* appellatur; nec denominat ſubjectum, niſi *ſecundum quid, quale.* Ut *Rubedo* & *Pallor* ſunt patibiles qualitates, & ab his *Socrates* dicitur ſimpliciter *Rubicundus*, vel *Pallidus*: at *Rubor ex verecundia, & a timore Pallor* paſſiones ſunt, à quibus *Socrates Rubeſcere* magis, aut *Pallere* dicitur, quam rubicundus eſſe, aut pallidus. Parag. 6 *Tertia ſpecies qualitatis.*

Huc pertinent omnia ſenſuum objecta. Parag. 7 *Quæ res huc pertinent.*

1. Viſus, *Lumen & Colores*: ut ſplendor, lux, albedo, rubor.

2. Tactus, *qualitates tactiles*: cum *primæ*, &c. Calor, Frigus, Humor, ſiccitas; tum *ſecundæ*, ut aſperitas mollities, gravitas, denſitas.

3. Guſtus, *Sapores*: ut Dulcedo, Amaror, Aciditas.

4. Olfactus, *Odores*: ut Fragrantia, Fœtor.

5. Auditus, *Soni*: ut Tinnitus, Eccho.

'Quod vero aliqui Paſſiones animi huc r
'ferunt, non id rectè fit; ſiquidem illæ poti
'ad *Paſſionis* prædicamentum pertinent.

Parag 8. *Quarta ſpecies qualitatis.*

Figura eſt Quantitatum Mathematicarum
corpore diſpoſitio; ut *Rotunditas*. Forma e
lineamentorum & coloris in corpore diſpo
tio; ut *Pulchritudo*, *Menſeita*.

Huc pertinent,

Parag. 9. *Quæ res huc pertinent.*

1. *Mathematicæ figuræ*: ut Rectitudo, Curv
tas, rotunditas.

2. *Pulchritudo* omnis & *Deformitas*: ut Sim
etas, Venuſtas, Gibboſitas.

3. *Formæ externæ corporum naturalium*:
Quercus, Leonis, Hominis

4. *Formæ apparentes cauſatæ ab Impreſſionib
Meteorologicis*: ut Forma Iridis, Parelii, Dr
conis volantis.

5. *Formæ artificiales* introductæ in materia
ſubjectam ab artifice: ut Forma Gladii, Ser
Menſæ, Statuæ.

Proprietates Qualitatis ſunt tres.

Parag. 10. *Proprietates qualitatis.*

1. *Qualitas Qualitati contrariatur*: ut Calo
Frigus. Id quod maxime cernitur in tert
ſpecie; in prima etiam aliquando; rarius i
ſecunda & quarta.

2. *Qualitas recipit magis & minus.* Neqt
hoc convenit omnibus Qualitatibus. Hæ t
men duæ proprietates (*primario & propri*
ſolis conveniunt qualitatibus.

3. *Secundum Qualitatem res dicuntur ſimil
vel diſſimiles.* Et hoc eſt qualitati maximè,
quarto modo proprium.

Quæſtiones Undecimi Capitis.

1. *De definitione Qualitatis, & Qualis.*
2. *De diviſione Qualitatis.* 3.

3. *De prima ſpecie Qualitatis, & rebus eo pertinentibus.*
4. *De ſecunda ſpecie.*
5. *De tertia ſpecie.*
6. *De quarta ſpecie.*
7. *De prima proprietate Qualitatis.*
8. *De ſecunda proprietate.*
9 *De tertia proprietate.*

CAP. XII.

De Prædicamento Relationis.

VEteres *Logici Relata* definiebant eſſe ea, quæ alterius eſſe *dicuntur*, aut alio quopiam modo ad aliud referuntur: ut *Scientia & Scibile.* Quæ definitio non ſolum omnia *Accidentia* complectitur, quibus reſpectus aliquis adhæret (etiamſi alias ſint abſolutæ naturæ, & ad alia *Prædicamenta* pertineant) ſed ipſas etiam *ſubſtantias*, aut ſaltem *ſubſtantiarum partes*: & ſolent appellari *Relata ſecundum dici.* Iſtorum nonnulla poſſunt *habere contrarium*, & *recipere magis & minus.* Parag. 1. *Relata ſecundum dici.*

Relata proprie dicta, & *ſecundum eſſe* (quæ ſola ſunt hujus *Prædicamenti*) ſunt quorum *totum eſſe* eſt ad aliud: ut *Pater, Filius.* Omne reſpectivum fundatur in aliquo abſoluto; ſc. vel *Quantitate* ut *Æqualitas*: vel *Qualitate* ut *Similitudo*; vel *Actione*, ut *Paternitas*: Eſtque propterea omne reſpectivum quovis abſoluto, & *natura poſterius, & dignitate.* In omni relatione ſunt duo termini: ut *Pater*, & *Filius*, quorum alter *Relatum*, alter *Correlatum* dicitur. Parag. 2. *Relata ſecundum eſſe.* *Omne reſpectivum fundatur in aliquo abſoluto; ſc. eſſe.*

In

In pleriſque *Relationibus* eſt aliquid
- *Materiale*, eſtque ſubje de quo alterutrum *Rel* in concreto prædicatur: *phroniſcus*, qui eſt *Pater*, *crates*, qui eſt *Filius*.
- *Formale*, eſtque ipſe reſp qui eſt inter Subjecta Ter rum: ut *Paternitas* in *Soph* *Filiatio* in *Socrate*.

Parag. 3. *Relatorum* tres ſunt proprietates.

Proprietates relatorum.
1. *Relata dicuntur ad convertentiam*: U ter eſt Filii Pater, & Filius Patris Filius
2. *Relata ſunt ſimul natura*. Poſito pr alterutro, & alterum ponitur; & ſublat litur.
3. *Relata ſunt ſimul cognitione*. Cognito inde alterutro, cognoſcitur alterum; (eodem plane modo & menſura cognit & ignorato ignoratur.

Parag. 4. *Diviſio Relatorum*

Relata alia ſunt
- *Æquiparentiæ*, ſive æqualis parationis, cum uterque t norum eſt ejuſdem nomini *Æquale, Simile, Frater, Am*
- *Diſquiparentiæ*, ſive inæ comparationis, cum termin ſunt ejuſdem nominis; ut *nus & Servus*.

Relatorum inæqualis comparationis t nus ille, qui ſignificat rem digniorem, modum prælationis, dicitur *Relatum ſup tionis*, ſive majoris comparationis; ut *nus, Præceptor, Pater*: Ille vero, qui ſign rem minus dignam & per modum inf ritatis, dicitur *Relatum ſuppoſitionis*, ſive noris comparationis; ut *Servus, Diſci Filius*.

Ad *Prædicamentum Relationis* (omnium *Prædicamentorum* copioſiſſimum) pertinent. Parag. 2. *Quæ res pertinent.*

1. Omnes *gradus*, cum *Conſanguinitatis*; ut Pater, Filius, Frater: tum *Affinitatis*; ut Genus, Socer, Noverca.

2. Omnes *modi convenientiæ & diſcrepantiæ*: ut Identitas, Æqualitas, Similitudo, Oppoſitio.

3. *Diſpoſitionis & ordinis ſpecies*: ut Prioritas, Superioritas, Totalitas, Locatio, Tempeſtivitas, Cauſalitas, *&c.*

4. *Nomina Officiorum & dignitatum*: ut Rex, Imperator, Dominus, Epiſcopus, Præceptor. Et *his reſpondentia*: ut ſubditus, exercitus, ſervus, grex, diſcipulus.

5. *Conventiones, contractus, & ſocietas*, ut Conjugium, Teſtamentum, Fœdus, Emptio.

6. *Signa omnia*; ſive ſint *naturalia*; ſive *ex inſtituto*, vel divino vel humano: ut *Limes, Baptiſmus*, &c.

Quæſtiones Duodecimi Capitis.

1. *De Relatis ſecundum dici.*
2. *De definitione Relatorum ſecundum eſſe.*
* 3. De Fundamento Relationis.
* 4. De Subjectis & Terminis Relationis.
* 5. De variis Relationis & Relatorum diviſionibus.
6. *De prima proprietate Relatorum.*
7. *De ſecunda proprietate.*
8. *De tertia proprietate.*
9. *De rebus pertinentibus ad Prædicamentum Relationis.*

CAP.

CAP. XIII.

De Prædicamentis Actionis & Passionis.

Parag. 1. *Definitio Actionis.* *Actio* est *secundum quam agens dicitur maliter agere in Passum*; sive est fl virium agentis in patiens. Omnis Act Substantiæ: virtus autem in quâ subsi agit, est *Qualitas*] unde res dicitur *Principaliter* à formâ Substantiali: *Instrun liter*, à *Qualitate*; *Formaliter* ab *Actione*.

Parag. 2. *Divisio Actionis.* *Actio* alia est *Immanens*: quæ non causat ali realem mutationem in Passo: *tellectio, Vitio:* *Transiens*: quæ realem mu nem in Passo efficit; ut *Calc Sectio.*

Parag. 3. *Proprietates Actionis.* Proprietates *Actionis* sunt tres.

1. *Actio actioni contrariatur.*

2. *Actiones recipiunt magis & minus.*

Neutrum horum per se, sed gratiâ qu tum, in quarum virtute fit actio: pr hæc non conveniunt omni actioni.

3. *Actio ex se infert passionem.*] Et ho maxime proprium *Actioni*.

Parag. 4. *Quæ res huc pertinent.* Huc pertinent omnes,

1. *Productionis* species: utGeneratio, Cr

2. *Motus, & mutationes activæ*: ut factio. Illuminatio, Nutritio.

3. *Operationes* Metallorum, Lapidum, tarum: ut Purgatio, Exiccatio.

4. *Operationes omnes animæ*: sive *Veget* ut Accretio, Expulsio, Retentio: sive

, ut Viſio, Tactio: ſive *Rationalis*, ut
Hectio, Scriptio, Diſputatio.

Et quæ ſunt his ſimilia.

aſſio eſt, ſecundum quam Patiens dicitur for- Parag. 5.
iter pati ab agente: ſive eſt effectus, & illa- *Definitio*
atque receptio quædam *Actionis*. Sequi- *Paſſionis.*
omnis Paſſio rationem magis patientis
m agentis: hinc vulgatum; *Quicquid re-*
ur, recipitur ad modum recipientis, ut ab
m actione Solis, liqueſcit cera, dureſcit
m.

Tranſmutativa: quando fit realis Parag. 6.
aliqua mutatio in *Paſſo*; & reſpon- *Diviſio*
ſo det *Actioni tranſeunti.* *Paſſionis.*
eſt
Intentionalis, quæ terminat actio-
nem ſine mutatione reali; & reſpon-
det *Actioni immanenti.*

Proprietates *Paſſionis* ſunt tres,

. *Paſſio Paſſioni contrariatur.* Parag. 7.
. *Paſſio recipit magis & minus* Hoc utrum- *Proprieta-*
intelligendum, ſicut in actione eſt dictum. *tes Paſſio-*
Paſſio immediate, & per ſe infertur ex actio- *nis.*
Et hoc eſt maxime proprium *Paſſioni.*

Huc pertinent omnes,

Species *productionis, motus, vel mutationis* Parag. 8.
ruæ: ut Generatio, Calefactio, Nutritio. *Quæ res*
. *Senſus* omnes; (eſt enim *ſentire* quiddam *hue perti-*
i, præſertim ſi ſpectetur *impreſſio ſpecierum*) *nent.*
Viſio.

. *Appetitus naturales*: ut Fames, Libido.

. *Affectus animi*: ut Timor, Spes, Vere-
ndia.

efectus Paſſivi: ut Eclipſis, Afflictio, Pa-
yſmus; & ejus generis reliqua.

Quæſtiones Decimitertii Capitis.

1. *De definitionibus Actionis & Paſſionis.*
2. *De variis earum diſtinctionibus, & diviſionibus.*
3. *De diſcrimine utriuſque ad invicem.*
4. *De ſubjecto utriuſque.*
5. *De prima & ſecunda proprietate Actionis & Paſſionis.*
6. *De tertia proprietate utriuſque.*
7. An Paſſio ſequatur magis rationem patientis quam agentis ?
8. *De rebus pertinentibus ad Prædicamentum Actionis.*
9. *De rebus pertinentibus ad Prædicamentum Paſſionis.*

CAP. XIV.

De quatuor ultimis Prædicamentis.

Parag. 1. *Communia quatuor ultimorum Prædicamentorum.* IN reliquis quatuor *Prædicamentis*, quæ ſunt minus principalia, continentur Entia quædam *Concreta*, non tamen *ex Ente & Ente* (quemadmodum concreta reliquorum *Prædicamentorum*, quæ ſunt proinde Entia per accidens ſimpliciter:) ſed *ex Ente & modo exiſtendi*, ſive reſpectu circumſtantiæ alicujus extrinſeco. Ea ſunt quatuor; *Ubi*, *Quando*, *Situs*, *Habitus*. Communia iſtis omnibus ſunt, *non habere contrarium, nec recipere magis & minus* : licet habitus propter acceſſum ad definitum terminum, & receſſum ab eo, aliquo modo, & *improprie* dici poſſit *ſuſcipere magis & minus*.

Ubi

i est *circumscriptio corporis locati a loci cir-* Parag. 2.
riptione procedens. *Ubi* non est ipse *Locus*, *Ubi.*
sse in *loco*, ab eo immediate dependens:
r enim subjectivè est in corpore locante:
rero in locato. Ejus proprium est *accom-*
re locum ad personam, rem, vel factum.
uc pertinent nomina (obliquè prolata.) Parag. 3.
Regionum: ut *Europæus* in *Græcia*. *Quæ res.*
Urbium: ut *Romæ*, *Londini*. *pertineant*
Partium mundi: ut in Cœlo, in Aëre, *ad Ubi.*
riente.
Partium terræ: ut in Agro, in Horto.
Partium urbis aut domus: ut in Foro, in
ibulo.
Quicquid in universum respondet quæ-
ibus *Ubi*, *Unde*, vel *Quo*: aut quoquo
o connotat *Circumstantiam Loci.*
uando est, *quod ex adjacentia temporis in re* Parag. 4.
orali relinquitur. *Quando* non est ipsum *Quando.*
us, sed *Esse in tempore*, ab eo immediatè
ndens. Ejus proprium est *accommodare*
us ad personam, rem, vel factum.

Æternitas; mensura rei neque initium habentis neque finem: qualis est *Mundus ex opinione Philosophorum.*

Sempiternitas; mensura rei initium habentis cum tempore, non habituræ finem: qualis est *Mundus secundum rei veritatem.*

Æviternitas; mensura Rei initium habentis in tempore, sed non habituræ finem: qualis est *Anima Humana.*

Major *tempore*, quæ est vel

ipus hic
tur pro
i dura-
; sive
it

Sive { Ipſum *tempus proprie* quæ menſura eſt rei h principium & finem. *Inſtans, ſive nunc*; quæ ſura non eſt alicujus rei, ſolâ terminatione.

Parag. 5. *Quæ res pertinent ad quando.* Huc pertinent (præſertim obliquè p
1. *Ætates hominum*: ut in Infantia, nectute.
2. *Epocha omnes*: ut Olympias, Lu Seculum.
3. *Annus, & ejus partes, partiumque* ut Autumnus, Menſis, Dies, Hora.
4. *Differentiæ omnes temporum ſecundu & poſterius*: ut Heri, Hodiè, Cràs, uſtertius.
5. Quicquid in univerſum reſponde ſtionibus *Quando*, vèl *Quamdiu*: aut c modo connotat *Circumſtantiam tempori*

Parag. 6. *Situs.* *Situs* ſeu *poſitio* eſt *quædam partium* *neralionis ordinatio*: ſive partium in ge one collocatio. Ad ſitum omnem req *triplex habitudo*, quæ conjuncta conſtit tum, ſc.:

Habitudo { 1. Partium alicujus totius 2. Partium alicujus totiu *ſum totum*. 3. Partium & totius *ad loc*

Non tamen omnis ordinatio partiu eſt, ſed ea ſola quam partes habent in t *generationem*. Ejus proprium eſt (ex bus accidentibus quæ dicunt reſpect

Parag. 7. *Quæ res pertineant ad Situm.* trinſecum) *proxime aſſiſtere ſubſtantiæ*.
Huc pertinent omnes *Geſtus*, poſitio corporis, earumque ſpecies: ut *Recubat tio, Seſſio, Ambulatio*, &c. quatenus ſc

ipſas actiones ſignificant, ſed partium in toto & loco poſitionem ſeu ordinem.

Habitus eſt *adjacentia corporis & eorum quæ circa corpus ſunt*: per quam illud habere, hæc haberi dicuntur. *Corpus habens* eſt ſubſtantia; *Res habita* ferè eſt forma artificialis de quarta ſpecie *Qualitatis*: Applicatio hujus ad illud eſt *Habitus* hujus *Prædicamenti*. Ejus proprium eſt *ſemper ineſſe in multis*; in habente ſc. & habito: ſed diverſa ratione. Eſt enim in corpore *habente*, ut *in ſubjecto*; eſt in re *habita*, ut in *cauſa*. Parag. 8. *Habitus.*

Huc pertinent omnia

1. *Veſtimentorum* genera: ſive *Neceſſitatis* cauſa induantur, ut Calcitatum eſſe, Tunicatum eſſe; ſive diſtinctionis, ut Annulatum eſſe, Trabeatum eſſe: ſive ſolius *Ornatus*, ut Loricatum, Ephippiatum, Frænatum eſſe, *&c.* Parag. 9. *Quæ res pertinent ad Habitum.*

2. *Poſſeſſionum*; ut divitem eſſe, Beneficiatum, Prædiatum, Nummatum, *&c.* Et ſiqua ſunt his ſimilia.

Quæſtiones Decimiquarti Capitis.

1. *De iis quæ communia ſunt quatuor ultimis Prædicamentis.*
2. *De Prædicamento Ubi, & rebus eo pertinentibus.*
3. *De Prædicamento Quando.*
4. *De Prædicamento Situs.*
5. *De Prædicamento Habitus.*

CAP.

CAP. XV.

De Oppositis.

Parag. 1. *Postpræd. in genere.* *Postprædicamentum* est doctrinale s mentum ad vocum aliquot in d *Prædicamentorum* subinde occurrentium cationem nonnihil conducens. Sunt apud *Aristotelem Postprædicamenta* qui *Oppositio*, *Prioritas*, *Simult*[illegible], *Hal*

Parag. 2. *Definitio & Divisio Oppositionis.* *Oppositio* est repugnantia duorum termir non se permittentium in eodem, respect dem. *Horum unum uni tantum opponitur*: que *Disparata*, quorum utrumvis mul pugnat, non uni *tantum*, inter *Oppos* numerantur.

Oppositio alia est Entis cum
- *Ente*
  - *Relativa*, omnium ma. — Dependente ; e
  - *Contraria*. — Non dependente ; e
- *Non Ente*
  - *Privativa*. — Secundum quid ; e
  - *Contradictoria*, omnium ma. — Simpliciter ; estqu

Parag. 3. *Oppositio Relativa.* Oppositio *Relativa* est inter termino *tivos*, *Relatum* sc. *& suum Correlatum*. enim quamvis dependent à se mutuo, tum ad *esse simpliciter*, tamen pugnant in quantum ad *esse in subjecto* : ut *Pater* & Horum conditiones petendæ sunt ex *Pr mento Relationis*.

ɔpositio *Contraria* est inter terminos *con-* Parag. 4.
is. Sunt autem ea *Contraria* quæ posita *Definitio*
eodem genere maxime inter se distant, *Contrario-*
vim habent expellendi se vicissim ex *rum.*
m subjecto susceptibili; ut *Calor* &
r.

Immediata, inter quæ non intermediat aliquod tertium utriusque particeps; sive quorum alterum necesse est inesse subjecto capaci: ut *Par & Impar.*

Mediata, inter quæ aliquid mediat; sive, quorum utrumque abesse potest à subjecto capaci: ut *Album & Nigrum.*

Vera Contrarietas non reperitur nisi in qua- Parag. 5.
bus sc. per se; nam & in aliis reperitur *Canones*
qualitatum. Imo nec propriissimè dicta *Contrario-*
n qualitatibus mutuo *activis*, & *passivis*, *rum.*
s sunt aliquæ tertiæ tantum speciei.

Contraria non possunt esse simul in eodem sub-
Intellige *in gradibus excellentibus*, possunt
mul in *remissis.*

Remisso altero contrariorum, intenditur reli-
: & *intenso remittitur.* Necesse est e-
explicari in omni subjecto capaci totam
ilem latitudinem alterius è duobus *con-*
.

positio *Privitiva* est inter *Habitum* & Parag. 6.
tionem. Est autem *Habitus* præsentia *Definitio*
icujus in subjecto idoneo; *Privatio* *Privati-*
absentia ejusdem, ut *Visus* est *Habitus*, *vorum.*
s Privatio.

Habitus & Privatio habent fieri circa idem Parag. 7.
um. Unde *Privatio* proprie non dicitur, *Conones*
: subjecto capaci ipsius *habitus*: ut *ho-* *Privati-*
minem *vorum.*

minem rectè cœcum dicimus, *lignum* non item.

2. *Privatio non tribuitur ſubjecto niſi in tempore determinato.* Unde catulum ante nonum diem cœcum non dicimus; nec infantulum calvum, aut edentulum.

3. *A Privatione ad Habitum non datur regreſſus.* Non naturaliter; non à privatione perfecta. Ea autem eſt quæ *actum* ſimul tollit, *& principia proxima habitus*, nec relinquit in ſubjecto niſi principia remota; ut *Mors, Cæcitas.*

Parag. 8. *Definitio Contradictoriorum.* Oppoſitio *Contradictoria* eſt inter terminos *contradictorios.* Sunt autem ea *Contradictoria* quæ habent ſe expreſſe ut Affirmatio & Negatio; ut *Ens & non Ens, Homo & non Homo.*

Parag. 9. *Canones Contradictoriorum.* 1. *Contradictio eſt menſura omnis oppoſitionis.* Nam in omni Oppoſitione virtualiter includitur contradictio; & eo major omnis cenſetur repugnantia, quo magis accedit ad *Contradictionem.*

2. *Inter contradictoria non datur medium.* Neque Abnegationis, ſive ſubjecti (unde illud *Alterum Contradictoriorum verificatur de omni Ente & non Ente:*) neque Participationis, ſiv Formæ.

Quæſtiones Decimiquinti Capitis.

1. *De Poſtpradicamentis in genere.*
2. *De Speciebus Oppoſitionis.*
3. *De Relative Oppoſitis.*
4. *De Contrarie Oppoſitis.*
5. *De Privative Oppoſitis.*
6. *De Contradictorie Oppoſitis.*

CAP. XVI.

De reliquis Poſtprædicamentis.

ius aliud alio dicitur quinque modis, Parag. 1.
hoc verſiculo comprehenſis. *Modi prio-*
rii.
re, Natura, Prius *Ordine, Cauſa & Honore.*

pore prius eſt, quod eſt antiquius; ut
lus Catone, & *Pergamus Roma.*
ura prius eſt, quod non reciprocatur ſe-
am exiſtendi conſequentiam; ut *duo tri-*
nimal homine; & ſimpliciter omne ſupe-
nferiori.
dine prius eſt, quod doctrina præcedit,
ompoſitione: ut *literæ ſyllabis, elementa*
: & ſimpliciter omne imperfectum, aut
ex, perfecto & compoſito.
nitate prius eſt, quod eſt præſtantius: ut
ubdito. Et hic eſt alieniſſimus modus.
uſalitate prius eſt, quod alterius cauſa eſt:
tionale riſibili, Sol lumine.
ot modis dicitur *poſterius*, quot *prius.* Parag. 2.

Tempore, quorum productio eſt *Modi ſim-*
in eodem inſtanti: ut *homo & riſibile.* Secundario etiam ea, quæ exiſtunt in aliquo eodem tempore: ut *Cæſar & Pompeius.*

ul ea *Natura*, quæ ita convertuntur ſecundum exiſtendi conſecutionem, ut neutrum ſit cauſa alterius: ut *Duplum & Dimidium*: & omnia omnino relata.

ntur *Diviſione*, quæ idem diviſum immediatè & æqualiter condividunt; ut *Homo & Bos, rationale & irrationale.*

Parag. 3. *Species motus.*

Motus reperitur in quatuor *Prædicamen* ſuntque ejus ſex ſpecies. In *Subſtantia* Ge ratio & corruptio: in *Quantitate* Augmen tio & Diminutio: in *Qualitate* Alteratio : *Ubi* Motus Localis, ſeu Latio.

Generatio eſt Motus à non eſſe Subſtan ad eſſe : *Corruptio* è contra, ab eſſe ad n eſſe : *Augmentatio* à minori ad majorem qu titatem : *Diminutio* è contra, à majori ad i norem : *Alteratio* à contrariâ ad contrari qualitatem : *Latio* à loco ad locum.

Opponitur Motui *Privative* Quies, & S ciali Motui Specialis Quies : *Contrarie* v alius motus. In *Subſtantia* quidem Gener oni Corruptio : In *Quantitate* auctioni di nutio ; in *Qualitate* calefactioni frigefact *&c.* in *Ubi* aſcenſui deſcenſus, *&c.*

Parag. 4. *Modi habendi.*

Habere dicimur octo ferè modis : 1°, *habitum & affectum* : 2°, ut *quantitatem* : ut *ea quæ ſunt circa corpus* : 4°, ut *quæ ſun parte* : 5°, ut *partem* ; 6°, ut *in vaſe aut l* 7°, ut *poſſeſſionem* : 8°, & omnium impro iſſimè, ut *uxorem*. Referuntur autem iſti r di ad *Prædicamenta* : Primus *Qualitatis* : cundus *Quantitatis* : tertius & quartus *H tus* ; quintus *Subſtantiæ* ; ſextus *Ubi* : ſeptin & octavus *Relationis*.

Quæſtiones Decimiſexti Capitis.

1. *De quinque modis Prioris.*
2. *De tribus modis Simul.*
3. *De ſex ſpeciebus Motus.*
4. *De octo modis Habendi.*

CAP. XVII.

De Definitione.

EX terminis Simplicibus *Primis*, qui in *Prædicabilibus* & *Prædicamentis* continentur, alii oriuntur: *Orti* proinde dicti, qui nisi mediantibus *primis* concipiuntur. Parag. 1 *Termini orti a primis.*

Explicari solent hoc in loco, & ante Terminos *Ortos*, à plerisque Neotericis scriptoribus Logicis, alii nonnulli simplices *termini extraprædicamentales*; quorum videtur esse aliqua saltem præcognitio apprime necessaria ad universam Definiendi, Dividendi, & Argumentandi rationem. Cujusmodi sunt *causa, effectus, totum, pars, subjectum, objectum*, &c. Visum est tamen nobis consultius, præsertim compendium scribentibus, istis terminis explicandis non immorari: quum neque *Aristoteles* ejusque interpretes in aliquo opere Logico de iis tractationem instituerint, neque id ea tractatio propriè *Logica*, sed potius *Metaphysica*, & nos alibi in hoc ipso compendio, partim in hoc capite, eoque quod proximè sequitur; partim in tractatu de Demonstratione, & in Topicis, omnes istos terminos obiter explicamus; ne quid studiosi dederent, quod sit è re sua.] Termini orti sunt *Definitio* & *Divisio* præcipuè; tum deinde, quæ iis conjunctæ sunt, *Identitas* & *Diversitas*, quorum Identitas cum Definitione, Diversitas cum Divisione conjungitur.

Definitio est Definiti (*sive nominis, sive rei*) explicatio. *Nominis definitio* est, quæ vocis significationem Parag. 2 *Definitio nisi Nominis*

nificationem aliquo modo aperit: id quod fit duobus potiſſimum modis.

Vel per
- *Dictionem* aliquam notiorem: ut *Machæra* eſt gladius; *Guerra* eſt bellum.
- *Etymologiam*, ſive nominis notationem: ut *Fides* eſt, quando fit quod dicitur: *Solſtitium* eſt Solis ſtatio.

Parag. 3. *Definitio effentialis.*

Definitio rei (perfecta & eſſentialis, quæ abſolutè definitio dicitur,) eſt *oratio explicans quid ſit res*; ſive eſt Definiti per terminos eſſentiales explicatio: ut *homo eſt animal rationale.* Eſt autem Definitum perpetuo *ſpecies*: Termini vero eſſentiales *Genus & Differentia*; ſecundario etiam & *Proprium*, velut immediatè fluens ab eſſentia.

Parag. 4. *Canones definitionis.*

1. *Definitio verbis* (quam fieri poteſt) *propriis, perſpicuis, uſitatis, & ab omni ambiguitate liberis, exprimatur.* Vitioſæ proinde ſunt Definitiones in quibus dictiones occurrunt *Metaphoricæ, Obſcuræ, Obſoletæ*, aut *Ambiguæ*; ſi tamen res aliter commodè explicari poſſit.

2. *Definitio nihil contineat ſuperflui*, ut quam imprimis brevitas commendat. Ita tamen brevitati ſtudendum, ut interea.

3. *Definitioni nihil deſit* eorum, quæ ſunt neceſſaria ad plenam Definiti explicationem; ejuſque ab aliis omnibus rebus diſtinctionem. E duobus enim, minus vitium eſt *Superfluum*, quam *Diminutum.*

4. *Definitio ſit adæquata definito.* Vitioſa ergo eſt, ſiqua aut laxior conveniat aliis à Definito; aut anguſtior non conveniat omnibus ſub Definito contentis.

Parag. 5. *Modus inveniendi.*

Genus proximum (ſive ſubſtantia definienda ſit, ſive Accidens) ex Tabella proprii *Prædicamenti*

camenti petendum eſt. Subſtantiarum etiam *differentiis* tabula Subſtantiæ ſufficiet; quibus ſi (ut plerumque ſit) nomina deſint, adhibenda ſunt eorum loco Propria; ut *equus eſt animal quadrupes, hinnibile.* *Accidentium* vero differentiæ ſumendæ plerumque ex horum aliquibus aut omnibus; ſc *Efficiente, Fine, Subjecto, Objecto.* [Eſt autem *Efficiens,* quod media actione aliquid efficit. *Finis,* cujus gratia aliquid fit: *Subjectum,* cui accidens inhæret: *Objectum,* circa quod aliquid verſatur.] *Accidentia* itaque *propria* definienda ſunt per ſubjectum adæquatum & cauſam efficientem: *Potentiæ* per ſubjectum, efficientem, & actum proprium, qui habet rationem finis: *Habitus* per finem, & objectum: *Actiones* per ſubjectum, objectum, efficientem. & finem: *Relationes* per ſubjectum, Terminum oppoſitum (qui habet rationem objecti) Fundamentum (quod habet rationem efficientis) & finem. Et alia accidentia ſimiliter.

veſtigand

rerum de.

finitiones.

Definitio imperfecta, (quæ & *Deſcriptio)* eſt *definiti per terminos non eſſentiales explicatio. Deſcriptio* fitque multis modis. 1. *Per cauſam efficientem* de effectu in abſtracto prædicatam; ut Dolor eſt ſolutio continui. 2. *Per differentiam ad aliquod propinquum*; ut frui eſt uti cum voluptate. 3. *Per analogiam aut ſimilitudinem translatam*; ut Sol eſt mundi oculus. 4. *Per remotionem contrarii*; ut frigus eſt abſentia caloris. 5. *Per circumlocutionem a circumſtantiis ſumptam*; qualis fere ſunt Poeticæ Locorum, Regum aut perſonarum deſcriptiones. Sunt & alii modi, qui tamen ad horum aliquos non ineptè reducantur, & ſicut horum fortaſſis aliqui ad *Definitionem Nominis.*

Parag. 6

quis modi

De-

Deſcriptionum uſus, cum alias utilis, t
am ſæpe eſt neceſſarius: Quoties ſc
explicandæ occurrunt, quæ non ſunt
perfectarum definitionum; qualia ſu
ſcendentia, *Genera generaliſſima*, *Entia R*
Singularia, &c. aut *ipſi* inopiâ laboram
verarum *differentiarum*, aut *verborum*,
eas exprimamus: quorum utrumqu
ſæpiſſime contingit, quod & rerum *na*
que eſſentiæ ſunt nobis plerumque pa
tis cognitæ: neque ſupperunt uſque
exprimendis animi conceptionibus ſat
neæ, præſertim in rebus extra uſum q
anum & forenſem poſitis.

Quæſtiones Decimiſeptimi Capiti

1. *De terminis extrapræ dicamentalibus*
2. *De terminis ortis.*
3. *De definitione nominis.*
4. *De definitione eſſentiali.*
5. *De definitione Subſtantiarum.*
6. *De definitione Accidentium.*
7. *De deſcriptione.*

CAP. XVIII.

De Diviſione.

arag. 1. *Diſtinctio vocis ambiguæ.*

Diviſio eſt latioris in anguſtiora dec
Quæ ſi ſit *Nominis*, *Diſtinctio*;
Diviſio magis propriè appellatur. *Diſtinc*
ambiguæ vocis in ſua ſignificata diſtributi
canis in piſcem, domeſticum animal, &
leſte ſydus. *Ambiguum omne prius eſt*

, *quam definiendum*; aut alio quovis tractandum. *Indiſtinctio* enim parit as lites: nec aliter conſtabit, quid, uo agitur. Nec tamen ſemper excuſunt omnes ſignificationum minutiæ, e ſunt cum ſubjecto negotio conaut in quibus error contingere ponon diſtinguantur.

io rei Perfectæ eſt totius alicujus dicti in partes propriè dictas diſtri- Parag. 2. *Diviſio perfecta.*

- Totius *Univerſalis* in partes *Subjicibiles*, ut Animalis in hominem & brutum: & hæc propriiſſimè *dicitur diviſio*
- Totius *Eſſentialis* in partes *Conſtitutivas*, ut Hominis in corpus & animam: & hæc *Reſolutio* non incommode dici poteſt.
- Totius *Integralis* in partes *Integrantes* ſive *Quantitativas*, ut corpus humanum in ſua membra: & hæc *Partitio* dicitur.

ea
ſc.

n perpetuo dicitur *Diviſum*: *Partes* in viditur, *Membra Dividentia*.
'embra abſorbeant totum diviſum.
iviſum eſto latius ſingulis ſuis membris;
'um univerſis.
mbra condividentia ſint contradiſtincta & Parag. 3. *Canones diviſionis perfectæ.*
; ita ut confundi nequeant, vel coin-
iviſio fiat in membra proxima & immedi-
quam fieri commodè poteſt) *pauciſſima*
imis porro ad remotiora & minutiora
lendum per *ſubdiviſiones Dichotimiæ*
udatiſſimæ, ubi commodè haberi poſſunt

ſunt non tamen nimium ſuperſtitiosè & anxiè ubique venandæ; quod faciunt *Ramæi.*

Parag. 4. *Diviſio imperfecta*

Diviſio rei Imperfecta eſt Totius improprii in partes impropriας, vel *Totius per accidens* in partes per accidens diſtributio. Illo modo dividitur *ſpecies infima* in individua: *& compoſitum inartificiale* in ſuas partes. Hoc vero *Subjectum* in accidentia, vel è contra: *Effectus* per ſuas cauſas, vel è contra: *Res* denique *omnes* per objecta, aut circumſtantias ſuas.

Quæſtiones Decimioctavi Capitis.

1. *De diſtinctione ambigui.*
2. *De toto & parte*
3. *De diviſione perfecta.*
4. *De diviſione imperfecta.*
5. *De ſubdiviſione.*

CAP. XIX.

De Identitate & Diverſitate

Parag. 1. *Identitas & Diverſitas.*

Definitioni conjuncta quodammodo eſt *Identitas*; *Diviſioni Diverſitas.* Eſt autem *Identitas* rerum convenientia, ſecundum quam aliqua quoquo modo dicuntur eſſe unum & eadem. *Diverſitas* vero rerum diſtinctio ſecundum quam aliqua quoquo modo dicuntur differre. Quot modis dicitur *Idem*, to modis & *Diverſum*: utrumque ſc. tribus *Genere*, *Specie* & *Numero.*

Genet

Eadem ſunt, quæ ſub aliquo eodem ge- Parag 2.
nere continentur: Sive *proximo*, & di- *Generica.*
cuntur *Eadem genere proximo*, ut Homo &
Brutum: ſive *remoto*, & dicuntur *Eadem*
genere Simpliciter: ut Homo & Lapis:
ſive *Analogo*, & dicuntur *Eadem proporti-*
one: ut Pes & Columna.

Differunt, quæ ſub diverſis generibus
(non ſubalternatim poſitis) continentur.
Sive ita, ut in nullo prorſus genere eo-
dem conveniant, & dicuntur *Toto genere*
diverſa: ut Homo, & numerus: ſive ita,
ut in aliquo ſaltem remoto conveniant,
& dicuntur ſimpliciter *Genere diverſa*:
ut Homo & Lapis.

oſſunt ergo ea differre *genere proximo*, quæ
t eadem *genere remoto*, ſed nec quæ ſunt
em genere proximo, poſſunt ullo genere
ferre; nec ullo genere eſſe eadem, quæ
ferunt *toto genere.*

cie { *Eadem ſunt*, quæ ſub eadem *infima* Parag. 3.
ſpecie continentur: ut *Socrates & Plato.* *Specifica.*
Differunt, quæ aut ipſæ ſunt *infimæ*
contradiviſæ ſpecies, aut ſub eis conti-
nentur: ut *Homo & Equus*, *Socrates &*
Bucephalus.

Numero eadem ſunt, quæ dicunt eandem rem Parag. 4.
gularem: *Differunt*, quæ diverſum nume- *Numerica.*
m conſtituunt. Quorum utrumque tribus
odis contingit, ſcil. *Realiter*, *Formaliter*, &
ttione.

Realiter eadem ſunt, quæ cum dicant ean- Parag. 5.
m rem ſingularem, habent tamen diverſos *Realis.*
nceptus Definitos.

Atque hæc sunt duplicia, vel

Per se, quando unum non potest esse sine altero absque contradictione: ut *Homo & Risibilis*: & dicuntur simpliciter *Eadem Realiter*.

Per Accidens, quando habent se vel ut subjectum & accidens, ut *Mel & Dulce*, vel ut *Accidentia* ejusdem subjecti, ut *Flavum & dulce in Melle*: & dicuntur *Eadem Subjecto*.

Differunt vero *realiter*, quorum unum potest esse sine alio absque contradictione: vel quæ sunt in diversis subjectis, aut diversa subjecta.

Parag. 6. Formalis. *Formaliter eadem sunt*, quæ habent eundem conceptum definitivum: *Differunt*, quæ diversos. Utrumque *adæquate*, vel *inadæquate*. Inadæquate ea simul & *eadem sunt & differunt formaliter*, quorum unum includit conceptum alterius, & aliquid amplius: ut *Homo & Animal*: *Adæquate & formaliter eadem sunt*, quæ habent eundem omnino conceptum ex parte rei, ita ut sola evolutione definitionis differant, ut *Ensis* & *Gladius*, *Homo* & *Animal Rationale*: & quæcunque in universum, aut sunt diversa nomina ejusdem significationis, aut se habent ut *Definitio* & *Definitum*. *Adæquate & formaliter differunt*, quæ habent conceptus omnino diversos, ita ut unum nihil includat alterius in primo modo *dicendi per se*: ut *Homo & Risibile*.

Parag. 7. Rationalis. *Ratione eadem sunt*, quæ habent conceptum omnino eundem ex parte intellectus: ut *Homo est idem sibi ipsi*, & universum quæcunque sunt in tertio modo *dicendi per se*. *Ratione differunt*, quæ sola operatione intellectus distinguuntur: ut in hac propositione *homo est homo*, termini differunt solum ex parte nostri intellectus:

ectus: hac ratione ſc. quod primum ly *homo* ſt *ſubjectum*, poſterius *prædicatum*.

Identitati & *Diverſitati* affines ſunt *Æquali-* Parag. 8.
es, & *Inæqualitas*: *Similitudo* etiam & *Diſſi-* *Æqualitas*
militudo. *Æqualia* ſunt quorum quantitas eſt *& ſimili-*
adem: ut *decem & decem*. *Inæqualia* ſunt, *tudo*.
uæ differunt ſecundum majorem & minorem
uantitatem: ut *quinque & decem*. *Similia*
unt, quæ conveniunt vel in *Qualitate*, vel in
~~*Actione aut Paſſione*~~, aut *Relatione* conſequente
ualitatem: ut *Æthiops* & *Corvus*. *Diſſimilia*,
uæ in aliquo iſtorum diſtinguuntur: ut
ygnus & *Corvus*.

Quæſtiones Deciminoni Capitis.

1. *De triplici Identitate & Diverſitate.*
2. *De Identitate Reali.*
3. *De Identitate Formali.*
4. *De Identitate Rationis.*
5. *De Æquali & Inæquali.*
6. *De Simili & Diſſimili.*

FINIS LIBRI PRIMI.

LOGI-

LOGICÆ ARTIS Compendium.

LIB. II.
De Propoſitionibus.

CAP. I.
De Propoſitionis Partibus.

Parag. 1. *Interpretationis definitio.*

SECUNDUM *mentis Actum* dirigit Logicæ Pars, quæ de *Propoſitioni* eſt: quam exequitur *Ariſtoteles* in bro *de Interpretatione.* Eſt autem *terpretatio*, vox res ipſas & animi concept de rebus ſignificans ex *inſtituto.* Conſequu tur enim ſe quatuor iſta, idque hoc ordin *Res, Conceptus, Voces, Literæ.* Quorum *Res Conceptus* ſunt à natura, & proinde ubiq eadem. *Voces* vero & *Literæ* ex inſtitutio Humanâ; & proinde non ſunt ubique e dem, ſed arbitrariæ, & pro locorum & te porum varietate aliæ atque aliæ. *Conceptus* ſi ſigna ſive notæ rerum, *Voces* conceptuu *Literæ* vocum.

Interpretatio vel eſt *Simplex*, ſive Pars Orationis; vel *Compoſita*, ſive Oratio. *Partes Orationis* ſunt duæ, *Nomen* & *Verbum*. *Nomen* eſt interpretatio *ſimplex* ſine tempore: vel plenius, eſt *Vox ſignificativa ad placitum ſine tempore, cujus nulla pars ſeparata aliquid ſignificat, finita & recta*; ut Homo. *Verbum* eſt interpretatio ſimplex adſignificans tempus: vel plenius, eſt *Vox ſignificativa ad placitum cum tempore, cujus nulla pars ſeparata aliquid ſignificat, finita & recta*; ut Currit. Eſt autem *ſignificare cum tempore*, ultra principale Significatum connotare etiam aliquod diſcrimen temporis *præſentis*, ſc. *præteriti aut futuri*. *Logicis* ſola nomina recti caſus, *Nomina*: & verba indicativi modi, *Verba* cenſentur; ut *Socrates, Currit*: reliqua *Caſus Nominum & Verborum* appellantur; ut *Socratis, Currere*. *Finita* Nomina & Verba ſunt, quæ certum aliquod ſignificant: & *poſitive* ſemper exprimuntur, ut *Homo, Currit Infinita*, quæ non: & exprimuntur *Negative*: ut *Non homo, Non currit*. Parag. 2. *Nomen & Verbum.*

Interpretatio compoſita, ſive *Oratio*, eſt Vox ſignificativa ad placitum, cujus partes ſeparatæ aliquid ſignificant; ut *Homo Currit*. Multæ ſunt Orationum ſpecies: quarum reliquæ, quum inſerviant potius interpretandis animi affectibus, quam cognitioni, ad *Rhetoricam* magis propriè pertinent, vel *Poeticam*. Ea ſola *Logica* eſt, quæ aliquid indicat eſſe, aut non eſſe: quam *Pronunciatum*, aut *Effatum*, aut *Enunciationem*, aut *Axioma*, aut alio aliquo nomine indigitarunt nonnulli; plerique *Propoſitionem vocant*. Eſt autem Propoſitio *Oratio indicativa, verum vel falſum ſignificans ſine ambiguitate*. Ejus æternum & adæquatum Parag. 3. *Definitio Propoſitionis.*

ræ-

ψεῦδος est, *Verum vel falsum significare* positio cui Ambiguitas ineſt, (ſive ea *vocatio* ſit, in voce aliquâ ſimplici; ſiv *phibolia*, in tota ſyntaxi) ante factam nem, non eſt *una*, ſed *plures*.]

arag. 4. *artes Orationis Syncategorematicæ.* Ad efficiendam *Propoſitionem* complexi minis & Verbi & abſolutè eſt *neceſſaria*, nino *ſufficit*, ita ut nec ſine iſtis duobus poſſit ulla Propoſitio, nec præterea quic aliud requiratur. Unde iſta duo ſolun priè ſunt *partes Orationis Logicæ*: & dic *Categoremata*, ſive *Termini*, aut *Partes C rematicæ*; ſive ſunt Termini per ſe ſignifi aptique de uno aut pluribus dici. Reperi tamen in Propoſitionibus non raro præt *men* & *Verbum* aliæ etiam voces, quæ *Sy goremata* appellantur, aut *Termini Syn rematici*, qui nihil per ſe ſignificant, n cuntur de aliquo, ſed tantum *Categoren* adjumenti nonnihil afferunt ad certum onis ſenſum efficiendum. Cujuſmodi ſu *nè quantitatum*, *particula negativa*, *exc* &c. His ſublatis, nihilominus integra ſtabit Propoſitio: quare non ſunt on magis dicendæ *partes orationis*, ſi propri qui velimus, quam *claviculi & pix*, qu hibentur tantum ad lignorum & tabu compagem, dici poſſunt domus aut nave tes. Etſi ſint iſtorum *Syncategorematum* nulla permagni ſæpenumero momenti ritatem aut falſitatem propoſitionis imm dam, & quævis in iis vel leviſſima imm (ſive ipſius *termini*, ſive *loci* tantum) ubi videri poſſet parum referre, inſi pariat deceptionem.

N

ien & Verbum ſunt partes propoſitionis Parag. 5.
s; ſignant tamen *Reales*: unde *partes* *Termini*
es dicuntur, ſicut *Reales* (qui & termini) *Propoſitionis.*
Signata. *Terminus* eſt, quo conſtituitur,
quem reſolvitur propoſitio. Sunt autem
ni tres; *Subjectum*, *Prædicatum*, *Copula*;
n *Subjectum* & *Prædicatum* à Nomine
ur; *Copula* à Verbo. Ita ferè inſtitui
tyrones in ſcholis de numero & natura
norum: Sed ſecundum doctrinam *Ari-*
atque ipſam rei veritatem, ſtatuendi
eſſent *duo* tantum Termini, *Subjectum*
dicatum. Quorum Subjectum perpetuo
nen: Prædicatum *Verbum*, aut per ſe
n, aut Nomini conjunctum. *Copula*
verbalis non eſt proprie *pars* aut *terminus*
propoſitionis: ſed *Syncategorema* pertinet
d *prædicatum*, ut ejus pars. E. g. in iſta
itione *Socrates eſt juſtus*, ly *Socrates* eſt
n, & ſubjectum propoſitionis, & totum
ſt juſtus eſt *verbum*, & *prædicatum* propo-
s. Et in iſta *Ambulare eſt moveri*; ly *Am-*
eſt Nomen & Subjectum; ly *eſt moveri*
im & Prædicatum. Cæterum quoniam
ſt perſæpe tyronum (quorum maxime
iam iſta meditamur) dediſcenda potius
, quam inſolita: nobis ſat erit tritam
e ſemitam, nec veniam deſperare, com-
n errantibus errorem

ctum (quod & Thema dicitur, & Sup- Parag. 6.
n) eſt *nomen illud præcidens copulam, cui* *Definitio-*
tum attribuitur; *prædicatum* (quod & *nes Termi-*
utum & Oppoſitum, & Adjectum dici- *norum.*
nomen illud ſignans copulam, quod ſub-
ttribuitur. Copula (ſive vinculum ver-
ſt verbum ſubſtantivum prædicatum cum
ſub-

Subjecto connectens. Ut in hac propoſitione *Hom*
eſt Animal: ly *Homo* eſt ſubjectum, ly *Anima*
Prædicatum, ly *eſt Copula*.

1. *Subjectum & prædicatum æſtimanda ſun*
ex ordine Syntaxis, non loci. Contingit enim
multoties *cryptica* quædam partium propoſi
tionis inverſio, quâ fit ut tranſpoſitis termini
prædicatum primo loco, noviſſimo ſubjectum
collocetur; ut in hâc Propoſitione, *Saluberr*
ma res eſt abſtinentia; ly *Abſtinentia* eſt ſub
jectum.

2. *Termini non ſemper omnes exprimuntur*
propoſitione. Id quod contingit, cum aliqu
terminus vel ſubintelligitur, vel in alio im
plicitè includitur. Cujuſmodi propoſition
Implicitæ dicuntur: quæ ut *Explicitæ* fian
ſupplendum eſt quod intelligitur: ut *Mediocr*
firma, ſupple Copulam *ſunt*; & reſolvendu
ſi quid alteri includitur: ut *Socrates currit*, r
ſolve verbum adjectivum in copulam ver
ſubſtantivi & participium, *eſt currens*.

3. *Prædicatum dignior eſt terminus in pro*
poſitione. *Prædicatum* enim habet rationem *f*
mæ, ſicut ſubjectum *Materiæ*: & eſt fere m
gis univerſale, quam Subjectum.

4. *Termini propoſitionis debent eſſe inter ſe a*
verſi: ſc. aut re ipſa, ut *Socrates currit*; a
ſaltem reſpectu noſtræ cognitionis, ut *Macha*
eſt gladius. Identicæ enim *prædicationes* n
promovent cognitionem. Sed *Ploce Rhetori*
non eſt identica *prædicatio*, propter diver
ficatam ex vi Emphaſis ſignificationem.

rag.
inones
rmino-
m.

Quæſtiones Primi Capitis.

1. *De libro περὶ ἑρμηνείας* Ariſtotelis.
2. *De Interpretationibus*
3. *De Nomine & Verbo.*

4.

4. *De Propoſitionis nomine & definitione.*
5. *De terminis Categorematicis & Syncategorematicis.*
6. *De terminis Propoſitionis.*

CAP. II.

De Suppoſitione Terminorum.

TErminis Propoſitionis reſpectu ſignificationis accidunt *Suppoſitio*, *Ampliatio*, & *Reſtrictio*: quarum Suppoſitio ipſam ſignificationem, reliquæ latitudinem potius ſignificationis reſpiciunt. Suppoſitio eſt *acceptio termini in Propoſitione pro eo, quod quomodocunque ſignificat.* Non eſt ipſa ſignificatio, ſed Determinatio ſignificationis: & à ſignificatione in eo differt, quod Significatio ſit *ipſius vocis*; Suppoſitio vero *termini* compoſiti quodammodo ex *voce* ut materiali, & *ſignificatione* ut formali. Parag. 1. *Definitio ſuppoſitionis.*

Unde ſequitur Suppoſitionem aliamesſe *Materialem*, *Formalem* aliam. *Suppoſitio Materialis* eſt, quando terminus ſupponit pro ſuo materiali, ſive pro ipſa voce: *Formalis*, quando pro formali, ſive pro re ſignificata: ut in iſtis, *Homo eſt diſſyllaba dictio*, *Currit eſt verbum*; ly *Currit* ſupponit materialiter, & accipitur pro ipſiſmet vocibus: in iſta vero *Homo eſt Animal*; ly *Homo* ſupponit formaliter, & accipitur pro re ſignificata. Parag. 2. *Suppoſitio materialis & formalis.*

Suppoſitio Formalis alia eſt { *Impropria*; quando vox accipitur pro eo quod impropriè ſignificat: ut in iſta, *Aquilæ captæ ſunt*, ly *Aquilæ* ſupponit impropriè pro ſignis Militaribus. *Propria*, quando vox accipitur pro eo quod propriè ſignificat: ut ly *Homo* in iſta, *Homo eſt Animal*. Parag. 3. *Propria & impropria.*

Eſt autem *Propria* Vocis Significatio ea, ad quam ſignificandam *vox* primo eſt impoſita. *Impropria* vero ea, ad quam ſignificandam vox à propria ſignificatione transfertur per tropum.

Parag. 4. *Simplex & Perſonalis.*

Suppoſitio Propria aut *Simplex* eſt, aut *Perſonalis*. Utraque rurſus aut *ſingularis termini, aut communis*. Suppoſitio ſimplex eſt *acceptio termini ſingularis, vel communis, præciſe pro ſua immediato ſignificato*. Terminus Singularis tunc cognoſcitur *ſupponere ſimpliciter*, quando non poſſunt inferri ſua ſuperiora: ut ly *Socrates*, in iſta, *Socrates eſt individuum*: non enim licet inferre, ergo *homo*, ergo *animal eſt individuum*. Terminus vero communis tunc, quando non poſſunt inferri ſua inferiora; ut ly *Homo* in iſta, *Homo eſt ſpecies:* non enim licet inferre, ergo *aliquis hominum ſingulorum eſt ſpecies*.

Parag. 5. *Diſcreta & communis.*

Suppoſitio *Perſonalis* eſt *acceptio termini etiam pro ſuis mediatis ſignificatis*: quæ ſi ſit Termini ſingularis, *Diſcreta* dicitur; *Communis*, ſi communis. Terminus ſingularis tunc ſupponit *perſonaliter*, cum poſſunt inferri ſua ſuperiora; ut ly *Socrates* in iſta, *Socrates currit*: licet enim inferre, ergo *homo*, ergo *animal currit*. Terminus vero Communis tunc, cum poſſunt inferri ſua inferiora; ut ly *Homo* in iſta, *Homo currit*: licet enim inferre, ergo *aliquis ſingularium* hominum currit.

Parag. 6. *Suppoſitio naturalis.*

Suppoſitio Communis vel *Naturalis* eſt, vel *Accidentalis. Suppoſitio Naturalis* (quæ & *Doctrinalis* dicitur, quod in docendis diſciplinis ea fere utamur,) eſt acceptio Termini communis pro omnibus ſuis inferioribus, de quibus poteſt *prædicari*, ſine certi temporis reſpectu: ut in iſtis, *Homo eſt animal, Cælum eſt rotundum*;

ly

Homo, & ly *Cælum* ſupponunt *naturaliter*. quod fit in omnibus propoſitionibus quæ ıt æternæ veritatis, in quibus vulgatum ıd, *Copulam abſolvi ab omni Nunc & Tunc*.

Suppoſitio Accidentalis eſt acceptio termini *ommunis* pro omnibus ſuis inferioribus, non ıpliciter, ſed ſecundum exigentiam certi ıporis importati per adjectum: ut in iſta, *ıo currit*, ly *homo* ſupponit *accidentaliter*, ı ſingularibus hominibus tantum qui nunc t, non qui fuerunt, aut erunt; & *conſimi- r* in iſtis, *homo currit*, *homo cucurrit*, mutatis tandis. Id quod fit in omnibus propoſiti- ibus, quæ non ſunt æternæ veritatis, in qui- *copula non abſolvitur a Nunc & Tunc*.

Parag. *Suppoſi Accide talis.*

ſuppoſitio *communis* rurſus quadruplex eſt; . *Diſtributiva*, *Copulata ſive Collectiva*, *De- ıinata*, & *Confuſa*: quarum *Diſtributiva* *Collectiva* reſolvuntur in ſua inferiora me- ıte conjunctione copulativâ; *Determinata* ɔ, & *Confuſa* mediante conjunctione diſ- ctivâ. *Suppoſitio Diſtributiva* eſt, cum ter- ıus communis ſigno univerſali affectus ſup- ıit pro omnibus ſuis inferioribus *ſeorſim*.

Parag. *Suppoſi diſtribu va.*

od fit duobus modis.

e- i di- ɔui- in

- *Singula generum*; cum terminus ſupponit pro ſingulis individuis ſub ſe contentis: ut ly *Homo* in iſta, *Omnis homo eſt animal*; id eſt, omnis *ſingularis* homo.
- *Genera ſingulorum*; cum terminus ſupponit non pro ſingulis individuis, ſed pro ſingulis individuorum generibus ſeu ordinibus: ut ly *Vinum* in iſta, *Omne Vinum venditur a Socrate*, id eſt, omne genus vini.

Parag. 9. *Diſtributi-va reſolutio.* Reſolvuntur ſupponentia *diſtributive* ſubſumendo ſingula inferiora, pro quibus ſupponunt, cum altero termino propoſitionis ſeorſim, mediante conjunctione copulativâ: Ut iſta, *Omnis homo eſt animal*, reſolvitur ſic, *Iſte homo eſt animal, & iſte homo eſt animal*, &c. addendo ly *Animal* ſingulis ſeorſim: & iſta, *Omne vinum venditur a Socrate*, reſolvitur ſic, *Hoc genus vini venditur, & illud genus vini venditur*, &c.

Parag. 10. *Suppoſitio Collectiva.* Suppoſitio *Copulata, ſive Collectiva*, eſt cum terminus communis ſigno univerſali affectus ſupponit pro omnibus ſuis inferioribus *collective*: ut ly *Elementa* in iſta, *Omnia Elementa ſunt quatuor. Collective* autem ſupponentia reſolvuntur, ſubſumendo ſingula inferiora, pro quibus ſupponunt, cum altero termino propoſitionis conjunctim, mediante conjunctione copulativa: ut iſta, *Omnia Elementa ſunt quatuor* reſolvitur ſic, *Iſtud Elementum, & iſtud, & iſtud, & iſtud ſunt quatuor*, addendo ly *quatuor* univerſis conjunctim: nam de ſingulis ſeorſim falſum eſſet.

Parag 11. *Suppoſitio Determinata.* *Suppoſitio determinata* eſt acceptio termini communis ſine ſigno, vel cum ſigno particulari, pro aliquo omnium ſuorum inferiorum disjunctive: ut in iſtis, *Homo currit*, *Aliquis homo currit*, ly *Homo* ſupponit *determinate* pro aliquo ſingularium hominum. Et reſolvuntur hoc modo ſupponentia ſubſumendo ſingula inferiora pro quibus ſupponunt, cum altero termino propoſitionis ſeorſim mediante conjunctione disjunctivâ: Ut iſta, *Homo currit*, reſolvitur ſic, *vel iſte homo currit, vel iſte homo currit*, &c. addendo ly *currit* ſingulis ſeorſim.

Sup-

Suppoſitio confuſa eſt acceptio termini communis ſine ſigno, vel cum ſigno particulari, pro omnibus ſuis inferioribus disjunctivè: ut in iſtis *Navis eſt neceſſaria transfretandum, Aliqua Navis eſt*, &c. ly *Navis* ſupponit pro omni nave *confuſe*. Et reſolvuntur confuſe ſupponentia, ſubſumendo ſingula inferiora, pro quibus ſupponunt, cum altero termino propoſitionis conjunctim, mediante conjunctione disjunctivâ: Ut iſta, *Navis eſt neceſſario*, &c. *Vel iſta Navis, vel iſta, vel iſta*, &c. *eſt neceſſaria*, addendo ly *Neceſſaria* univerſis conjunctim: nam de ſingulis ſeorſim falſum eſſet. Parag. 12. *Suppoſitio Confuſa.*

Dictiones *Syncategorematicæ*, & præcipuè *quantitatum ſigna*, terminorum ſuppoſitiones multis modis variant: de quibus, ut & reſolutione Suppoſitionum, *Summularii* ſatis operoſe regulas tradiderunt. Sed quas *Logicæ* ſtudioſus per attentam terminorum in propoſitione conſiderationem ex iis quæ jam dicta ſunt per ſe facilè obſervabit. Parag. 13. *De regulis ſuppoſitionum.*

Quæſtiones Secundi Capitis.

1. *De definitione, & uſu ſuppoſitionis.*
2. *De ſuppoſitione materiali & formali.*
3. *De propria & impropria.*
4. *De ſimplici & perſonali.*
5. *De diſcreta & communi.*
6. *De naturali & accidentali.*
7. *De diſtributiva & collectiva.*
8. *De determinata & confuſa.*

CAP.

CAP. III.

De Ampliatione & Reſtrictione.

Parag. 1. *Definitio ampliationis & reſtrictionis.*

AMplitudo termini eſt *dilatatio ſuppoſitionis ejus ultra ſuum ſtatum reſpectu temporis.* Reſtrictio vero, *ejuſdem coarctatio circa ſuum ſtatum.* Dicitur autem terminus *habere ſtatum ſuum* cum ſupponit pro ſuis ſignificatis præciſe ſecundum exigentiam temporis in principali copula; ut in iſta, *Aliquis homo diſputat*, ly *homo* habet ſtatum ſuum, & ſupponit præciſe, pro homine qui nunc eſt: *Ampliari* vero, cum ſuppoſitio ejus extenditur ad plura: *Reſtringi*, cum contrahitur ad pauciora ſignificata, quam pro exigentiâ temporis in principali copula.

Parag. 2. *Quinque temporum differentiæ*

Sunt autem *Temporis differentiæ* (prout hic ſpectantur) quinque, *Temporis* ſc. *Præſentis, Præteriti, Futuri, Poſſibilis, & Imaginarii.* Secundum harum differentiarum plures, aut omnes *(disjunctim)* contingit terminum *ampliari*: atque terminus ſic Ampliatus debet reſolvi in ſua ſignificata ſecundum eas, mediante conjunctione disjunctivâ; Eſt ergo *Ampliatio* quadruplex; prout *ſecundum duas, tres, quatuor, vel omnes* temporis differentias contingit *terminum ampliari.*

Parag. 3. *Ampliatio ſecundum duo tempora.*

Ampliatio prima eſt ſecundum *duas temporis differentias:* quod etiam fit duobus modis. Primo, cum terminus ampliatur ad *præſentia* & *præterita*: quomodo ly *ſedens* in iſta, *ſedens ſurrexit*, ampliatur, ut ſupponat pro eo qui ſedet, aut ſedebat; & ly *domum* in iſta, *deſtruo domum*, ſc. quæ eſt, vel fuit. Altero, cum

ter-

terminus ampliatur ad *præsentia* & *futura*: quomodo ly *Vivens* in ista, *Vivens morietur*, ampliatur, ut supponat pro eo qui vivit, aut vivet: & ly *domum* in ista *Ædifico domum*, sc. quæ est, vel erit. Verba præteriti temporis semper ampliant subjectum ad præsentia & præterita; & futuri ad præsentia & futura: Termini *posterioritatis*, aut *definitionis* ampliant terminum cui applicantur, ad præsentia & præterita; *inceptionis* vero, aut *prioritatis* ad præsentia & futura.

Ampliatio secunda est secundum *tres differentias temporis*; cum sc. terminus ampliatur ad *præsentia*, *præterita* & *futura*: quomodo ampliatur ly *Natus* in ista, *Omnis natus morietur*, sc. qui est, fuit, vel erit natus. Verba futuri temporis hoc modo semper ampliant subjecta præteriti. Parag. 4. *Ampliatio secundum tria tempora.*

Ampliatio tertia est secundum *quatuor differentias temporis*: cum sc. terminus ampliatur ad *præsentia*, *præterita*, *futura* & *possibilia*: quomodo ly *Flos* ampliatur in ista, *Flos est corruptibilis*, sc. qui est, fuit, erit, aut potest esse. Verbum *Potest*, & nomina ac adverbia illud includentia, hoc modo semper ampliant subjecta. Parag. 5. *Ampliatio secundum quatuor tempora.*

Ampliatio quarta, & maxima, est secundum *omnes differentias temporis*: cum sc. terminus ampliatur ad *præsentia*, *præterita*, *futura*, *possibilia* & *imaginaria*; quomodo ly *Opes* sumitur in ista, *Avarus appetit opes*, sc. quæ sunt, fuerunt, erunt, possunt esse, vel imaginari. Verba appetitus, aut intellectus, & similia, hoc modo semper ampliant terminum, cui velut objecto applicantur. Parag. 6. *Ampliatio secundum omnes temporis differentias.*

Re-

Parag. 7. *Restrictio.*

Restrictio ampliationi contraria est; fitque, *cum status* seu ampliatio *termini ad pauciora suppositа per aliquod additum contrahitur*; sive illud additum sit Relativum pronomen, quæ copula *implicationis* appellatur: ut in ista, *Homo qui est sapiens, cognoscit se*: sive adjectivum nomen: ut in ista, *Homo sapiens cognoscit se*: sive substantivum inferius: ut in ista, *Poeta* Virgilius *scribit*: sive casus obliquus: ut in istâ, *Equus* Socratis *currit*; in quibus omnibus subjectum restringitur per illa quæ adduntur, ad supponendum pro paucioribus.

Parag. 8. *Alienatio & diminutio.*

Restrictioni affines sunt

Alienatio, estque cum additum facit terminum cui additur supponere impropriè: ut in ista, *homo pictus est in aulâ*, ly *Homo alienatur* per illud additum ly *Pictus*.

Diminutio, estque cum additum diminuit integram significationem termini cui additur: ut in ista, *Æthiops est albus dentibus*, ly *Albus* diminuitur per additum ly *dentibus*. Terminus diminutus appellatur *dictum secundum quid*; non diminutus *dictum simpliciter*.

Quæstiones Tertii Capitis.

1. *De usu ampliationis & restrictionis.*
2. *De utriusque definitione.*
3. *De modis Ampliationis.*
4. *De modis Restrictionis.*
5. *De Alienatione & Diminutione.*

CAP.

CAP. IV.

De Divisionibus Propositionis.

TRifariam *dividitur* Propositio (quoad non restringitur ad certam materiam) sc. secundum *Substantiam, Qualitatem,* & *Quantitatem.* Triplici divisioni triplex aptatur Quæstio: *Quæ,* quæstio Substantiæ; *Qualis,* Qualitatis: *Quanta,* Quantitatis: unde versiculus, Parag. 1. *Triplex divisio Propositionis.*

Quæ? Ca. vel Hyp. Qualis? Ne. vel
Aff. Un. Quanta? Par. In. Sing.

Quoad substantiam Propositio dividitur in *simplicem, sive Categoricam*; & *Compositam,* quæ & Synecdochicè *Hypothetica. Simplex sive Categorica* est, quæ constat unico subjecto, unico prædicato, & unica verbali copula; ut *homo est animal.* Ejus materia immediata sunt simplices termini: Forma, unio terminorum per verbum. *Composita (seu hypothetica late sumpta)* est, quæ constat ex pluribus *Categoricis* per conjunctionem unitis; ut *si homo sit Animal, tum homo est Corpus.* Ejus materia immediata sunt *Categoricæ* Propositiones: forma, unio *Categoricarum* per conjunctionem. Parag. 2. *Divisio propositionis quoad substantiam.*

Propositio *Categorica Pura est,* vel *Modalis*; *Pura (sive de inesse)* est, in qua prædicatum purè affirmatur, vel negatur de subjecto; ut *homo est Animal.* Pure *affirmatur,* aut *negatur,* quod simpliciter dicitur inesse, aut non inesse; hoc est, non expresso inessendi aut non inessendi modo; unde & Propositio *de inesse* ap- Parag. 3. *Propositio pura & modalis.*

pellatur. *Modalis* eſt, in qua exprimitu
diſpoſitionis prædicati cum ſubjecto,
ceſſe eſt hominem eſſe Animal.

Parag. 4. *Diviſio propoſitionis quoad qualitatem vocis.*

Quoad Qualitatem Propoſitio *Categoi*
viditur in *Affirmativam* & *Negativam*;
iterum in *Veram* & *Falſam*. Quarum
num iſta *Rei*, *illa Vocis* qualitatem r
Quæſtio Qualitatis de *vocis* qualitate
genda eſt, non *rei*. *Affirmativa* eſt,
prædicatum de ſubjecto affirmatur : 1
eſt animal Negativa, in qua negatur : t
non eſt lapis. Qualitas propoſitionis æſt
eſt penes principalem copulam, quæ
afficiatur negatione, tota propoſitio e
mativa : ut *Non animal eſt non homo* : n
eſt *homo non eſt lapis* : Notæ enim neg
Non, *&c.* niſi afficiant copulam, pro
nem faciant licet (ex altero vel utroqu
no) *infinitam*, non faciunt *negativam*.

Parag. 5. *Diviſio propoſitionis quoad qualitatem rei.*

Propoſitio *vera* eſt, quæ cum re co
ſive quæ dicit id quod eſt eſſe, aut n
quod non eſt ; ut *Homo eſt animal*, *Hom*
lapis ; *Falſa*, quæ cum re diſſentit : ſi
dicit id eſſe quod non eſt, aut quod
eſſe ; ut *Homo eſt lapis*, *Homo non eſt A*

Ut in propoſitione cognoſcatur
qualitatis ad qualitatem (qualitatis, ſc
qualitatem *Vocis*) notanda eſt materia
tionis diverſa. *Materiam* dico, non *ex*
enim ſunt termini ; ſed *Circa quam*,
ſpicit ſignificationem.

Eſtque ea triplex

Neceſſaria ; cum prædic
convenit ſubjecto ex na
ut non poſſit res aliter ſe
ut *Homo eſt animal.*

Impoſſibilis : cum prædic

repugnat naturæ ſubjecti, ut non poſſit res ita ſe habere : ut *Homo eſt lapis.*

Contingens : cum prædicatum ita ſe habet indifferenter ad ſubjectum, ut ei naturaliter nec conveniat, nec repugnet : ut *Homo eſt doctus.*

) materia *Neceſſaria*, propoſitiones affirma- Parag. 6.
ſemper ſunt veræ, negativæ falſæ : ut ly *Veritas &*
eſt animal, vera eſt ; ly *Homo non eſt ani-* *falſitas*
falſa. *propoſitio-*
materia *Impoſſibili*, propoſitiones affirma- *numquan-*
ſemper ſunt falſæ, negativæ veræ : ut ly *tum ad*
) *eſt lapis*, falſa eſt ; ly *Homo non eſt lapis*, *materiam.*

materia *Contingenti*, nec affirmativæ, nec
tivæ ſunt ſemper veræ. aut falſæ ; utræ-
enim vel veræ eſſe poſſunt vel falſæ : ut
eſt doctus, *Homo non eſt doctus.*

noad quantitatem, Propoſitio *Categorica* Parag. 7.
Univerſalis, *Particularis*, *Indefinita*, vel *Propoſitio*
laris: *Univerſalis* eſt cujus ſubjectum eſt *Univerſa-*
inus communis cum ſigno *univerſali*. Sig- *lis.*
niverſalia ſunt *omnis*, *nullus*, *uterque*, *neuter*,
ut *Omnis homo eſt animal*, *Nullus homo eſt*
) Signa univerſalia, quando faciunt ſub-
m ſupponere *diſtributive in ſingula gene-*
faciunt propoſitionem perfectè & ſimpli-
univerſalem : ſecundario vero & imper-
univerſalem, quando faciunt ſubjectum
onere *diſtributive in genera ſingulorum*, vel
collective.

rticularis Propoſitio eſt cujus ſubjectum Parag. 8.
minus communis cum ſigno *particulari*. *Particula-*
) particularia ſunt *Aliquis*, *Quidam*, *Aliquis ris.*
c. ut *Aliquis homo eſt doctus*, *Quidam homo*

non eſt doctus.) Aliqua ſigna particularia
propoſitiones, etſi non univerſales, pr
tamen univerſali; ut *Plerique divites*
vari.

Parag. 9. *Indefinita.* Propoſitio *Indefinita* eſt, cujus ſubjec terminus communis ſine aliquo ſigno: *eſt animal, homo non eſt doctus.* Indefinita terià contingenti, æquipollet *particul* neceſſaria vero, vel impoſſibili, *univerſ* definitarum præcipuus uſus eſt in pro nibus, quas vocant *de Ideâ*, quibus ne apponitur univerſale ſignum, etſi æquip univerſalibus, ut *Cælum eſt rotundum*, nite dicimus, potius quam *Omne Cælu* verſaliter. Et in iis quæ ὡς ἐπὶ τὸ πολ ficant, & ſunt univerſalibus proximæ, *vites ſunt avari.* Et in iis etiam in ſubjectum ſupponit materialiter, ve ſimpliciter: ut *homo eſt nomen, animal e* iſtæ enim nec univerſalibus æquipolle particularibus, ſed potius ſingularibu ly *homo* & ly *Animal*, id eſt, *hæc vo hic terminus Animal*, ſunt ſingularia.

Parag. 10. *Singularis.* Propoſitio *Singularis* eſt, cujus ſul vel eſt terminus ſingularis, vel termin munis *ſingularizatus.* Ut, *Socrates curr homo non eſt doctus.* Subjectum quovi minato) modo individuum facit ſin propoſitionem.

Parag 11. *Diviſiones aliæ.* Sunt & aliæ *diviſiones Propoſitionum* jam dictas, quibus in Republica Logi eſt locus, & uſus. Quarum præcipu iſtæ.

1. Propoſitio eſt vel *Una*, vel *Plure* poſitio *Una* eſt, in qua unum uni attri *Unum* autem intellige vel *terminum ſ*

eumque univoce ſumptum: quomodo hæc propoſitio eſt una, *Homo eſt animal*: vel ſaltem *terminum compoſitum* ex iis quæ naturaliter conjungi poſſunt, ita ut ex ipſis fiat unum quid: quomodo hæc propoſitio eſt una, *Homo eſt animal rationale mortale.* Propoſitiones *Plures* ſunt, 1. Ubi aut ſubjectum, aut prædicatum eſt terminus æquivocus æquivocè ſumptus; ut *Canis eſt ſubſtantia.* 2. Ubi vel ſubjectum, vel prædicatum, vel utrumque eſt multiplex, & non unum: ut Socrates & Plato *diſputant*; *Homo vivit & currit*; Socrates *ſedet*, & Plato *currit* 3 Ubi occurrit terminus compoſitus ex quibus naturaliter non fit unum per ſe: ut Socrates *eſt albus*, *ſutor eſt muſicus.*

2. Propoſitio vel eſt *ſecundi adjacentis*, vel *tertii*; *ſecundi adjacentis* eſt, in qua copula non eſt ſeparata à prædicato: id quod fit, quoties verbum vel adjacens attribuitur ſubjecto; ut *Homo eſt, homo ambulat.* Propoſitio *tertii adjacentis* eſt, in qua copula verbalis eſt ſejuncta à prædicato: ut *Homo eſt animal.*

3. Propoſitio omnis eſt vel *Finita*, vel *Infinita.* *Finita* eſt, cujus omnes termini ſunt finiti: ut *homo currit.* *Infinita* eſt, cujus aliquis terminus eſt infinitus. Propoſitiones *tertii adjacentis* poſſunt eſſe ex omni parte infinitæ: *ſecundi* vero, non niſi ex parte ſubjecti tantum. Propoſitionem contingit *infinitam* eſſe tribus modis: ſc. 1. de ſubjecto infinito; ut *non homo currit.* 2. de prædicato infinito; ut *homo eſt non juſtus* 3. de utroque termino infinito: ut *non homo eſt non riſibilis.*

Quæ-

Quæstiones Quarti Capitis.

1. *De triplici divisione & interrogatione Propositionis.*
2. *De Propositione Categorica & Hypothetica.*
3. *De Propositione Affirmativa & Negativa.*
4. *De Propositionis Veritate & Falsitate.*
5. *De Materia Propositionis.*
6. *De Quantitate Propositionis.*
7. *De Propositione una, & pluribus.*
8. *De Propositione secundi & tertii adjacentis.*
9. *De Propositione Finita & Infinita.*
10. *De aliis divisionibus & distinctionibus Propositionis.*

CAP. V.

De Oppositione Propositionum Categoricarum de inesse.

Parag. 1. *Triplex affectio propositionis.*

PRopositionum *Categoricarum de inesse* (secundum quod instituitur unius cum alia ejusdem Subjecti & Prædicati collatio) tres sunt affectiones: *Oppositio*, *Æquipollentia*, & *Conversio*: quarum *Oppositio* & *Æquipollentia* sunt inter duas *Categoricas ejusdem* ordinationis terminorum: *Conversio* vero *diversæ*.

Parag. 2. *Oppositionis definitio & species.*

Oppositio est repugnantia duarum Propositionum *Categoricarum* in quantitate solâ, vel qualitate solâ, vel utraque, eodem manente Subjecto & Prædicato. Ejus quatuor sunt species: sc. *Contraria*, *Subcontraria*, *Contradictoria*, *Subalterna*: quarum *Contraria* & *Subcontraria* pugna est solius Qualitatis; *Subal-*

terna

erna ſolius *Quantitatis*: *Contradictoria utriuſque*: In quibus omnibus, quo fiat *Oppoſitio* legitima caute videndum, ne non ſint in utraque oppoſita iidem *termini*, idem *ordo terminorum*, eadem *ſignificatio*, & reſpectu circumſtantiarum idem omnino *ſignificandi modus*.

Parag. 3. *Oppoſitio contraria.*

Oppoſitio *Contraria* eſt duarum propoſitionum univerſalium repugnantia in qualitate: ut, *Omnis homo currit*, *Nullus homo currit*. Poſſunt contrariæ ambæ eſſe ſimul falſæ (*in materia* ſcil. *contingenti*) nunquam ſimul veræ: unde ſequitur, iſta eſt vera *ergo* illa falſa: non è contra.

Parag. 4. *Oppoſitio Subcontraria.*

Oppoſitio *Subcontraria* eſt duarum propoſitionum particularium repugnantia in qualitate; ut, *Aliquis homo currit*, *Aliquis homo non currit*. Poſſunt ſubcontrariæ ambæ eſſe ſimul veræ (*in materia* ſcil. *contingenti*) nunquam falſæ: unde ſequitur, iſta eſt falſa, *ergo* illa vera; non è contra.

Parag. 5. *Oppoſitio Subalternata.*

Oppoſitio (omnium minima) *Subalterna* eſt duarum Propoſitionum affirmantium, vel negantium repugnantia in quantitate: ut *Omnis homo currit*, *Aliquis homo currit*: *Nullus homo currit*, *Aliquis homo non currit*. Iſtarum univerſalis dicitur *Subalternans*, particularis *Subalternata*. In *veritate* ſubalternata ſequitur ſubalternantem; in *falſitate* ſubalternans ſubalternatam: unde ſequitur, ſubalternans eſt *vera*, ergo ſubalternata, & non è contra: atque iterum ſubalternata eſt *falſa*, ergo ſubalternans, & non è contra.

Parag 6. Oppoſitio Contradictoria.

Oppoſitio (omnium maxima) *Contradictoria* eſt duarum propoſitionum in quantitate, ſimul & qualitate repugnantia: ita ut unius univerſalis *& alterius particularis* altera neceſſario ſit affirmativa,

mativa, altera negativa : ut, *Omnis homo currit, Aliquis homo non currit Nullus homo currit, Aliquis homo currit* Eſt ſecundarium quoddam contradictionis genus, inter binas ſingulares; *ut* Socrates *currit*, Socrates *non currit*; atque inter binas indefinitas, ſive illæ ſint de *Idea*; ut, *Cælum eſt rotundum, Cælum non eſt rotundum* : ſive de ſubjecto ſupponente materialiter. vel ſimpliciter : ut, *Homo eſt ſpecies, homo non eſt ſpecies.* Quarum omnium lex una communis eſt : *Impoſſibile eſſe contradictorias* in quavis materiâ *ambas eſſe ſimul vel veras, vel falſas.*

Parag. 7. *Schema oppoſitionum & verſiculi.*

Oppoſitionis doctrinam hujuſmodi ferè Schemate oculis ſubjiciunt.

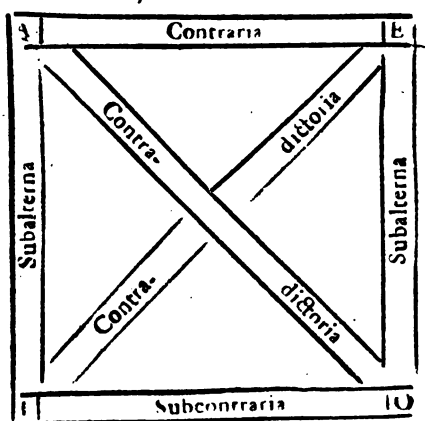

Schemati memoriæ juvandæ ergo verſiculos adjicimus.

Androgii *contradicunt*, *contraria* Magnes,
Fio *ſubcontraria ſunt*, Capiendo *ſubaltern.*
Utro-

Utrobique, & in angulis Schematis, (ubi *Contraria* ad ſummum, ad imum *Subcontraria*, ad utrumque latus *Subalterna*, *Contradictoria* ad oppoſitos angulos collocata ſunt) & in vocabulis verſiculorum fictitiis *Androgei*, *Magnes*, *Fio*, *Capiendo*; quatuor vocales *A*, *E*, *I*, *O*, ſigdant quatuor propoſitionum differentias ex variâ complexione Quantitatis & Qualitatis ortas: quarum *A* valet *Omnis*, & notat univerſalem affirmativam; *E nullus*, & notat univerſalem negativam; *I Aliquis*, & notat particularem affirmativam; *O Aliquis non*, & notat particularem negativam: juxta vulgares rhythmos,

Aſſerit A, negat E, ſed univerſaliter ambæ:
Aſſerit I, negat O, ſed particulariter ambo.

Quæſtiones Quinti Capitis.

1. *De Oppoſitione Propoſitionum in genere.*
2. *De Oppoſitione Contrariæ.*
3. *De Oppoſitione Subcontrariæ.*
4. *De Oppoſitione Subalternæ.*

CAP. VI.

De Æquipollentia eorundem.

Æquipollentia communiter ſumpta eſt duarum propoſitionum, verbo tenus, quoquo modo diſcrepantium omnimoda in ſenſu conſpiratio. Quomodo propoſitio de *Prædicato tropico* æquipollet propoſitioni de *Prædicato proprio*: ut iſta, *Socrates eſt vulpes*, huic *Socrates eſt verſutus*: etſi Tropicum quam Proprium

Parag. *Definitio Æquipol lentiæ.*

prium majorem fere habeant Emphaſin. Sed in præſenti ſtrictius ſumitur Æquipollentia: eſtque *duarum propoſitionum oppoſitarum per adventum negationis reconciliatio in quantitate, & qualitate, tum vocis, tum rei.*

Parag. 2. *Ejus fundamentum*

Fundamentum hujuſmodi *æquipollentiæ* eſt *natura negationis*: cujus apud *Latinos* (*Græcis* enim alia longè ratio eſt *Negationis* & *Æquipollentiæ*) ea vis eſt, ut totum id neget, quodcunque poſt ſe reperit, quamvis ſit vel altera negatio: unde illud, *Duæ negationes faciunt affirmativam unam.* Pro triplici ergo negationis diſpoſitione triplex erit *Æquipollentiæ* ratio: cujus univerſa doctrina unico hoc verſiculo continetur.

Præ, contradict. Poſt, contrar. Præ, poſtque Subaltern.

In quo verſiculo ly *Præ* & *Poſt* ſignificant Præpoſitionem vel Poſtpoſitionem (prout caſus exigit) particulæ negativæ *ſigno* ſimul & *ſubjecto.*

Regulæ *Æquipollentiarum* ſunt tres.

Parag. 3. *Æquipollentiarum Regulæ.*

1.° Alterutri *Contradictoriarum* præpoſita negatio facit eam æquipollere ſuæ Contradictoriæ. Æquipollent ergo iſta, *Non omnis, aliquis non: nonnullus, Aliquis. Non aliquis, Nullus: Non aliquis non, Omnis.*

2. Alterutri *Contrariarum* poſtpoſita negatio facit eam æquipollere ſuæ contrariæ. Æquipollent ergo iſta, *Omnis non, Nullus: Nullus non, Omnis*: etſi idoneorum in linguâ Latinâ authorum frequentior uſus effecerit jamdiu, ut ly *Omnis non*, (perinde ac ly non *Non omnis*) valeat *Aliquis non*, haud infrequentius quam *Nullus.* Quod imprimis tyronibus obſervandum moneo: quos in Scholis ſupeſſanè con-

contingit ad iſta minus attentos facile decipi, atque miſerrime hærere in pice.

3. Alterutri *Subalternarum* præpoſita ſimul & poſtpoſita negatio facit eam æquipollere ſuæ oppoſitæ. Æquipollent ergo iſta; *Non omnis non, Aliquis: Non aliquis non, Omnis: Non nullus non, Aliquis non.* [*Subcontrariæ* reconciliandæ eſſent omnino quomodo contrariæ, poſtponendo ſc. negationem, ſi uſus linguæ ferret: ſed cum negatio neutri commodè poſtponi poſſit ſubcontrariarum (non *affirmanti*, quod ſic eadem eſſet cum ſua oppoſita, non ſenſu modo ſed & verbis: nec etiam *neganti*; quod ſic admitteretur immediatus concurſus duarum negationum) de earum conciliatione nulla datur regula.]

Quæſtiones Sexti Capitis.

1. *De Æquipollentia communiter dicta.*
2. *De vi negationis.*
3. *De Conciliatione contradictoriarum.*
4. *De Conciliatione contrariarum & ſubcontrariarum.*
5. *De Conciliatione ſubalternarum.*

CAP. VII.

De Converſione earundem.

CONverſio eſt mutatio *Subjecti* in locum *Prædicati* & è converſo, manente eâdem Qualitate propoſitionis. In omni converſione legitimâ requiruntur duo: *Commutatio* ſc. terminorum (non quoad voces, ſed) quoad

Parag. 1. *Definitio converſionis.*

ordinem; & *Illatio* convertentis ex converſa. Eſt autem propoſitio *Converſa* illa, cujus termini tranſponuntur; *Convertens* vero ea, quæ ex tali tranſpoſitione terminorum infertur. In omni converſione cavendum, ne termini mutilati pro integris inferantur; unde non ſequitur, *Aliquis homo videt cæcum*, ergo *aliquis cæcum vidit hominem*; ſed inferendum eſt, ergo *aliquod videns cæcum eſt homo.*

Parag. 2. *Species converſionis.*

Converſionis tres ſunt ſpecies; *Simplex, per accidens, per contrapoſitionem.* Atque his tribus modis omnes propoſitiones poſſunt quidem converti; ſed non ita, ut fiat debita illatio. *Converſio* ſimplex & per contrapoſitionem ſunt *æquales*; per accidens eſt *inæqualis.* Simplex & per accidens ſunt *finitæ.* Per tranſpoſitionem eſt infinita. Doctrina legitimæ *converſionis* hoc diſticho comprehenditur.

Feci *ſimpliciter*; *convertitur* Eva *per Acci.*
Cato *per contra*; *ſic fit converſio tota.*

Parag 3. *Converſio ſimplex.*

Converſio ſimplex eſt mutatio *ſubjecti* in locum *prædicati* & è contra, manente eâdem quantitate. Hoc modo convertuntur *Univerſalis Negativa* in univerſalem negativam, & *Particularis affirmativa* in particularem affirmativam, notatæ *per* vocales *E. I.* in ly *Feci*, ut *Nullus homo eſt lapis*, ergo *nullus lapis eſt homo*; *Aliquis homo eſt tyrannus*, ergo *aliquis tyrannus eſt homo.*

Parag. 4. *Converſio per accidens.*

Converſio per accidens ſive *Attenuata* eſt mutatio *ſubjecti* in locum *prædicati*, & è contra, manente eâdem qualitate, ſed mutatâ quantitate: unde & *inæqualis converſio* dicitur. Hoc modo convertitur, *Omnis propoſitio univerſalis* in particularem ejuſdem qualitatis; quod notatur

tatur per vocales E A. in ly *Eva.* Ut *Omnis homo eſt animal*, ergo *Aliquod animal eſt homo*; *Nullus homo eſt lapis*, ergo *Aliquis lapis non eſt homo.*

Converſio per Contrapoſitionem eſt mutatio *ſubjecti* in locum *prædicati*, & è contra, manente eadem quantitate & qualitate, ſed mutatis terminis finitis in infinitos. Hoc modo convertuntur *Univerſalis affirmativa* in univerſalem affirmativam, & *Particularis negativa* in particularem negativam, notatæ per vocales A. O. in ly *Cato.* Ut, *Omnis homo eſt Animal*, ergo, *Omne non Animal eſt non homo*; *Aliquis homo non eſt Tyrannus*, ergo, *Aliquis non Tyrannus non eſt homo.* Parag. 5. *Converſio per contrapoſitionem.*

Quæſtiones Septimi Capitis.

1. *De Definitione Converſionis.*
2. *De Converſione ſimplici.*
3. *De Converſione per accidens.*
4. *De Converſione per contrapoſitionem.*

CAP. VIII.

De Modalibus.

Modus eſt determinatio compoſitionis in propoſitione reſpectu materiæ: ſive ſimplicius, eſt *vox ſignificans quomodo prædicatum ineſt ſubjecto.* Sunt autem Modi primarii quatuor, *Neceſſe*, *Impoſſibile*, *Contingens & Poſſibile.* Quod vero aliqui addunt *Verum & Falſum*, *per ſe*, *per accidens*, id minus rectè fit: *Verum* enim & *falſum* determinant propoſitionis Parag. 1. *Modorum numerus.*

onis qualitatem magis quam quantitatem ratione materiæ: *per ſe* vero & *per accidens* ad iſta reducuntur, *per ſe* ad Neceſſarium, *per accidens* ad Contingens.

Parag. 2. *Definitio propoſitionis Modalis.*

[*Propoſitio Modalis* eſt, quæ aliquo iſtorum modorum afficitur. In omni propoſitione modali duo ſunt; *Modus & Dictum. Dictum* eſt propoſitio *Categorica* de ineſſe cui modus attribuitur; *Modus* eſt determinatio ejus ad materiam: proinde Dictum habet rationem *ſubjecti*, Modus *prædicati*. Ut in iſta, *Neceſſe eſt hominem eſſe animal*, ly *Homo eſt animal* Dictum eſt, & habet rationem ſubjecti; ly *Neceſſe* Modus & (quamvis loci ordine prior) habet rationem prædicati.

Parag. 3. *Ratio exprimendi modos.*

Modus enunciari poteſt vel adjective ut *Neceſſe eſt hominem eſſe animal*: vel adverbialiter, ut *Homo neceſſario eſt Animal*; vel verbialiter, ut *Contingit* Socratem *currere*: poteſtque collocari vel in principio, ut in primo: vel in medio, ut in ſecundo exemplo; vel in fine, ut *Hominem eſſe animal neceſſe eſt*, & poteſt efficere ſenſum vel *compoſitum*, cum partes dicti intelliguntur in eodem tempore: vel *diviſum*, cum in diverſo: ut *Poſſibile eſt ſedentem ſtare*: quod eſt falſum ſenſu compoſito, verum in diviſo.

Parag. 4. *Definitiones & vis modorum.*

Neceſſarium eſt quod non poteſt aliter eſſe: ut *Hominem eſſe animal*: & habet vim univerſalis affirmativæ *Impoſſibile eſt*, quod non poteſt ita eſſe: ut *Hominem eſſe lapidem*: & habet vim univerſalis negativæ. *Contingens eſt*, quod ita eſt, ſed poteſt non eſſe: ut *Socratem Philoſophari*: & habet vim particularis affirmativæ. *Poſſibile eſt*, quod non ita eſt, ſed poteſt eſſe: ut *æquam eſſe calidam*: & habet vim particularis negativæ.

Quantitas

Quantitas Modalium, ſi attendatur penes *Dictum*, (& eſt quantitas *materialis*) eſt omnino ut in *Categoricis* puris; ſin penes *Modum* (& eſt *formalis*) ea *Univerſalis* eſt, quæ habet modum univerſalem *Neceſſe*, vel *Impoſſibile*: *Particularis* quæ particularem, *Contingens* vel *Poſſibile*; ut iſta, *Impoſſibile eſt aliquem hominem eſſe lapidem*, particularis eſt ex parte *Dicti*, ex parte *Modi* univerſalis. Parag. 5. *Quantitas Modalium.*

Qualitas ſimiliter ſi attendatur penes *Dictum*, eſt ut in puris: ſi penes *Modum*, ea affirmat quæ habet modum affirmantem *Neceſſe*, vel *contingens*; ea negat, quæ negantem, *Impoſſibile*, vel *Poſſibile*: ſin penes *totam modalem*: ea negativa eſt, in quâ modus formaliter negatur: affirmativa, in quâ non. Ut iſta, *Impoſſibile eſt hominem non eſſe animal*, eſt negativa *ex parte dicti*, negativa etiam *ex parte modi*: ſed *ſecundum ſe totam* affirmativa. Parag. 6. *Qualitas Modalium.*

Modalis omnis *vera* eſt neceſſaria, *falſa* omnis impoſſibilis: nec datur medium. De *Necceſſario* vera eſt, cujus materia neceſſaria eſt: falſa, cujus materia eſt impoſſibilis, vel contingens. De *Impoſſibili* vera eſt, cujus materia eſt impoſſibilis; falſa cujus materia eſt *Neceſſaria*, vel *Contingens*. De *Contingenti* vera eſt, cujus materia eſt contingens: falſa, cujus materia eſt neceſſaria vel impoſſibilis; De *Poſſibili* vera eſt, cujus materia eſt neceſſaria vel contingens: falſa, cujus materia eſt impoſſibilis. Parag. 7. *Veritas & falſitas Modalium.*

Modalium *Oppoſitionem* & *Æquipollentiam* fictitiis quibuſdam vocabulis expreſſere Logici: *Purpurea*, *Iliace*, *Amabimus*, *Edentuli*. Quatuor cujuſlibet vocabuli ſyllabæ quatuor modos ita ſignificant; ut *poſſibile* primæ, *contingens* Parag. 8. *Oppoſitio & Æquipollentia Modalium.*

tingens ſecundæ, tertiæ *Impoſſibile*, *Neceſſarium* quartæ reſpondeat: Quatuor vero vocalium, quæ in iſtis ſunt dictionibus, *A* notat utrumque (dictum ſcil. & modum) affirmari: *U* utrumque negari: *E* affirmari modum, negari dictum: *I* negari modum, dictum affirmari: juxta verſus.

Deſtruit U *totum*: *ſed* A *confirmat utrumque*
Deſtruit E *dictum*: *deſtruit* I *que modum.*

Parag. 9. *Schema Oppoſitionis & Æquipollentiæ Modalium.*

Quibus præmiſſis, totum negotium ſine regularum ambitu ex ſubjecto Schemate conſpici poteſt.

Pur-	*Non poſſibile non*	*Non poſſibile*	I-
pu-	*Non contingens non*	*Non contingens*	li-
re-	*Impoſſibile non*	*Impoſſibile*	a-
a	*Neceſſe*	*Neceſſe non*	ce
A-	*Poſſibile*	*Poſſibile non*	E-
ma-	*Contingens*	*Contingens non*	den-
bi-	*Non impoſſibile*	*Non impoſſibile non*	tu-
mus	*Non neceſſe non*	*Non neceſſe*	li

Parag. 10. *Expoſitio Schematis.*

In quo Schemate æquipollent quæ unâ aliquâ dictione continentur: opponuntur vero ad *imum*, *ſummum*, *latera*, *& oppoſitos angulos* eodem prorſus modo, quo contingere in puris *Categoricis* oppoſitionem oſtenſum retro eſt ſuo loco. Contrariantur ergo *Purpureæ*, *Iliace*: Subcontrariantur *Amabimus*, *Edentuli*, atque iterum *Iliace*, *Amabimus*: ſubalternantur *Purpureæ*, *Amabimus*, atque iterum *Iliace*, *Edentuli*. Reſpice (bone Lector) purarum oppoſitiones & æquipollentias; ne actum agatur.

De

De *Converſione* vero *Modalium* nihil hic præcipio; nec enim libet ſubtilitatibus parum neceſſariis, pluſque habituris operæ quam fructus, creare ſtudioſis moleſtiam inutilem. Conſulat, qui volet, *Ariſtotelem. 1. Prior. cap.* 3.

Quæſtiones Octavi Capitis.

1. *De Modis & Modalibus in genere.*
2. *De Modis & Modalibus in ſpecie.*
3. *De Quantitate Modalium.*
4. *De Qualitate Vocis Modalium.*
5. *De Qualitate Rei Modalium.*
6. *De Oppoſitione Modalium.*
7. *De Æquipollentia Modalium.*
8. *De Converſione Modalium.*

CAP. IX.

De Exponibilibus.

SUNT præter has, & aliæ etiam *Secundario dictæ Modales*; in quibus diſpoſitio prædicati cum ſubjecto ſuo quodammodo determinatur *ſyncategorematica* aliqua particulâ, ſed minus nobili. *Summulærii Exponibiles* propterea vocant, quod obſcuræ cum ſint, habeant ſingulæ per alias plures magis perſpicuas (quæ eminenter in eis continentur) exponi. (In iis præcipuè ſunt *Excluſiva*, *Exceptiva*, *& Reduplicativa*:) Reliquas, quod exigui ſint uſus, memores compendium eſſe quod ſcribimus, facilè negligimus. Parag. 1. *Propoſitiones Expositibiles.*

Propoſitio *Excluſiva* eſt, in qua reperitur *ſyncategorema* Excluſivum, (qualia ſunt *ſolum*, *Propoſitio tantum*, *præciſe*, *&c.*) Ut *ſolum homo eſt rationalis.* Parag. 2. *Excluſiva.*

Eſtque ea excluſiva vel

- *Prædicati*; cum ſignum Excluſivum tenetur ex parte prædicati, & determinat illud: ut, *Elementa ſunt tantum quatuor*, & dicitur *Propoſitio de excluſo extremo.*
- *Subjecti*; cum ſignum Excluſivum tenetur ex parte ſubjecti, & modificat totam propoſitionem: ut, *Tantum homo eſt riſibilis*, & dicitur abſolutè *Propoſitio excluſiva.*

Parag. 3. *Expoſitio Excluſiva.* Propoſitio *de excluſo extremo* exponitur auferendo ſignum, & removendo àprædicato quemcunque alium numerum, aut rem, prout caſus exigit: ut iſta, *Elementa ſunt tantum quatuor*, Exponitur ſic, *Elementa ſunt quatuor, & non plura.* Propoſitio *excluſiva ſubjecti*, etſi poſſit aliter, ſimpliciſſimè tamen exponitur per univerſalem affirmativam tranſpoſitis terminis: ut iſta, *Solus homo eſt riſibilis*, exponitur ſic, *Omne riſibile eſt homo*; & conſimiliter de reliquis mutatis mutandis.

Parag. 4. *Propoſitio Exceptiva* eſt, in qua reperitur *ſyncategorema* Exceptivum (qualia ſunt *niſi*, *præterquam*, *præter*, *excepto*, *&c.*) Ut *Omne animal, præter hominem, eſt irrationale.* In omni exceptione legitimâ terminus exceptus debet eſſe anguſtior termino excipiente, ſive à quo fit exceptio, & ſub eo contineri; ac etiam debet terminus excipiens ſupponere *diſtributive.*

Parag. 5. *Expoſitio Exceptiva* Exponitur Exceptiva per duas exponentes; quarum *prior* debet eſſe ejuſdem quantitatis & qualitatis de termino excluſo in ſubjecto cum ipſa exceptiva; *altera* diverſæ & quantitatis & qualitatis, in qua ſubjectum ſit terminus exceptus,

k

ceptus, prædicatum idem quod totius exceptivæ; ut iſta, *Omne animal præter hominem, eſt irrationale*, exponitur per iſtas, *Omne animal aliud ab homine eſt irrationale, & Aliquis homo non eſt irrationalis*: & eodem modo reliquæ, mutatis mutandis.

Propoſitio *Reduplicativa* eſt, in qua repe- Parag. 6.
ritur *ſyncategorema* Reduplicativum: (qualia *Propoſitio*
ſunt *qua, quatenus, in quantum*, &c.) ut, *Homo, Reduplicativa,*
qua homo eſt rationalis; dicitur & *Reſtrictiva,* & *Limitativa Propoſitio.*

Reduplicatio alia eſt
- *Uniformis*, quæ & ſimplex *ſive ſpecificativa* dicitur; cum fit Reduplicatio ſecundum idem nomen: ut, *Homo qua homo eſt rationalis*, atque iſta Reduplicatio non fit niſi in eſſentiali prædicatione, ubi prædicatum convenit ſubjecto *quatenus ipſum.*
- *Difformis*, ſive *compoſita*, cum fit Reduplicatio per diverſum nomen; ſive id ſit generis, & *Generica* dicitur: ut, *Homo* quâ *animal eſt ſenſibilis*; ſive partis, & *Partialis vel Synecdochica* dicitur: ut, *Homo quantum ad animam eſt immortalis*; ſive accidentis, & *Accidentalis* dicitur: ut, *Socrates quatenus Philoſophus diſputat.*

Exponitur *Reduplicatio* per *quatuor* exponen- Parag. 7.
tes: quarum *prima* principale prædicatum at- *Expoſitio*
tribuit ſubjecto; *ſecunda* reduplicativum at- *Reduplicativa,*
tribuit ſubjecto; tertia prædicatum principale univerſaliter attribuit reduplicativo; *quarta* eſt cauſalis inferens principale prædicatum ex reduplicativo: ut iſta, *Homo qua animal eſt ſenſibilis,*

ſibilis, exponitur per iſta, *homo eſt ſenſibilis, & homo eſt animal, & omne animal eſt ſenſibile & quia aliquid eſt animal. ipſum eſt ſenſibile.* Conſimiliter de *negativis*, & aliis omnibus, mutatis mutandis. Ita ſecundum *Summularios*: ſed expeditius res tota peragetur, nec minus commode, exponendo ſimpliciter per unam tantum cauſalem, ſic iſta, *Homo qua animal eſt ſenſibilis*, exponetur ſic: *Quia homo eſt animal, propterea eſt ſenſibilis.*

Quæſtiones Noni Capitis.

1. *De Exponibilibus in genere.*
2. *De Excluſivis.*
3. *De Exceptivis.*
4. *De Reduplicativis.*
5. *De aliis Exponibilibus.*

CAP. X.

De Hypotheticis.

Parag. 1. Hypotheticis in genere. Propoſitio *Compoſita* (ſive *Hypothetica late*) eſt, quæ conſtat ex pluribus *Categoricis* per conjunctionem aliquam unitis. Eſtque ea duntaxat triplex: *Conditionalis*, (ſive *Hypothetica* ſtricte) *Copulativa*, & *Disjunctiva*. *Cauſalis* enim & *Rationalis* ad Conditionalem; *Adverſativa*, & *Comparativa*, & *Significativa loci aut temporis*, ad Copulativam referuntur.

Parag. 2. Conditionalis. Propoſitio *Conditionalis* (ſive *Hypothetica* ſtricte) eſt, in qua plures *Categoricæ* uniuntur per conjunctionem Conditionalem: ut, *Si homo ſit rationalis, eſt riſibilis.* Referuntur huc Cauſalis;

Cauſalis; ut, *Quia homo eſt Rationalis, eſt riſibilis*: & Rationalis, ut *Homo eſt Rationalis*, ergo *riſibilis*: niſi Rationalis Argumentationibus potius annumeranda ſit, utpote apertum *Enthymema*, quam propoſitionibus. Omnis conditionalis habet vim illativam: unde *Categoricarum* prior, quæ habet rationem inferentis, *Antecedens*, poſterior, quæ illatæ, *conſequens* dicitur.

Parag. 3. *Copulativa.*

Propoſitio *Copulativa* eſt, in qua plures *Categoricæ* uniuntur per conjunctionem copulativam; ut, *homo eſt rationalis, & brutum irrationale.* Referuntur huc Adverſitiva; ut, *Socrates, etſi non ſit Orator, eſt tamen Philoſophus*: & Comparativa; ut, *Socrates tam eſt doctus, quam Plato*: & ſignificativa loci: ut, *Ubi Socrates legit, Plato diſputat*, aut temporis: ut *Dum Socrates legit, Plato diſputat.*

[Proprie tamen loquendo, & ſecundum doctrinam *Ariſtotelis*, *Propoſitio Copulativa* non debet cenſeri in hac claſſe, nec in *Hypotheticis* numerari. Copulativa enim non eſt *una* propoſitio, ſed *plures Categoricæ*, unitæ quidem ſpecie tenus & quoad vocem, ſed ſine ulla ἑνώσει ipſarum inter ſe quoad rem ipſam. Nec valet omnino ad *Syllogiſmum*, ſicut valent conditionalis & disjunctiva: neque enim datur *ſyllogiſmus copulativus*, ſicut dantur conditionalis & disjunctivus; ſed ejus uſus eſt ſolum in *inductionibus* & *exemplis*, ubi ex pluribus propoſitionibus æqualibus colligitur concluſio.]

Parag. 4. *Disjunctiva.*

Propoſitio *disjunctiva* eſt, in quâ plures *categoricæ* uniuntur per conjunctionem disjunctivam: ut, *Aut dies eſt, aut nox eſt.*

Parag. 5. *Veritas & falſitas conditionalis.*

Veritas & falſitas *conditionalis* non pendet ex veritate aut falſitate partium, vel unius, vel alterius.

vel utriuſque, ſed ex bonitate aut malitia conſequentiæ. Proinde *vera* eſt, in qua conſequens ſic ab antecedente dependet, ut ſit neceſſaria conſecutio, licet alterum vel utrumque ſit falſum; ut, *Si homo eſt lapis, eſt inſenſibilis*: *falſa*, in qua non eſt neceſſaria conſecutio conſequentis ex antecedente, licet utrumque ſit verum; ut *ſi Sol lucet, Socrates currit*. Sed in *Cauſali*, & *Rationali*, præter neceſſitatem conſequendi, requiritur veritas utriuſque partis, atque ulterius etiam, ut veritas antecedentis ſit cauſa veritatis conſequentis; ut, *Quia Sol lucet, dies eſt*: quod ſupponit utrumque, ſc. & lucere ſolem, & diem eſſe, ac inſuper illud eſſe cauſam hujus.

Parag. 6. *Veritas & falſitas copulativæ & disjunctivæ.* Veritas *Copulativæ* pendet ex veritate omnium partium: proinde *vera* eſt, cujus omnes partes ſunt veræ; ut *Socrates eſt homo, & animal, & corpus*; *falſa*, cujus aliqua pars falſa eſt, licet reliquæ ſint veræ, ut *Et dies eſt & nox*. Veritas *Disjunctivæ* pendet ex veritate alicujus partis: Proinde *vera* eſt, cujus una aliqua pars eſt vera, licet reliqua ſit falſa: ut, *Aut dies, aut nox eſt*: *falſa*, cujus omnes partes ſunt falſæ; ut, *Socrates vel eſt Aſinus, vel lapis*.

Parag. 7. *Oppoſitio Hypotheticarum.* Hypotheticæ *Quantitatem* non habent proprie, nec *Qualitatem*, præter quas à ſuis, *categoricis* habent; proinde nec eas habent *oppoſitiones*, nec *æquipollentias*, quas *categoricæ*. Unius tantum ſunt capaces oppoſitionis *contradictoriæ*, quæ ſit præpoſita particula negationis toti *Hypotheticæ*: unde iſti, *ſi Socrates currit, eſt animal*, contradicit iſta, *Non ſi Socrates currit, eſt animal*. Pari modo ſe habet & in Copulativis, ac Disjunctivis.

Quæ-

Quæſtiones Decimi Capitis.

1. *De Hypothetica late.*
2. *De Hypothetica ſtricte, ſive conditionali.*
3. *De Copulativa.*
4. *De Disjunctiva.*
5. *De Oppoſitione Hypotheticarum.*

FINIS LIBRI SECUNDI.

LOGI-

LOGICÆ ARTIS Compendium.

LIB. III.
De Diſcurſu.

CAP. I.
De Argumentatione.

Parag. 1. *Diſcurſus duplex.*

DISCURSUS, *tertius humanæ mentis actus*, & perfectiſſimus eſt: eum dirigit tertia Logicæ pars, quæ tradit inſtrumenta diſcurſus, *Argumentationem & Methodum*; quarum *Argumentatio* diſcurrit inferendo, *Methodus* ordinando.

Parag. 2. *Definitio Argumentationis.*

Argumentatio eſt *Oratio problemati per illationem faciens fidem. Problema* eſt propoſitio quæſita ſive quæſtio, quæ probanda eſt; quæ eadem poſtquam illativè probata eſt, *concluſio* dicitur, & ſequitur notam illativam: Totum quod eandem præcedit, dicitur *antecedens*, & infert *conſequens* ſive *concluſionem*. Nota illativa eſt communiter *Ergo*: interdum dictio aliqua ei æquivalens: ut, *Igitur*, *Proinde*, *&c.* & in

ea

consistit *Argumentationis* nexus omnis: etsi indoque ad sermonis elegantiam non expritur.

Materialis: quando Consequens infertur ex Antecedente, non propter modum colligendi, sed sola vi terminorum, qui sunt *materia* argumentationis: ut *Socrates est risibilis*, ergo, *aliquis homo est rationalis*: non enim teneret similis consequentia mutatis terminis sic, *Socrates est risibilis*, ergo *aliquis homo currit* Parag. 3. *Consequentia duplex.*

sequen- alia est *Formalis*: quando Consequens infertur ex Antecedente propter ipsum modum colligendi, qui est *Forma* argumentationis: ut *Omne rationale est risibile*, *Omnis homo est rationalis*, ergo *Omnis homo est risibilis*. Teneret enim similis consequentia in quibuslibet terminis, eodem modo dispositis, quantumlibet aliàs dissentaneis.

rincipia generalia bonæ consequentiæ sunt duo. *Ex vero nil nisi verum sequitur*: pro- e nec falsum nisi ex falso sequi potest. *Ex o & falsum sequi potest, & verum*: unde se- tur, Consequens verum posse inferri vel à o, vel à vero antecedente. Hinc versus, Parag. 4. *Principia bonæ consequentiæ.*

x falsis falsum, verumque aliquando sequetur.
x veris possunt nil nisi vera sequi.

rgumentatio potest considerari vel *quoad iam* & modum colligendi, quæ generalior consideratio; vel *quatenus restringitur ad am materiam*, ut suo loco videbitur. *Argu-* Parag. 5. *Argumentationis species.*

mentationis ſpecies ſolent aſſignari quatuor; *Syllogiſmus*, *Inductio*, *Enthymema*, *Exemplum*: ſed ad duas omnino poſſunt referri, cum *Enthymema* non ſit niſi *Syllogiſmus* quidam *imperfectus*, nec *Exemplum* niſi *imperfecta Inductio*. Quin & minus principales, quæ vocantur, *Argumentationes*, aut nullius ſunt uſus, aut ad *Syllogiſmum* reducuntur: ut *Sorites*, & *Dilemma*, qui ſunt *Syllogiſmi* quidam redundantes; Sorites *Categoricus*; Dilemma *Hypotheticus*.

Quæſtiones Primi Capitis.

1. *De Analyticis Ariſtotelis.*
2. *De definitione Argumentationis.*
3. *De bona & mala conſequentia.*
4. *De ſpeciebus Argumentationis.*

CAP. II.

De Partibus Syllogiſmi.

Parag. 1. *Definitio Syllogiſmi.* *Syllogiſmus* eſt *Oratio, in qua, quibuſdam poſitis & conceſſis, neceſſe eſt aliud ſequi præter & propter ea, quæ poſita ſunt, & conceſſa.* Eſtque duplex; *Categoricus*, cujus omnes propoſitiones ſunt *Categoricæ*; & *Hypotheticus*, cujus aliqua ſaltem eſt *Hypothetica* latè. Utriuſque poteſt conſiderari tum *materiale*, tum *formale*: ſed de *Hypotheticis* ſuo loco.

Parag. 2. *Materia Syllogiſmi duplex.* Materia *Syllogiſmi* { *Remota* ſunt *ſimplices termini*; qui in propoſitionibus *ſyllogiſmi* ſubjicientur, & prædicantur. *Proxima*, ſunt propoſitiones; quæ ex ejuſmodi terminis conficiuntur.

Utra-

Utraque materia remota & proxima, ternario numero ita continetur; ut cum ſint tres *Propoſitiones* totidemque *Termini*, ſingulæ propoſitiones duos terminos habeant, ſinguli termini bis in totius *ſyllogiſmi* propoſitionibus reperiantur.

Termini *Syllogiſmi* ſunt tres, *Major*, *Minor*, & *Medius*. *Medius terminus* dicitur *Ariſtoteli* ſimpliciter *Terminus*, nonnullis *Argumentum*, pleriſque & communiter *Medium* (ratione ſcuſus, non ſitus;) reliqui *Extremitates* ſive *Extrema* dicuntur. *Major Terminus*, ſive *Majus Extremum* eſt prædicatum quæſtionis. *Minor Terminus*, ſive *Minus Extremum* eſt ſubjectum quæſtionis: *Medium* ſive *Argumentum* eſt terminus extra quæſtionem, ejus prædicatum cum ſubjecto uniens.

Propoſitiones *Syllogiſmi* ſunt tres; *Major*, *Minor*, & *Concluſio*. *Concluſio*, (quæ & *Complexio*) eſt pars *Syllogiſmi* conſequens illata ab Antecedente, (*Majore* ſc. & *Minore* propoſitione, quæ propterea *præmiſſæ* dicuntur.) Præmiſſarum *Major Propoſitio*, (quæ & κατ' ἐξοχὴν ſimpliciter *Propoſitio* dicitur) eſt, in qua *Medium* cum majori extremo conjungitur: *Minor Propoſitio* (quæ & *Aſſumptio*) in qua medium cum minori extremo conjungitur: Ut in iſta, *Omne animal eſt ſenſibile*, *Homo eſt animal*, ergo *Homo eſt ſenſibilis*; ly *Senſibile* eſt major Terminus, ly *homo* Minor, ly *Animal* Medius: ly *Omne Animal eſt ſenſibile* Major Propoſitio, ly *Homo eſt Animal* Minor; ly *Homo eſt ſenſibilis* Concluſio. Parag. 3. *Propoſitiones Syllogiſmi.*

Major Propoſitio ferè *primum* locum obtinet, *Minor* ſecundum, *Concluſio* noviſſimum in *Syllogiſmo*: Iſte enim eſt ordo maximè naturalis. Parag. 4. *Ordo Propoſitionum.*

Falluntur tamen qui in Scholis propoſitiones ſecundum hunc ordinem perpetuo metiuntur: contingit enim non raro *per crypticam propoſitionum tranſpoſitionem* ut ordo naturalis variè invertatur; quod, cum *quatuor* aliis modis fiat, tum frequentius tranſpoſitis *Majore* & *Minore*. Judicandæ proinde ſunt *ex terminis* qui nunquam fallunt, non *ex ordine*.

Parag. 5. *Canones partium Syllogiſmi.*

1. *In Syllogiſmo ſunt tres tantum termini.* Ubi aut quartus novus terminus admittitur, aut mutatur ſignificatio vel ſuppoſitio alicujus è tribus, vitioſus fit *Syllogiſmus*.

2. *Medium concluſionem ne ingrediatur.* Nec totum ſc. nec aliqua ejus pars.

3. *Concluſio ſemper ſequitur deteriorem partem.* Eſt autem debilior, ſive deterior Univerſali *Particularis*, & *Negativa* Affirmativâ.

4. *Ne eſto plus minuſque in concluſione, quam in præmiſſis.*

Parag. 6. *Syllogiſmi ſpecies.*

Diſtribuitur *Syllogiſmus*, quoad qualitatem, in *Affirmativum* & *Negativum*: quoad quantitatem, in *Univerſalem*, *Particularem*, *Indefinitam* & *Singularem*. Attenditur autem *Quantitas* & *Qualitas* Syllogiſmi omnino *penes concluſionem*: ita ut, quomodocunque ſe habeant præmiſſæ, ille *Syllogiſmus* haberi debeat *Affirmativus*, cujus concluſio eſt affirmativa; & *Univerſalis*, cujus concluſio eſt univerſalis.

Quæſtiones Secundi Capitis.

1. *De Syllogiſmi nomine & definitione.*
2. *De tribus Syllogiſmi terminis.*
3. *De tribus Syllogiſmi propoſitionibus.*
4. *De cryptſi Syllogiſtica.*
5. *De variis Syllogiſmorum ſpeciebus, & diviſionibus.*

CAP.

CAP. III.

De Fundamento Formæ Syllogiſticæ.

FUndamentum Formæ & diſpoſitionis *ſyllogiſticæ* ſitum eſt in illa veritate, naturæ lumine ſatis perſpectâ: *Quæcunque duo in aliquo tertio conveniunt, eadem & inter ſe convenire.* Hinc duplex illa nobiliſſima Regula, quam vocant *dictum de omni, & de nullo*: quorum *dictum de omni* fundamentum eſt *Syllogiſmorum* Affirmativorum, *dictum de nullo* Negativorum. Parag. 1. *Regulæ propoſitionis.*

Dictum *de omni* eſt hujuſmodi: *Quicquid affirmatur univerſaliter de aliquo ſubjecto, affirmari neceſſe eſt de iis quæ ſub eo continentur.* Dictum de nullo hujuſmodi: *Quicquid negatur univerſaliter de aliquo ſubjecto, negari neceſſe eſt de iis quæ ſub eo continentur.* Neceſſitas illationis ab hoc *dicto de omni & nullo* vim ſuam habet omnem, eamque in omnibus modis & figuris parem: ſed evidens eſt illa neceſſitas in modis tantum primæ figuræ directis, qui propterea *Perfecti* dicuntur; reliquorum evidentia neceſſe habet oſtendi per reductionem ad iſtos, & propterea *Imperfecti* habentur. Parag. 2. *Dictum de omni & nullo.*

Ex hoc *dicto*, velut principio, ſequuntur tanquam Corollaria, duæ Syllogiſmorum Regulæ generales. Parag. 3. *Corollaria.*

1. *Ex utraque præmiſſa particulari nihil ſequitur*: Repugnat enim dicto de omni & nullo, quo requiritur ut altera ſaltem præmiſſarum ſit univerſalis,

2. *Ex*

2. *Ex utraque præmiſſa negativa nihil ſequitur*: Neceſſe eſt enim medium terminum cum altero extremorum conſentire: quod niſi in affirmativa propoſitione fieri non poteſt. Utramque regulam diſticho complectuntur.

Syllogizari non eſt ex particulari;
Nec ex negativis recte concludere ſi vis.

Parag. 4. *Syllogiſmorum virtutes.* Tradit *Ariſtoteles* Syllogiſmorum ſex quaſdem virtutes ſive *Poteſtates*, itemque vitia ſive *Imbecillitates* totidem. Sunt autem illæ Poteſtates;

1. *Plura concludendi*: in qua fundantur modi Syllogiſmorum indirecti.

2. *Ex falſis verum colligendi.*

3. *Probandi per circulum*; cum ſc. ex concluſione & altera præmiſſarum converſa, infertur reliqua.

4. *Evertendi per converſionem*: cum ſc. ex oppoſito concluſionis, & altera præmiſſarum evertitur reliqua.

5. *Deducendi ad impoſſibile*; quam explicamus infra cap. 5.

6. *Concludendi ex oppoſitis*; cum ſcil. ex præmiſſis (aut *verbo tenus*, aut *re ipſa*) oppoſitis concluſio falſa colligitur; quod fit in Modis tantum negativis ſecundæ & tertiæ figuræ.

Parag. 5. *Syllogiſmorum vitia.* Illa vero ſex vitia ſive imbecillitates Syllogiſmorum, ſunt

1. *Petitio quæſiti*: cum id ſumitur ad probationem, quod eſt in quæſtione.

2. *Non propter hoc falſum accidere*: cum in deductione ad impoſſibile hypotheſis ſumpta ita ſe habet, ut vel ea dempta nihilominus accidat Impoſſibile ex reliquis propoſitionibus.

3. *Fal-*

3. *Falſa ratio*: cum ex propoſitionibus (Syllogiſmi vel Proſyllogiſmi) falſitas irripit in concluſionem. Nam ſemper prima falſitas eſt cauſa ſequentium.

4. *Impedimentum Cataſyllogiſmi*: quia niſi concedamus duas propoſitiones in quibus idem terminus reperitur, non poteſt contra nos concludi Syllogiſtice.

5. *Impedimentum Elenchi*: quia niſi concedamus propoſitionem aliquam univerſalem, aut affirmativam, non poteſt theſis noſtra everti.

6. *Deceptio*: qua contingit, ut aliquid ſcientes, fallamur tamen: quoties ſcil. eandem rem, ſed diverſis reſpectibus, & ſciamus, & ignoremus.

De iſtis omnibus cum *Proteſtatibus*, tum *Imbecillitatibus ſyllogiſmorum*, conſulat qui volet fuſe diſſerentem *Ariſtotelem* in ſecundo libro primorum Analyticorum.

Quæſtiones Tertii Capitis.

1. *De regula propoſitionis.*
2. *De Dicto de omni & nullo.*
3. *An ex puris particularibus vel negativis aliquid efficiatur?*
4. *De ſyllogiſmorum poteſtatibus.*
5. *De ſyllogiſmorum imbecillitatibus.*

CAP.

CAP. IV.

De Syllogiſmorum Figuris.

Parag. 1. *Forma ſyllogiſmorum duplex.*

DUplici Syllogiſmorum materiæ duplex reſpondet forma; *Figura ſc. & modus.* Horum *Figura* reſpicit terminos, materiam remotam; *Modus* Propoſitiones materiam proximam.

Parag. 2. *Tres ſyllogiſmorum figuræ.*

Figura eſt *debita medii termini cum extremis diſpoſitio quoad ſubjectionem & prædicationem.* Eſtque ea triplex, pro triplici medii diſpoſitione.

Vel enim *Medium*

Prædicatur de uno extremorum & ſubjicitur alteri; quæ eſt diſpoſitio maxime naturalis, & cum neceſſitate parit etiam evidentiam: ut in *Prima* figura; ubi medium eſt *Subjectum* in majori, & *Prædicatum* in minori propoſitione.

Prædicatur de utroque: ut in *ſecunda* figura, ubi medium eſt *Prædicatum* in utraque præmiſſa.

Subjicitur utrique: ut in *Tertia* figura, ubi medium eſt *Subjectum* in utraque præmiſſa juxta verſum.

Sub. Præ. prima: bis Præ. ſecunda; tertia, bis Sub.

Modus eſt *apta propoſitionum ordinatio quoad quantitatem & qualitatem.*

Mo-

Modus alius est
- *Directus*, in quo infertur conclusio directè & immediatè sequens à *Modi* præmissis, & factum cognoscitur, quoties in conclusione *Major terminus* prædicatur de Minori. Parag. 3. *visis.*
- *Indirectus*, in quo infertur conclusio, non quæ ex præmissis immediatè sequitur, sed quæ vi conversionis sequitur ex illa. Id factum cognoscitur, quoties in conclusione *Minor terminus* prædicatur de Majori.

Modi sunt omnino distincti 16. qui multiplicati secundum triplicem figuram faciunt 48. *Modorum* sunque majori adhuc numero si addantur indirecti. Sed ex illis 16. octo sunt prorsus inutiles; scil. *EE. EO. IE. II. IO. OE. OI. OO.* quod adversantur *Dicto de Omni & Nullo*, & Regulis superiori cap. parag. 3. datis, nisi quod IE. indirectè concludat in *Frisesmo*. Reliqui octo utiles sunt; scil. AA. AE. AI. AO. EA. EI. IA. OA. habentque in figuris locum ita ut quatuor in *prima*, totidemque in *secunda*, in *tertia* sex modi disponantur, omnes directi: qui cum quinque primæ figuræ indirectis his versiculis continentur. Parag. 4. *numerus.*

1. *Barbara, Celarent, Darii, Ferio; Baralipton, Celantis, Dabitis, Fapesmo, Frisesmorum*: 2. *Cesare, Camestres, Festino, Baroco*: 3. *Darapti, Felapton, Disamis, Datisi, Bocardo, Ferison.* In quibus vocabulis tres syllabæ totidem signant Propositiones; prima *Majorem*: secunda *Minorem*; ultima *Conclusionem*; & propria cujusque syllabæ vocalis quantitatem & qualitatem propositionis per syllabam significatæ ostendit.

Parag. 5. *Regulæ figurarum speciales.*

Primæ figuræ *quatuor* ſunt modi d *quinque indirecti*, in primis duobus verſi comprehenſi: In hac figura *Concluſio eſt li Major Univerſalis, ubique Minor Affirma* Secundæ figuræ ſunt *quatuor* modi dire initio tertii verſus: in hac figura, *Minor bera, Major* ubique *Univerſalis, Concluſio tiva*: Tertiæ figuræ ſunt *ſex* modi direct reliquo tertii, & in toto quarto verſu prehenſi; in hac figura *Major eſt libera*, ubique *Affirmativa, Concluſio particularis*, & in ſecunda, & tertia figura modi *ind* ſed minoris uſus; qui propterea negligu à pleriſque.

Parag. 6. *Exempla figurarum*

Exemplum Syllogiſmi in figura,

1. Bar- *Omne rationale eſt r*
ba- *Omnis homo eſt ratio*
ergo
ra. *Omnis homo eſt riſibi*

2. Ceſ- *Nullus juſtus eſt cru*
a- *Omnis Tyrannus eſ*
delis, ergo
re. *Nullus Tyrannus eſt*

3. Da- *Omnis homo eſt rati*
rap- *Omnis homo eſt ri*
ergo
ti. *Aliquid riſibile eſt*
nale.

Syllogiſmi & in reliquis modis ad h rationem formari poſſunt, ſervata recta c ſitione terminorum, & quantitate & qu propoſitionum.

Quæstiones Quarti Capitis.

1. *De triplici syllogismorum figura.*
2. *De modorum numero.*
3. *De prima figura & ejus modis.*
4. *De secunda figura & ejus modis.*
5. *De tertia figura & ejus modis.*
6. *De modis figurarum indirectis.*

CAP. V.

De Reductione Syllogismorum.

REductio est *mutatio Syllogismi quoad formam, ut in imperfectis modis necessitas illationis fiat ex inevidenti evidens.* Reducuntur ergo Syllogismi Imperfecti ad Perfectos. Perfecti sunt, qui in quatuor directis modis primæ figuræ concluduntur: imperfecti, qui in reliquis modis, aut figuris. Parag. 1. *Definitio Reductionis.*

Reductio vel est { 1. *Ostensiva*; fitque sola propositionum conversione, aut transpositione. 2. *Ad impossibile*; estque cum adversarius ad impossibile aliquod, aut absurdum cogitur. } Parag. 2. *Reductio duplex.*

Ad Reductionem observandæ sunt in modorum nominibus *initiales* quatuor literæ B. C. D. F. totidemque *intermediæ*, S. P. M. C. *Initiales* ostendunt ad quem modum primæ figuræ quilibet modus sit reducendus; ac eum scil. qui eandem habet Initialem; ut *Baroco* ad *Barbara*, *Disamis* ad *Darii*, &c. *Intermediæ* ostendunt modum reductionis; ita ut *S.* notet Parag. 3. *Usus literarum in Reductione*

propoſitionem eſſe convertendam ſimpliciter; *P.* convertendam eſſe per Accidens; *M* propoſitiones eſſe tranſponendas; *C* modum reducendum eſſe per deductionem ad impoſſibile: juxta verſus.

S. vult ſimpliciter verti: P. vero per acci.
M. vult tranſponi; C. per impoſſibile duci.

Illud tamen notandum, *literam intermedium* ad Syllabam vocalis præcedentis pertinere ſemper non ſequentis.

Exemplum Reductionis oſtenſivæ.

Parag. 4. Exemplum oſtenſivæ Reductionis ſit modus *Diſamis* tertiæ figuræ; cujus initialis D. oſtendit eum reducendum ad *Darii*; M. tranſponendas præmiſſas: S. in prima & ultima ſyllaba ſimpliciter convertendas Majorem & Concluſionem, hunc in modum.

Dis. *Aliquis Tyrannus eſt injuſtus.*
am. *Omnis Tyrannus eſt crudelis*: ergo
is. *Aliquis crudelis eſt injuſtus.*

Da. *Omnis Tyrannus eſt crudelis.*
ri. *Aliquis injuſtus eſt Tyrannus*: ergo
i. *Aliquis injuſtus eſt crudelis.*

Exemplum Reductionis per impoſſibile.

Parag. 5. Exemplum Reductionis per impoſſibile ſit modus *Baroco* ſecundæ figuræ: cujus initialis *B.* oſtendit reducendum ad *Barbara*; *C.* reducendum per impoſſibile. Fit autem talis reductio, *cum ex contradictoria concluſionis cum altera præmiſſarum infertur contradictoria alterius præmiſſæ*; Minoris ſcil. in ſecunda figura, Majoris in tertia; juxta verſus.

Servat majorem, mutatque ſecunda minorem:
Tertia majorem mutat, ſervatque minorem.

Re-

Reducitur ergo *Baroco* hunc in modum.

Ba- *Omne rationale eſt riſibile.*
roc- *Aliquod animal non eſt riſibile* : ergo
o. *Aliquod animal non eſt rationale.*

Bar- *Omne rationale eſt riſibile.*
ba- *Omne animal eſt rationale* : ergo
ra. *Omne animal eſt riſibile.*

Parag. 6. *Uſus reductionis per impoſſibile.*

Uſus talis reductionis eſt, ut qui conceſſis Majori & Minori negat ex illis ſequi concluſionem in Modis ſecundæ aut tertiæ figuræ, aut indirectis primæ, per abſurdam concluſionem alteri conceſſarum contradictoriam, ex contradictoriâ concluſionis illatam, cogatur tandem agnoſcere colligendi neceſſitatem, quam negabat in illis modis. Atque omnis ejuſmodi Argumentatio ducens ad impoſſibile nititur duobus iſtis fundamentis: *Contradictoriarum alteram perpetuo eſſe veram, alteram falſam : Et, Ex veris niſi vera ſequi non poſſe.*

Parag. 7. *Reductio omnium imperfectorum modorum per impoſſibile.*

Soli ex omnibus modis *Baroco* & *Bocardo* ſignantur littera C : quod illæ non alio modo reduci poſſint, quam per impoſſibile: non quod illæ ſolæ ita reducantur: Nam & Imperfecti omnes reducuntur per impoſſibile : quamvis non ſemper ad Modum ſuæ initialis. Id quod aliqui conati ſunt iſtis vocibus exprimere, *Neſciebatis, Odiebam, Letare, Romanis*, in quibus quatuor vocales denotant quatuor perfectos modos, pro ratione quantitatis & qualitatis concluſionum per illas vocales ſignatarum : ſc. A. *Barbara*, E. *Celarent*, I. *Darii*, O. *Ferio*. Deinde tot ſyllabæ tot modos deſignant, idque vulgato ordine : ita ut ly *Neſciebatis* ſignificet

quin-

quinque indirectos primæ: ly *Odiebam* tuor ſecundæ: ly *Letare*, *Romanis* ſex te figuræ modos. *Ergo* in ly *Romanis* prima laba *Ro* oſtendit quartum modum tertiæ f ræ, ſc. *Datiſi*, reducendum eſſe ad *Ferio*.

Parag. 8. *Reductio perfectorum modorum ad perfectiſſimos.*

Nec imperfecti ſolum ad perfectos; ſe ex perfectis particulares, & minus perfect univerſales & perfectiſſimos, hoc eſt, *Dar. Ferio* ad *Barbara* aut *Celarent* reducuntur impoſſibile: licet non immediatè. R cuntur enim *Darii* ad *Cameſtres*, & *Ferio* ad *ſare* figuræ ſecundæ modos per impoſſibile pacto quo reducuntur modi ſecundæ fig ad modos primæ: & tum poſtea reducu oſtenſive ad *Celarent* in prima.

Quæſtiones Quinti Capitis.

1. *De definitione & uſu Reductionis.*
2. *De Reductione oſtenſiva, & ad impoſſib*
3. *De Reductione indirectorum primæ figu*
4. *De Reductione modorum ſecundæ figuræ*
5. *De Reductione modorum tertiæ figuræ.*
6. *De Reductione perfectorum primæ figur. perfectiſſimos.*
7. *De reſolutione Syllogiſmorum unius figur. aliam.*

CAP. VI.

De Inventione medii termini.

Parag. 1. *Uſus hujus doctrinæ.*

COpia argumentorum ad quodvis pr lema concludendum pendet ex *invi one aptorum Mediorum*: de quâ quantum a guras dari poſſunt *Regulæ* quædam *generale*

gurarum ac Modorum rationi accommodatæ: *ſpeciales* enim *Regulæ* ex natura Thematum ſive Terminorum Problematis ex Topicis colligendæ ſunt.

Quicquid poteſt eſſe *Medium* in aliquo ſyllogiſmo, erit neceſſario alterius extremorum (quæ in problemate ſeu Concluſione continentur) aut *Antecedens*, aut *Conſequens*, aut *Repugnans*. *Antecedens* alicujus termini eſt, quod poteſt ei univerſaliter ſubjici: *Conſequens*, quod poteſt de eo univerſaliter prædicari: *Repugnans*, ſive extraneum, quod nec ei ſubjici poteſt, nec de eo prædicari. Horum autem ſingula conſiderari debent ratione habita ad utrumque extremum; *Majorem* ſc. *Terminum*, & *Minorem*. Quorum Major *Prædicatum* eſt Concluſionis, Minor *Subjectum*. Parag. 2. *Medii inveniendi ratio ad extrema.*

Ad inveniendum ergo Medium probandæ cuivis concluſioni aptum, obſerventur Regulæ. Parag. 3. *Regulæ inveniendi medium.*

1. Si concludenda ſit *Univerſalis affirmativa*, quærendum tale Medium, quod ſit *Antecedens Majoris* extremi, & *Conſequens Minoris*: & fiet Syllogiſmus in *Barbara*.

2. Si *Particularis affirmativa*; quærendum Medium, quod vel ſit *Antecedens Majoris*, & *Conſequens Minoris*, & erit Syllogiſmus in *Darii*; vel *Antecedens utriuſque*, & erit in *Darapti*, *Diſamis*, aut *Datiſi*.

3. Si *Univerſalis Negativa*: quærendum Medium, quod vel ſit *Repugnans Majoris*, & *Conſequens Minoris*; & erit Syllogiſmus in *Celarent*, aut *Ceſare*: vel *Conſequens Majoris* & *repugnans Minoris*, & erit in *Cameſtres*.

4. Si *Particularis negativa*: quærendum Medium, quod vel ſit *Repugnans Majoris* & *Conſequens Minoris*.

Minoris: & erit in *Ferio*, aut *Feſtino*: vel *Conſequens Majoris & repugnans minoris*; & erit in *Baroco*: vel *Repugnans Majoris & Antecedens Minoris*; & erit in *Felapton*, *Bocardo*, vel *Feriſon*.

5. Si ſumatur Medium, quod ſit vel *Repugnans utriuſque* Extremi, vel *Conſequens utriuſque*, vel *Antecedens Majoris, & repugnans Minoris*, nihil colligitur.

Parag. 4. *Schema de inventione A ſedis.*

Rem omnem ſubjectum Schema delineat.

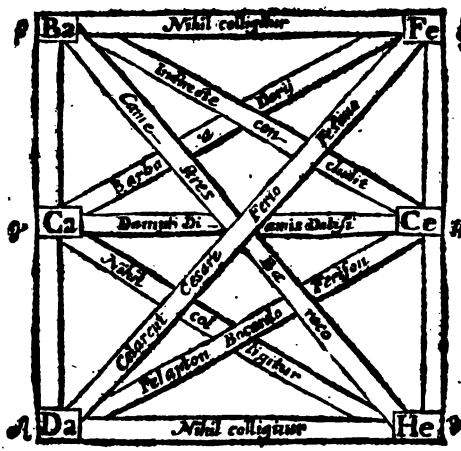

Cui explicando verſiculos excogitarunt.

Fecana, Cageti, Defenes. Hebare, Gadaco
Gebali ſtant: non ſtant *Febas, Hedas, & Hecas.*

In

In quibus verſiculis tertia cujuſque vocabuli *ſyllaba* notat *concluſionem*, ejuſque ſyllabæ Vocalis concluſionis *quantitatem & qualitatem*; ut ſupra. In Prioribus ſyllabis duarum vocalium A & E. A notat *majus extremum*, ſive prædicatum Quæſtionis; E *minus extremum*, ſive ſubjectum; literarum vero B, C, D, F, G, H, tum in verſiculis tum in ſchemate, atque etiam Græcarum ad oram Schematis pictarum β, γ, δ, ζ, η, ϑ, B & β ſignificant Conſequens, C & γ Antecedens, D & δ Repugnans *Prædicati*; F & ζ Conſequens, G & η Antecedens, H & ϑ Repugnans *Subjecti*: e. g. ly *Fecana* oſtendit, quod ad probandam quæſtionem *univerſalem affirmativam*, ſumendum ſit tale medium, quod ſit *Conſequens Subjecti*, & *Antecedens Prædicati*. Parag. 5. *Expoſitio Schematis.*

Notandum 1° *Gebali* concludere indirecte tantum, in prima figura: 2° in concluſione univerſali eminenter contineri ſuam particularem; & conſequenter modum particularem idem Medium requirere, quod modus univerſalis ejuſdem figuræ ſibi affinis; ut *Fecana* non tantum concluſioni in *Barbara* ſubſervire, ſed & in *Darii*. 3°, *Febas*, *Hedas*, & *Hecas* propterea inutiles eſſe, quod in *Febas* eſſent duæ affirmativæ in ſecunda figura; in *Hedas* ambæ præmiſſæ eſſent negativæ; in *Hecas* eſſet minor negativa in prima, vel tertia figura. Parag. 6. *Notanda nonnulla in hac materia.*

Quæſtiones Sexti Capitis.

1. *De copia Argumentorum.*
2. *De Habitudine Medii ad extrema.*
3. *De Conjugationibus inutilibus.*
4. *De medio reſpectu Problematis* A.

5. *De medio reſpectu Problematis* E.
6. *De medio reſpectu Problematis* I.
7. *De medio reſpectu Problematis* O.

CAP. VII.

De Syllogiſmis quibuſdam Special.

Parag. 1. *Syllogiſmi quidam ſpeciales.*

SUNT quædam Syllogiſmorum ſ quæ propter aliquam à ſuperiorib crepantiam peculiari indigent conſidera quales ſunt *Syllogiſmus Expoſitorius*, *Syll ex Obliquis*, & *Syllogiſmus Modalis*.

Parag. 2. *Expoſitorius ſyllogiſmus.*

„ *Syllogiſmus Expoſitorius* eſt, in quo dat minus aliquis, & propoſitio ſingularis. uſus præcipuus eſt in *tertia* figura: ſæpe propoſitiones particulares expor per ſingulares; quo illationis neceſſit dentius, & penè ad ſenſum pateat. Non peculiaris eſt ejuſmodi expoſitio tertiæF (ut nonnullis placuit;) ſed habet ſuum & in reliquis. Aptiſſime quidem co *tertiæ*; quod in illa Medium ubique ſi atur, & ſingularium maxime ſit pro ſubjici; ut,

Socrates eſt homo,
Socrates eſt doctus: ergo
Aliquis homo eſt Doctus.

Parag. 3. *Syllogiſmus ex obliquis.*

Syllogiſmus ex Obliquis eſt, cum aliqu minorum, præcipuè vero medius, e quus: De quo breviter tres regulæ obſ tur.

1. Extremum in Præmiſſis obliquur liquum maneat & in concluſione.

2

2. Medio existente obliquo in altera præmissa, Extremorum illud quod cum eo in illa conjungitur in conclusione rectum esto, reliquum vero obliquum: Ut *Omnis hominis equus currit, Socrates est homo*: ergo, *Socratis equus currit.*

3. Ex negativa de termino obliquo, & affirmativa de recto, conclusio sequitur de obliquo.

Syllogismus Modalis est, in quo propositio, aut propositiones modificantur: Estque, si omnes modificentur, *mere Modalis* sin aliqua sit modalis, aliqua de ineſſe, *Mixtus* Syllogismus. In his explicandis pene nimius est *Aristoteles lib. 1. Prior. Analyt.* Is consulendus; quod nunc agitur, compendium est. Parag. 4. *Syllogismus modalis.*

Quæstiones Septimi Capitis.

1. *De Syllogismo Expositorio.*
2. *De Syllogismo ex Obliquis.*
3. *De Syllogismo mere Modali.*
4. *De Syllogismo mixte Modali.*

CAP VIII.

De Enthymemate & Sorite.

SYllogismi secundario dicti sunt aut *Deficientes*, aut *Redundantes*: Deficiens vocatur *Enthymema*. Est autem *Enthymema Logicum, matis de-* (nam Rhetoricum alius est rationis) Argu- *finitio.* mentatio, in qua ex una præmissa infertur conclusio: ut, *Socrates currit*, ergo *est Animal.* Deficit autem Enthymema non reipsa, sed Parag. 1.

quoad enunciandi modum: nec dee
præmissa, (ut quam termini sufficiunt
ticetur. Utimur Enthymemate, aut *b*
gratia, cum præmissa quam supprimim
videns; aut *fugæ* & *occultationis*, cun
firma; aut *ornatus*, ne impediatur o
flumen.

Parag. 2. *Reductio Enthymematis ad syllogismum.*

Enthymema ad Syllogismum reduc
additionem illius præmissæ, quæ dee
joris sc. vel *Minoris*. Utra vero haru
cognoscitur ex terminis. Deest enim
si *Subjectum* Consequentis reperiatur i
cedente; si vero *Prædicatum* Consequ
periatur in Antecedente, tum deest
Propositio autem quæ supplenda est,
bus illis terminis confici debet, qui se
tum reperiuntur in Enthymemate.
quentio Enthymematis in Scholis *A*
tum dici solet; quæ si sit falsa & indep
negamus *Argumentum* sive *Consequentia*

Parag. 3. *Prosyllogismus.*

Syllogismus Redundans virtualiter
plures Syllogismos: eosque vel *Ina*
vel *Æqualiter*. Inæqualiter plures co
tur, qui alicui præmissæ principali *Pr*
mum adjungit, qui eam *confirmet*,
stret; ut,

Nullus injustus est amandus
Omnis Tyrannus (crudelis quip
injustus: ergo
Nullus Tyrannus est amandus.

Parag. 4. *Resolutio Prosyllogismi.*

Resolvitur in plures, si (præte
palem syllogismum) ex Prosyllogism
quam *antecedente*, & præmissa cui addi
quam *consequente* fiat Enthymema;
tandem, quo dictum est modo, redu

perfectum Syllogiſmum. Incommodè loquuntur in Scholis, qui inter diſputandum penultimum Syllogiſmum *Proſyllogiſmum* vocant; cum potius poſterior quiſque ſyllogiſmus inter diſputandum ſit *Proſyllogiſmus* prioris, utpote ad aliquam ejus præmiſſam confirmandam adhibitus: perpetuo enim quod in *Geneſi* prius eſt, id eſt poſterius in *Analyſi*, & è converſo.

Syllogiſmus Redundans, qui virtualiter & æqualiter continet plures, *Sorites* dicitur Eſt autem *Sorites* Argumentatio in qua plures propoſitiones ita coacervantur, ut prædicatum prioris propoſitionis perpetuo ſubſumatur velut ſubjectum ſequentis, donec tandem ultimum prædicatum cum primo Subjecto componatur: ut, Parag. 5. *Sorites.*

Omnis homo eſt Animal.
Omne Animal eſt vivens.
Omne vivens eſt corpus.
Omne corpus eſt ſubſtantia: ergo
Omnis homo eſt ſubſtantia.

Sorites vim habet in terminis duntaxat neceſſario ſubordinatis; ſubordinatione ſc. vel *Prædicamentali*, vel *Cauſali*. Fundatur hæc Argumentandi genus *in prima Regula Antepredicamentali*; & eodem modo intelligendum eſt, quo illa. Reſolvitur *Sorites* in tot ſyllogiſmos in *Barbara*, quot ſunt termini ſubſumpti ante concluſionem; qui ſinguli erunt *Medii* ſingulorum ſyllogiſmorum: proinde in dicto exemplo ſunt virtualiter tres ſyllogiſmi; quorum primi medium erit ly *Animal*, ſecundi ly *Vivens*, tertii ly *Corpus*. Parag. 6. *Soritis leges & resolutio.*

Quæ-

Quæſtiones Octavi Capitis.

1. *De Enthymemate.*
2. *De Proſyllogiſmo.*
3. *De Sorite.*

CAP. IX.

De Syllogiſmo Hypothetico.

Parag. 1. *Syllogiſmus mere hypothetieus.*

Syllogiſmus Hypotheticus eſt, in quo reperitur propoſitio aliqua Hypothetica. Eſtque vel *pure*, vel *ex parte ſolum* Hypotheticus. *Pure Hypotheticus* eſt, cujus omnes propoſitiones ſunt *Hypotheticæ*: ut,

Si Socrates ſit homo, eſt Animal.
Si Socrates ſit rationalis, eſt homo: ergo
Si Socrates ſit rationalis, eſt Animal.

Reduciturque ad Categoricum in *Barbara*, remoto tantum ſubjecto Antecedentis; ſic

Omnis homo eſt Animal.
Omne rationale eſt homo: ergo
Omne rationale eſt Animal.

Parag. 2. *Syllogiſmus conditionalis.*

Syllogiſmus ex parte Hypotheticus eſt, cujus tantum major Propoſitio eſt Hypothetica. Eſtque *Conditionalis*, & *Disjunctivus*: Copulativus enim non datur, niſi negativus: qui ad disjunctivum pertinet. *Conditionalis*, ſive *ſtricte Hypotheticus* eſt, qui conſtat ex majori Conditionali.

Ejus

Ejus duplex forma eſt, ſc.
1. A poſitione Antecedentis ad poſitionem Conſequentis: ut, *ſi eſt homo, eſt animal; ſed eſt homo*; ergo *eſt animal*, non è converſo.
2. Ab everſione Conſequentis ad everſionem Antecedentis: ut, *ſi eſt homo, eſt animal; ſed non eſt animal*; ergo *non eſt homo*, non è converſo.

Reducuntur *Conditionales* ad *Categoricos*: Conditionales *prioris formæ* ad modos *primæ figuræ*, in quibus minor eſt affirmativa: *poſterioris* vero ad modos *ſecundæ*, in quibus minor eſt negativa. In utraque major conditionalis debet fieri categorica, conjungendo *Prædicata cum* Antecedentis & conſequentis, omiſſis *ſubjectis* utriuſque: ut in ſuperioribus exemplis Major ſic fit Categorica, *Omnis homo eſt animal.* Parag. 3. *Reductio Conditionalium ad Categoricas.*

Syllogiſmus Disjunctivus eſt, qui conſtat ex Majori Disjunctiva. Ejus unica tantum eſt forma ſimpliciter neceſſaria, ſcil. à negatione reliquarum partium ad poſitionem unius: ut, *Aut dies, aut nox eſt; dies non eſt*: ergo *nox eſt.* A poſitione vero unius ad negationem reliquarum, ibi duntaxat neceſſitatem habet, ubi termini Disjuncti ita immediate ſunt oppoſiti, ut neceſſe ſit unum ineſſe ſubjecto, reliquum non ineſſe. Reducitur autem *Disjunctivus* ad *Categoricum*: mutando Majorem disjunctivam primo quidem in conditionalem, tum vero deinceps in Categoricam Parag. 4. *Syllogiſmus Disjunctivus.*

Hypotheticus Redundans dicitur *Dilemma*. Eſt autem *Dilemma* Argumentatio, quæ facta diſjunctione membrorum, ita adverſarium conſtringit utrinque, ut quamlibet interrogationis partem accipiat, cauſa tamen cadet. Dicitur & *cornutus ſyllogiſmus*, quod utrinque adverſarium Parag. 5. *Dilemma.*

farium velut cornibus petat, & feriat: ut *Uxorem ſi ducas formoſam, habebis communem: ſi deformem, pœnam*: ergo *nulla ducenda.*

Parag. 6. *Dilemma-tis reſolutio.*

Dilemma ita comparari debet: ut, 1. *diſjunctio ſit plena*; 2. *utraque pars feriat*; 3. *non poſſit retorqueri.* Reſolvitur in unum *Syllogiſmum Hypotheticum*, ab everſione conſequentium ad everſionem antecedentis, *& plures Categoricos*, ita ut ex ſingulis membris minoris cum ſuis Proſyllogiſmis fiant ſinguli Categorici.

Quæſtiones Noni Capitis.

1. *De Syllogiſmo mere Hypothetico.*
2. *De Syllogiſmo Conditionali.*
3. *De Syllogiſmo Diſjunctivo.*
4. *De Dilemmate.*

CAP. X.

De Inductione & Exemplo.

Parag. 1. *Inductio.*

Inductio eſt argumentatio, quæ ex ſingularibus (*ſive particularibus*) ſufficienter enumeratis colligit Univerſale. Ea *explicita* eſt, ſi omnia particularia enumerentur expreſſe: *implicita*, ſi aliquibus expreſſe numeratis, reliqua adjecta aliqua clauſula; ut, *& ſic de cæteris*, &c. quamvis brevitatis ſtudio non expreſſa, intelligi tamen ſignificentur: ut, *Iſte magnes trahit ferrum, & ille, & hic, & pariter ſe habet in reliquis*: ergo *omnis magnes trahit ferrum.* Eſtque inductio alia Affirmativa, alia Negativa.

In-

Inductio eſt *utilis* admodum, & *potens* argumentandi genus: ut quo probentur prima Principia, & Univerſaliſſima: quorum non dantur cauſæ, nec univerſaliora, per quæ poſſint probari. Nititur autem Inductio hoc principio velut fundamento neceſſario. *Quod omnibus inferioribus convenit, id toti ſuperiori convenire.* Evertitur Inductio, ſi fiat exceptio, aut inſtantia in contrarium. Parag. 2. *Inductio.* *nis vis.*

Exemplum eſt Argumentatio, in qua ex ſingulari notiore infertur ſimile ignotius. Fitque duobus modis; nam aut ſuadendæ quæſtioni *univerſali* affertur, aut *ſingulari*. Univerſali, ut ſi oſtenderes *exemplo Marii & Syllæ duos ſummos principes laceraturos Rempublicam*: Singulari, ut ſi oſtenderes *eodem exemplo Cæſarem & Pompeium laceraturos Rempublicam.* Parag. 3. *Exemplum*

Exemplum poteſt eſſe vel *unius* ſingularis, vel *plurium*: modo omnium non ſit. Eſt exemplum omnium Argumentationum ineffica*ciſſima*: *Illuſtrat* enim magis, quam *probat*: nec tam *cogit*, quam *ſuadet*: ut quod fundamento nitatur tantum probabili, *Similibus* ſcil. *eadem aut ſimilia convenire.* Evertitur Exemplum facillime, ſi diſſimilitudinis ratio oſtendatur. Parag. 4. *Exempli vis.*

Quæſtiones Decimi Capitis.

1. *De Inductione.*
2. *De Exemplo.*

CAP. XI.

De Fine & Præcognitis Demonſtrationis.

Parag. 1. *Argumentationis ſpecies quoad Materiam.*

ARgumentatio, quatenus contrahitur ad certam materiam, (nam de *formali*, & *incontracta* hactenus egimus) vel *Apodictica* eſt, quæ & Demonſtratio: vel *Dialectica*, quæ & ſyllogiſmus Topicus: vel *Sophiſtica*, quæ & Elenchus, ſive Fallacia dicitur.

Differunt iſta ex parte

- Medii: quod eſt in
  - Demonſtratione, *Neceſſarium.*
  - Topico Syllogiſmo, *Probabile.*
  - Elencho, *Captioſum.*
- Finis: qui eſt in
  - Demonſtratione, *Scientia.*
  - Topico Syllogiſmo, *Opinio.*
  - Elencho, *Deceptio.*

Parag. 2. *Demonſtrationis definitio.*

Demonſtratio eſt *Syllogiſmus faciens Scire.* *Scire* autem unumquodque dicimur, *cum cauſam cognoſcimus propter quam res eſt, quod illius rei cauſa ſit, nec poſſit res aliter ſe habere.* Unde duplex oritur ſcientiæ *Certitudo*: Altera *Objecti*, vel *Scibilis*, quando rei cauſa proxima apprehenditur: Altera *Subjecti*, vel *Scientis*, quando ſciens certus eſt rem non poſſe aliter ſe habere. Per illam diſtinguitur *Scientia* ab *Errore*: per hanc & ab *Opinione*, quæ includit in ratione ſui formidinem oppoſiti.

Parag. 3. *De præcognitis & cognita*

Omnis ſcientia eſt concluſionis; oriturque ex præcedenti cognitione præmiſſarum. *Præcognita* autem cujuſque Scientiæ ſunt tria

Sui

Subjectum, *Paſſio* & *Dignitas* ſive principium Modi autem quibus iſta præcognoſcuntur, *Præcognitiones* appellantur: ſuntque duæ; *Quod ſit*, & *Quid ſit*. *præcognitionibus.*

Subjectum eſt minor extremitas, quæ in quæſito ſubjicitur, & de qua paſſio demonſtranda eſt: ut *Homo*. De eo utrumque præcognoſcendum eſt, & *Quod ſit*, & *Quid ſit*. *Quod ſit*, quia alias fruſtra quæreretur ſcientia de eo: de non ente enim non eſt ſcientia: *quid ſit* vero, non *nominis* ſolum, ſed & *Rei*; cum *quid ſit rei ſubjecti*, ſit Medium Demonſtrationis, & Medium præcognoſci neceſſe eſt concluſioni, ſaltem *confuſe*. Præcognitio *Quod ſit*, dicitur *Hypotheſis*; *Quid ſit*, *Definitio*. Parag. 4 *Subjecti* *Præcognitio.*

Paſſio eſt accidens proprium de ſubjecto demonſtrabile; eſtque ſemper Major extremitas, quæ in concluſione prædicatur: ut *Riſibile*. Ipſam neceſſe eſt Præcognoſci *Quid ſit*; *Nominis* dico, non *Rei*: nam Subjectum ingreditur ejus quid ſit Rei Non vero præcognoſcitur *Quod ſit*; illud enim eſt ipſummet *Quæſitum* cujus ſcientiam inveſtigamus per Demonſtrationem. Parag. 5. *Præcognitio Paſſionis.*

Dignitas, ſive *principium* eſt propoſitio per ſe nota, in qua paſſio cum definitione Subjecti conjungitur, eſtque ſemper Major Propoſitio Demonſtrationis; ut, *Omne animal rationale eſt riſibile*. Ea cognita *virtualiter* cognoſcitur concluſio, & in ea virtualiter continetur, quæ tamen non *actu* cognoſcitur, donec aſſumatur Minor: quibus cognitis, (etſi naturâ poſterius, tamen) *ſimul tempore* cognoſcitur concluſio. Dignitas præcognoſci non poteſt *Quid ſit*, cum ſit propoſitio complexa, & *Quid ſit* ſit tantum incomplexorum; præcognoſci tamen debet Parag. 6. *Præcognitio Dignitatis.*

Quod ſit, hoc eſt, quod ſit vera, alias non poſſet facere fidem concluſioni.

Quæſtiones Undecimi Capitis.

1. *De ſpeciebus Argumentationis quatenus ad materiam certam reſtringitur.*
2. *Sitne Scientia, & Demonſtratio?*
3. *An aliquid ſciatur de novo?*
4. *De fine & uſu Demonſtrationis.*
5. *An omnis doctrina diſcurſiva ſit ex præexiſtenti cognitione?*
6. *De præcognitorum numero.*
7. *De præcognitione Subjecti.*
8. *De præcognitione Paſſionis.*
9. *De præcognitione Dignitatis.*
10. *An cognitis Majori & Minori, ſimul tempore cognoſcatur Concluſio?*
11. *De prima definitione Demonſtrationis.*
12. *De definitione ipſius ſcire.*
13. *De ſcientiarum ſubalternatione.*

CAP. XII.

De Conditionibus Propoſitionum Demonſtrationis Abſolutis.

Parag. 1. *Secunda Definitio demonſtrationis.*

DEmonſtrationis definitio prior erat *ex finali*: alteram exhibet *Ariſtoteles ex materiali*, viz. Demonſtratio eſt *Syllogiſmus ex veris, primis, & immediatis, & notioribus, & prioribus, & cauſis concluſionis.* In qua definitione quinque ponuntur conditiones Propoſitionum ſeu præmiſſarum in Demonſtratione: quarum duæ priores *Abſolutæ* ſunt, & ipſas reſpi-

reſpiciunt propoſitiones in ſe conſideratas, *Neceſſitas* ſc. & *Immedietas*; reliquæ *Relatæ* ſunt, ſive *comparatæ*, & reſpiciunt Propoſitiones in habitudine ad Concluſionem.

Primo conditio *Neceſſitas* eſt: oportet enim omnes Propoſitiones in Demonſtratione eſſe neceſſarias. Sunt autem tres Neceſſitatis gradus, *de Omni*, *Per ſe* & *Univerſale primum*, ſive *Quatenus ipſum* Parag. 2. *Neceſſitatis gradus.*

De Omni Propoſitio tunc eſſe cenſetur, cum prædicatum ſubjecto, & omni ineſt, & omni tempore: ut *Homo eſt animal.* Diciturque *de Omni Poſterioriſticum*, ad diſcrimen propoſitionis univerſalis quantitatis, quæ *de omni Prioriſticum* dicitur. Differt autem hoc ab illo, quod ad Prioriſticum ſufficit *univerſalitas ſubjecti*, ad Poſterioriſticum præter *Subjecti* requiritur & *Temporis* univerſalitas: in illo univerſalitas attenditur *ex ſigno univerſali*, in hoc, *ex naturali habitudine* prædicati ad ſubjectum quantumvis abſit univerſale ſignum. Parag. 3. *Propoſitio de Omni.*

Per ſe Propoſitio tunc eſſe cenſetur, cum eſt in aliquo modorum *dicendi per ſe*, ſed præſertim cum eſt in *primo* vel *ſecundo* modo: *Tertius* enim modus eſt inutilis omnino ad Demonſtrationem, & *quartus* modus ad potiſſimam demonſtrationem, niſi in quantum eſt reducibilis ad primum vel ſecundum. Sunt ergo *quatuor modi dicendi per ſe*: quibus opponuntur *tres modi dicendi per accidens.* Parag. 4. *Propoſitio per ſe.*

Primus modus dicendi per ſe eſt, quando prædicatum eſt de definitione ſubjecti; ut iſta, *Homo eſt animal.* Prædicatum autem eſt de definitione ſubjecti, vel actu, ut *Genus proximum*, *Differentia proxima*, & ex eis conſtans *integra definitio*; vel implicitè, ut *Genus remotum*, & *differentia remota.* Parag. 5. *Primus modus per ſe dicendi.*

Se-

Parag. 6. *Secundus modus per ſe.*

Secundus modus dicendi per ſe eſt, quando ſubjectum eſt definitione prædicati. Id quod fit, quoties *propria affectio* (una aut per ſe, aut per diviſionem adæquatam) de proprio ſubjecto prædicatur: ut, *Homo eſt riſibilis, numerus eſt par aut impar.* His duobus modis *dicendi per ſe* opponitur *primus modus dicendi per accidens*, cum neuter terminorum eſt de definitione alterius: quod fit quoties accidens commune prædicatur de ſubjecto, aut è contra, ut *Corvus eſt niger.*

Parag. 7. *Tertius modus per ſe.*

Tertius modus dicendi per ſe eſt, quando exiſtentia prædicatur de ſubſtantia, quod fit, quoties in propoſitione (quam vocant *ſecundi adjacentis*) terminus ſubſtantialis ſubjicitur; ut, *Homo eſt.* Huic opponitur *ſecundus modus dicendi per accidens*, cum exiſtentia de accidenti prædicatur; ut, *Albedo eſt.*

Parag. 8. *Quartus modus per ſe.*

Quartus modus dicendi per ſe eſt, quando cauſa externa (*Efficiens* nimirum *vel finis*) prædicatur de ſuo effectu, aut viciſſim effectus de ipſa; ut, *Jugulatus interiit.* Ei opponitur *tertius modus dicendi per accidens*, cum cauſa fortuita de effectu prædicatur, aut contra: ut, *Socrate ambulante coruſcavit.*

Parag. 9. *Propoſitio quatenus ipſum.*

Quatenus ipſum, ſive *univerſalis primum* (qui tertius neceſſitatis gradus eſt) Propoſitio tunc eſſe cenſetur, quando prædicatum ita univerſaliter ſubjecto attribuitur, ut primo ei inſit, & cum eo reciprocetur; ut, *Homo eſt riſibilis.* Hic gradus neceſſitatis omnium eſt perfectiſſimus, & ſupponit priores duos. Omnes propoſitiones ſecundi modi *dicendi per ſe* ſunt *quatenus ipſum*: illæ etiam primi modi, in quibus aut differentia proxima, aut tota definitio prædicatur de ſpecie.

In

In omni demonſtratione omnes propoſitiones debent eſſe *De omni*: & concluſio etiam *ſecundo modo*. In *demonſtratione* autem ſimpliciter *Potiſſima* requiritur, ut omnes propoſitiones habeant ſingulos Neceſſitatis gradus, ut ſint *De omni*, & *per ſe*, & *quatenus ipſum*. Parag. 10. *Quo gradu propoſitiones debent eſſe neceſſariæ.*

Secunda abſoluta Conditio propoſitionum in demonſtratione eſt *Immedietas*. Parag. 11. *Immedietas duplex*

Eſtque ea duplex
- 1. *Subjecti*, quando prædicatum ineſt ſubjecto, nullo mediante alio ſubjecto, cui prius inſit: id quod fit in omni propoſitione *Quatenus ipſum*; ut, *Homo eſt riſibilis*.
- 2 *Cauſæ*; quando prædicatum ineſt ſubjecto, nulla mediante cauſa propter quam inſit: id quod fit in propoſitionibus *primo* & *per ſe notis*: ut, *Totum eſt majus ſua parte*.

Immedietas *cauſæ* perfectior eſt immedietate *Subjecti*. Propoſitiones ergo dicuntur *primæ atque immediatæ*; quarum non datur Medium, aut *inſſendi* prædicati in ſubjecto, aut *demonſtrandi* prædicatum de ſubjecto.

Concluſio in omni Demonſtratione debet eſſe immediata *Immedietate ſubjecti*, ſed nunquam *Immedietate cauſæ*: quia habet ſemper demonſtrari per medium. Dignitas ſive *major propoſitio* utraque immediatè talis ſit: Atque etiam *Minor Propoſitio* in Demonſtratione potiſſimâ, in eâ enim utraque præmiſſa debet eſſe principium per ſe notum, & indemonſtrabile, ac proinde primum & immediatum etiam *immedietate* cauſæ. Parag. 12. *Qualis immedietas requiritur in propoſitionibus.*

Quæſtiones Duodecimi Capitis.

1. *De ſecunda Definitione Demonſtrationis.*
2. *De tribus gradibus Neceſſitatis.*

3. De

3. *De gradu de omni.*
4. *De gradu per ſe, & quatuor ejus modis.*
5. *De primo modo dicendi per ſe.*
6. *De ſecundo modo dicendi per ſe.*
7. *De tertio modo dicendi per ſe.*
8. *De quarto modo dicendi per ſe.*
9. *De utilitate aut inutilitate dictorum modorum ad Demonſtrationem.*
10. *De gradu quatenus ipſum.*
11. *De neceſſitate requiſita in ſingulis propoſitionibus Demonſtrationis.*
12. *De duplici Immediatate.*
13. *De Indemonſtrabilitate Principiorum.*
14. *De variis principiorum diviſionibus & ſpeciebus.*

CAP. XIII.

De Conditionibus Propoſitionum relatis.

Parag. 1. *Conditiones Propoſitionum reſpectu concluſionis.*

RElique conditiones in definitione demonſtrationis conveniunt Propoſitionibus quatenus *præmiſſæ* ſunt; hoc eſt cum reſpectu ad Concluſionem: quas proinde *Relatas* ſeu *Comparatas* diximus. Sunt eæ tres *Prioritas*, *Notioritas*, *Cauſalitas*: debent enim præmiſſæ eſſe Priores, Notiores, & Cauſæ concluſionis.

Parag. 2. *Prioritas Præmiſſarum.*

Prius dicitur, quod poteſt eſſe ſine altero, ſed non illud ſine ipſo, ut *Binarius* prior eſt *Ternario*. Principia ergo ſive præmiſſæ priores ſunt concluſione, licet non *tempore*, (nam concluſio vera eſt, quamprimum præmiſſæ veræ ſunt) *naturâ* tamen; nam concluſio vera eſt propter præmiſſas, non illæ propter hanc. Hinc præ-

præmiſſæ dicuntur *Principia Eſſendi* concluſionis.

Notius dicitur, quod poteſt à nobis cognoſci ſine altero, ſed non illud ſine ipſo: ut, *Binarius* notior eſt *Ternario*. Præmiſſæ ergo ſunt notiores nobis concluſione: aliàs enim non poſſunt efficere in nobis cognitionem Concluſionis, quia *propter quod unumquodque eſt tale, illud ipſum neceſſe eſt ſit magis tale*. Licet enim ſingularia & effectus, quorum eſt *Concluſio*, ſunt nobis notiora Univerſalibus & Cauſis, quorum ſunt *Præmiſſæ*, ſimpliciter & *cognitione confuſa*: *diſtincta* tamen & *accurata cognitione*, Univerſalia & Cauſæ ſunt etiam *nobis* notiora (& non *natura* tantum) Singularibus & Effectibus. Hinc præmiſſæ dicuntur *Principia cognoſcendi* Concluſionem. Parag. 3. *Notioritas præmiſſarum.*

Ex duabus iſtis conditionibus ſequitur tertia, quæ eſt *Cauſalitas*. Præmiſſæ enim, ſi ſint & *Priores* quoad naturam, & quoad nos *notiores* Concluſione, *Cauſæ* etiam ejus ſint neceſſe eſt, unde & *Principia* audiunt. Neque hoc *Cognoſcendi* ſolum, & reſpectu *conſequentiæ* concluſionis (tales enim ſunt præmiſſæ in omni Syllogiſmo rectè formato;) ſed, quod Demonſtrationi peculiare eſt, *Eſſendi* etiam, & reſpectu *inhærentiæ* prædicati in ſubjecto: nam *Medium*, quod eſt in præmiſſis, eſt cauſa *Affectionis*, quæ eſt in Concluſione. Parag. 4. *Cauſalitas præmiſſarum.*

Quæſtiones Decimitertii Capitis.

1. *De prioritate & notioritate Præmiſſarum in demonſtratione.*
2. *An Univerſalia in prædicando ſint nobis notiora particularibus?*

3. *An Universalia in causando sint nobis notiora Effectibus?*

CAP. XIV.

De Demonstrationis variis gradibus.

Parag. 1. *Demonstrationes non omnes æque perfectæ.*

QUÆ hactenus de Demonstratione dicta sunt simpliciter, de perfectissima duntaxat Demonstratione, quam *potissimam* vocant, intelligenda sunt absolutè: aliis vero Demonstrationis speciebus, (vel gradibus potius) conveniunt solum per Analogiam ad *potissimam*; idque secundum magis & minus pro diverso gradu perfectionis; quod ut cognoscatur plenius considerandi sunt Demonstrationum gradus; atque ut illi, quæstionum *scibilium* numerus.

Parag. 2. *Quæstiones an sit, & quid sit.*

Quæstiones scibiles sunt quatuor, quarum duæ sunt simplices, *An sit*, & *Quid sit*: duæ complexæ, *Quod sit*, & *Propter quod sit*. *An sit* quærit existentiam subjecti, vel prædicati: ut, *An sit Luna? An sit Eclipsis? Quid sit* duplex est: vel nominis, vel rei; Quid sit *Nominis* quærit significationem vocis: ut, *Quid Luna significet?* Quid sit *Rei* quærit definitionem rei per vocem significaræ: ut, *Quid sit Luna?* Hæ Quæstiones cum sint simplices, habent præcognosci ante demonstrationem, non scire per demonstrationem: Quæstio demonstrationis est quæstio Conclusionis, & proinde complexa.

Parag. 3. *Quæstiones quod, sit, & cur sit*

Quæstionum complexarum *Quod sit*, sive *utrum sit*, quærit connectionem prædicati propositionis cum subjecto: ut, *Utrum Luna sit Eclipsabilis? Cur sit*, sive *propter quid sit*, quærit

rit cauſam connexionis prædicati cum ſubjecto: ut, *Cur Luna eclipſetur?* Harum quatuor quæſtionum tertia ſe habet ad quartam, ut prima ad ſecundam; nunc enim quærimus *Quid ſint* in ſimplicibus terminis, cum novimus eſſe, & tunc quærimus *Cur ſint* in propoſitionibus, cum novimus quod ſint.

Parag. 4. *Demonſtratio quod & propter quid.*

Ex duplici ergo iſta quæſtione, ὅτι & διότι, oritur duplex Demonſtratio; prior & imperfectior (quæ dicitur demonſtratio ὅτι, ſive *Demonſtratio quod ſit*) probat tertiam quæſtionem, ſc. *Prædicatum illud ineſſe illi ſubjecto*; Poſterior & perfectior, quæ dicitur demonſtratio διότι, ſive *Demonſtratio propter quid*, probat quartam quæſtionem, ſc. *Prædicatum illud propter illam cauſam ineſſe illi ſubjecto.* Utraque rurſus aut *Univerſalis* eſt, aut *Particularis*: Atque iterum aut *Affirmativa*, aut *Negativa*.

Parag. 5. *Demonſtratio univerſalis & particularis.*

Demonſtratio *Univerſalis* eſt, in qua demonſtratur prædicatum ineſſe ſubjecto, cui primo ineſt & immediate; ut, ſi demonſtretur *Senſibilitas* de *Animali*. *Particularis* eſt, in qua demonſtratur prædicatum ineſſe ſubjecto, cui non ineſt primo & immediate; ut, ſi demonſtretur *ſenſibilitas* de *homine*. Unde iſta concluſio: *omnis homo* eſſe *ſenſibilis* facit Syllogiſmum univerſalem quidem *Prioriſtice*, ſed *Poſterioriſtice* non; quia non eſt *quatenus ipſum, & univerſalis primum.*

Parag. 6. *Demonſtratio Affirmativa & Negativa.*

Demonſtratio *Affirmativa* eſt, in quâ Affectio demonſtratur ineſſe ſuo primo ſubjecto, vel alicui ejus partì: ut *Senſibilitas* ineſſe *Animali*, vel *Homini*. *Negativa eſt*, in qua affectio demonſtratur non ineſſe ei, quod nec eſt ejus primum ſubjectum, nec ſubjecti pars: ut *Senſibilitas* non ineſſe *Lapidi*.

De-

Parag. 7. *Comparatio harum omnium inter ſe.* Demonſtratio *Univerſalis* nobilior eſt *particulari*; & *Affirmativa Negativa*: non tamen abſolute, & ſimpliciter, ſed *cæteris paribus*. At Demonſtratio *Propter quid* ſimpliciter prior & nobilior eſt Demonſtratione *quod*: unde quælibet Demonſtratio *Propter quod*, licet particularis aut negativa, nobilior tamen eſt quavis demonſtratione *quod*, quantumvis Affirmativa & univerſali. Eſt & Demonſtrationis, præter dictos, gradus quidem alius: *Demonſtratio* ſc. *ducens ad impoſſibile*, omnium infima: & vix digna, quæ demonſtrationibus annumeretur; quæ tamen ingentem habet uſum, & eſt propterea à bonis autoribus recepta.

Parag. 8. *Demonſtratio ab effectu.* *Demonſtratio quod* duobus fit modis. Altero, cum cauſa demonſtratur ineſſe ſubjecto per effectum Proximum; ut, *Rationalitas homini* per *Riſibilitatem*: & dicitur *Demonſtratio ab effectu*. In tali Demonſtratione *Medium* eſt effectus proximus; *Prædicatum* Concluſionis cauſa ejus: *Major propoſitio* eſt in primo vel ſaltem quarto modo dicendi per ſe; *Minor* in ſecundo ſi ſit Demonſtratio (ut ferè eſt) affirmativa, ſive primæ figuræ.

Parag. 9. *Demonſtratio a cauſa remota.* Altero modo fit *demonſtratio quod*, cum effectus demonſtratur ineſſe ſubjecto per cauſam remotam non reciprocam, vel potius demonſtratur non ineſſe ei, quod non eſt ejus ſubjectum per talem cauſam: & dicitur *demonſtratio a cauſa remota*. Eſt autem talis Demonſtratio vix alia quàm negativa, & conſequenter ſecundæ figuræ in *Cameſtres*: nam ejus *Medium* eſt cauſa remota non reciproca, quæ in Majori propoſitione conjungenda eſt cum Effectu, in Minori removenda à *non ſubjecto*; Non enim poteſt conjungi cum ſubjecto in minori

nori niſi eſſet reciproca cum eo, ut ſi probetur *Lapidem non reſpirare, quia non eſt animal.* In tali demonſtratione Major debet eſſe de *omni*, & *per ſe quarto modo*: ſed nulla propoſitio immediata.

Parag. 10. *Demonſtrationis variæ Diviſiones.*

Ex prædictis liquet, Demonſtrationem variis ſubire poſſe diſtributiones, pro variâ ſui ratione. Eſt enim *Demonſtratio*, ſpectata quoad

1. *Quantitatem*, alia univerſalis, alia particularis.

2. *Qualitatem*, alia affirmativa, alia negativa.

3. *Modum procedendi*; alia oſtenſiva, alia deductiva ad impoſſibile, vel abſurdum.

4. *Ordinem*; alia à priori, alia à poſteriori.

5. *Medium*, alia à Cauſa, alia ab Effectu.

6. *Finem*; alia (demonſtrans) Quod ſit, alia Cur ſit.

7. *Vim*; alia potens, alia potior, alia potiſſima.

Quæſtiones Decimiquarti Capitis.

1. *De quatuor quæſitis.*
2. *De demonſtratione Univerſali & Particulari.*
3. *De demonſtratione Affirmativa & Negativa.*
4. *De demonſtratione Oſtenſiva & ducente ad impoſſibile*
5. *De demonſtratione quod, ab effectu.*
6. *De demonſtratione quod, a cauſa remota non reciproca.*
7. *De demonſtrationis ſpecibus & diviſionibus aliis.*

CAP.

CAP. XV.

De Demonſtratione Noti.

Parag. 1. *Quatuor Cauſarum genera.*

Demonſtratio propter quid non omnis eſt Potiſſima, ſed habet ſuos quoſdam gradus: in omni tamen Medium eſt aliqua cauſa paſſionis. Cauſarum autem genera ſunt quatuor.

Eſt omnis cauſa vel
- Interna eaq; vel
  - 1. *Materialis*: ex qua res fit: ut ſtatuæ *Æs.*
  - 2. *Formalis*: per quam res fit: ut ſtatuæ *propria ſua figura.*
- Externa eaq; vel
  - 3. *Efficiens*: à qua res fit: ut ſtatuæ *Polycletus.*
  - 4. *Finalis*: propter quam res fit: ut ſtatuæ *Memoria viri alicujus illuſtris.*

Parag. 2. *Ex quibus cauſis poſſit demonſtrari.*

Demonſtrari non poteſt per omnia cauſarum genera. Sunt enim è Cauſis *Materialis & Formalis*, qua tales, ſimpliciter inutiles demonſtrationi: quamvis enim *Materia ſubjecti* poſſit eſſe aliquando, & in potiſſima *Forma ſubjecti* ſemper ſit medium, hoc tamen fit quatenus ſunt *Efficientes* Affectionis præciſe: nam cauſa effectus demonſtrandi eſt medium; is tamen *Affectio* eſt, non *Subjectum*. Relinquuntur ergo extremæ tantum cauſæ; *Finalis & Efficiens*. Demonſtrationes *per finalem* cauſam potiſſimam contingit fieri in *Artibus* & *Prudentiis*; in quibus res aguntur, aut fiunt propter finem: in *Diſciplinis* vero *theoreticis* parciorem habent uſum Demonſtrationes per *Finalem*, frequentiorem multo *per efficientem* cauſam. Cau-

Causa efficiens vel est
- *Remota*; quæ effectum non immediatè, sed alio mediante effectu producit; quomodo *elevatio vaporis in nubem* est causa *pluviæ*.
- *Proxima.*
  - *Intrinseca*: quæ subjecto effectus inest: quomodo *Rationalitas* est causa *Risibilitatis*.
  - *Extrinseca*; quæ subjecto effectus non inest: quomodo *interpositio terræ* est causa *Eclipsis*.

Parag. 3. *Causæ efficientis divisio.*

Præter has sunt & aliæ causæ Finalis & Efficientis divisiones: ex quarum varietate variè oriuntur differentiæ Demonstrationum *διότι*.

Ut cum probatur effectus:

Parag. 4. *Varii modi Demonstrationum διότι.*

1. *Per finalem remotam*; ut Animal habere pulmones, propter conservationem vitæ.

2. *Per finalem proximam*; ut Animal habere pulmones, propter refrigerium cordis.

3. *Per efficientem remotam*; sed cum effectu reciprocam; ut, Animal augeri propter animam.

4. *Per efficientem proximam intrinsecam*: ut Lunam eclipsari, propter interpositionem terræ.

5. *Per efficientem proximam intrinsecam*, sed subjecto essentialem; ut Lunam paulatim illuminari propter figuram sphæricam. Habent hi demonstrationum sive *modi*, sive *species*, suos usus: constantque ex propositionibus, pro medii exigentia, aut omnibus at aliquibus aliquo saltem gradu necessariis. Sed minutatim

mutatim ſingula explicare non licet, ad *potiſſimam* properantibus.

Quæſtiones Decimiquinti Capitis.

1. *De quatuor cauſarum generibus.*
2. *De inutilitate Materialis & Formalis Cauſæ ad Demonſtrationem.*
3. *De demonſtratione per cauſam Finalem.*
4. *De demonſtratione per Efficientem Remotam reciprocam.*
5. *De demonſtratione per Efficientem Proximam extrinſecam.*
6. *De demonſtratione per Affectionem priorem.*

CAP. XVI.

De Demonſtratione Potiſſima.

Parag. 1. *Potiſſima Demonſtratio quæ ſit.*

QUAS hactenus expoſuimus Demonſtrationum differentias, nulla earum *Potiſſima* illa eſt, quam quærimus, *Demonſtratio:* in quâ ſc unâ omnes Neceſſitatis & Immediatis gradus perfectè reperiantur. Ea vero duntaxat talis eſt, *In qua effectus demonſtratur ineſſe Subjecto primo & immediate per cauſam Efficientem proximam ſubjecto Eſſentialem*: hoc eſt, in qua propria Affectio probatur ineſſe ſpeciei per eſſentialem ſpeciei definitionem; ut in iſta;

Omne Animal Rationale eſt Riſibile.
Omnis homo eſt Animal Rationale: ergo
Omnis homo eſt Riſibilis.

Parag. 2. *Leges potiſſimæ demonſtrationis.*

1. *Medium eſto cauſa utriuſque extremi*: Formalis ſc. *Subjecti* ſive ſpeciei, Efficiens *Prædicati* ſive Paſſionis. Proinde illæ in quibus

Me-

Medium non eſt definitio Subjecti non ſunt potiſſimæ.

2. *Omnes propoſitiones ſint de omni.* Proinde non poteſt fieri Demonſtratio potiſſima niſi in *Barbara*.

3. *Omnes propoſitiones ſint per ſe primo, aut ſecundo modo.* Concluſio ſemper ſecundo; præmiſſarum major etiam ſecundo; Minor primo. Proinde illæ in quibus altera præmiſſarum eſt per ſe tantum quarto modo non ſunt potiſſimæ.

4. *Omnes propoſitiones ſint quatenus ipſum.* Proinde illæ, in quibus vel concluſio vel aliqua Præmiſſarum non eſt reciproca, non ſunt potiſſimæ.

5. *Utraque præmiſſarum ſit principium*; Major, ut *hypotheſis*; Minor, ut *definitio*: & conſequenter immediatum immedietate cauſæ, ac indemonſtrabile.

Parag. 3. *De Analyſi, Regreſſus, Converſio in definitionem. Analyſis ſi demonſtrationis.*

Ex his ſequuntur quædam *Potentiæ* Demonſtrationis: quæ ſunt præcipuè tres iſtæ; *Analyſis*, eſt Reſolutio effectus in cauſas ſuas primas ad pariendam perfectam ejus ſcientiam. Cum enim ſit catena quædam, & ſubordinatio *Efficientium & Effectorum*, quamvis effectus poſterior poſſit quidem demonſtrari per effectum priorem; non tamen in eo acquieſcet mens, ſed ulterius requirit cauſam etiam illius effectus, atque ita deinceps, quoad perveniatur ad primam cauſam, cujus non datur cauſa, quæ eſt *Forma ſubjecti*, & in qua ſola quietatur animus: ut ſi demonſtretur *Augmentatio* de omni vivente per *Nutritionem*; illa rurſus per *facultatem vegetantem*; atque illa demum per *Animam*.

Parag. 4. *De Regreſſu Demonſtrationis.*

Regreſſus eſt *Reciprocatio cauſæ & effectus per Demonſtrationem*: quâ effectum per cauſam, per quam ipſe prius demonſtrabatur, reciproce demonſtramus. Dicitur hæc Potentia *Regreſſus*: quia intellectus noſter poſtquam è confuſa quadam & experimentali cognitione effectus, tanquam ſenſui propinquioris *progreſſus fuerit* ad ſimilem & confuſam cauſæ cognitionem, atque per multiplicem commentationem, & collationem cauſæ ad effectum, maturaverit illam cognitionem uſque adeo ut ex confuſâ fiat diſtincta: *regreditur* deinde à cognitione illâ cauſæ diſtinctâ, ad ſimilem & diſtinctam cognitionem effectus. *Progreſſus* ergo fit per *Demonſtrationem quod* & à Poſteriori, reſpicitque confuſam cognitionem *cauſæ per effectum*: *Regreſſus* vero per *Demonſtrationem propter quid*, & à priori: reſpicitque diſtinctam cognitionem *effectus per cauſam*, diffortque propterea à vitio illo Demonſtrationis, quem *Circulum* appellant, cum quæritur talis reciproca Demonſtratio, quæ ſit utrobique *Propter quid* & à priori: quam ut impoſſibilem merito rejicit *Ariſtoteles*.

Parag. 5. *De converſione demonſtrationis in definitionem.*

Converſio Demonſtrationis in definitionem eſt, cum ex terminis Demonſtrationis per eorum tranſpoſitionem conſtruitur definitio Accidentis Proprii: eſt autem Accidentis Proprii.

De-

Definitio duplex vel *Partialis* eaque aut
1. *Nominalis*; quæ genere & ſubjecto conſtat: ut *Eclipſis eſt defectus luminis in Luna*; ſumendo ly *Nominale*, non ut *Reali* opponitur, ſed ut *Cauſali*.
2. *Cauſalis*; quæ ex ejus cauſa conſtat: ut *Eclipſis eſt interpoſitio terræ*.
Totalis; quæ nominalem ſimul & cauſalem complexa, ex genere, ſubjecto, & cauſa proxima conſtat: ut, *Eclipſis eſt defectus luminis in Luna propter interpoſitionem terræ*.

Iſtarum definitionum *Nominalis* eſt Demonſtrationis concluſio: *Cauſalis* Principium; *Totalis* integra Demonſtratio, ſolo terminorum ſitu ab ea differens: Definitum enim eſt *Majus extremum*; ſubjectum *Minus*; cauſa *Medium*.

Quæſtiones Decimiſexti Capitis.

1. *De Medio potiſſimæ Demonſtrationis.*
2. *De Primo neceſſitatis gradu in omnibus propoſitionibus potiſſimæ Demonſtrationis.*
3. *De ſecundo gradu.*
4. *De tertio gradu.*
5. *De Immedietate principiorum.*
6. *De Analyſi demonſtrativa.*
7. *De Regreſſu, & Circulo.*
8. *De converſione demonſtrationis in definitionem.*

CAP. XVII.

De Syllogiſmo Topico in Genere.

Paragr. 1.

SYllogiſmus *Topicus*, (qui & *Dialecticus ſtrictè*) eſt, qui ex probabilibus, vel quaſi probabilibus parat probabilem opinionem Con-

Quid ſyllogiſmus.

clu-

Dialecticus: & quid probabile.

cluſionis. *Probabile* vero eſt, quod primo, aut omnibus videtur, aut pleriſque, aut ſapientibus, vel omnibus, vel pleriſque, vel celeberrimis: ut, *Parentes eſſe honorandos*; *Sola honeſta eſſe bona*: aut ſecundo, quod alteri probabili ſimile eſt; ut, *unam eſſe Logicam*, quia una eſt Grammatica: aut tertio, quod oppoſitum alicui probabili oppoſitè proponitur: ut, *Inimicos odio habendos*, quia amici diligendi: aut quarto, quod in aliqua diſciplina receptum eſt: ut, *Contraria contrariis curari*, quia docent medici.

Parag. 2. *De Problemate.*

Syllogiſmi *Topici* partes proximæ ſunt *Problema*, & *Propoſitiones*. Problema ſive *Quæſtio*, eſt id de quo diſſeritur probabiliter; eſtque Syllogiſmi jam facti Concluſio. Ut autem Problema aliquod ſit *Dialecticum* duæ requiruntur conditiones.

ſc. quod ſit

1. *Utile*: idque vel ad vitam, & dicitur problema Ethicum; ut, *An voluptas ſit bona?* vel ad ſcientiam & dicitur Phyſicum; ut, *An Mundus ſit æternus?* vel ad aliquod inſerviens illis, & dicitur Logicum; ut, *An diviſio ſit Syllogiſmus?*

2. *Dubium*: in quo ſe diſſentiunt, aut vulgus à ſapientibus: ut, *An divitiæ faciant felicem?* aut vulgus inter ſe; ut, *An uſura ſit licita?* aut ſapientes inter ſe: ut, *An cor ſit membrum nobiliſſimum?*

Parag. 3. *Quatuor Prædicata Topica.*

Problematis partes ſunt termini *Subjectum* & *Prædicatum*. De *Subjecto* nihil præcipitur. *Dialecticus* enim nulli certo ſubjecto eſt adſtrictus. Prædicata vero ſunt quatuor: *Genus*, *Definitio*, *Proprium*, & *Accidens*. Horum *Definitio* & *Proprium*

prium cum ſubjecto reciprocantur, ſed ita ut definitio oſtendit, quid ſit res, proprium vero non: *Genus*, & *Accidens* non reciprocantur, ſed Genus eſt eſſentiale ſubjecto, Accidens vero non.

Propoſitiones ſunt, ex quibus de problemate probabiliter diſſeritur: ſuntque Syllogiſmi Topici præmiſſæ. In iis terminus unice ſpectandus eſt *Medium* ſive *Argumentum*; reliqui enim Problematis potius ſunt, quam Propoſitionum. *Argumentum* eſt, quod ad aliquid arguendum eſt affectum. Argumenta ex *Locis* ſunt eruenda: unde & hæc doctrina *Topica* appellatur; quod in Argumentis ſecundum locos inveniendis ac judicandis tota verſetur. Parag. 4.

Inſtrumenta inventionis Dialecticæ ſunt iſta quatuor: *Acceptio propoſitionum*: *Ambigui diſtinctio*: *Diſcriminis rerum inveſtigatio*; & *Conſideratio ſimilitudinis rerum*. De quorum utilitate, & uſu, copioſe ſatis ac perſpicue *Ariſtoteles* in tota poſteriori parte *lib.* 1. *Topicorum*. Parag. 5. *Commenta inventionis.*

Quæſtiones Decimiſeptimi Capitis.

1. *De libris Topicorum Ariſtotelis.*
2. *De Utilitate Dialecticæ.*
3. *De Syllogiſmo dialectico & opinione.*
4. *De Propoſitione Probabili.*
5. *De Problemate Dialectico.*
6. *De quatuor Prædicatis Topicis.*
7. *De numero & utilitate Inſtrumentorum Inventionis dialecticæ.*
8. *De propoſitionum Sumptione.*
9. *De Diſtinctione ambigui*
10. *De Indagatione diſcriminis*
11. *De Similitudinis conſideratione.*

CAP.

CAP. XVIII.

De Locis Topicis.

Parag. 1. *Locus maxima & differentia maximæ.*

Locus eſt Argumenti ſedes; Eſtque Locus duplex: *Maxima*, & *differentia Maximæ*. *Locus Maxima* eſt præceptum Logicum, in quo fundatur vis argumenti: *Locus differentiæ maximæ* eſt notatio præcepti ſecundum differentiam ſimplicis thematis, unde ducitur Argumentum. Exempli gratiâ, ſi quis probaverit *Socratem eſſe hominem*, eo Argumento quod ſit *Animal rationale*. Argumentum talis ſyllogiſmi dicetur ductum à *loco definitionis*, atque etiam ejus vim omnem niti hoc *loco*, quod ſc. *Cuicunque definitio attribuitur, eidem & definitum*: hic per locum intelligendo *Maximam*, illic *Differentiam Maximæ*.

Parag. 2. *Utriuſque comparatio & uſus*

Cuilibet loco differentiæ Maximæ reſpondet locus Maxima; ut loco *a Definitione* iſta, *Cui attribuitur definitio, eidem & definitum*. Locos Differentiæ Maximarum ſimpliciter *Locos*, Locos Maximas ſimpliciter *Maximas* appellabimus. Loci ad *Inventionem*, *Maximæ* ad *Judicium* pertinent magis. Maximæ non ſunt omnes ita perpetuo veræ, quin ut quandoque earum aliquæ admittant exceptiones, quas *Fallentias* dicemus.

Parag. 3. *Locorum claſſes ſecundum alios.*

Locorum ordinem variè varii inſtituunt. Apage, qui *Rhetoricos* hic obtrudunt. *Dialecticos Ariſtoteles* univerſos ad quatuor *prædicata* Topica retulit. Qui explicatius & diſtinctius eorum aliqui locos faciunt (qua internos, qua externos, qua medios, omnino *viginti quatuor*: quem

quem numerum alii ad *tredecem* contraxeruent, ad *decem* alii: aliique aliter.

Haud fortaſſis incommodè facturi ſumus, ſi ad *ſeptem* complexiones claſſium ſive notarum locos omnes & Argumenta reduxerimus; & ſunt iſtæ, 1. *Cauſa & Effectus.* 2. *Subjectum & Accidens.* 3. *Diſſentanea & Comparata.* 4. *Conjugata & Notatio.* 5. *Totum & Pars.* 6. *Genus & Species.* 7. *Definitio & Diviſio*: quibus octavo loco addi poteſt Inartificialium argumentorum ſedes *Teſtimonium*, ſive *Authoritas*. Nos hunc ordinem ſecuturi ſingulis Locis ſuas *Maximas*, & Maximis *Fallentias* ſubjiciemus. Parag. 4. *Locorum claſſes, & ordo.*

Quæſtiones Decimioctavi Capitis.

1. *De Locis Maxima & Differentia Maximæ.*
2. *De Locis Rhetoricis hinc excludendis.*
3. *De Locis Internis, Externis, Mediis.*
4. *De octo Locorum claſſibus.*
5. *De uſu Locorum, & de Argumentis inde eruendis.*

CAP. XIX.

De Locis à Cauſa & Effectu.

CAuſarum genera quatuor diximus ſupra. Sunt & aliæ earum diviſiones: ſed præſenti negotio accommodatiſſimæ ſunt hæ. 1. In *Solitariam, ſive totalem*; ut, Aurum Monetæ, Sol Diei: & *Sociam, ſive partialem*; ut, Lignum Domus; Natura eruditionis. 2. In *Cauſam Actu*, ut Ædificans Domus: & *Potentia*, ut, Architectus Domus. 3. In *Remotam*, ut Morbi Convivium, Calicis Sulphur, Pharmaci Sanitas; & *Proximam*; ut Cruditas Morbi, Parag. 1. *Loci Præcognitio.*

Morbi, Aurum Calicis, Pharmaci Purgatio. 4. In *Cauſam per ſe*; ut Sol Luminis, Architectus Domus; & *Cauſam per Accidens*; ut Sol Cæcitatis, Muſicus Domus.

Hujus loci Maximæ ſunt iſtæ.

Parag 2. *Maxima prima.*

I. *Poſita cauſa, ponitur effectus, & ſublata tollitur*; ut, ſi Sol lucet, dies eſt; ſi non lucet, dies non eſt. Fallit prior Maximæ pars primo, in *cauſa remota*, ut qui bibit vinum, non ſemper inebriatur. 2. In *cauſa impedita*, ut gravia non ſemper deſcendunt, quia poſſunt ab aliquo intermedio impediente prohiberi. 3. In *cauſa per accidens*; ut ex malis moribus non ſemper fiunt bonæ leges; nec fodiens agrum ſemper reperit Theſaurum; 4. In *cauſa non ſufficiente per ſe*; ut, non ſemper ubi induſtria eſt, doctrina eſt; nec ſemper fertilis ager, qui bene colitur; quia utrobique alia requiruntur. Fallit poſterior pars 1. in *cauſa per accidens*; ut, poteſt non fodiens agrum reperire Theſaurum; 2. in *cauſa quæ aliquando fuit*; ut, manet ædificium mortuo architecto; 3. *quoties effectus poteſt a variis cauſis æque produci*; ut poteſt *Socrates*, etiam veneno non epoto, mori ex alia cauſa.

Parag. 3. *Secunda*

II. *Poſito effectu ponitur cauſa, & ſublato tollitur*; ut, ſi Luna eclipſatur, terra interponitur; ſi non, non interponitur. Fallit pars prior 1. in *effectu per accidens*; ut, poteſt reperiri Theſaurus, etiamſi ager non fodiatur; 2. in *effectu permanente poſt cauſam*, ut manet domus mortuo ædificatore; 3. in *effectu producibili a diverſis cauſis*; ut poteſt eſſe mors non epoto veneno. Fallit pars poſterior 1. in *effectu per accidens*; ut, fodiens agrum poteſt non reperire theſaurum; 2. in *effectu cauſæ quæ*

ali-

aliquando fuit : ut corruere poteſt ædificium, ſuperſtite ædificatore : 3. in *effectu liberi agentis* : ut, poteſt eſſe Medicus, etſi non ſanet.

III. *Qualis cauſa, talis effectus, & e contra* : ut, bonæ arboris fructus bonus, & è contra. Fallit utrumque, 1. in *cauſis & effectibus æquivocis* : ut pictoris deformis pulchra poteſt eſſe tabula : 2. in *cauſa materiali* propter aliquod extrinſecum ; ut, non quia aqua fluida eſt, ergo & glacies. Parag. 4. *Tertia.*

IV. *Propter quod unumquodque eſt tale, illud eſt magis tale* : ut, Aër calidus propter ignem arguit ignem calidorem. Fallit 1. *ubi utrumque non eſt tale* : ut, vinum quod facit hominem ebrium non eſt magis ebrium, quia non ebrium : 2. *ubi illud tale recipit magis & minus* : ut, non eſt pater magis homo, quam filius, etſi ſit cauſa cur filius ſit homo, quia humanitas non recipit magis ac minus : 3. in *cauſa non ſufficiente per ſe*, ut, non ſemper præceptor, etiamſi faciat diſcipulum doctum, eſt ipſe doctior diſcipulo, qui indole & induſtria accedente quandoque evadit doctior præceptore. Parag. 5. *Quarta.*

V. *Cauſa naturæ prior eſt effectu* : ut, ratio riſibilitatis. Et hæc nunquam fallit nam & *finalis cauſa*, in qua ſola fallere videtur, etſi mediis poſterior ſit *actu & executione*, eſt tamen prior *in intentione agentis*, qua etiam ſola ratione eſt cauſa. Sciendum tamen pleraſque iſtarum Maximarum intelligi præcipue & ſimpliciter de *Cauſis Internis*, & *Eſſentialibus* ; de *Externis* vero aliqua ſolum ex parte, ſecundum quid & per analogiam : & proinde argumenta ab iis nixa non ſemper neceſſario & *dictice* concludere, ſed (ut plurimum) *probabiliter* tantum & veriſimiliter. Parag. 6. *Quinta.*

Quæſtiones Deciminoni Capitis.

1. *De variis Cauſarum diviſionibus.*
2. *De prima Maxima.*
3. *De Secunda.*
4. *De Tertia.*
5. *De Quarta.*
6. *De Quinta.*

CAP. XX.

De Locis à Subjecto & Accidente.

Parag. 1. *Præcognitio loci.*

NON hic *Subjectum* pro ſubſtantia cui inhæret Accidens, aut *Accidens* pro eo quod Subſtantiæ inhæret, præcisè & adæquatè ſumuntur: ſed *Subjectum* pro omni eo cui aliquid attribuitur quod non pertinet ad ejus eſſentiam, & *Accidens* pro omni tali attributo accipitur. Ut, *Numerus eſt ſubjectum paritati* accidens ſc. accidentis. Accidens multifariam diſtribuitur, ſicut & Subjectum. Nam eſt accidens, 1. *Proprium* & *Commune*: 2. *Separabile* & *Inſeparabile*: 3. *Inhærens* ſive internum, *Adhærens* ſive externum: 4 & potiſſimum, *Antecedens*, ut, laſſitudo febris, luna pallida pluviæ, & omnia omnino ſigna Prognoſtica; *Concomitans* ſive connexum, ut, Eclipſis plenilunii; *Conſequens*: ut Dies Auroræ, Partus conceptionis. *Signa* etiam & *Circumſtantiæ* hujus ſunt loci.

Hujus loci maximæ ſunt.

Parag. 2. *Maxima prima.*

I. *Poſito Subjecto ponitur Accidens Proprium, & ſublato tollitur, & è contra*; ut, ſi ſit homo, eſt riſibilis, & è contra; & ſi non ſit homo, non eſt riſibilis, nec è contra. Nunquam fallit iſta pro-

propter Subjecti & proprii Accidentis reciprocationem.

II. *Posito Subjecto ponitur Accidens Commune, sed non e contra*; ut, si sit nix est alba; non si sit album est nix; Fallit prior pars in *Accidente Separabili*: ut, non si sit aqua, necessario est frigida. Fallit posterior pars, 1. in *Accidente Proprio primo modo*; ut, si sit scientia, est homo. 2. in *Accidente Individuo*; ut, si sit hæc albedo, est nix; quia accidens non mutat subjectum. Parag. 3. *Secunda.*

III. *Sublato Accidente Communi, tollitur Subjectum, sed non e contra*: ut, si non sit album, non est nix: potest tamen esse album, etiamsi nix non sit. Fallit prior pars in *Accidente Separabili*; posterior in *Accidente primo modo proprio*, & in *Accidente ac Subjecto Individuis*, quemadmodum in priori maxima. Parag. 4. *Tertia.*

IV. *Posita re ponitur loci & temporis circumstantia, & sublata circumstantia tollitur res*; ut, si *Milo* interfecit *Clodium*, *Milo* tunc vixit, & adfuit: Si nec tunc vixit, nec adfuit, non interfecit. Nunquam fallit in circumstantia requisita necessario. Parag. 5. *Quarta.*

V. *Posito Antecedente, concomitante, consequente, ponitur (pro cujusque exigentia) consequens, concomitans, & antecedens* (sc. concomitans in esse, antecedens in esse vel præfuisse, consequens in esse vel futuro esse) & *sublato tollitur*. Ut, si sit Eclipsis, est plenilunium: si parit, concepit; si sit Aurora, sol orietur. Fallit. 1. in *non necessario cohæventibus*; ut, potest esse non pauper qui est Philosophus, & cometam non sequi bellum. 2. In *necessario etiam cohærentibus, si non sit mutua necessitas*: ut, etsi sit Eclipsis sit plenilunium, non tamen si sit plenilunium continuo erit Eclipsis. Sed & ista non necessa- Parag. 6. *Quinta.*

tia, magnam tamen vim habent ad faciendam fidem, præsertim si multa conglobata in unum fuerint; Unde hunc locum plurimi faciunt *Astrologici*, *Physiognomici*, & *Oratores* maxime in quæstione *Facti*.

Quæstiones Vicesimi Capitis.

1. *De Subjecti & Accidentis variis divisionibus.*
2. *De Circumstantiis & Objectis.*
3. *De Antecedentibus, Concomitantibus, Consequentibus, & Signis.*
4. *De Maxima Prima.*
5. *De Secunda.*
6. *De Tertia.*
7. *De Quarta.*
8. *De Quinta.*

CAP. XXI.

De Locis & Dissentaneis & Comparatis.

Parag. 1. *Præcognitio loci.*

DIssentanea sunt *Opposita*, aut *Disparata*; ut, *Res* & *Equus*. Oppositorum quatuor sunt genera, de quibus part. 1. cap. 15. *Comparata* aut sunt ratione qualitatis, ut, *Similia & Dissimilia*; aut ratione quantitatis, vel etiam graduum; ut, *Paria* & *Imparia* & quæcunque possunt dici *Magis*, *Minus*, vel *Æque*. De quibus omnibus variæ sunt Maximæ.

Parag. 2. *Maxima Relatorum.*

De Relatis hæc. *Posito altero relatorum* (in esse, vel cognosci) *ponitur reliquum, & sublato tollitur*: ut, sit filius, est pater, &c. Fallit 1. in *relatis secundum dici*: posito scibili, potest non esse scientia: 2. *Si intelligatur in eodem subjecto & non simpliciter*: nam qui est pater hujus, non modo potest non esse, sed omnino non potest esse filius ejusdem.

De

De contrariis iſtæ.

I. *Poſito uno Contrariorum, tollitur alterum*: ut, ſi aqua ſit calida, frigida non eſt. Fallit in *Maxima remiſſis qualitatibus*, nam aqua quæ calida eſt *contrariorum* ad ſex, eſt frigida ad duos gradus: quia rerum miſſio qualitatis ſit ſemper per admiſtionem contrarii. Parag. 3.

II. *Sublata una Contrariorum, ponitur alterum*: ut, ſi aqua non ſit ſicca, erit humida: Fallit, 1. in *contrariis mediatis*, ut *mel* nec album, nec nigrum eſt, ſed flavum. 2. in *ſubjecto non capaci*: ut, Anima nec alba eſt, nec nigra, nec frigida, nec calida.

III. *Contrariorum idem eſt genus & ſubjectum*: ut, ſi albedo eſt color, & nigredo color erit; ſi amor ſit in concupiſcibili, & odium erit. Hæc nunquam fallit.

IV. *Contrariorum contraria eſt ratio*: ut, ſi dolor ſit fugiendus, voluptas eſt ſequenda: & ſi Frigus congreget heterogenea, Calor ſecernit. Fallit, 1. in *prædicatione generis, aut affectionis generica*: ut, quia albedo eſt color, aut viſibilia, non propterea nigredo non erit. 2. in *ratione ſubjecti*; ut, quia ſanitas convenit animatis, non propterea morbus inanimatis; ſed potius è contra: 3. in *cauſis per accidens*: non enim, ſi muſicus ædificas, ergo deſtruet immuſicus. 4. in *cauſis quarum actio determinatur a diſpoſitione materiæ*: non enim emollit lutum frigus: quia induxit calor.

V. *Majoris boni contrarium eſt majus Malum & e contra*: ut, quia ſanitas eſt melior divitiis, Ægritudo pejor erit Paupertate. Fallit *ubi bonorum alterum altero includitur, aut ab eo ſupponitur*: ut, utilius eſt poſſe philoſophari, quam ſcire literas: & tamen è duobus utilius ignoratur Philoſophia.

De

De Privantibus iſtæ.

Parag. 4. *Maxima Privativorum.*

I. *Poſito habitu, tollitur Privatio, & e contra*; ut, ſi videt, cœcus non eſt, ſi cœcus eſt, non videt: Et nunquam fallit.

II. *Sublato habitu, ponitur Privatio, & e contra*: ut, non videt, ergo eſt cœcus: non eſt cœcus, ergo videt. Fallit, 1. in *ſubjecto non capaci*; lapis enim non videt, nec tamen cœcus eſt; 2. in *ſubjecto capaci ante tempus ſuæ capacitatis*; unde catulus ante nonum diem etſi non videat, cœcus tamen non cenſetur.

Parag. 5. *Maxima contradictoriorum.*

De Contradicentibus unica iſta æternæ veritatis. *Poſito altero contradictoriorum, tollitur reliquum*; *& ſublato ponitur*: ut ſi paries ſit albus, non eſt non albus; ſi ſit non albus, non eſt albus.

Parag. 6. *Maxima. diſparatorum.*

De diſparatis iſta. *Poſito uno diſparatorum, tolluntur reliqua*, ut ſi *Socrates* ſit homo, non erit bos, aut lapis. Fallit in *accidentibus quando in concreto attribuuntur ſubjectis*: idem enim lac eſt album & dulce.

Parag. 7. *Maxima Similium &c.*

De Similibus & Diſſimilibus, Proportionatis ac Improportionatis iſta. *Similibus & Proportionatis ſimilia conveniunt & proportionalia*: *Diſſimilibus & Improportionatis, diſſimilia & non proportionalia*: ut, ſi *Plato* ſit mortalis, & *Socrates* erit: ſi oculus totum corpus, & animam ratio dirigit. Fallit, *niſi intelligatur reduplicative*, de ſimilibus ſc. qua ſimilia, *&c.* omne enim ſimile, eſt etiam diſſimile: aliàs ſimile non eſſet, ſed idem: unde non ſequitur corvum rationalem eſſe, quia Æthiops eſt rationalis, & ſimiliter de reliquis. Atque hic oportet reſpondentem, ſi excipiat adverſus argumenta in hac Maxima fundata, oſtendere in quo, quæ proponuntur ut ſimilia, ſunt diſſimilia.

Ma-

Magis, minus, & æque & de *rebus* inter se comparatis dicuntur, & de *propositionum probabilitate.* De Comparatione rerum Maximæ sunt, *generales* quædam, omne genus collationi accommodæ; quædam *speciales*: de magis & minus bono Generales sunt istiusmodi. Parag. 8. *Maximæ generales comparatæ Rei.*

I. *Quod natura est tale, magis tale est quam quod per participationem*: ut Sol luminosior aëre. II. *Quod per se, magis quam quod per accidens*; ut, Dieta salubrior vomitu. III. *Quod remotius a contrario, quam quod propinquius*: ut frigidius cœlum sub polis quam sub Tropicis. IV. *Quod magis efficit, quam quod minus*: ut Ignis vehementius calefaciens calidior. V. *Cui magis inest causa, magis quam cui minus*: ut, Juvenis Sene robustior. VI. *Cui magis definitio competit, aut media quam cui minus*: *Quod ad finem magis conducit, utilius* Et multæ aliæ, quæ omnes fallunt, *nisi adhibita limitatione*, Cæteris paribus, *&c.* Nam termini comparati fere excedunt invicem, & exceduntur.

Maximæ Speciales de Magis & Minus bono sunt ejusmodi. I. *In quo sunt plura bona, melius*; ut, felicitas Peripatetica Stoica. II. *Quod pluribus bonum, melius*; ut, Justitia Fortitudine. III. *Quod propter se expetitur, melius*; ut, Bonæ leges malis moribus. IV. *Quod stabilius, melius*; ut, Virtus decore. V. *Quod solitarie bonum, melius*; ut, αὐτάρκεια divitiis. VI. *Quod ad meliorem finem, melius*; ut, artes Liberales quæstuariis. VII. *Quod nobilioris objecti, melius*; ut Theologia Medicina. VIII. *Quod ad perfectionem, quam quod ad necessitatem, melius*; ut visus tactu. IX. *Quod fine propius, melius*; ut Messis semente. X *Quod meliori similius, melius*; ut, Æs Plumbo; Plurimæque hu- Parag. 9. *Maximæ Speciales comparatæ Boni.*

hujus generis apud *Aristotelem lib.* 3. *Topic.* & alios. Quæ ſunt omnes intelligendæ cum limitatione *cæteris paribus.*

Parag. 10. *Maximæ Rationis.*

Maximæ *comparatæ Rationis*, ſive Probabilitatis propoſitionum ſunt iſtæ. I. *Eorum quæ comparatæ æque ſunt aut non ſunt talia, ſi unum ſit tale & reliquum, ſi non ſit nec reliquum* : ut, pariter ſe habere videntur honores & divitiæ ad felicitatem ; ſi ergo honores non raddant beatum, nec divitiæ reddent : ſi cibus ſit neceſſarius ad vitam ſuſtinendam, & potus erit neceſſarius. II. *Si quod magis videtur eſſe tale, non ſit etiam quod minus videtur eſſe non erit* ; ut, non placuit omnibus *Homerus*, qui placebit *Mævius* ; III. *Si quod minus videtur eſſe ſit tale ; etiam id quod magis.* Ut, Fur ſi ſit ſuſpendio dignus, certè dignior Sacrilegus.

Quæſtiones Viceſimiprimi Capitis.

1. *De Diſſentaneis, & Comparatis.*
2. *De Maximis Diſparatorum.*
3. *De Maximis Relatorum.*
4. *De Maximis Contrariorum.*
5. *De Maximis Contradictoriorum & Privativorum,*
6. *De Maximis Similium, Diſſimilium, Proportionatorum, Improportionatorum.*
7. *De Maximis generalibus comparatæ Rei.*
8. *De Maximis ſpecialibus comparatæ Rei ſecundum magis & minus bonum.*
9. *De Maximis comparatæ Rationis.*

CAP.

CAP. XXII.

De Locis à Conjugatis & Notatione.

Conjugata ſunt Proprie quæ ob ſignificationis affinitatem, vocis quoque affinitate conjuncta ſunt: ut, *Juſtus, Juſtitia, Juſte* Præcipua eorum vis eſt in *abſtracti* & *concreti* conſecutione: ſecundaria & in reliquis: atque ſpectanda potius conjugatio eſt ex rerum quam nominum ordine; unde *Somnus & Dormire* ſunt conjugata; *Somnus & Somnolentus* non ſunt. *Notatio* eſt vocis explicatio ſecundum Etymologiam: ut, *Conſul a conſulendo Reipublicæ.* Parag. 1. *Præcognitio loci.*

Conjugatorum maximæ ſunt.

I. *Cui unum conjugatorum convenit, & alterum; cui non unum, nec alterum*: ut, ſi *Socrates* eſt juſtus, ergo agit juſte. Fallit, 1. in *iis quæ ſunt conjugata tantum quoad vocem*; non enim ſi *Socrates* habet vinum, ſtatim erit vinolentus: 2. *quando arguitur ab una actione aut paucis ad habitum*; propterea non ſequitur, *Socratem*, ſi agit juſtè, eſſe juſtum: 3. *quando arguitur a potentia ad actum*: ut, *Socrates* eſt riſibilis, quamvis non rideat. Parag. 2. *Maxima Conjugatorum prima.*

II. *Quorum unum convenit alteri, eorum Conjugatum unius convenit Conjugato alterius, & negative ſimiliter*: ut, ſi albedo ſit color, album erit coloratum: & ſi frugalis non ſit avarus, nec frugalitas erit avaritia. Fallit, 1. *cum conjugata ſunt talia ſolum quoad vocem*: ut, non ſequitur vinum eſſe malum, quod vinolentia ſit mala: 2. *arguendo affirmative a concretis ad* Parag. 3. *Secunda.*

abſtracta, ubi prædicatio non eſt per ſe; ut non propterea albedo eſt dulcedo, quia album (ut lac) eſt dulce: 3. *arguendo negative ab abſtractis ad concreta*: ut, quia nulla albedo eſt dulcedo, non propterea nullum album erit dulce.

Notationis maximæ ſunt.

Reg. 4. Maximæ Notationis Notati. 1. *Quod convenit aut non convenit Notationi, Notato convenire aut non convenire par eſt*: ut, Sapientiæ ſtudium ſi ſit præferendum arti Militari, certe & Philoſophia præferenda erit. 2. *De quo dicitur Notatum, & Notatio: & de quo negatur Notatio, & Notatum*: ut ſi ſolſtitium ſit, Sol ſtat: &, ſi non ſit ſacræ rei ablatio, Sacrilegium non eſt. Locus à Notatione plus habet amœnitatis quam virium: proinde ejus Maximæ ſæpiſſimè fallunt; ut, 1°. *ſi Notationes ſint frigidæ, aut nimium coactæ*; ut non ſequitur Magiſtrum eſſe doctiorem diſcipulo, quia ter magis ſcit: 2°. *ſi vera notatio in argumentatione accipiatur non vere*: unde non ſequitur *Socratem* tueri pupillum, quia eſt Tutor; dicitur enim tutor à tuendo quidem, quod tueri debeat, non quod actu tueatur: 3°. *ſi mutatio contingat in Notato, non in notatione*: ut, non ſequitur convivas, quia diſcumbunt ad cœnam, propterea fuſos in lectis cœnare; quia mos jam exolevit, qui tunc obtinuit, cum hæc ſignificatio huic voci impoſita fuit: *multiſque aliis modis*, quos attentior quiſque per ſe facile obſervabit.

Quæſtiones Viceſimiſecundi Capitis.

1. *De Conjugatis.*
2. *De Notatione & Notato.*
3. *De Maximis Conjugatorum.*
4. *De Maximis Notationis & Notati.*

CAP.

CAP. XXIII.

Loci à Toto & Parte.

TOtum & Partes relata ſunt. *Totum* eſt, quod partium omnium unione abſolvitur, ut *Homo*. *Partes*, quæ in toto uniuntur, ut, *Caput*, *Pectus*, *Crura*. *Totius eſſentialis* partes ſunt eſſentiales; *Materia & Forma*. *Totius Integri* partes ſunt Integrantes, quæ ſitu ita differunt, ut poſſit pars à parte ſeparari; ut *Domus* partes ſunt *Fundamentum*, *Parietes*, *Tectum*. Integrum *Homogeneum* in partes *Homogeneas* ſeu *Similares* diſtribuitur, quarum ſc. quælibet habet nomen & definitionem Totius: ut *Aquæ* quælibet pars eſt *Aqua*. Integrum *Heterogeneum* in partes *Heterogeneas* ſive *Diſſimilares* diſtribuitur: quæ ſc. diverſas habent à Toto & inter ſe appellationem ſimul & naturam: ut *Hominis* partes ſunt *Caput*, *Manus*, *Pes*, &c. Partes ſpectari poſſunt, vel ſingulæ ſeparatim, vel conjunctim univerſæ. Parag. 1. *Præcognitio loci.*

Totius & Partis maximæ ſunt. Parag. 2. *Maximæ Totius & Partis.*

I. *Poſito toto, ponuntur partes*; ut ſi ſit domus, erit Fundamentum.

II. *Sublatis partibus, tollitur totum*: ut ſi fundamentum non ſit, certe domus non erit. Fallit utraque, 1. in *partibus æquivocis & improprie dictis*; ut non ſequitur, ſi pili & ungues non ſint, nec hominem eſſe; 2. in *toto mutilato parte aliqua non ſimpliciter neceſſaria*; ut, poteſt eſſe homo, quantumvis amputato digito, vel manu.

III. *Sublato toto, partes tolluntur*: ut ſi domus non ſit, nec fundamentum erit.

IV. *Poſitis partibus, ponitur totum*: ut, ſi ſint fundamentum, parietes, tectum, erit domus. Fallit utraque in *partibus diviſim acceptis*: ut poteſt eſſe fundamentum, ita tamen ut domus non ſit.

Quæſtiones Viceſimitertii Capitis.

1. *De Toto & Partibus Eſſentialibus.*
2. *De Toto & Partibus Homogeneis.*
3. *De Toto & Partibus Heterogeneis.*
4. *De Maximis Totius & Partis.*

CAP. XXIV.

De Locis à Genere & Specie.

rag. 1. *ecogni- loci.*

TOpice Genus & Species non accipiuntur per omnia, ut, in prædicabilibus. *Genus* enim hic eſt omne prædicatum eſſentiale; ſive ſit *genus-proprie dictum*, de ſpecie aut individuo prædicatum; ut Animal de homine aut *Socrate*: ſive *Species* de Individuo; ut, Homo de *Socrate*; ſive *Differentia Generica aut Specifica* de inferioribus Speciei quam conſtituit; ut, Senſibile de Homine: Rationale de *Socrate*. *Species* pariter hic non ſola illa propriè dicta, quæ generi immediate ſubjicitur, ſed & *differentia Specifica*, & ipſum etiam *individuum*; in univerſum quicquid ſuperiori ſubjicitur, in quantum ſubjicitur, *Specie* appellatione continetur.

Ge-

Generis & Speciei Maximæ ſunt:

1. *Sublato genere, tollitur ſpecies*: ut, ſi non ſit animal, nec eſt homo, nec brutum, nec rationale, *&c.* Parag. 2. *Maxima prima & ſecunda.*

2. *Poſita ſpecie, ponitur genus*: ut, ſi ſit homo, aut rationale, erit animal. Nunquam fallunt.

3. *Quod convenit aut non convenit generi, convenit etiam aut non convenit ſpeciei*: ut, ſi animal ſit ſenſibile, & homo: ſi non ſit incorporeum, nec homo. Fallit 1. in *ſuppoſitione materiali, vel ſimplici*; neque enim homo eſt genus, quia Animal eſt; neque non eſt ſpecies, quia Animal non eſt. 2. *In iis quæ generi conveniunt aut non conveniunt ex parte tantum, & non univerſaliter*: ut Homo neque eſt irrationalis, quia aliquod animal eſt; neque non eſt rationalis, quia aliquod animal non eſt. Parag. 3. *Tertia.*

4. *Quod convenit aut non convenit Speciei, convenit aut non convenit Generi*: Explica, *ſi alicui ſpeciei, Generi ex parte*: unde fiunt ſyllogiſmi in tertia figura: ut, ſi homo ſit Rationalis, aut non ſit quadrupes, certè aliquod animal erit rationale, & aliquod non erit quadrupes. *Quod ſi ſpeciebus omnibus, toti Generi*: unde fiunt Inductiones; ut ſi Homo, & Equus, *&c.* ſint ſenſibiles, aut non ſint immortales; certè omne Animal erit ſenſibile, & nullum erit immortale.

Quæſtiones Viceſimiquarti Capitis.

1. *De Genere & Specie.*
2. *De Maxima prima & ſecunda.*
3. *De Maxima tertia.*
4. *De Maxima quarta.*

CAP.

CAP. XXV.

De Locis à Definitione & Divisione.

Parag. 1. *Præcognitio loci.*

DEfinitio *Topica*, non *essentialem* tantum *definitionem*, sed & quamlibet perfectam rei *descriptionem*, adeoque & omne prædicatum convertibile, sicut *differentiam* constitutivam, & quarto modo *proprium*, complectitur. *Divisio* vero ita sumitur, sicut in primo libro dictum est cap. 18.

Parag. 2. *Maxima definitionis.*

Definitionis Maxima unica hæc est. *Posita aut sublata definitione, ponitur aut tollitur definitum, & e contra*; ut si sit animal rationale est homo, & è contra; si non sit homo, non est animal rationale, nec è contra. Fallit *in iis quæ conveniunt definitioni aut definito, quatenus sunt definitio aut definitum*; non enim si animal rationale sit complexa vox, & homo erit; alias perpetuo vera est: fundatur enim in mutua eorum reciprocatione.

Parag. 3. *Maxima divisionis.*

Divisioni etiam unica est maxima hæc. *Membrorum condividentium uno aut altero sublato, ponitur reliquum; & posito, tollitur*: ut si hoc animal non sit brutum, erit homo; si sit homo, non erit brutum. Hoc perpetuo obtinet in omni bona divisione; fundatur enim in primo & tertio ejus Canonibus assignatis supra lib. 1. cap. 18. Par. 3.

Quæstiones Vicesimiquinti Capitis.

1. *De Definitione & Divisione.*
2. *De Maxima Definitionis.*
3. *De Maxima Divisionis.*

CAP.

CAP. XXVI.

De Locis à Teſtimonio.

INartificialia argumenta reſtant, quæ vel experto artis obvia ſunt. Pugnant hæc *Præcogni-authoritate*, non *ratione*: & ducuntur à teſti-*tio loci.* monio.

Parag. 1.

- Teſtimonium aliud eſt
  - *Divinum* propter
    - *Revelationem*: ut Scripturæ, Somnia, Viſiones, *&c.*
    - *Operationem*: ut Dei Judicia, Miracula, Experimenta Divinæ Juſtitiæ, Potentiæ, aut Providentiæ, quo & naturæ totius vox refertur.
    - *Proprium*: & eſt ſenſuum teſtimonium.
  - *Humanum*
    - *Commune*
      - *Publicum*: ut Conſuetudo, tabulæ publicæ, Leges, Monumenta, Lapides, *&c.*
      - *Privatum*: ut Chirographa, Confeſſiones, Teſtamentum, Jusjurandum, Pactum, Sententiæ Authorum, *&c.*

Teſtimonium illud alio firmius eſt, de quo plurimæ dari poſſunt Maximæ; nos è multis præcipuas aliquot exhibemus.

1. *Teſtimonium non valet negative*: non enim ſequitur non ita eſſe, propterea quod nullibi dixit *Ariſtoteles*. Fallit 1. in *his quæ non ſunt prima, ſtatuenda ſine certa authoritate*: ut, quia Scripturæ ſacræ non dicunt, ergo non eſt dogma fidei: Parag. 2.

fidei; nec capitale eſt temere jurare, quia nulla lex dicit eſſe capitale: 2. in *his de quibus author debuit aut promiſit perfectè diſſerere*: ut, *Ariſtoteles* lib. 5. Metaphyſ. ubi tamen inſtituit enumerare ſingulas ſpecies Quantitatis, non meminit loci, Locus proinde quantitas non eſt.

Parag. 3. *Secunda.* II. *Divino Teſtimonio certa fides adhibenda eſt*; ut, Chriſtus eſt Meſſias, quia Scripturæ docent. Nunquam fallit.

Parag. 4. *Tertia.* III. *Senſuum Teſtimonio certa fides adhibenda eſt*: ut ignis calidus eſt, quia ſenſus docet. Fallit *quoties reddi ratio poteſt, cur ſenſus fallatur*: ut baculus non propterea curvus eſt, quia in aqua talis videtur.

Parag. 5. *Quarta.* IV. *Peritis credendum in ſua arte*: ut Partus perfectus naſcitur menſe ſeptimo, hoc enim aſſerit *Hypocrates*. Fallit 1. *ubi peritiores aut æque periti diverſum ſentiunt*: ut, non dantur Ideæ, *Platone* quamvis aſſerente; quia refragatur *Ariſtoteles*, 2. *ubi ſenſus, aut ratio contradicit*: ut, nix nigra non eſt, etſi dixerit *Anaxagoras*: nec *Galaxia* de natura elementari, etſi dixerit *Ariſtoteles*: quia ſenſus illic, hic ratio repugnat.

Parag. 6. *Quinta.* V. *Plurimorum Teſtimonium præfertur Teſtimonio paucorum*: ut, veriſimilius eſt dari elementum ignis, quod plerique putant, quam non dari, quæ paucorum eſt opinio. Fallit 1. *ubi pauciores ſunt prudentiores*: ut, virtus præferenda eſt divitiis, quod ſic prudentiores cenſeant. 2. *ubi pauciorum ſententia firmioribus rationibus probatur*: ut, Logica Ars eſt potius quam Scientia, etſi pauciores id cenſeant, quia rationibus firmiſſimis conſtat ita eſſe.

VI. *An-*

VI. *Antiquorum Teſtimonium præferendum eſt teſtimonio recentiorum.* Quod intelligendum in iis præſertim quæ ad *pietatem* ſpectant *& mores*: nam in his quæ *artis* ſunt *aut ingenii*: haud dubie ſuperantur à Neotericis Reſci: quo facilius eſt inventis addere, quam nova invenire. Parag. 7. *Sexta.*

Quæſtiones Viceſimiſexti [redacted]

1. *De Argumentis inartificialibus.*
2. *De Maxima prima.*
3. *De Maxima ſecunda & tertia.*
4. *De Maxima quarta.*
5. *De Maxima quinta.*
6. *De Maxima ſexta.*
7. *De reliquis Maximis.*

CAP. XXVII.

De Fallaciis in genere.

SYllogiſmus *captioſus*, qui probabilitatem mentitur, quam habet Dialecticus, *Sylogiſmus Sophiſticus*, vel *Elenchus*, vel *Fallacia* indifferenter appellatur. *Sophiſtæ* veteribus dicti, qui gloriam ex diſputatione aucupabantur; atque id quinque potiſſimum mediis quæ propterea *Metæ Sophiſtarum* dicuntur: cogendo ſc. reſpondentem ad *Redargutionem*, *Falſum*, *Inopinabile*, *Solœciſmum*, aut *Nugationem*. Parag. 1. *Quid Elenchus ſive Fallacia*

Redargutio, eſt præconceſſi negatio, aut prænegati conceſſio; quando reſpondens cogitur ſibi contradicere. *Falſum*, eſt propoſitionis manifeſtè falſæ per Reſpondentem admiſſio. *Inopinabile*, eſt propoſitionis à communi homi- Parag. 2. *Quinque Sophiſtarum Metæ*

num opinione alienæ admiſſio. *Solæciſmus*, eſt vitium orationis peccantis adverſus Grammaticorum Regulas. *Nugatio*, eſt ejuſdem inutilis & inanis repetitio.

Parag. 3. *Fallaciarum numerus.* Fallaciæ poſſunt diſponi ſecundum locorum Dialecticorum ſeriem, quorum mentiuntur probabilitatem: ſed non incommodè *Ariſtotelis* omnes ad generales quaſdam notas retulit, numero tredecem, iſtis verſiculis comprehenſas.

Æquivocat, Amphi. Componit, Dividit, Acc. Fi: Acci. Quid, Ignorans, Non cauſa, Con. Petit. Interi.

Quorum prior verſiculus *ſex* Fallacias in *Dictione* complectitur; poſterior *ſeptem* reliquas, quæ *extra Dictionem* ſunt.

Quæſtiones Viceſimiſeptimi Capitis.

1. *De Elenchi definitione & nomine.*
2. *De neceſſario uſu doctrinæ Fallaciarum in arte Logica, & de libris Elenchorum Ariſtotelis.*
3. *De Sophiſtis veteribus.*
4. *De quinque Metis Sophiſtarum.*
5. *De Fallaciarum numero.*
6. *De diſpoſitione ſophiſtica, ſive de arte interrogandi.*
7. *De diſpoſitione fallaciarum, ſive de arte reſpondendi.*

CAP.

CAP. XXVIII.

De Fallaciis in Dictione.

Allacia omnis in dictione oritur ex dicti- Parag. 1.
onis aliqua Multiplicitate. *Multiplex*
triplex.

autem
tiplex
d

1. *Actuale*: quando dictio invariata multa significat: ut in *Æquivocatione*, & *Amphibolia*.

2. *Potentiale*: quando dictio quoad prolationem aliquo modo variata, multa significat; ut in *Compositione*, *Divisione*, & *Accentu*.

3. *Phantasticum*: quando dictio unum reipsa significans, videtur tamen multa significare: ut in *Figura dictionis*.

llacia *Æquivocationis*, sive *Homonymia* est, Parag. 2.
ndo vox aliqua simplex aliter atque aliter *Fallacia*
pitur in argumentatione. Contingit id *Æquivo-*
us modis: 1. *cum dictio multa principaliter* *cationis.*
ficat: ut, si probetur aliquod cœleste sidus
animal, vel latrare, quia est canis. 2. *cum*
o *unum proprie significans, per Analogiam,*
Metaphorum ad alia transfertur: ut, si pro-
ir aquam pedes habere, quia currit; aut
um os, quia ridet; aut urinam valere,
sana est. 3. *quando ambiguitas attenditur*
accidentia partium orationis secundum Gram-
cam: ut si probetur sedentem stare, quia
ebat. In hac fallacia sunt quatuor termi-
& solvitur distinguendo vocem ambi-
n secundum varia ejus significata.

Parag. 3. *Fallacia Amphiboliæ.* Fallacia *Amphiboliæ* (ſive *Amphibologiæ*) eſt, quando oratio aliqua ambigua eſt propter conſtructionem. Contingit id tribus modis. 1. *manente eadem conſtructione ſub diverſa tamen habitudine*: ut, ſi probetur hunc librum poſſideri ab *Ariſtotele*, quia eſt liber *Ariſtotelis*. 2. *mutato conſtructionis ordine*: ut, ſi probetur columnam ſentire, quam *Socrates* tangit: quia quicquid *Socrates* tangit illud ſentit: 3. *cum oratio præter propriam ſignificationem, tranſumptam etiam & tropicam habet*: ut, ſi probetur, qui indocilem docere vult terram ſcindere, quia littus arat: quo fere pertinent & cæteræ locutiones proverbiales. In hac etiam ſunt quatuor termini: & ſolvitur oſtendendo orationis ambiguitatem.

Parag 4. *Fallaciæ compoſitionis & diviſionis.* Fallacia *Compoſitionis*, eſt cum conjunctim accipiuntur, quæ erant accipienda diviſim. Huic ex diverſo reſpondet fallacia *Diviſionis*, cum ſeorſim & diviſim accipiuntur, quæ erant accipienda conjunctim. Illa dicitur fallacia *a bene diviſis ad male conjuncta*: iſta *a bene conjunctis ad male diviſa*. Contingit utrumque quatuor modis: 1. *cum dictum in Modali poteſt ſupponere pro ſe toto, vel pro parte ſui*: ut, ſi probetur poſſibile eſſe ut niger ſit albus, quia poſſibile eſt album eſſe nigrum: 2. *ratione conjunctionis copulativæ vel disjunctivæ*: ut, ſi probetur Quinque eſſe Par & Impar, quia duo & tria ſunt par & impar: 3. *cum dictio aliqua diverſis in oratione conjungi poteſt*: ut, ſi probetur *Socratem* ſemper futurum, quia, Qui vivit ſemper erit: 4. *cum voces unitæ in præmiſſis in concluſione dividuntur, aut e contra*: ut, ſi probetur canem eſſe patrem *Socratis*, quia eſt pater, & eſt *Socratis*; aut *Socratem* eſſe, quia eſt mortuus.

tuus. In his ſunt quatuor termini: & ſolvuntur ſeparando ſenſum diviſum à compoſito; & oſtendendo uter ſit verus & genuinus, uter non.

Fallacia *Accentus* ſive *Proſodiæ* eſt, cum propter aliquam in pronunciatione ſimilitudinem fit deceptio. Contingit id quatuor modis: 1. *Ratione quantitatis aut toni diverſi:* ut, ſi probetur poma fugienda eſſe, quia mala; aut judicem ſuſpendendum, quia debet pendere. 2. *Ratione diverſæ ſcripturæ, cum vel ſine diphthongo aut aſperatione:* ut, ſi probetur judicem corruptum eſſe, quia vendit Equum; aut porcorum ſtabulum eſſe in fano, quia ibi Ara eſt. 3. *Ratione coalitionis diverſorum vocum in unam, aut unius e contra in plures diſtractionis:* ut, ſi probetur rempublicam conculcari, quia via, quæ res eſt publica, conculcatur; aut Senatum reprehendendum, qui in curia eſt, quia incuria reprehendenda. 4. *Ratione modi pronunciandi:* ut, cum illa, quæ dicuntur per conceſſionem, aut Ironiam, aut per Interrogationem, aut quid ſimile, accipiuntur ut ſimpliciter & categoricè dicta. In hac ſimiliter ſunt quatuor termini: & ſolvitur oſtendendo diverſam accentus, aut ſcripturæ rationem. Parag. 5. *Fallaciæ Accentus.*

Fallacia *Figuræ dictionis* eſt, cum propter ſimilitudinem aliquam dictionum id uni competere videtur, quod alteri. Idque vel *Gram-matice*: ut, ſi probetur *Poetam* eſſe generis fœminini, quia *Muſa* eſt: vel *Logice*: ut, ſi probetur videre eſſe agere, quia docere eſt; vel alio quocunque modo. Hæc Fallacia minutior eſt, quam ut facile decipiat, & contenta negari, operoſam ſolutionem non expectat. Parag. 6. *Fallaciæ figuræ dictionis.*

Quæ-

Quæstiones Vicesimioctavi Capitis.

1. *De Fallaciarum in dictione sufficientia secundum triplex multiplex.*
2. *De Fallacia Æquivocationis, & ejus solutione*
3. *De Fallacia Amphiboliæ, & ejus solutione.*
4. *De Fallaciis Compositionis & Divisionis, earumque solutione.*
5. *De Fallacia Accentus.*
6. *De Fallacia Figuræ dictionis.*

CAP. XXIX.

De Fallaciis extra dictionem.

Parag. 1. *Fallaciæ extra dictionem.*

FAllaciæ *extra dictionem* sunt in quibus contingit deceptio, non tam ex multiplici aliquo latente in vocibus ipsis, quam ex ignoratione Rerum; & sunt *septem*, quæ sequuntur suo ordine.

Parag. 2. *Fallacia Accidentis*

Fallacia *Accidentis* est, cum alteri connexorum attribuitur, quod alteri convenit tantum per Accidens. *Accidens* enim hic appellatur, quicquid aut non est de essentia rei, cui attribuitur; aut si sit, est tamen ei alienum, in quantum ea confertur cum aliqua tertia. Contingit hæc fallacia tribus modis. 1. *cum proceditur ab accidente ad subjectum, aut e contra*: ut, si probetur *Socratem* crudas carnes comedisse, quod illas comederit, quas emisset, 2°. *cum mutatur genus suppositionis, materialis in formalem, simplex in personalem, &c. aut e contra*: ut, si probetur syllabam rodere caseum, quia mus est syllaba: aut *Socratem*, quia homo est, esse-

esse speciem. 3°. *cum proceditur a superiori ad inferius: & e contra*, in eis quæ conveniunt alterutri secundum rationem superioris & inferioris; ut, si probetur rationale converti cum Animali, quia cum homine convertitur. Si qui ab aliis assignentur modi, reduci ad hos possunt; sicut & istorum fortasse nonnulli, ad alias fallacias: nihil enim impedit, eundem nonnunquam Elenchum ad diversas fallacias referri posse. Solvitur fallacia Accidentis distinguendo id, quod alicui convenit *per se*, ab eo quod *per accidens*.

Fallacia *a dicto secundum quid ad dictum simpliciter*, est cum illud, quod verum est tantum secundum quid, accipitur ut simpliciter, & ab *secundum* solute verum. *Simpliciter* autem dici est sine *quid ad* aliquo addito dici; *secundum* quid vero, cum *simpliciter* aliquo addito. Contingit hæc fallacia tribus modis. 1. *Cum determinatio addita destruit terminum cui additur*: ut, si probetur esse hominem, quia est mortuus vel pictus homo: cujusmodi dicitur *contradictio in adjecto*. 2. *Cum determinatio addita significat partem*: ut, si probetur Æthiopem esse album, quia est albus dentes. 3. *Cum determinatio addita significat notabilem aliquam circumstantiam loci, temporis, soni, &c.* ut, si probetur arma deposita domino non reddenda, quia non domino furioso. Solvitur distinguendo id quod est simpliciter, ab eo quod est *quadantenus*, & secundum quid. Parag. 3. *Fallacia*

Fallacia *ab ignoratione Elenchi*, est cum ea pro veris contradictoriis accipiuntur, quæ non sunt talia. *Elenchus* est syllogismus probans *ignoratio*- contradictoriam propositionis negatæ: qui ut *nis Elenchi* sit legitimus, requiruntur *quatuor* condiriones veræ contradictionis; ut scil. sit 1. *ejusdem* Parag. 4.

eodem

eodem modo: 2. *ſecundum idem*: 3. *ad idem*: 4. *eodem tempore*. In hujus fallaciæ concluſione contradictoria eidem attribuuntur; ſed quæ ob defectum alicujus requiſitæ conditionis non ſunt vera contradictoria. Contingitque: 1. *Cum collatio non eſt ejudem eodem modo*: ut, ſi probetur cadaver *Socratis* eſſe, & non eſſe hominem, quia eſt mortuus, non eſt vivus homo: 2. *Cum non eſt ejuſdem ſecundum idem*: ut, ſi probetur Æthiopiam eſſe album & non album, quia eſt albus dentes. cutem non albus. 3. *Cum non eſt ad idem*: ut, ſi probetur *Socratem* eſſe divitem, & non divitem, quia in comparatione ad *Irum* dives eſt, non eſt ad *Cræſum*. 4. *Cum non eſt eodem tempore*: ut, ſi probetur *Socratem* venturum & non venturum, quia venturus eſt oras, non venturus hodie. Ad *Ignorationem Elenchi* omnis fallacia poteſt aliquo modo reduci; quemadmodum ad *Contradictionem* omnis oppoſitio. Solvitur oſtendendo defectum Contradictionis in aliqua dictarum quatuor conditionum.

Parag. 5. *Fallacia non cauſæ pro cauſa.*

Fallacia *a non cauſa ut cauſa* eſt, cum aut cauſa *non vera* ſumitur pro cauſa vera, aut cauſa *non talis* pro cauſa *tali*: ut, *inſufficiens* pro ſufficiente; *per accidens* pro per ſe: *remota* pro proximis, &c. Iſtis enim duobus modis contingit. 1. *A cauſa non vera, ut cauſa vera*: ut, ſi probetur bellum inteſtinum eſſe propter cometam. 2. *A cauſa non tali, ut cauſa tali*: ut, ſi probetur vini uſum tollendum, quia facit ebrios. Hæc fallacia uſum habet in ſyllogiſmis ducentibus ad Impoſſibile Solvitur negando cauſam falſam, & abducendo germanam.

Parag. 6. *Fallacia conſequentis.*

Fallacia *Conſequentis* eſt, cum ex antecedente infertur ut conſequens, quod tamen non eſt con-

conſequens. Contingit id quoties contra regulas converſionum, aut ſyllogiſmorum conditionalium peccatur; quas videre eſt retro, *Lib.* 2. *c.* 7. *Par.* 4. *& Lib.* 3. *c.* 9. *Par.* 2. Solvitur oſtendendo infirmitatem conſequentiæ, vel ex regulis, vel ex aliis conſequentiis ejuſdem formæ, & tamen infirmis.

Fallacia *petitionis principii* eſt, cum id ſumitur tanquam principium ad probationem, quod non eſt conceſſum. Contingit multis modis. 1. *Cum ſupponitur id ipſum quod quæritur ſub iiſdem terminis*, quæ dicitur *Petitio ſtatim*: ut, ſi probetur hominem eſſe, quia homo eſt. 2. *Cum ſub diverſis, ſed ſynonymis*: ut, ſi probetur gladium acutum eſſe, quia enſis eſt 3 *Cum quæſtio probatur per æque ignotum*: ut, ſi probetur hominem eſſe riſibilem, quia equus eſt hinnibilis. 4. *Cum propoſitiones mutuo & circulariter ſe probant*: ut, ſi probetur ignem eſſe calidiſſimum, quia tenuiſſimus eſt; & mox tenuiſſimum, quia calidiſſimus. Solvitur oſtendendo vanitatem & nugationem talis Argumentationis. Parag. 7. *Fallacia petitionis principii.*

Fallacia *ſecundum plures interrogationes ut unam*, eſt cum plures quæſtiones ita proponuntur conjunctim, ut una tantum quæſtio videri poſſit: Contingit id duobus modis. 1. *Cum quæritur idem prædicatum de diverſis ſubjectis*: ut, ſuntne mel & fel dulcia? 2. *Cum idem de ſubjecto eodem diverſa prædicata quæruntur*: ut, eſtne homo animal & lapis? Solvitur reſpondendo non una reſponſione ad omnes interrogationis partes ſimul, ſed diſtinctè ad ſingulas. Parag. 8. *Fallacia ſecundum plures interrogationes.*

Quæſtiones Viceſiminoni Capitis.

1. *De Fallaciis extra dictionem in genere.*
2. *De Fallacia Accidentis.*
3. *De Fallacia a dicto ſecundum quid ad dictum ſimpliciter.*
4. *De Fallacia ignorationis Elenchi.*
5. *De reductione omnium fallaciarum ad ignorationem Elenchi.*
6. *De Fallacia a non cauſa ut cauſa.*
7. *De Fallacia conſequentis.*
8. *De Fallacia Petitionis Principii.*
9. *De Fallacia ſecundum plures interrogationes ut unam.*

CAP. XXX.

De Ordine & Methodo in Genere.

Parag. 1. *Methodi vox & definitio.*

COnſiderata Argumentatione, reliquum eſt alterum diſcurſus Inſtrumentum, *Ordo* ſeu *Methodus*. Qui accuratius iſta diſtinguunt, *Ordinem* volunt eſſe integræ alicujus diſciplinæ, *Methodum* etiam particularium concluſionum: atque *Ordinem* diſponere, *Methodum* etiam inferre: Nos utrumque habemus pro eodem. Eſt autem ordo, ſeu Methodus, *ratio ita diſponendi partes alicujus Diſciplinæ vel Tractationis, ut facillime a nobis integra diſcatur.*

Parag. 2. *Methodus inventionis.*

Methodus alia eſt *Inventionis*, alia *Doctrinæ*; diverſa enim prorſus via ad diſciplinarum præcepta indaganda, & indagata docenda, incedimus. *Inventio* prior eſt; *Doctrina* nobilior. Utraque à *notoribus nobis* ad ignotiora nobis procedit, ſed alio tamen & alia modo; Nam præ-

præcepta indagamus *aſcendendo*, hoc eſt, progrediendo à ſenſibilibus & ſingularibus, quæ ſunt *notiora nobis ſimpliciter*, ad intelligibilia & univerſalia, quæ ſunt *notiora naturæ*: ſed præcepta tradimus *deſcendendo*; hoc eſt progrediendo ab univerſalibus & intelligibilibus, quæ ſunt *notiora naturæ, & nobis etiam diſtincte*, ad minus univerſalia & ſenſui propinquiora, velut *ignotiora*.

Methodi *Inventionis* quatuor ſunt *Media*, & velut gradus per quos aſcendimus. Primus *Senſus eſt*: cujus adminiculo colligimus aliquam ſingularis rei notitiam: Secundus *Obſervatio*, ſive *Hiſtoria*: qua colligimus, & mente collocamus, quæ ſenſu aliquoties hauſimus: Tertius *Experientia*: qua collectas plures obſervationes ad certum uſum applicamus: Quartus & ultimus *Inductio*; qua collectas plures Experientias ad univerſalem concluſionem conſtituendam adhibemus. Parag. 3. *Methodi inventionis Media.*

Methodus doctrinæ alia eſt
- 1. *Compoſitiva*; quæ à notione *Subjecti* incipiens, principia ejus & affectiones & ſpecies inveſtigat; hæc tradendis diſciplinis inſervit. Parag. 4. *Methodi Theoreticismi Media.*
- 2. *Reſolutiva*; quæ à notione *Finis* incipiens, ejus ſubjectum & Media inveſtigat: hæc diſciplinis *Practicis*, hoc eſt, Prudentiis aut Artibus tradendis inſervit.

Leges utrique Methodo communes ſunt;

I. Lex Brevitatis. *Nihil in diſciplina deſit, aut redundet.* Mutilatio enim eſt, non compendium, ſiqua pars neceſſaria deſit; Redundantia vero & Tautologia in præceptis nauſeam pariunt: in *præceptis* dico, non in exemplis, Parag. 5. *Lex brevitatis.*

aut commentariis; *exempla* enim ſi ſint fr
quentiora, & *commentarii* ſi pleniores, ita no
damnamus, at probemus magis.

Parag. 6. *Lex harmoniæ.* II. Lex Harmoniæ. *Doctrinæ ſingulæ part inter ſe conſentiant.* Peſſimè docet, qui quo hic ponit, alibi per incogitantiam evertit.

Parag. 7. *Lex unitatis.* III. Lex Unitatis, ſive Homogeneæ. *Nih in doctrina præcipiatur, quod non ſit ſubjecto a fini homogeneum.* Dico *Subjecto*, propter ſcien tias; *Fini* propter artes & prudentias. Dan nat *Ariſtoteles* merito tranſitum à genere a genus.

Parag. 8. *Lex generalitatis.* IV. Lex Generalitatis, ſive Anteceſſionis Conſequutionis. *Præcedat in docendo id, ſi quo alterum intelligi nequit, ſed ipſum ſine alter* Lumen enim accipiant oportet, & robur, ſ quentia à præcedentibus; non hæc ab illis.

Parag. 9. *Lex connexionis.* Lex Connexionis. *Singulæ partes doctrinæ a tis tranſitionibus connectuntur.* Crebris enim in terruptionibus turbantur intellectus & memo ria: apta vero colligatione & utrumque juv bitur, & methodi ratio manifeſta fiet. Oper facturus præcium qui docet Methodi connex onem & rationem univerſam *tabula* aliqua ſive *diagraphe* compendiaria diſcipulis repr ſentabit.

Quæſtiones Trigeſimi Capitis.

1. *De Ordinis & Methodi diſtinctione.*
2. *De utriuſque definitione.*
3. *De Methodo Inventionis.*
4. *De quatuor Mediis inventionis.*
5. *De Methodo Doctrinæ: an ſequatur rerum naturam magis, vel noſtræ cognitionis facultatem.*
6. *De Lege Brevitatis.*

7.

7. *De Lege Harmoniæ.*
8. *De Lege Unitatis.*
9 *De Lege Generalitatis.*
10. *De Lege Connexionis.*

CAP: XXXI.

De Methodis in Specie.

METhodum *Syntheticam*, ſive *Compoſitivam*, Scientiarum, quæ contemplativæ ſunt, *Methodi* propriam diximus. Partes ejus tres ſunt: *Sub-jectum*, Subjecti *Affectiones*, & Affectionum *Principia*, quæ ſunt omnia ſuo modo Præcognita, quemadmodum oſtenſum ſupra eſt cap. 13. hujus libri. Nec eſt quod *Species* quartam partem addamus, tum quod poſſit eſſe Subjectum alicujus ſcientiæ, quod non habet *ſpecies*: tum quod *ſpecies* ſubjecti totalis ſunt etiam ſubjecta ſuo modo, ſc. partialia. Parag. 1.

De hac Methodo ſunt ſpeciales leges.

I. Lex Unitatis. *Unitas ſcientiæ pendet a ſubjecti unitate.* Subjecti ſc. vel Materialis, vel ſaltem Formalis. *Materiale* ſubjectum eſt res *Lex unitatis.* Parag. 2. conſiderata: *Formale* eſt ratio ſecundum quam conſideratur: Illud unum poteſt eſſe & idem multarum diſciplinarum; ut, *Arithmetica* &c. *Muſica* conſiderant *Numerum*: Hoc uniuſcujuſque Proprium; ut, Arithmetica numerum conſiderat, *qua numerum*; Muſica eundem, *qua ſonorum.*

II. Lex Generalitatis. *Magis univerſalia præcedant minus univerſalia.* Prius ergo agendum de ſubjecto in genere, quam de ſpeciebus ejus: ut, in *Phyſica* prius agendum eſt de *cor-* Parag. 3. *Lex generalitatis.*

pore

pore naturali in communi, quam de *Cælo* aut *Elementis* aut *Animalibus*. Amplia legem & ad univerſalia in cauſando: agendum enim prius de *Principiis*, quam de *Affectionibus* Subjecti.

Parag. 4. *Methodi ratio in diſciplinis contemplativis.*

Unde in Scientiis Methodi ratio hæc eſt. Primo agendum de *Subjecti notione* paucis tantum, ut aliquo modo præcognoſcatur; ſecundo loco de ejus *Principiis*; tum de *communibus* ejus *affectionibus*; de *Speciebus* deinceps, deſcendendo à *ſimplicioribus*, ad magis *compoſitas*; dum ad *infimas* perveniatur. Hâc Methodo accurate utitur *Ariſtoteles* in tradenda diſciplina *Phyſica*.

Parag. 5. *Methodi reſolutivæ partes.*

Methodi *Analyticæ*, ſive *Reſolutivæ*, quæ Prudentiis & Artibus inſervit, partes ſunt tres, *Finis*, *Subjectum*, & *Media*: Finis enim introducendus eſt in ſubjectum per Media quædam.

Ejus ſpeciales ſunt Leges.

Parag. 6. *Lex unitatis.*

I. Lex Unitatis. *Unitas diſciplinæ operatricis pendet ab unitate finis.* Quod enim ſubjectum eſt in contemplativis, id finis eſt in operativis

Parag. 7. *Lex generalitatis.*

II. Lex Generalitatis. *Magis univerſalia præcedunt minus univerſalia*: intellige de univerſalibus & cauſando, & in prædicando; atque in cauſando rurſum, & reſpectu *cauſæ Finalis*, quia præcognitio Finis præcedere debet Mediorum inveſtigationem, & reſpectu *Cauſæ efficientis*, quia notitia principiorum debet præcedere notitiam Mediorum.

Parag. 8. *Methodi ratio in diſciplinis operatricibus.*

Unde in operatricibus methodi ratio hæc eſt. Primo agendum de *notione Finis*, ut de præcognoſcendo: mox de *Subjecto*, in quod finis introducendus eſt; tertio loco de *Principiis Mediorum*: quarto de *Mediis* ipſis, iiſque pri-

primo *in genere*; poſtea *ſpecialius*, dum ad infima perveniatur. Ut in *Ethica* Prudentia, primo agitur de *Felicitate*, ut de Fine, tum de *Hominis intellectu*, *voluntate*, *affectibus*, ut ſubjecto felicitatis: inde de *Electione*, *Fuga*, *Conſuetudine*, &c. quæ ſunt principia virtutum; de *virtutibus* demum ipſis ut mediis ad felicitatem in genere, & in ſpecie.

Quæſtiones Triceſimiprimi Capitis.

1. *An ſit unica omnium Diſciplinarum Methodus?*
2. *De Methodo Compoſitiva.*
3. *De Lege Unitatis in illa.*
4. *De Lege Generalitatis in illa:*
5. *De Methodo Reſolutiva.*
6. *De Lege Unitatis in illa.*
7. *De Lege Generalitatis in illa.*
8. *An ſit præter iſtas alia Methodi ſpecies?*

FINIS LIBRI TERTII.

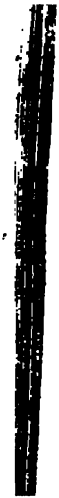

APPENDIX PRIMA
DE
USU LOGICÆ.

CAP. I.

De Tractatione Simplicis Thematis: ſive de Geneſi Thematica.

DISCIPLINARUM *Inſtrumentalium*, in quarum numero eſt Logica, vis omnis in uſu ſita eſt: *Uſum* proinde *Logicæ* reliquum eſt ut paucis oſtendamus. Is autem eſt duplex; vel enim ipſi aliquid ſecundum artis *Logicæ* præcepta commentamur; vel ab aliis commentata artificioſe reſolvimus. Illa γένεσις dicitur, ſive *Tractatio*; hæc ἀνάλυσις, ſive *Reſolutio*. *Tractatio* omnis vel eſt *ſimplicis Thematis*, quod explicandum; vel *Problematis*, quod argumentis diſcutiendum; vel *integræ Diſciplinæ*, quæ Methodice diſponenda proponitur: *Geneſin Thematicam*, *Problematicam*, *Methodicam*, non incommode dixeris.

Parag. 1. *Distributio ordo dicendorum.*

Thema ſimplex eſt *quicquid concipi exprimive poteſt circa affirmationem, & negationem.* The- Parag. 2. *Expenſio Thematis ſimplicis.*
mata autem ſimplicia, ut non ſunt omnia unius rationis, ita nec uno omnino modo tractanda. Expendat itaque oportet animo prius

Thema aliquod tractaturus, quàm ad operandum accedat, ipsius conditionem: sitne Ens *Reale* an *Rationis*; *Universale*, an *Singulare*; *Substantiale*, an *Accidentale*; *Totale*, an *Partiale*; *Absolutum*, an *Relatum*; *Abstractum*, an *Concretum*; *Unum*, an *Aggregatum*, &c. Sed non persequor ista sigillatim. Consultius fuerit tantum præcepta quædam magis communia exhibuisse, quæ tractandis Thematibus plerisque, præsertim perfectioribus, inserviant: eorumque praxin unico exemplo ostendisse.

Parag. 3. *Explicatio Nominis.*

Thematis expensi Tractatio in *Explicationem* consistit tum *Nominis*, tum *Rei*. Ordiendum autem à *Nomine*: cujus explicandæ sunt ὁμωνυμία, συνωνυμία & παρωνυμία. Ὁμωνυμία explicatur aperiendo, siqua sit, vocis ambiguitatem, varias ejus significationes, & acceptiones in medium afferendo; unamque ex omnibus diligendo eam, de qua præsens instituitur tractatio. Συνωνυμία explicatur recensendo varias ejus appellationes, & in eadem & in aliis linguis. Παρωνυμία explicatur declarando vocis notationem, & originem; atque etiam conjugata. Ad explicationem Nominis *Lexica* magno erunt adjumento; cum *Generalia* variarum linguarum, præsertim quæ Etyma vocum notant, & linguarum Harmoniam: tum quarundam Disciplinarum *Propria*; qualia sunt Dictionaria *Theologica*, *Juridica*, *Medica*, *Philosophica*. Cæterum prædicta non sunt omnia & semper, & ubique adhibenda in Nominibus explicandis: Sed delectu opus est, & judicio, ut ea solum adhibeantur, quæ ipsi Rei explicandæ opportuna videbuntur.

Res

Res explicantur *Attributione*, & *Distributione*; Illa fit, cum Themati subjecto alia attribuuntur; hæc, cum ipsum Thema in suas partes distribuitur. Attribuuntur autem Themati quædam *Essentialia*: quædam *non Essentialia*. *Essentialia* hic intellige, non solum quæ proprie constituunt Essentiam, *Genus* & *Differentiam*; Sed illa universa, quæ ad constituendam plenam & perfectam rei definitionem quoquo modo pertinere supra dictum est, *lib.* 1. *Comp. c.* 17. *Par.* 5. Qualia sunt in Substantiis *Propria* Accidentia; in Accidentibus propria *Subjecta* & *Objecta*, in utrisque *Causæ Efficientes*, & *Finales*; quæque aliquibus istorum proportione respondent: (ut *Materia* in Artificialibus habet rationem *Subjecti*; *Correlatum* habet rationem *Objecti* in Respectivis; & *Fundamentum* Causæ *Efficientis* in Potentiis; *Actus* proprius habet rationem *Finis*, *&c.*) Quæ præter ista sunt, omnia sunt non Essentialia. *Essentialia* merito primum in tractatione locum vendicant; *Non essentialibus conveniet* novissimus: inter hæc & illa *Distributio* medio loco commodissimè collocabitur. Parag. *Explicatur Rei.*

Inter Essentialia *Genus* quia communissimum, & primum; idque assignandum est semper quam fieri potest propinquum; præmissis tamen sic-ubi opus est, & remotioribus. Genus sequitur *Differentia*; cujus aut defectum supplebunt, aut naturam plenius declarabunt Accidentia *Propria*; & hoc maximè in substantiis, additis etiam *Causis Efficientibus* Principalibus, Impulsivis, & Instrumentalibus; & *Fine* tum proximo, tum etiam remoto. At quoties Thema Accidentale tractandum venit, *Generi* subnectenda erunt, præter jam dicta, *Subjectum* Parag. 5 *Per Attributa Essentialia.*

ejus proprium, & adæquatum *Objectum*. Ista autem dico omnia vel aliqua, plura vel pauciora, prout casus exiget, & conditio ipsius Thematis. Ex quibus demum integra conficienda est *Definitio Rei Essentialis*, quæ claudat hanc Tractationis partem Placuisse video permultis diversam omnino ab hac pergendi rationem : quos integram definitionem primo statim loco posuisse juvat, mox eam per singula membra resolvisse Quibus assentior in texendis disciplinarum Compendiis ; atque aliàs etiam, quoties insigni brevitate opus est. Ast ubi Thema aliquod laxius tractandum proponitur, suaderem studiosis, præsertim minus exercitatis, ut illa potius incederent via, quam jam ostendi ; quod naturæ convenientius sit à primis & simplicibus terminis, ad ortos & compositos colligendo procedere ; quam è contra, resolvendo.

Parag. 6. *Per distributionem.* Investigata Definitione, ac propositâ, Thema mox distribuendum est in suas *species* aut *partes*, sive eas habeat proprias & per se, sive improprias aut per accidens. Sed partes vel nominâsse tantum ut plurimum sufficiet ; aut saltem explicuisse quam paucissimis, quantum scilicet necesse est ad pleniorem ipsius Thematis intelligentiam ; neutiquam vero sunt justa tractatione, & susius declarandæ. A Divisione ad *Attributa* transeundum *non Essentialia* ; quæ sunt aut *Effecta*, aut *Comparata*.

Parag. 7. *Per effecta* *Effecta* plerunque late admodum patent, & copiosam suppeditant tractandi materiam : Sed *Effecta Thematis*, siqua sint, aut minus nobilia, aut nimium communia, poterit quisque pro suo arbitrio, vel tacitus omittere, vel nominata præterire. Nobiliora vero, & magis pro-

pria

ia conveniet ad certas velut claſſes, maximè multa ſint, revocare, quo diſtinctius, & enucatius explicentur. Sed quia ſæpius continet, ut *Effecta* cum *Propriis* Accidentibus, aut *ne*, aut aliis attributis, vel reipſa coincidant, l ſaltem (propter cognationem quam cum lis habent) coincidere videantur: diſpiciat ortet cum judicio Thema aliquod tractatus, quo quæque commodiſſime referri poſſint, ebeantve; An ad *Effecta*, an vero ad *proprietes*, aut *finem*, aut aliud aliquod Thematis tributum; ne cogatur idem bis aut pluries unius Thematis tractatione repetere. Porro ic Effectorum locus eſt afferendis exemplis axime opportunus.

Poſt Effecta ſequentur *Comparata*; quæ vel cognata ſunt, vel Oppoſita: quorum *Cognata* omparantur cum Themate, ut cum eo conenientia; *Oppoſita*, ut pugnantia. Thema explicatur per comparationem *Cognatorum*, cum quæ ipſi aliqua ratione ſunt eadem, aut ſimilia, afferuntur; oſtenditurque in quo ſita t *identitatis* aut *ſimilitudinis* inter ea ratio, emque *diverſitatis* & *diſſimilitudinis*. Ratio dentitatis & ſimilitudinis inter Cognata delaratur, cum oſtenditur in quo eodem aut mili conveniant; vel *Genere*, ut Comitas, & Irbanitas; vel *Cauſa efficiente*, ut Augmentio & Nutritio: vel *Materia*, ut Ros & Pruna: vel *Fine*, ut ſcribere & loqui: vel *Subjecto*, ut Fides & Charitas: vel *Effectu*, ut Magnes & Succinum; vel *Proportione*, ut ol & Oculus: vel alio quoquam Cognationis vinculo. Quinetiam quandoquidem eſt liquod perpetuo inter Cognata diſcrimen, aliàs *Cognata* non eſſent amplius, ſed *Eadem*:)

Parag. 8. *Per cognata.*

con-

convenientiâ explicata aperienda eſt conſequenter eorum diſcrepantia & diſſimilitudo: ſive *Genere* differant; ut Sol, & Oculus: ſive *Cauſa efficiente*, ut Ros & Pruina: ſive *Materia*, ut Os & Cartilago: ſive *Fine*, ut Phyſica & Medicina: ſive *Subjecto*, ut Lux & Lumen: ſive *Objecto*, ut Comitas, & Urbanitas: ſive *Circumſtantia* aliqua *Loci*, *Ordinis*, aut *Temporis*; ut Crepuſculum, & Aurora: ſive *Mole*, ut Collis, & Mons: ſive *Gradu*, ut Liberalitas, & Magnificentia: ſive alio quocunque demum modo.

Parag. 9. *Per Oppoſita.* Adhibenda ſunt ultimo loco *Oppoſita*; ubi Thema explicandum eſt per collationem ad ea, quæ cum ipſo pugnant: *Oppoſita* enim *juxta ſe poſita magis eluceſcunt*. Oppoſitorum autem quatuor ſunt genera: de quibus *lib.* 1. *Comp. cap.* 15. Relata, Contraria, Privativa, & Contradictoria. Sed *Contradictorium* Thematis notabilem lucem ei præſtare non poteſt, propterea quod vagum ſit nimis, & infinitum: *Correlatum* vero Thematis, quod ad ejus definitionem pertineat, inter *Attributa Eſſentialia* potius cenſetur. Sola ergo *Privative*, & *Contrarie* oppoſita hic locum & uſum habent; ut quæ ſola apta ſunt hoc modo declarare, atque illuſtrare ſua oppoſita, quibus expoſitis, & cum Themate collatis, non eſt quod ulterius deſideretur in ſimplicis Thematis tractatione. Totius negotii praxin unico exemplo aliqualiter exhibeo. Eſto ergo Thema tractandum.

Parag. 10. *Exemplum Tractatio-nis Thema-tica.* Expenſa imprimis in animo Thematis conditione, invenio ipſum eſſe *Accidens Univerſale*, *Abſolutum*, & *Abſtractum*. Mox tractationem ordior. Ubi conſidero *Invidiæ*.

NOMEN

NOMEN, ejusque

Primo Ὁμωνυμίαν. Sumitur enim *Passive* & *Active*, notante *Cicerone lib.* 4. *Tusc quæst. Active* iterum vel in bonam partem pro *honesta æmulatione*: vel in malam partem, pro *vitiosa tristitia* de bono alterius: qua ultima significatione impræsentiarum accipitur.

2. Συωνυμίαν. Appellatur enim hoc vitium Latinis, 1. *Invidia*, quam appellationem pleræque linguæ vulgares secutæ sunt. 2. *Livor*: Græcis vero, 1. φθόνος, 2. βασκανία, 3. ζῆλος, &c.

3. Παρωνυμίαν, ibique

1. *Etyma* vocum in variis linguis; ut 1. *Invidia* ab *In* particula intensiva, & *video*, quod invidus oculos continuo fixos habeat in alienam felicitatem. 2. *Livor* à colore livido, qui plerumque in invidis cernitur. 3. φθόνος, velut ἀπὸ τῦ φόνυ, quod invidus, vel semet animi ægritudine quodammodo interficiat: vel necem optet ejus, cui invidet.

2. *Conjugata*: qualia sunt, 1. *Adjectiva*: Invidiosus, Invidus: sed *Invidus* active solum significat; *Invidiosus* & active & passive, frequentius tamen *passive* 2. *Substantivum*: Invidentia: qua voce *Cicero* potius utendum judicat, quam Invidia, quod liberior sit ab ambiguitate; cum *Invidia* utroque modo dicatur, *Invidentia* non nisi Active. 3. *Verba*, *Adverbia*, &c. Sed ista fortasse plus satis.

ATTRIBUTA ESSENTIALIA: ubi. II.

1. *Genus*. 1. *Remotiora* nonnulla: sc. Passio, Passio animi. Dolor sive Ægritudo. 2. *Proximum*: Dolor vitiosus.

2. Di-

2. *Differentia* : ſumpta primo
A *Subjecto* : qui ſunt homines ple
omnes : pauciſſimi enim ab hoc affectu l
non tamen ſimpliciter omnes, ſed ii fer
ſunt animi, & impotentes cupiditatum
rum.

2. Ab *Objecto* : quod eſt duplex, *Q*
Cui. Objectum *Quod*, eſt *Bonum* cujuſcu
generis : verum, apparens, honeſtum, utili
cundum: animi, corporis, fortunæ, fa
ne ipſa quidem virtute excepta. Obje
Cui eſt in univerſum quivis *Homo alter*, ſu
or, par aut inferior : (invidemus enim *ſup*
quia ei non æquamur; *pari*, quia nobis a
tur ; *inferiori*, ne nobis æquetur.) Sed t
intra certam quandam proportionem loci
poris & conditionis aliqua ex parte *Æq*
nemo enim invidet aut olim defuncti
longius remotis, aut immenſo interval
perioribus, inferioribuſve ſecundum
Paſcitur in vivis livor. Ζηλοῖ δὲ τε γ
γείτων, ᾧ κεραμεὺς κεραμεῖ :
omnem invidiæ aleam &c.

3. *A Cauſa efficiente.* 1. *Principali, & In*
in eo qui invidet, quæ ſuperbia eſt, & in
natus amor ſui : quia enim quis ex
φιλαυτίας propriæ excellentiæ nimium i
get, propterea ringitur quoties æſtimat
alienæ felicitatis objecto minui, & obſc
2. *Impulſiva, & Externa*, quæ multiple
poteſt & varia : ſive 1. *in eo cui invidetu*
ſi inimicus; ſi rivalis; ſi indignus; ſi
tatisſuæ facto, aut verbis prodigus oſten
aut quid ſimile : ſive 2. *in tertia aliqu*
ſona : ut Deſpectio, *Adulatio*, Suſurra

&c. quæ sunt omnia permagni momenti ad Invidiam concitandam.

4. *Integra Definitio*, eaque 1. *Brevior*: *Invidia* est tristitia mala de bono alieno. 2. *Plenior*: *Invidia* est vitiosa animi ægritudo, qua quis præ nimio sui amore contristatur de bono, quo alterum frui videt, aut prævidet fruiturum, in quantum æstimatur diminuere propriam excellentiam.

DISTRIBUTIONEM. Ubi breviter expedio tres *Invidiæ* species; postremam quamque pessimam: quarum prima est, cum quis ægrè fert alium frui, aut fruiturum bono (in *specie* vel *gradu*) quo ipse potiri non potest pariter. Secunda est, cum quis ægre fert alium frui, aut fruiturum bono, quo ipse fruitur, sed cupit frui solus. Utramque hanc *Invidiæ* speciem Lucanus brevi sesquiversu & expressit eleganter, & egregiis exemplis illustravit *Cæsaris* & *Pompeii*, lib. 1. Pharſ. *Nec quenquam jam ferre potest Cæsarve priorem, Pompeiusve parem* 3. est cum quis proprium bonum corrumpit, aut ejus usum sibi etiam negat, ne fore alteri bono esse possit, quo sensu *Plinius*, aliique per translationem similitudinis, *Cervum*, *Stellionem*, & alia quædam animalia invidiâ notarunt. Laborare hâc pessima æruginè non paucos eruditorum, nimio notius est, quam ut hic ostendatur. III.

EFFECTA, quæ sunt partim *Interna*, respectu ejus qui invidet; partim *Externa*, respectu ejus cui invidetur. Invidia enim 1. mentem perpetuo cruciat, & omnem vitam reddit inquietam. 2. Corpus etiam vultumque non deformat modo, sed etiam velut tabe quadam consumit. Justissimum malum, quæ & IV.

culpa eſt eadem, & pœna: nec minus flagellum quam vitium. 3. reddit hominem bonis maliſque pariter inviſum: odioſum univerſis. 4. impellet ad quævis flagitia perpetranda. Obtrectationes, doli, calumniæ, jurgia, ſeditiones, homicidia: quæ non mala denique ex radice pullulant Invidiæ? Eum vero, cui invidetur, Invidia plurimis periculis exponit. Declinabit itaque vir ſapiens quantum in ipſo eſt Invidiam: id quod facit primum, ſi gaudeat in ſinu ſuo, & bonis quæ habet tacitus frui malit, quam ea vane prædicando limoſ oculos & animos irritare: Inde, ſi curet ira ſegerere, ut felicitate, quam occultare non poteſt, non omnino indignus videri poſſit.

V. COGNATA: quæ ſunt inter alia.

1. *Odium*: quo quis aliquem animo averſatur, eique male vult. Convenit cum *Invidia*. 1. *Subjecto*, etſi non reciproce: ſemper enim qui invidet alteri, ipſum odit, etſi non è contra. 2. *Cauſa Efficiente interna*: quæ eſt ubique elati animi ſuperbia, & cæcus amor ſui.

2. Ἐπιχαιρακακία, cum quis gaudet de malo alieno. Convenit cum *Invidia*, 1. *Subjecto proprio* & reciproce: nam qui de bono alterius contriſtatur, lætatur de malo: & contra. 2. *Cauſa Efficiente*, ut ſupra.

Differunt tamen ab Invidia.

1. *Odium*. 1. *Subjecto*: poteſt enim eſſe Odium in quo non eſt Invidia. 2. *Objecto Quod*: quod in Invidia non niſi Bonum eſt: at in Odio poteſt eſſe Malum. 3. *Objecto Cui*: quod latius eſt Odium, quam Invidia. Invidemus enim hominibus tantum, non Deo, nec nobis ipſis, ſed aliis: aſt Odiſſe poſſumus & alios homines, & nos ipſos, & alias creaturas, &

ipſum

ipſum Deum. Invidemus iis tantùm qui ſunt nobis aliqua ſaltem proportione æquales; aſt odiſſe quis poteſt, & diu defunctos, & longe diſſitos & immenſo intervallo ſuperiores aut inferiores.

2. Ἐπιχαιρεκακία 1. *Genere*: nam Invidiæ Genus Dolor eſt: ἐπιχαιρεκακίας Lætitia. 2. *Objecto Quod*: ἐπιχαιρεκακία enim de Malo eſt: Invidia de Bono.

OPPOSITA, quæ ſunt potiſſimum iſta. 1. *Sympathia*, ſive *Benevolus affectus*, cum quis ſic comparatus eſt, ut alteri bene velit, bonumque ejus ſerio, & ex animo gratum habeat: atque iſte affectus Invidiæ ex diametro adverſatur. 2. *Honeſta Æmulatio*, cum quis dolet ſe ab aliis bono aliquo ſuperaſſe: non quod ægrè ferat profectum alienum, ſed quod deſiderat ſuum. *Invidia* hominum malorum eſt: *Æmulatio* bonorum: Proficiſcitur hæc ab animi *Magnitudine*; illa *Elatione*. Illâ incenditur animus, ne bene ſit alteri: hâc, ut ſit ſibi. VI.

Hanc tractandi rationem ſi in aliis Themati- Parag 11
bus imitari velit ſtudioſus juvenis, faciet cum *Imitatio*-fructu ſuo. Sed non erit nimium *ſuperſtitioſus, nis ratio*, nec curabit iſta omnia ſingula præciſe ubique *& ornatus* adhibere, nec enim res feret: ſed iſtis addat, demarve licet. aut etiam immutet nonnulla, quivis pro ſuo judicio, & ſubjecti Thematis exigentia. Utile etiam fuerit (etſi Logicus qua talis, hoc non præcipiat,) inter tractandum *ſententias* bonorum authorum, velut gemmas locis idoneis inſeruiſſe. Sed 1. ſi ſint *breves*: 2 ſi inſtituto *accommodæ*. 3. ſi quid habeant acuminis, aut elegantiæ non vulgaris: nam quæ aut prolixæ ſunt, aut ſtudioſius quæſitæ, aut languidæ, & è trivio, perpetuo ſunt in-

gratæ. Ornabis etiam tractationem, si aptis *Formulis* utare, ubi opus est: quarum copiam sub suis titulis libello seorsim descriptam in promptu habere perutile erit. Quales sunt formulæ explicandi vocum *Ambiguitates* & *Etyma*, Rerum *causas Efficientes, Impulsivas, Instrumentales*; *Finem, Materiam, Subjectum, Objectum, Integras Definitiones, Distributionem, Effecta*, Cognatorum *convenientiam*, & *Differentiam*, Oppositionem *Privativam*, & *Contrariam*, &c.

Parag 12. *Materia practicandi.* Quo autem suppetat juventuti ad manum uberior copia omnis generis Thematum, quibus tractandis semet exerceat; experiaturque quid præstare valeat, & quantum in re Logica profecerit, visum est coronidis loco sylvulam materiæ tractandæ subjicere. Esto ergo exemplum Thematis.

1. *Substantialis*, 1. Universalis: *Canis, Metallum.* 2. Singularis: *Cicero, Bucephalus.* 3. Partialis: *Manus, Oculus, Cerebrum.* 4. Aggregati: *Oceanus, Galaxia.*

2. *Accidentalis*, 1. Absoluti: *Lumen, Nutritio, Motus*, 2. Relati: *Conjugium, Locus.* 3. Singularis: *Conjuratio Catilinæ, Acumen Aristotelis.* 4. Concreti: *Philosophia.*

3. *Non-Realis.* 1. Secundæ Notionis: *Metaphora, Syllogismus, Æquator.* 2. Privativi; *Cæcitas, Mors.* 3. Figmenti: *Sisyphus, Chimæra, Phœnix.*

Subtituli Primi Capitis.

1. *De Genesi & Analysi.*
2. *De Genesi Triplici.*
3. *De Notatione, & expensione Thematis simplicis.*
4. *De Explicatione Nominis.*

5. *De Explicatione Rei per Attributa Essentialia.*
6. *De Distributione.*
7. *De consideratione Effectorum.*
8. *De consideratione Cognatorum.*
9. *De consideratione Oppositorum.*

De tractatione Accidentis Substantiæ
- 10. *Universalis.*
- 11. *Singularis.*
- 12. *Partialis.*
- 13. *Aggregatæ.*
- 14. *Absoluti.*
- 15. *Relati.*
- 16. *Singularis.*
- 17. *Concreti.*
- 18. *Aggregati.*

19. *Secundæ Notionis.*
20. *Entis privativi.*
21. *Entis ficti.*

CAP. II.

De Tractatione Problematis solitaria.

Genesis Problematis est Tractatio Problematis per argumentorum collationem, ut veritas eluceſcat. Est autem *Problema* propositio in disceptationem vocata, cujus conditiones vide fusius, *lib.* 3. *Compend. cap* 17. *parag.* 2. Ejus partes eædem sunt, quæ & Propositionis: sc. *Subjectum*, & *Prædicatum*, licet non semper expresse proponatur per modum Propositionis. Proponitur enim Problema, vel *Integre*, vel *Diminute*. *Integre* proponitur, quoties certo constat de utroque termino, & ambigitur tantum utra pars contradictionis sit vera: Parag. 1. *Notio & expensio Problematis.*

vera; exprimiturque vel *positive*, cum altera pars definite ſtatuitur; ut, *Logica eſt Ars*; vel *negative*, ut, *Forma non eſt Principium Individuationis*; & *Theſis* dicitur; vel *interrogative*, cum utraque pars ex æquo dubia relinquitur, ut, *An Logica ſit Ars? An forma ſit Principium Individuationis?* & *Quæſtio* dicitur. *Diminute* proponitur quoties expreſſo tantum altero terminorum ambigitur de reliquo: exprimiturque varie, ſed fere ad modum Thematis, aut Quæſtionis ſimplicis; ut, *De Genere Logicæ*, *De Principio Individuationis*; aliquando tamen plenius & per disjunctionem; ut, *Sitne Logicæ Genus Ars, vel Scientia, vel Habitus inſtrumentalis ab utraque diverſus? An materia ſit principium Individuationis, vel potius Forma, aut Accidens, aut quid aliud?* Nos diſtinctionis ergo, Problema integrum, *Categoricum* dicemus; Diminutum, *Disjunctivum*.

Parag. 2. *Tractationis Problematicæ partes.* Tractatio utriuſque generis Problematum, aut *Solitaria* eſt, aut *Socia*. Solitarie tractatur problema, cum quis ſine adverſarii inſtantia quæſtionem aliquam per ſe examinat. Cujuſmodi Tractationis tres ſunt præcipue partes Παρασκευὴ, Κατασκευὴ, Ἀνασκευὴ, *Præparatio Quæſtionis*, *Probatio veritatis*, *& Dilutio objectorum*, Quibus etiam ex abundanti & præmitti poteſt, quaſi *Præmii* vice, Προπαρασκευὴ, de gravitate controverſiæ, atque dubii occaſione: & ſubnecti, quaſi *Epilogi* loco, ἐπισκευὴ, repetitionem complectens ſummariam totius diſpoſitionis, cum corollariis inde emergentibus.

Parag. 3. *Præfatio.* In Præfatione imprimis oſtendetur gravitas Quæſtionis proutpro ſe ipſa poſtulabit. Quod ſc. problema tractandum non ſit nullius vel levis momenti: ſed vel de rebus apertè graviſſimis;

iſſimis; vel de iis quæ etſi prima ſpecie levi-
res videri poſſint, ſunt tamen eæ, ſine quo-
us graviores nequeunt dextre intelligi aut
xplicari. Mox, ſi fieri poteſt, occaſio dubii
eregetur, & origo erroris: quæ nimirum res
nſam huic diſputationi primæ præbuerint:
rrorique & initium dederint, & incrementum.
llud *attentionem* pariet; Hoc *benevolentiam* ſen-
entiæ noſtræ: ſed videndum, ut iſta *Logice*
ant, hoc eſt, nude & aperte ſecundum rei
eritatem, non invidioſe & hyperbolice, ut ora-
ores ſolent. Quin & omitti poteſt omnis Præ-
atio, ubi aut minus neceſſaria eſt, aut pro-
blema brevius tractandum.

Habita brevi præfatione, Problema non Parag. 41.
latim probandum eſt, (niſi ubi termini ſatis *Evolutio*
erſpicui ſunt, & res ipſa parum controverſa:) *tituli.*
ed præparandum prius, *Evolutione tituli*, &
Conjectione Quæſtionis. *Evolutio Tituli eſt* ex-
olicatio Terminorum Quæſtionis; tum *Sub-*
ecti, tum etiam *Prædicati*: cujus utriuſque
brevis aliqua præcognitio habenda eſt, ut feli-
cior ſit progreſſus in reliqua tractatione. Utile
erit quidem, animo, aut etiam in ſcriptis ſeor-
ſim, plenam tractationem utriuſque Termini
ſecundum rationem in ſuperiori capite tradi-
tam prius inſtituere, quàm ad tractandum in-
tegrum problema accedatur: ſed ex iſtis pau-
cula tantum ſunt aperte ponenda in Tractati-
one ipſius Problematis: quæ ſcil. videri poſſint
magis neceſſaria ad intelligendum ſenſum quæ-
ſtionis: qualia plerumque ſunt, 1. *Vocum va-*
riæ Acceptiones, præcipue quæ nobiliores, &
præſenti inſtituto accommodatiores. 2. *Re-*
rum Definitiones. 3. *Earum diſtinctiones a cogna-*
tis. Ponenda autem ſunt iſto præcognita, pri-

mo,

mo ex parte *Subjecti*. 2. Ex parte *Prædicati*; atque ex parte quidem prædicati tanto diligentius, quanto prædicatum est terminus principalior in propositione.

rag. 5. *njectio eſtionis* *Conjectio Quæstionis* sive Explicatio status Controversiæ est ostensio quid sit ultro citroque concessum, & quid propriè controversum. Est enim in omni controversia aliquid *commune*, id quo partes consentiunt; & aliquid *dubium*, in quo non; illud ὁμολογούμενον dicitur, hoc ζητούμενον, sive ἀμφισβητούμενον: Illius expositio nobis *Acceptio dati*, hujus *Constitutio quæsiti*, satis idoneè dicitur. *Accipimus datum*, cum quædam fundamentalia sumimus, vel supponimus, de quibus inter nos convenit & adversarios; adjuncta, (si opus sit) brevi eorundem declaratione aut probatione per unum aut alterum principale argumentum. *Constituimus quæsitum*, cum ostendimus perspicue in quo *summa litis* sive (ut loquuntur) ipsum *Punctum Controversiæ* situm est, id si dextrè fiat, totum pene negotium confectum est: mirum enim dictu, quantum lucis hinc afferatur Probationi, & refutationi. Si controversiarum in omni genere Scriptores hoc rite & accurate ubique præstarent, mille controversiæ in Philosophicis, atque aliis, jacerent dudum consopitæ, de quibus hodie acerrimis animis disputatur. Huc pertinet *Variarum Opinionum recensio*, quæ debet esse *Candida*, ne cujusquam sententiam sinistra interpretatione pervertamus; *Succincta*, ne prolixitas sit tædio; & tamen *Plena*, ne dum brevitati studemus, videamur parum sincere alterius sententiam explicuisse.

arag. 6 *clarationis* Factâ hujusmodi præparatione, Κατασκευὴ sequitur, quæ in sententia, quam defendendam

sus-

suscepimus, declaranda. & astruenda cerni- *& probatio veritatis.*
tur In *Problemate Categorico* præstiterit unica Thesi affirmante vel negante sententiam nostram breviter proponere: eamque aliquot rationibus confirmare: nisi sit acrius controversum, & multis limitationibus indiget. Tunc enim plures *Theses* utilius proponentur, cum suis quæque *probationibus*. In *Problemate* vero *Disjunctivo*, ubi fere opinionum major est varietas, & plures difficultates, necessarium erit defensionem nostram pluribus propositionibus complecti, quas *Theses*, *Conclusiones*, vel *Assertiones* vocant: incipiendo more *Aristotelico* ab illis, in quibus removentur aliorum sententiæ; & pergendo ad illas, in quibus propria exponitur. Porro post singulas conclusiones *Argumenta* quibus eæ confirmentur ponenda sunt, petita partim à *ratione*, partim ab *authoritate*. Rationum autem copiam, & delectum habebimus, si *Subjecti* Conclusionis primo, deinde *Prædicati* naturam & attributa mente percurramus: vel secundum rationem tractandi simplex Thema, *cap.* 1. hujus Appendicis, vel per ordinem locorum Topicorum, *lib* 3. *Comp. cap.* 19. & deinceps. Non sufficiet tamen Argumenta sic nude proposuisse: fortiter premenda sunt, & defendenda, adversariorumque evasiones, subterfugia. & cavillationes quibus eorum vim & ictum declinare aut eludere satagunt, examinandæ atque evertendæ.

Confirmationem sequitur Ἀνασκευὴ *Confutatio*, sive *Dilutio Objectorum*. Nec multum intererit, quo loco Objectiones disponantur; sive ab ipso statim initio omnes ante Tituli Evolutionem, & Constitutionem Status Quæstionis, quod fecere *Thomas*, *Scotus*, & *Scholasticorum* turba; Parag. 7. *Objectioni*

ſive omnes ultimo loco,& poſtConfirmationem noſtræ ſententiæ; ſive, quod ſuaderem magis, poſt ſingulas *Opiniones*, aut certe poſt ſingulas *Concluſiones* certæ objectionum claſſes quæ pro tali opinione aut contra talem Concluſionem militare videntur. *Solutiones* pariter, aut ſingulis Objectionibus ſubjici poſſunt ſingulæ, aut univerſis univerſæ, pro cujuſque arbitrio: Nec enim morari debent quemquam iſtæ curæ: illa potior eſt, quâ demum ratione argumenta objecta dextre &artificioſe ſolvantur.

rag. 8. Id quo fiat appoſite, & cum judicio; con-*lutio ad* ſideranda ſunt in objectione tria hæc, atque *nclusio-* hoc ordine: *Concluſio*, *Forma*, *Materia*. Si enim *m.* afferatur *objectio*, in cujus nec *Forma* nec *Materia* vitium ſit, rejicienda tamen eſt tota, ſi non directè contradicat alicui *Concluſioni* defenſionis noſtræ: ſæpe enim contingit vitium ἐπιζητήσεως, ut ea multis & operosè confirmentur, quæ ſunt extra quæſtionem; negligatur è contra id, quod maxime probandum erat. Cæterum ejuſmodi objectiones operosâ non indigent *ſolutione*: ſatis erat eas, ut alienas à quæſtione, rejeciſſe; atque oſtendiſſe paucis, quæ ex iis colliguntur non pugnare cum Theſi noſtra. Huc ſpectant illæ Formulæ ἀπρόσδιορισον *hoc, & ad rem nihil. Deſeritur quæſtio Concedatur totum, nec video quid incommodi ſequatur Hoc non impugnat Theſin meam*: &c. Quandoque Objectio allata contra Theſin aliquam, tam non evertit eam, ut confirmet magis: quod quoties fit, non *rejicienda* eſt tantum, ut impertinens: ſed etiam *retorquenda*. Quo ſpectant formulæ, *Hoc facit pro me. In hoc Adverſarius meas partes agit. Prævaricari hoc eſt, non objicere. Dum hoc urget, mirror ipſum*

non

non advertere, se propria vincta cædere, &c.

Si objectionis Conclusio sit ad rem, & directe contradicat alicui Thesi nostræ; *Formæ Argumentationis* proximo loco excutienda est: atque examinanda Objectio secundum leges Syllogismorum Generales, & Speciales; num sit rite disposita, vel non. Si facto examine, constet *legem aliquam Syllogisticam* violari; (ut si sint quatuor termini; si medium ingreditur conclusionem; si propositiones sint purè particulares; si purè affirmantes in secunda figura: si arguatur à negatione antecedentis ad negationem consequens in Hypotheticis; si in Inductione sit insufficiens enumeratio particularium, aut quid simile) solvetur Objectio negando ejus formam, & detegendo particulare vitium, in quo peccat. Ut si dicamus, *In hoc Syllogismo sunt quatuor termini; Manca est hæc Inductio*, &c. Et hoc in rigore satis est: Sed expediet etiam vitium in Formâ ulterius ostendisse, allato uno aut altero argumento, ejusdem omnino formæ, quod tamen manifeste sit vitiosum & absurdum. Cujus Formulæ sunt, *Perinde hoc sequitur, ac si quis probare velit &c. Si sic argumentari liceat, non minus ego probaverim, &c.* & aliæ consimiles. Parag. 9 *Formæ Solutio ac*

Quod si nec *Conclusio* sit aliena, nec *Formæ* vitiosa; consideranda est *Materia* Objectionis ex *Præmissis*: & secundum ejus rationem instituenda erit Responsio ad objectionem. Si qua Præmissarum sit *manifeste falsa*, aut *non sufficienter probata*, solvetur objectio simplici ejus *Negatione*, adjecta (si videbitur) ratione aliqua cur eam negemus. Quod si ejusmodi sit Objectio ut nihil commode negari possit, *Terminos* (qui sunt *Materia Præmissorum*) expen- Parag. 10. *Solutio ad Materiam*

dere oportet; ut ex iis eruatur reſponſio. Termini autem ſunt, aut *Extremi* aut *Medius*; expendendi autem primum *Extrema*; in quorum altero ſi lateat ambiguitas, (ut plerumque fit) diſtinguendus eſt Terminus ſic ambiguus: & reſpondendum ad Præmiſſam, in qua ille terminus reperitur, oſtendendo Terminum illum aliter accipi in dicta *præmiſſa*, aliter in *Concluſione*. Si non ſit ambiguitas in *Extremis*, tunc *Medius Terminus* eſt expendendus: & *ſecundum ſe*; & *ratione habitus ad locum ex* quo ducitur. Secundum ſe conſideratum Medium ſi ſit *ambiguum*: reſpondendum eſt (ut prius) per diſtinctionem oſtendendo, Medium non eodem modo ſumi in Majori & Minori; & in uno ſenſu veram eſſe *Majorem*, *Minorem* falſam; in altero *Majorem* falſam, *Minorem* veram. Sin ambiguitas non appareat in Medio recurrendum ad *Locum Topicum*, unde Medium videtur ductum: ut ex *Maximis* locorum & Maximarum *Fallentiis* judicari poſſit rectene ductum ſit argumentum ex illo loco, vel non? Hic permagno erit adjumento (bone Lector) Locorum Topicorum *Maximas*, & earum *Fallentias*, uſu tibi familiares reddidiſſe, atque Exemplis, quæ ſingulis ſubjecta reperies, *l.* 3. *Compend. c.* 19. *& deinceps*, alia plura addidiſſe, ut ſic tibi copia Exemplorum ad manum ſuppetat, quæ velut paria ei objicias, qui tibi afferat argumentum ex loco aliquo Topico perperam ductum. Si conſtabit Objectionem niti aliqua *Maxima*, non recte intellecta: reſpondebitur oſtendendo cancellos & limites illius Maximæ, quo ſenſu intelligenda ſit, & quibus in caſibus fallat; adeoque præſentem Objectionem ad aliquem dictorum caſuum pertinere;

tinere: quod etiam allatis aliis exemplis in pari caſu illuſtrabitur.

Expedita hactenus *Confirmatione noſtræ ſententiæ*, & *Dilutione Objectorum*, poterimus cum *Collectio* brevi aliqua repetitione *Theſis*, aut *Theſium*, quas defendimus, totam Problematis tractationem finire. Niſi quod alicubi ἐπίσκευὴ propemodum neceſſaria eſt: cum ſc. ex conſtitutione *ſententiæ* noſtræ quædam *Obſervationes* emergunt, quæ aut ad praxin, aut ad illuſtrandam aliam aliquam veritatem, aut ad evertendas alias adverſarii aſſertiones videri poſſint non infimi momenti: Πόρισματα vocant & *Conſectaria*, & *Corollaria*: quæ per ſubſumptionem, aut ex noſtra concluſione inferuntur immediate, aut ad ſic illatam conſequuntur. Corollaria autem iſta non neceſſe eſt novis adductis rationibus ulterius confirmare: (ſatis enim jam ante confirmata præſumuntur in probatione Principalium Concluſionum:) ſed ſufficiet ea poſuiſſe tamen breviter, & adnotaſſe, ut ex principalibus Concluſionibus per neceſſariam, & evidentem conſecutionem deducta. Parag. 11.

Exemplo rem declarare oportuit in ſtudioſorum gratiam: ſed præ ſtudio brevitatis non tam juſtum exemplum, quam exempli rudem aliquam Ideam, & velut ſceleton exhibeo; idque in tractatione Problematis Diſjunctivi. Quod ſit Parag. 12. *Exemplum tractationis problematicæ.*

DE GENERE LOGICÆ.

Partes hujus tractationis erunt.

Προαναγκαῖον, ubi oſtenditur.

1. *Gravitas Quæſtionis* ob diverſam Methodi rationem in diſciplinis Theoreticis & in Practicis.

2. Oc-

I. 2. *Occasio descrepantium Opinionum.* 1. Promiscuus usus terminorum Ἐπιστήμη, & Τέχνη, Scientiæ & Artis apud bonos Authores. 2. Infelix barbaries sæculi Scholastici, & ignorans usus Logicæ.

II. Παρασκευὴ, ubi

1. *Evolutio Tituli.* 1. Logica hic tota est Disciplina, sed *Docens*, non *Utens*: Ejus Genus quæritur non *Remotum* sed *Proximum*.

2 *Conjectio Quæstionis*, ibique

1. *Acceptio Dati.* Ista enim largiuntur omnes, Logicam. 1. esse habitum intellectualem de prima specie Qualitatis. 2. nec Sapientiam esse, nec Prudentiam, nec intellectum Principiorum. 3. & Scientiam dici posse, & Artem, in larga vocum acceptione. 4. esse instrumentum Philosophiæ, & omnium Disciplinarum.

2 *Constitutio Quæsiti* Sed illud ambigitur, quodnam sit ejus Genus Proprium, & Proximum: sitne illud Ars; an Scientia: an vero Habitus ab utraque diversus? Ubi occurrunt tres opiniones.

1. *Avicennæ*, & *Latinorum Scoti*, *Thomæ*, *Alberti*, &c. quod sit Scientia propriè dicta.

2. Quorundum è veteribus, & omnium fere *Neotericorum*: quod sit Ars propriè dicta.

3. *Græcorum*, quos sequitur *Zabarella*: quod nec Scientia sit, nec Ars, sed habitus instrumentalis ab utraque diversus.

Κατασκευὴ, Ubi pro veritate declaranda pono quasdam *Conclusiones*: & sunt istæ.

1. *Logicæ Genus non est habitus Instrumentalis, a Scientia, & Arte specifice distinctus.* Probatur.

1 A ſufficientia q uinque habituum Mentis apud Ariſt. lib. 6. Ethic. cap 3. & alibi.

Reſpondet Zabarella lib. 1. de Nat. Log. cap. 11. Ariſtotelem ibi non intendiſſe nominare niſi tantum principales Habitus, ſub quibus tamen inclusive intelligit Logicam, & Grammaticam, ut eorum inſtrumenta: & ponit exemplum de Iiſcedente *Patavio Romam*, ut videre eſt pleniius apud ipſum loco citato.

Sed contra. 1. patet ex Textu Ariſtotelem ibi voluiſſe enumerare omnes ſpecies *habitus* in quibus eſt veritas, quare Habitus, quos *Zabarella* inſtrumentales vocat, aut non continent veritatem, aut ſub aliqua dictarum ſpecierum continentur. 2. Grammatica eſt aperte una ex iis quinque: ſcil. Ars. 3 Exemplum quod ponit non eſt ad rem; quia non eſt ſimile.

2. Ab inſufficientia fundamenti illius opinionis, quod non eſt aliud, quam quod Logica habeat rationem Inſtrumenti, ſed ratio Inſtrumenti, cum ſit relativa non habet diverſificare ſpecies: ergo

2 *Genus Logicæ non eſt Scientia proprie dicta.* Probatur

1 *A Subjecto*, Quod in Scientiis debet eſſe Ens Reale, & Neceſſarium: cum Logica verſatur circa *ſecundas Intentiones*, quæ non ſunt ante operationem noſtri intellectus; & eâ ceſſante, ceſſant: ergo

2 *A Fine* Qui in Scientiis eſt contemplatio proprii ſubjecti: Logica vero in illa non acquieſcit, ſed ordinatur ad cognitionem ſubjectorum in aliis Diſciplinis: cum ſit earum inſtrumentum ex 4. ſuppoſito: ergo

3 *A Teſtimonio Ariſt. lib 1 Topic. cap. 9.* ubi diſtinguit de Problemate Ethico, Phyſico & Logico; & conſequenter ſeparat Logicam à Prudentiis & Scientiis, vide *lib* 3. *Comp.* noſtri *cap* 17. *Sect.* 2.

3 *Genus Logicæ eſt Ars proprie dicta.* Probatur

1 *Per inductionem.* Logica eſt habitus mentis ex 1. ſuppoſito: ſed non eſt aliquis trium, ex 2. ſuppoſito; nec ſcientia, ex 3 Concluſione: relinquitur ergo quod ſit Ars

2 *A Subjecto* Quod in Artibus eſt aliquid effectibile à nobis propter finem: ſed hoc competit ſecundis Intentionibus in Logica: ergo

3 *A Fine.* Logica docet effectionem Inſtrumentorum Logicorum: ergo

4 *A Teſtimonio* tum *Ariſtotelis*, qui Logicam τέχνην vocat lib. 2. *Elench.* cap. ult. & alibi; tum aliorum, qui citantur à *Kecher. tract. 1. Præcog. Log cap.* 2. *ſect.* 3.

Argumenta Ubi ſolvendæ ſunt objectiones.

1 *Obj contra. 1. concluſionem.* Logica eſt Inſtrumentum: ergo & Habitus Inſtrumentalis.

Sol Hoc non probat quæſitum. Inſtrumentum enim prædicatur de Logica, ut *Relatum* in concreto de ſuo ſubjecto; non ut *Genus* de Specie.

Obj. contra 2. *Conclu.* Logica eſt habitus per demonſtrationem acquiſitus. ergo eſt Scientia. Conſequentia patet ex definitione Scientiæ

Sol. Scientiæ vox ambigua eſt. Sumitur enim vel *large*, pro omni habitu certo concluſionum, quo modo omnes Artes & Prudentiæ poſſunt

poſſunt dici Scientiæ: & ſic intelligitur in definitione allata, per quam diſtinguitur ab *Opinione* & *Intellectu principiorum*: vel *ſtricte*, prout eſt una ex quinque ſpeciebus habitus contradiviſa Arti & Prudentiæ: & ſic requiruntur aliæ conditiones ad Scientiam, ſc. quod ſit de Subjecto Neceſſario, & quod acquieſcat in contemplatione ejus.

3. *Obj.* Logicus eſt ſciens: ergo Logica eſt ſcientia. Sequitur Argumentum à Conjugatis.

Sol. Non ſequitur arguendo à *concretis* ad *abſtracta*, ubi prædicatio non eſt per ſe. vide *Lib.* 3. *Compend. cap.* 22. *ſect.* 3. & ſic eſt in hoc caſu.

4. *Obj.* In Logica eſt Subjectum proprium, ſunt Paſſiones, ſunt Principia; & iſta ſunt omnia quæ requiruntur ad ſcientiam: ergo, *&c.*

Sol. Negatur minor, Nam ad Scientiam proprie dictam requiruntur alia, ut dictum eſt modo in reſponſione ad tertiam.

5. *Obj. Contra.* 3. *Concluſ.* Logica non videtur contineri ſub eodem Genere cum arte Fabrili, & Architectura; ſed illæ ſunt Artes: ergo, *&c.*

Sol. Non continetur ſub eodem genere *proximo* (nam illæ ſunt Artes *manuales*, hæc *mentalis*;) ſed bene ſub eodem *remoto*.

6. *Obj.* Ars verſatur circa materiam externam & craſſam; non ſic Logica: ergo, *&c.*

Sol. Major, ſi ſit univerſalis, non eſt vera: nam Effectio quæ eſt propria Artis operatio, non minus eſt in Materia interna, quam externa.

Ἐπίκτητ, ubi

1 Brevis *Repetitio*. Ex dictis ergo c
Logicam nec Scientiam esse, nec Hal
nescio quem instrumentalem; sed pr
γνησίως Artem.

2 *Collectio προσιμάτων*. Quod cum i
hinc intelligitur;

1 Logicam non alia Methodo trade
quam *Analytica*: id quod feciſſe consta
ſtotelem ex solo titulo Priorum, & Posteri
Analyticorum.

2 Inutiliter eos operam dare Logicæ
nudâ cognitione contenti, usum ejus
gunt: secundum tertium illud; *Merus L*
Merus est Asinus.

Parag. 13. *Imitationis ratio & Ornatus.*

Hanc fere rationem in aliis Problema
sequi proderit; sed plenius: præsertim
variæ sunt & multum diffidentes inter se
tentiæ. At in *Problemate Categorico* sæpè
ciet anguſtiori via incedere, ubi quæstio
lius conjici, & totum negotium una
concludi poterit. Illud etiam admonen
rationem tractandi problema aliquantum
ari, pro natura ipsorum problematum:
sint *Theoretica* vel *Practica*, *Universalia*, vel
ticularia; *de præterito*, *præsenti*, vel *futuro*
que multifariam alias. Sed isti respectu
faciunt varietatem ita notabilem, ut nece
de singulorum ratione aliquid seorsim p
pere: ratio jam exhibita suo modo, & m
mutandis, conveniet universis: quod cuj
judicio relinquendum censui. Ornatui
vient *Formulæ* debitis locis adhibitæ: q
sunt Formulæ *de rei gravitate*, *de origine e*
explicandi subjectum & Prædicatum, *acci*
Datum, *constituendi quæsitum*, *proponendi* O

nes, ponendi Conclusiones, afferendi Objectiones, rejiciendi eas, respondendi ad Formam, retorquendi, paria referendi, negandi, reddendi rationem negationis, distinguendi, &c.

Est & alia tractandi Problematis ratio adhuc angustior multo, quæ potest duobus modis institui; *Uno*, si 1. præmittatur brevis præcognitio terminorum. 2. Nostra Thesis sine ambitu verborum Categorice ponatur, & uno aut altero Principali argumento probetur. 3. Objectiones aliquot è præcipuis breviter solvantur. *Altero*, si 1. præmittatur brevis præcognitio terminorum, ut supra. 2. Argumenta utriusque partis seorsim proponantur. 3. Sequatur decisio quæstionis per admissionem rationum unius partis, & solutionem rationum alterius. Quinetiam omitti potest utrobique præcognitio terminorum, ubi sensus quæstionis aut obvius est, aut non multum obscurus.

Parag. *Genesis Problematica angustior.*

Sylvam materiæ tractandæ non opus est hic, ut in superiore capite, subnectere: abunde satis problematum quævis Disciplina suppeditabit, in quibus studiosi se exerceant.

Subtituli Secundi Capitis.

1. *De Genesi Problematica.*
2. *De Notione & Expensione Problematis tractandi.*
3. *De Præfatione.*
4. *De Evolutione Tituli.*
5. *De Acceptione Dati.*
6. *De Constitutione Quæsiti.*
7. *De Recentione Opinionum.*
8. *De Declaratione & Probatione nostræ sententiæ.*
9. *De Objectionibus, & earum solutione in genere.*

10. *De Solutione ad Conclusionem.*
11. *De Solutione ad Formam.*
12. *De Solutione ad Materiam.*
13. *De Collectione Corollariorum.*

CAP. III.
De Tractatione Problematis sociali, sive de Disputatione.

Parag. 1. *Disputantium numerus & virtutes.*

OMnis Tractatio Problematis per Argumentorum collationem, etiam *solitaria*, *Disputatio* est; sed ea vox de sola *Sociali*, quæ fit instante, & premente adversario, (per Synecdochen) plerunque intelligitur. Qua exercitatione nescio an sit alia æque utilis juvenibus: tum ad perspicientiam veri, & illam de quâ Aristoteles *lib.* 1. *Poster. cap. ult.* animi ἀγχίνοιαν, tum etiam ad vim ἐρμηνευτικὴν, & sensa animi apte, & expedite proferendæ. Disputatio omnis instar pugnæ est, estque ad minimum duorum; *Opponentis* & *Respondentis*: Solennior tamen erit, si tertius etiam accesserit, velut arbiter pugnæ, *Moderator*. Disputaturis & cum laude, & fructu, tres virtutes sunt apprime necessariæ: *Ingenuitas*, *Modestia*, *Candor*. *Ingenuitas* in eo consistit, ut quis animo accedat ad disputandum puro & libero ab omni præjudicio: præjudicium enim tollit judicium, & frustra disputatur cum eis, qui non convincuntur, etiam cum convincuntur. *Modestia*, in eo, ut sit aliquis voce & gestu sedato; non clamores cieat & strepitus; permittat adversario verborum vices. *Candor* in eo, ut quis pudori & famæ adversarii prudentur consulat;

onſulat; labeculas ejus & lapſus prætereat æpius, quam notet; de forma & verbis non noveat litem, ubi de ipſis rebus conſtat; niſi orte adverſarii juncta ignorationi impudentia lebeat auditoribus ludibrium.

Non ſunt omnia Problemata indifferenter n diſcrepationem vocanda. Vitentur itaque nter diſputandum quæſtiones I. quæ fidei offi- iant, aut bonis moribus; Ut *An Deus ſit co- endus? An Parentes ſint amandi?* De iſtiuſmodi nim Principiis qui dubitare velle videntur, uſte, non ratione ſunt refutandi. II. quæ ſen- uum judicio ſunt plane manifeſtæ: ut, *An gnis ſit calidus? An detur motus?* III. quæ ra- ionem ſuperant, & captum humanæ mentis: ut, *de loco animæ ſeparatæ; De materia & mole æli Empyrei.* IV. quæ vanæ, ineptæ, & nuga- oriæ ſunt: ut, *An nihil & Chimæra ſint fratres? an Muſca ſaltans in vacuo excitet pulverem.* Parag. 2 *Materia diſputan- da.*

Diſputatio eſt ſimilis prælio: ſed in præliis icies diſponi prius ſolent utrinque, quam manus conſerantur; & in diſputationibus ip- um *conflictum* præcedat oportet *Apparatus*. Apparatus autem pro more locorum varius eſt. n tranſmarinis Academiis, præſertim *Germa- iæ*, materia diſputanda fere proponitur The- narice ſub ratione *Loci Communis*, aut *Simplicis Themat is*; ut *de Syllogiſmo*; *de Elementis*; *de Principe*: qua artificiosè, & per theſes quaſ- lam explicatâ à Reſpondente ſecundum for- nam tractandi Thema ſimplex ſupra traditam, *ap.* 1. *hujus Appendicis* in opponentis arbitrio ſt, quamlibet Reſpondentis Theſin argumentis ppugnare. Aſt in celeberrimis *Angliæ* Acade- niis proponitur materia diſcutienda ſemper *Problematice*, ſub ratione ſc. vel *Theſis*; ut, Parag. 3 *materiæ diſputan- dæ.*

Metalla

Metalla ſunt invicem tranſmutabilia; vel *quæſtionis*; ut, *An Metalla ſunt invicem tranſmutabilia?* Quâ propoſita quandoque ab *Opponente*, quandoque à *Moderatore*, poſtulatur reſpondentis eâ de re ſententia: quam ille mox explicat in ſua *Suppoſitione*. Noſtrum hunc morem jure præferendum cenſeo: tum quia diſputatio apud nos ſtrictior eſt, quæ illis vaga nimis: tum quia Problema certi ſubjecti & prædicati juſto aliquo temporis ſpatio poteſt aliquo modo plene diſcuti, cum vix poſſit expectari, ut Thema plenius examinetur tantillo tempore per omnia ſua Attributa. Utilius fortaſſis facturi & nos & illi, ſi & nos quandoque ad illorum morem diſputationes inſtitueremus, & illi frequentius ad noſtrum.

arag. 4. *uppoſitio.* Propoſita quæſtione, Reſpondentis eſt ſententiam ſuam declarare: cujus declarationem in noſtris ſcholis *Suppoſitionem* dicimus: Vocabulo ſane perquam idoneo (etſi aliqui illud ſuggillarint immerito tali ſcommate, Quid opus eſt *Sub?*) Non enim tam *ponitur* Reſpondentis ſententia ut indubie vera, quia ſic non recte caderet ſub diſputationem, quam *ſupponitur* à Reſpondente pro vera, donec Opponens evicerit contrarium. *Suppoſitio* aut *Rigida* & *Peremptoria eſt*; aut *Rationalis* & *Satisfactoria*. Suppoſitio *Rigida* ſive *Peremptoria* eſt, cum Reſpondens nec terminos Quæſtionis aperit, nec rationes affert defenſionis ſuæ; ſed propoſitâ quæſtione, nude & ſimpliciter id indicat ſolum, utram partem Contradictionis defendere velit, Affirmativam, vel Negativam: qui mos *Oxoniæ* in publicis ſcholis in ordinariis diſputationibus Scholarium, & Baccalaureorum. Suppoſitio *Rationalis* ſive *Satisfactoria* eſt, in qua

ıa Respondens animi sui sententiam, quo enius intelligatur ab Opponente, & Termi-ɔrum distinctione, limitationeque Propositio-um aperit, & rationum momentis statuminat: ui mos est *Oxoniæ* in privatis Collegiis, & :iam publice in Scholis in disputationibus ılennioribus. Illa præceptis non indiget; e hac observentur ista.

1. *Suppositio formetur stilo & methodo Scho-sticis*: hoc est Logicis, non Rhetoricis. Apage ic Rhetorum cincinnos, & calamistros. *Ve-tas* enim quæritur, non *Elegantia*: nec ex-ectatur *Declamatio*, sed *Suppositio*. Odiosæ ınt verborum phaleræ, & ambitus aurium: bi instruendæ sunt mentes auditorum, non ffectus movendi.

2. *Suppositio formetur verbis* (quam fieri po-:st) *propriis, perspicuis, & ab omni ambiguitate beris*. Aliàs Respondens auditores confundet ıagis quam instruet; & quæstioni tenebras otius offundet, quam afferet lucem.

3. *Objectionum solutio ne fiat in Suppositione*. n reliquis, Suppositio formanda est ad ratio-em Tractationis problematis solitariæ in su-eriori capite expositam: sed ἀνασκευὴ omit-:nda, servandaque in ipsum congressum dis-utationum. Alias & *Opponenti* injuria fiet, ujus Objectiones præripientur à Respondente; ‹ *Auditoribus*, quibus opponetur recocta :rambe.

Habita suppositione; Opponens præsertim Parag. 5
n solennibus disputationibus, solet aliquando, *Oppositio*
ıriusquam disputare occœperit, paucula velut ›erorando præfari. Oratiunculam illam *Op-ositionem* dicimus. Interdum est oppositio ıopemodum necessaria; quoties sc. Respon-

dens

dens aliquod falſum aut inopinabile tueri videtur: tunc enim Opponens gravi aliqua oratione ejus pertinaciam caſtigabit, & ſolidis rationibus refutabit ſententiam; idque magis *Logice*, quam *Rhetorice*: Aſt alias ſi adhibeatur, non id fit aliqua rei neceſſitate; ſed ἐκ παρέργου, ut auditorum expectationi aut loci conſuetudini ſatisfiat. In qua non curabit Opponens rationes ſolidas adhibuiſſe, ſed magis rationum umbras, & quæ plus habeant facetiarum quam virium, ingenii quam acuminis; *Rhetorice* magis, quam *Logice*. Poterit tamen ſi voluerit argumenta quæ mox objecturus eſt diſponere, & futuræ diſputationis fundamenta jacere in oppoſitione. Sed difficile eſt hic aliquid præcipere, ubi liberum eſt Opponenti quâ videbitur viâ inſiſtere. Caveat tamen duo hæc: 1. ne Reſpondentis, alteriuſve cujuſquam perſonam aut famam petulanter habeat. 2. ne in re ſeria jocis nimium ineptiat. Siquis omni omiſſa hujuſmodi oppoſitione (niſi ubi ſolennitas exercitii eam quodammodo flagitare videatur) diſputationi ſe protinus accingere voluerit; faciet cum laude fortaſſis, certe cum venia plurimorum.

Parag. 6. Officia Opponentis.

6. In ipſo conflictu, quo quiſque quod ſui eſt muneris, id rite præſtet, videndum quæ ſint *Opponentis* partes; quæ *Reſpondentis*; quæ etiam *Moderatoris*. Opponentis eſt *Objicere*, *Urgere*, *Replicare*. *Objicit*, cum argumento, ejuſque proſyllogiſmis theſin Reſpondentis impugnat. *Urget*, cum requirit a Reſpondente ut argumento legitime ſatisfaciat. *Replicat*, cum Reſponſioni allatæ non acquieſcit, ſed porro it contra. In Objicienda tria hæc ſpectare debet Opponens: 1. *Concluſionem* probandam: 2. *Medium*

dium probandi; 3. *Formam* probationis.

Officium Opponentis *circa concluſionem* eſt probe perſpectam habere tum Reſpondentis Theſin, tum propoſitionem ab eo quandocunque negatam: ut illam evertere, hanc confirmare poſſit. Primi ſyllogiſmi Concluſio niſi directe contradicat Theſi Reſpondentis, tota diſputatio erit aliena propter *Ignorationem Elenchi*; quo non eſt aliud vitium inter diſputandum turpius. Pariter aliena erit, ſi in progreſſu diſputationis inferri unquam contigerit, propoſitionem aliam ab ea, quam Reſpondens noviſſime negaverat. Sciat ergo Opponens *propoſitionem negatam* ei ſemper incumbere probandam, quam oportet integram inferre in concluſione proximi ſyllogiſmi, ſine ullâ mutatione, præſertim in ſenſu: quin & ipſiſſima etiam verba retinenda ſunt, quoties commode fieri poteſt, quo clarior fiat progreſſus. Quod ſi alicubi propter ambiguitatem, obſcuritatem, prolixitatem, aliamve cauſam mutatio verborum ſit facienda, neutiquam tamen id tentandum eſt abſque conſenſu Reſpondentis. Parag. 7. *Inferre negatum.*

Poſtquam conſtiterit de concluſione probanda, proxima Opponentis cura erit, *Argumenta* quibus ea probetur adducere. Suadeo rem ſtudioſo, donec aſſidua exercitatione aliquam diſputandi facultatem ſibi comparaverit, non accedere ad diſputandum, imparatum à copia argumentorum, etiam in ſcriptis, Haurire poteris argumenta ex libris eorum, qui de illa materia ſcholaſtice ſcripſerunt, & deſtinato. Si non occurrunt argumenta in libris, tecum in mente tacitus percurre *Attributa* terminorum propoſitionis probandæ, *Subjecti* primo, deinde *Prædicati*: ex quibus tuopte ingenio argumenta Parag. 8. *Invenire Medium.*

gumenta facile extundes, ſi tibi ſaltem illa non exciderint, quæ de *Medii Termini Inventione* generaliter præcipiuntur *lib.* 3. *Compend. cap.* 6. Diſtinctiones inſuper & limitationes, quæ ſolent adhiberi pro declaratione ſtatus Quæſtionis, Argumenta ſuppeditabunt: quandoquidem enim vana eſt omnis *Diſtinctio*, & *Limitatio* in aliqua quæſtione, quæ non propterea adhibetur, ut occurratur tacitæ alicui objectioni contra illam Quæſtionem; ex ejuſmodi diſtinctionibus & limitationibus Objectiones ſic elicies, ſi applicare velis illam partem earum, quæ non congruit cum ſenſu Reſpondentis, alicui termino cui congruet. E. g. Si objiciendum eſſet contra *Porphyrianam* ſpeciei infimæ definitionem, hanc ſc. *Species eſt quæ prædicatur de pluribus differentibus numero in quid*: in explicatione illius definitionis, *lib.* 1. *Comp.* noſtri *cap.* 3. *Par.* 3. invenio duos ejus terminos limitari: ly *Quæ prædicatur* cum hac limitatione *Immediate*; & ly *Differentibus numero* cum hac limitatione *Tantum*. Prior limitatio ſuggerit mihi dari aliquid, quod non eſt ſpecies, quod tamen prædicatur de pluribus differentibus numero tantum in quid, ſed *mediate*, ut, *Animal de Socrate & Platone*: Poſterior dari aliquid, quod non eſt ſpecies, quod tamen prædicatur, idque immediate de pluribus differentibus numero in quid, ſed non numero tantum; ut, *Animal De Homine & Equo*. Hinc colligo duas Objectiones contra dictam definitionem; priorem, quod *Animal* prædicatur in quid de *Socrate* & *Platone*, qui differunt numero: poſteriorem, quod *Animal* prædicatur in *quid* etiam immediate de *Homine* & *Equo*, quos differre certum eſt numero, cum & ſpecie

ſpecie differunt. Et tamen Animal non eſt infima ſpecies, ergo videtur dicta definitio convenire aliis à definito; & proinde eſſe vitioſa. Fuſius iſta fortaſſis expoſui quam par erat: ſed quod factum eſt in Tyronum gratiam æquus lector facile condonabit. Argumentorum copiam ubi paraveris, delige ex iis unum aut alterum, ſed quæ plus videntur habere difficultatum & virium, atque illis fortiter preme Reſpondentem, prætermiſſis levioribus; niſi volueris præmiſsâ Fallaciâ aut tenui aliquo argumento peritiam Reſpondentis, quaſi tentando explorare; ut ſolent in exercitu levi aliqua velitatione, velut præludio, hoſtem prius tentare, quam res juſto prælio cernatur.

Sed fruſtra Concluſio probanda prænoſcitur, & Argumenta conquiruntur, niſi ex Argumentis concluſio debite inferatur. In eam rem conſulerem Tyronibus, donec aſſuetudine promptiores evaſerint. Syllogiſmos ſuos in chartula deſcribere iiſdem forma, & verbis, quibus urgere debent; annotatis ad oram ſingulorum Syllogiſmorum nominibus modorum, ad quorum normam efformati ſunt: e. g. ſi tibi diſputandum eſſet adverſus dictam infimæ ſpeciei definitionem, ex priori duorum illorum argumentorum, quæ *par.* 8. afferuntur, ſic formandus eſſet progreſſus diſputationis, & in charta deſcribendus. Parag. *Debite concludere*

Da- *Quæ definitio convenit alteri a definito: ea eſt vitioſa:*
ri- *Sed dicta definitio infimæ ſpeciei convenit alteri a definito.*
i. ergo *eſt vitioſa.*

Major eſt manifeſta ex legibus definitionis:

Minor probatur Syllogiſmo Hypothetico ſic,

a poſſit. Ant. ad poſit. conſ. { *Si Dicta definitio conveniat Generi, tum convenit alteri a definito ; Sed convenit Generi : ergo Convenit alteri a definito.*

Minor probatur Syllogiſmo de termino obliquo ita

Da- *Animal eſt Genus :*
ri- *Dicta definitio convenit Animali :*
i. ergo *convenit Generi.*

Minor probatur

Bar- *Quod prædicatur de pluribus differentibus numero tantum in Quid, ei dicta definitio convenit :*
ba- *Sed animal prædicatur de pluribus, &c.* ergo
ra. *Dicta definitio convenit Animali.*

Minor probatur Syllogiſmo expoſitorio, & de termino obliquo ſic

Bar- *Socrates & Plato ſunt plura differentia numero tantum :*
ba- *Sed Animal prædicatur de Socrate & Platone in Quid* ergo
ra. *Animal prædicatur de pluribus differentibus numero tantum in Quid.*

Tædet iſta puerilia tanto conatu : ſed qui in minutioribus hiſce aliquandiu ſemet exercuerit, ſentiet brevi cum ſuo magno fructu, quas vires habeat ad promptitudinem exercitatio.

arag. 10. *rgere ad ſponſio- em.* Poſtquam eo perducta res eſt argumentando, ut nihil ultra negari poſſe videatur ; Opponentis proximum officium eſt, urgere adverſarium ad Reſponſionem ; Si *fugiat*, ut reputatur argumentum : ſi *hæreat* ; ut vel negetur aliquid, vel reſpondeatur : ſi *Fallaciam clamet* ; ut oſtendatur quæ ſit fallacia, & ubi lateat : ſi

Diverticula

Diverticula quærat; ut punctim reſpondeatur alicui propoſitioni, aut termino: *ſi minus appoſite diſtinguat*; ut diſtinctionis membra utrique propoſitioni applicentur, in qua terminus ille reperitur quem diſtinguit: *ſi abſurde negat*; ut rationem aliquam oſtendat negationis; ſi *tergiverſari pergat* impudenter; ut aſtantium judicio ſtetur, quem illi victum pronunciarint.

Si Reſpondens occurrat argumento reſpon- Parag. 1
ſione non prorſus aliena; Opponens alio ſe *Replicat*
vertat oportet. *Repetat* primo Reſponſionem, ut eam penſiculatius dijudicet; tum vero id agat maxime, ut ex ea, ſi fieri poſſit, Reſpondens cogatur in aliquod *abſurdum*, aut *inconveniens*; id negando ſc. quod prius poſuerat; vel concedendo id quod prius negaverat. Si id nequeat efficere; ſaltem ſi quid habeat quod replicare poſſit, *replicet*: ſed non ſufficiet utrivis parti diſtinctionis contravenire replicando (quod ſcioli faciunt nonnunquam & Sophiſtæ, ut Reſpondentem longius à quæſtione abducant:) ſed adverſus illam tantum diſtinctionis partem replicandum eſt, quæ magis conjuncta eſt cum ſtatu quæſtionis, propriuſque ad rem pertinet. Quod ſi nec habeat, quod directe replicet; nec ſciat argumentis argumenta ſic artificioſe attexere, ut replicationes videri poſſint magis ad reſponſionem, quam novæ objectiones adverſus principalem Theſin: Opponenti conſultius multo fuerit datæ reſponſioni palam acquieſcere, & novo argumento uti, quam ubi abunde ſatisfactum eſt, uſque contendere, & ne victus videatur pertinaciter inſtare, quaſi inſtar nihili eſſent, quæ Reſpondens dixiſſet, omnia.

Re-

Parag 12. *Respondentis* officia sunt etiam tria: *Repetere*, *Negare*, *Solvere*. Repetat primo quæ objiciuntur ab opponente iisdem terminis, si sint commodi & rite disposiri: quod si Opponens per *imperitiam* aut *oscitantiam*, aut disputationis *æstum*, vel terminos adhibuerit minus commodos, vel formâ minus accurata usus fuerit; poterit Respondens pro suo candore inter repetendum terminos & formam aptiores reponere. Nec inutiliter consumitur tempus ejusmodi Repetitione, quæ necessaria est in omnium gratiam; *Opponentis* imprimis, ut agnoscat ille suam Objectionem, & si quid in forma peccari aut materiâ animadverterit, id corrigat priusquam fiat progressus ulterior; tum ipsius etiam *Respondentis*, ut vim rationis altius figat animo, & moram aliquam lucretur; *Auditorum* denique, ut ipsis exploratior sit totius disputationis progressus, & quid ab utroque disputantium sit præstitum judicium certius.

Officia Respondentis.

Repetere.

Parag. 13. Postquam repetierit objectionem Respondens, aut negare aliquid debet, aut rationem solvere. *Negari* autem possunt tria: *Conclusio*, *Forma*, *Propositio*: Conclusio, si sit *aliena*; Forma, si sit *vitiosa*; Propositio, si sit *Falsa*. Si opponens aut in primo syllogismo non contradicat Thesi Respondentis, aut in reliquis non inferat propositionem ab eo proxime negatam, Respondens debet negare *Conclusionem*, rejiciendo ipsam ut ἀπροσδιόνυσον, vel (quod idem est) admittendo totum argumentum, ut dictum est in superiori *cap.* Par. 8. Si Opponens peccat in aliquam legem Syllogisticam, Respondens negabit *Syllogismum*? Vel *Formam* argumentationis. Si Opponens proponat aliquod falsum in

Negare.

ltera præmiſſarum: Reſpondens illam *Pro-ionem* ſimpliciter negabit; ſive ea Major ſit, Minor: ſed *Major* quia fere nititur axio-e aliquo generali, rarius neganda venit; *or* frequentius. Quod ſi utraque præmiſſa-i ſit falſa, poterit quidem Reſpondens obi-admonere Opponentem geminæ falſitatis, utramque negare: ſed non optime fecerit, det optionem probandi utram voluerit; potius unam è duabus ei imponat proban-i, quæ ſcilicet eſt quæſtioni conjunctior; *orem* quandoq; multo ſæpius tamen *Minorem*. ent enim ſæpenumero Sophiſtæ data opera modi argumenta proponere, in quibus utra-præmiſſa ſit falſa; ut conceſſa ipſis pro-di optione, incautum Reſpondentem à pro-ta quæſtione ad inſolitas ſpeculationes, in ous proclive eſt incommode loqui, abripiant. ed Reſpondenti, ubi aliquid negandum rehenderit, ſatis erit ſimpliciter negaſſe. : enim ab eo exigenda eſt *ordinate* ratio ne-onis, cujus eſt *defendere*, non *probare*; & ones alterius *ſolvere*, non ſuas *aſſignare*. Sed a ut dici ſolet, *ſtultus quivis unus plus ne-poteſt, quam decem ſapientes probare*; nec s ullus eſſet diſputationis, ſi liceret Re-ndenti pro libitu ſuo negare ſine fine; pterea Reſpondens in aliquibus caſibus etur aſſignare rationem ſuæ negationis, ſi Opponente requiratur, ut

. *Quando negat propoſitionem aliquam quæ tur manifeſta.* Non enim ſunt temere re-enda quæ ſunt admodum veriſimilia, ſine ri aliqua ratione: & Auditores mirari ſo-quoties audiunt talia negari quorum men-is iſte ſcrupulus eſt eximendus aſſignata me negandi.

Parag. 14. *Quandoq; rationem reddere negationis*

2. Quando

petendum terminos & formam aptiore
nere. Nec inutiliter conſumitur tempu
modi Repetitione, quæ neceſſaria eſt
nium gratiam; *Opponentis* imprimis,
noſcat ille ſuam Objectionem, & ſi q
forma peccari aut materiâ animadverte
corrigat priuſquam fiat progreſſus ulte
tum ipſius etiam *Reſpondentis*, ut vim r
altius figat animo, & moram aliquam
tur; *Auditorum* denique, ut ipſis explc
ſit totius diſputationis progreſſus, & q
utroque diſputantium ſit præſtitum jud
certius.

Parag. 13. *Negare.* Poſtquam repetierit objectionemReſpo
aut negare aliquid debet, aut rationem ſo
Negari autem poſſunt tria: *Concluſio*, *
Propoſitio: Concluſio, ſi ſit *aliena*; For
ſit *vitioſa*; Propoſitio, ſi ſit *Falſa*. Si opp
aut in primo ſyllogiſmo non contradicat
Reſpondentis, aut in reliquis non infera

n altera præmiſſarum: Reſpondens illam *Pro-oſitionem* ſimpliciter negabit; ſive ea Major ſit, ive Minor: ſed *Major* quia fere nititur axio-nate aliquo generali, rarius neganda venit; *Minor* frequentius. Quod ſi utraque præmiſſa-um ſit falſa, poterit quidem Reſpondens obi-er admonere Opponentem geminæ falſitatis, & utramque negare: ſed non optime fecerit, i ei det optionem probandi utram voluerit; pſe potius unam è duabus ei imponat proban-lam, quæ ſcilicet eſt quæſtioni conjunctior: *Majorem* quandoq; multo ſæpius tamen *Minorem*. ſolent enim ſæpenumero Sophiſtæ data opera ejuſmodi argumenta proponere, in quibus utra-que præmiſſa ſit falſa; ut conceſſa ipſis pro-bandi optione, incautum Reſpondentem à pro-poſita quæſtione ad inſolitas ſpeculationes, in quibus proclive eſt incommode loqui, abripiant.

Sed Reſpondenti, ubi aliquid negandum Parag. 1. deprehenderit, ſatis erit ſimpliciter negaſſe. *Quandoq* Nec enim ab eo exigenda eſt *ordinate* ratio ne- *rationem* gationis, cujus eſt *defendere*, non *probare*; & *reddere* rationes alterius *ſolvere*, non ſuas *aſſignare*. Sed *negationi* quia ut dici ſolet, *ſtultus quivis unus plus ne-gare poteſt, quam decem ſapientes probare*; nec finis ullus eſſet diſputationis, ſi liceret Re-ſpondenti pro libitu ſuo negare ſine fine; propterea Reſpondens in aliquibus caſibus tenetur aſſignare rationem ſuæ negationis, ſi ab Opponente requiratur, ut

1. *Quando negat propoſitionem aliquam quæ videtur manifeſta.* Non enim ſunt temere re-jicienda quæ ſunt admodum veriſimilia, ſine gravi aliqua ratione: & Auditores mirari ſo-ent quoties audiunt talia negari quorum men-ibus iſte ſcrupulus eſt eximendus aſſignata ratione negandi.

2. *Quando*

proinde illa eſt, cujus una pars cum
coincidit, aut in ipſa concluditur.

3 *Diſtinctio terminis propriis & Sch*
concipiatur. Videre eſt plurimos etiam
ditorum numero qui vim Objectionis
perſpectam habent, ſciuntque omnin
ſit reſpondendum, (quantum ad ſubſt
rerum ipſarum) infeliciter tamen ver
hac diſputandi palæſtrâ; dum ob inſi
nem Scholaſticorum terminorum, co
animi ſui ſenſa longis verborum amb
vix ægrè indicare, quæ aliquis mediocr
iſtis ſtudiis verſatus duabus facillime di
bus, & multo plenius expediviſſet. F
elegantuli licet Barbariem Scholaſtic
unus tamen *Scotus*, aut *Thomas*, objecta
culeates brevi ejuſmodi Barbariſmo
diſſolvet, atque etiam felicius; quam
Ciceones, aut *Lipſii*, aliquot pagellis.

Parag. 17. Ad diſtinctiones comparandas, quæ

sus Alphabetum de suo texere quod sit in proprios usus multo commodius. Sunt tamen quædam distinctiones communiores, quæ sunt longè ampliſſimi usus: quarum sylvulam in juvenum gratiam hoc loco subjicere visum est.

I. *Large* & *Stricte.* Usum habet potissimum in vocum & phrasium ambiguitate aperiendæ, quas sæpe contingit nunc laxius significare, nunc anguſtius.

II. *Proprie* & *Improprie.* Usum habet, ubi voces & Phrases cum Propriam significationem habent, tum Tropicam.

III. *Mediate* & *Immediate.* Usum habet in Actionibus, Passionibus, & quæ sunt instar Actionum & Passionum: universim in iis inter quæ aliena reperitur subordinatio sive *Causalitatis*, sive *Prædicationis.* Huic cognata est ly *Proxime* & *Remote.*

IV. *Absolute* & *Respective.* Usum habet in terminis Relativis, aut iis quibus respectus aliquis attribuitur, aut adhæret.

V. *Primario* & *Secundario.* Usum habet in iis inter quæ est ordo, aut in iis quæ alteri qualitercunque conveniunt.

VI. *Materialiter* & *Formaliter.* Usum habet in *Subſtantiis* ex Materia & Forma constantibus: & in *Accidentibus Concretis*, præsertim *Respectivis* de prædicamento Relationis, & *Artificialibus* de quarta specie Qualitatis, aliisque nonnullis; & in *Objectis rerum*: & in *Terminis primæ & ſecundæ Intentionis.* Est hæc distinctio etiam aliàs latissimi usus propter variam Analogationem ly *Materiæ* & *Formæ.*

VII. *Simpliciter* & *Secundum quid.* Usum habet in iis, quæ alteri qualitercunque attribuuntur, cum, vel sine limitatione.

VIII. *Per ſe* & *per Accidens.* Uſum habet in Cauſis & Effectibus; in Actionibus & Paſſionibus; in eis denique quæ alteri qualitercunque convenire dicuntur, aut attribui.

IX. *Actu* & *Potentia.* Uſum habet in rebus materialibus & corruptibilibus, inque eis, quibus potentia aliqua competere poteſt, ſive *Activa*, ſive *Paſſiva*.

X. *Perfecte* & *Imperfecte.* Uſum habet in eis quæ variantur ſecundum gradus, & incrementa.

Alias nonnullas juvenes annotare poſſunt, atque iſtarum fortaſſis alios uſus: ſed iſtas probe qui calluerit, & quoties opus eſt, expedite noverit adhibere; poteritearum ope plurimis illarum objectionum, quibus veritas ordinarie impugnatur, recta ire obviam.

Parag. 18. *Officium Moderatoris.*

Officia *Moderatoris*, ſive *Præſidis*, ſunt iſta; I. *Formam tueri legitimæ diſputationis* inter Opponentem, & Reſpondentem: hoc eſt, rixas & tumultus compeſcere, curare ut utraque pars ſemet intra debitas metas contineat, ut in quæſtione permaneatur, ne termini mutentur, ne diverticula quæ rantur; aliaque id generis. II. *Adjuvare Diſputantes* ubi opus fuerit; *Opponentem* quandoque formando ejus Argumentum, aut confirmando, ſi ille aut frigide urgeat, aut indebite concludat: Sed *Reſpondentem* præcipue adjuvare debet, *Corrigendo* eum, ſi aliter neget quam oporteat; *Explicando* ejus reſponſionem, ſi ſit obſcurior; *Addendo* ei aliquid, ſi non ſit ſatis plena; *Illuſtrando* eam, ut ſi ma & appoſita appareat auditoribus; Aliam *efferendo*, ſi data à Reſpondente non ſatisfaciat objectioni III. *Diſputationem concludere*: idque ſi tempus patiatur, cum brevi aliqua deciſione quæ-

quæſtionis, & repetitione ſummaria totius diſputationis.

Subtituli Tertii Capitis.

1. *De Diſputatione Sociali in genere, ejuſque fructu.*
2. *De Modeſtia, Ingenuitate, & Candore diſputantium.*
3. *De Conditione Materiæ diſputandæ.*
4. *De Propoſitione Materiæ diſputandæ.*
5. *De Suppoſitione.*
6. *De Oppoſitione.*
7. *De Officiis Opponentis, & Reſpondentis in genere.*
8. *De Officio Opponentis circa concluſionem.*
9. *De Inveniendis Objectionibus.*
10. *De Objectionibus rite formandis.*
11. *De Officio Opponentis in Urgendo.*
12. *De Reduplicatione.*
13. *De Officio Reſpondentis in Repetendo.*
14. *De Negatione.*
15. *De Reddenda ratione negationis.*
16. *De Reſponſione ad Authoritatem*
17. *De Solutione Argumentorum*
18. *De Legibus Diſtinctionis.*
19. *De Diſtinctionibus quibuſdam generalibus; & earum uſu.*
20. *De Officio Moderatoris.*

CAP. IV.

De Geneſi Methodica: ſive de Conſtitutione integræ Diſciplinæ.

GEneſis *Methodica* eſt Tractatio integræ alicujus Diſciplinæ (aut notabilis partis ejus) ſecundum leges Methodicæ diſpoſitionis earum. Parag. 1. *Methodi diſciplinarum.*

tionis. Multis præceptionibus hac in re opus non eſt: quæ ſunt neceſſaria, eorum pleraque ex retro dictis *Lib.* 3. *Comp. cap.* 30, 31. ſatis perſpicue haberi poſſunt. Illud præcipue repetendum, quod habetur *cap.* 30. *par.* 1. Diſciplinas *Contemplativas*, quæ Scientiæ dicuntur, quales ſunt *Phyſica*, *Geometria*, & earum partes: quales ſunt tractatus *de Cœlo*, *de Anima*, *Cyclometria*, *Trigonometria*, diſponi debere methodo Compoſitiva. *Operatrices* vero, quæ ſunt Artes: ut *Logica*, *Medicina*: & Prudentiæ: ut *Politica*, *Theologia*: earumque partes, quales ſunt tractatus *de Prædicamentis*, *de Symtomatis Morborum*, *de Principe*, *de Eccleſia*; Methodo Reſolutiva. Quæ tractanda ſunt in quavis Diſciplina, aut *Præcognita* ejus ſunt, aut *Syſtematis partes*; & in Inſtrumentalibus etiam *Uſus*: tractantur autem iſta per *Præcepta*, *Commentaries*, & *Quæſtiones*.

rag 2. *acogni-* *Præcognita* in omni Diſciplina præmittenda ſunt. De ipſius Diſciplinæ *Nomine*: De ejus *Genere*, & propria ſede ἐν τῷ κύκλῳ τῆς παιδείας, in univerſo illo Orbe & Circulo Diſciplinarum: De ejus *Differentia* à cognatis Diſciplinis, ſumptâ ut plurimum à *Subjecto* ejus proprio tum Materiali, tum etiam Formali; De *Notione* illius ſubjecti ſaltem quoad *quid nominis*. Atque iſta ſunt communia omnium Diſciplinarum, ſive *Theoreticarum*, ſive *Practicarum*: aſt in Practicis, præter *Subjecti* notionem haberi debet etiam tum *Objecti* aliqua, tum maxime proprii *Finis*, multo uberior Præcognitio.

rag. 3. *Iemus.* Habitis Præcognitis, *Partitio* diſciplinæ mox inſtituenda eſt, & per *Subpartitiones* continuanda: quæ ut commode fiat, aut ſecus; nerinde

perinde recta fere erit, aut vitioſa tota Methodus in reliqua tractatione In pleriſque Diſciplinis prima Partitio debet eſſe in partem *Generalem*, & *Specialem*: Pars Generalis agit de Principiis, & Affectionibus *Subjecti*, aut *quaſi-Subjecti*, in genere: ut in *Phyſica*, de Corporis Naturalis Principiis communibus; *Materia*, *Forma*, *Privatione*; & Communibus Affectionibus, *Motu*, *Quantitate*, *Loco*, *Tempore*: In *Ethica* de Virtutum Principiis Communibus, *Conſultatione*, *Electione*, *Fuga*, *Aſſuefactione*; & Communibus Affectionibus, *Mediocritate*, *Diſcretione*, *Stabilitate*, &c. Pars Specialis agit de Speciebus *Subjecti*, vel *quaſi-Subjecti*, & Specierum ſpeciebus; atque ſic deinceps, dum ad infimas perveniatur; conſiderando in Singulis Principia & Affectiones ſecundum rationes ſuas communes aut ſpeciales, ut ipſarum ſpecierum conditio poſtulabit. Quæ omnia ut legitime fiant, teneamus oportet animo Leges Methodi Generales & Speciales; Leges dico *Brevitatis*, *Harmoniæ*, *Unitatis*, *Generalitatis*, & *Connexionis*. Methodicam hanc tractationem partium alicujus Diſciplinæ per legitimas partitiones, & ſubpartitiones, Neoterici *Syſtema* appellant, non novo vocabulo. Cui ſubtexendum docent (ſed in diſciplinis Inſtrumentalibus tantum) *Gymnaſium*; ea appellatione complexi ſunt ejuſmodi Tractatum in quo oſtendatur *Uſus* & *Applicatio* illorum Inſtrumentorum, quorum *Natura*, & *Explicatio* in ipſo Syſtemate tradita eſt. Exempla Methodicæ diſpoſitionis & in Scientiis, ut *Phyſica*: & in Artibus Inſtrumentalibus, ut *Logica*; facile eſſet hic ſubjeciſſe, per Tabulas Methodicas, ὡς ἐν τύπῳ: ſed quod eſt à tam multis ante

præſtitum,

præſtitum, nolo molem addat huic libello.

arag. 4 *ræcepta.* Porro tractanda ſunt tum *Præcognita*, tum Syſtematis *Partes* & *Uſus* per *Præcepta*, *Commentarios*, & *Quæſtiones*; quorum Præcepta ſunt ſimpliciter neceſſaria; Commentarii vero, & Quæſtiones, non niſi ad bene eſſe tantum. Præceptorum nomine continentur *Definitiones*, *Diviſiones*, & *Axiomata*. *Definitiones* naturam rei tractandæ declarant. *Diviſiones* rem tractandam, ſi ſit generalis, in *Species*; ſi integra, in *Partes* tribuunt: *Axiomata* vero proprietates rei tractandæ aperiunt. Axiomata ſi eo tantum fine tradantur, ut cognoſcantur, ſicut in Diſciplinis Contemplatricibus, *Theoremata* potius dicuntur: ſed ubi præcipiuntur, ut ſint nobis rerum agendarum aut faciendarum norma, ſicut in Diſciplinis Operatricibus, rectius *Canones* ſeu *Regulæ* appellantur. Præcepta ſint 1. *Vera*, ne pariant errorem in judicio, vel praxi. 2. *Neceſſaria*, & quam fieri poteſt, *Pauca*: minutiora enim, & quæ utilitatis vel nullius ſunt, vel modicæ, aut reſecanda erunt, aut certe Commentariis potius inſerenda. 3. *Methodice diſpoſita*: alias turbata reddentur omnia, & confuſa. 4. *Brevia*: ſi quid enim fuſius explicandum ſit, Commentariis reſervetur, aut Quæſtionibus.

arag. 5. *Commen-arii.* *Commentarios* dicimus, quæcunque Præceptis ſubjiciuntur, ut iſtis lucem aut authoritatem præſtent: Suntque inter alia præcipue iſta.

I. *Declaratio & Defenſio Methodi noſtræ*: Quæ ut utilis eſt alias; ita eſt omnino neceſſaria, ubi nova methodo inſiſtimus, diverſaque ab aliis, qui ante nos tractarunt res eaſdem.

II. *Ex-*

II. *Explicatio Præceptorum*; ſi propter termini alicujus ambiguitatem aut obſcuritatem, vel ipſius præcepti brevitatem, fuſiori explicatione indigeant, quod ſæpiſſime contingit.

III. *Allegatio Teſtimoniorum.* Firma hic enim valde aſſenſum noſtrum, ſi Præcepta quæ adducuntur viderimus clariſſimorum virorum vel niti authoritate, vel ſuffragiis & calculis comprobari. Juvabit hic etiam & illa notare, ſi cubi forte ſiſi occurrunt nobis inter legendum, eadem præcepta ſub aliis terminis; præſertim ſi dextre, noveque, & ſubtiliter concipiantur. *E. g.* Theorema hoc eſt nobile Phyſicum; *Natura ſemper agit ad ultimum ſui poſſe.* Hoc alii varie ſic expreſſere, *Natura eſt indocta. Natura nunquam agit prævaricatorem. Natura non eſt diſſimulatrix virium ſuarum. Natura ſic agit propter finem, ut non deliberet de mediis*, &c. Iſta & ſimilia, adjecto authoris nomine, refer in Commentarios illius præcepti.

IV. *Illuſtratio per Exempla.* In præceptis Paucitatem laudes, & Brevitatem: aſt in Exemplis difficile eſt eſſe nimium. Hæc enim & uſum Præceptorum oſtendunt, & memoriam firmant. Suaderem ſingulis Præceptis tria quatuorve ad minimum Exempla ſubdi: eaque ex illuſtrioribus, quæ aut multiplex Lectio aliorum, aut propria ſeriaque meditatio ſuppeditare poterit. Id ſi nos in iſtoc opuſculo non præſtitimus, ſciat velim bonus Lector non hoc incuria factum, aut penuria exemplorum, ſed conſulto: tum quod compendium meditamur; tum potiſſimum ut parcitas noſtra excitaret induſtriam ſtudioſorum ad conquirendam undique uberiorem exemplorum ſegetem, quæ locis idoneis diſponant in libris

suis sub titulis Quæstionum, quas prop
singulis capitibus subjicienda, curavimu

V. *Exceptiones a regulis.* Quæ neces
sunt, potissimum in disciplinis Operatrici
in quibus Regulæ & Propositiones rarius
κατ' παντὸς, frequentius ὡς ἐπὶ τὸ π
Communiter veræ, non *Universaliter*. Cun
ceptiones dico, intelligo etiam & quascu
propositionum necessarias Limitationes; qu
vis *Exceptiones & Limitationes* ipsis præc
fortassis conjungi poterint, ut eorum
non in Commentarios rejici, secundum
nescio cujus; *Excepta addita Præceptis fa*
Regulam universalem.

VI. *Solutio dubiorum.* Leviorum sc. & de
bus non est gravis aliqua inter eruditos
troversia. Majora enim illa digna sun
quibus peculiares instituantur Quæsti
Siquis tamen etiam omnia ista, quæ Com
tariorum esse diximus, velit ad Quæst
referri, aut quæ Quæstionum sunt ad
mentarios; non pugnabo multus: concir
tamen fecerit, qui illa distinxerit:

Parag. 6. *Quæstiones* Materia nobilior controversa, Quæstio
pertractanda servabitur; Ratio autem trac
quæstiones declarata supra est *cap.* 2. u
Tractatione Problematis solitaria, satis m
Ratio vero colligendi Quæstiones opport
in altera appendice ostendetur *cap.* 3 quo
torem mitto. Atque hactenus de eo usi
gicæ, qui in *Genesi* consistit.

Subtituli Quarti Capitis.

1. *De Genesi Methodica in genere.*
2. *De Præcognitis Disciplinarum.*

De Syſtemate Diſciplinarum.
De Syſtemate Diſciplinæ Contemplatricis.
De Syſtemate Diſciplinæ Operatricis.
De Gymnaſio.
De Præceptis Diſciplinarum.
De Commentariis Præceptorum.
De Quæſtionibus.

CAP. V.

De Analyſi Logicæ.

Nalyſis eſt *Operatio Logica* (*Grammatica* & *Rhetorica* alius ſunt rationis) quâ arte ſe tractata ſecundum præcepta Logica, artificio recognoſcuntur, & reſolvuntur et *Analyſis*, atque intelligitur ex *Geneſi*: ut eadem itur Thebis Athenas, & Athebas: ita ejuſdem artificii eſt res comdo tractare, & reſolvendo recognoſcere. l reſolvendum eſt ſupponitur eſſe Comım: itaque erit *Analyſis* perpetuo alicujus r; qui quaſi retexendus eſt. Ejus uſus ı omni vita cum frequentiſſimus, tum maximus: quoties quicquam vel legis, vel audimus, quod eſt aliquo artificio oſitum; è re noſtra fuerit, illud vel *ex*in chartis, vel ſaltem *tacite* in mente ree: mirum dictu eſt quantum inde & *um* firmetur, & juvetur *Memoria*. *Parag.* 1. *Reſolutio nitio & uſus.*

rumque ante ipſam Reſolutionem Texopoſiti, quædam veniunt præmittenda; ıs ratio & fructus futuræ operationis latur. Horum explicationem, *partem* utionis *externam* aliqui dixerunt; rectius *Parag.* 2. *Præcogni ta de Textu.*

fortaſſis *Præcognita* voces: quæ non tam pars eſt Reſolutionis, quam præparatio ad ipſam. Præcognita illa verſantur circa *Textum* reſolvendum, ſuntque præcipue tria: *Argumentum*, *Cauſæ*, *Adjuncta*.

I. *Argumentum*, ſive *Materia Textus* ante omnia eruenda eſt; cujus conſiderandum primo eſt *Genus*: ſitne Thema Simplex, vel Propoſitio, vel Syllogiſmus, vel integræ diſciplinæ Syſtema, aut Syſtematis Methodica pars? ſecundo, *Conditio*; ſi *Thema ſimplex*, utrum ſit ſubſtantiale, an accidentale; ſingulare, vel univerſale, *&c.*? Si *Propoſitio*, utrum ſit Categorica, vel Hypothetica: pura, vel modalis: univerſalis, vel particularis: una, vel plures, *&c.*? Si *Syllogiſmus*, utrum ſit medii neceſſarii, vel probabilis, & ex quo loco ducatur, *&c.*? Si *Syſtema*, aut Syſtematis *pars*, utrum ſit Contemplatrix, vel Operatrix, *&c.*? Tertio, *Sedes* ἐν τῷ κύκλῳ: ad quamnam ſcil. Diſciplinam pertineat?

II. *Cauſæ Textus* præcognoſcendæ ſunt potiſſimum duæ. 1. *Efficiens principalis*, qui eſt *Author* ejus. 2. *Impulſiva*, quæ eſt *Occaſio Scribendi*. Utrumque enim explicari debet, ſed paucis; & quis fuerit Author illius Textus, quem reſolvendum ſuſcepimus, & quid authorem impulerit ad delectum iſtius Argumenti.

III. *Adjuncta*, ſive *Effecta Textus*: ubi oſtenderetur tractationis reſolvendæ aut *Neceſſitas* (ſi qua fuerit) aut *Utilitas*, aut *Dignitas*, aut *Jucunditas*; ne videamur in re tenui, & parum neceſſaria, quæque nec fructum habitura eſt, nec voluptatem, inanem operam ſumere.

Analyſis

Analysis ipsa aut *Simplex* est, aut *Methodica.* Parag. 3
Simplex Analysis est, quâ propositio aliqua, aut *Analysis* Syllogismus in suas partes resolvitur. Ratio *Simplex.* Analysis Simplicis satis aperta est; præsertim si Propositio aut Syllogismus resolvendus plene & aperte disponatur: ubi vero dispositio non est aperta & manifesta, (quod fit vel propter *Defectum* aliquem, vel propter *Redundantiam*, vel propter *Cryptin* debiti ordinis in partibus;) Resolvens debet istis occurrere *Supplendo* quod necessario subintelligitur; *amputando* quicquid partibus essentialibus amplificationis aut illustrationis ergo superadditur; atque inversa seu transposita *in ordinem* debitum *redigendo.* Quorum nulla difficultatem parient studioso, in Propositionum & Syllogismorum doctrina vel leviter versato

Analysis *Methodica late* est, qua longior ali- Parag. 4
qua tractatio resolvitur; estque triplex; *Thematica*, *Problematica*, & *Methodica stricte.* Ana- *Analysis Thematica*
lysis Thematica est, quâ recognoscitur Logicum artificium in textu Thematico adhibitum. *Analysis Thematica* sic instituenda.

I. *Thema Principale investigetur, & constituatur.* Ipsum enim, sicut est scopus universæ Tractationis, sic fundamentum etiam est totius Resolutionis. Hoc tamen si factum fuerit prius in Præcognitis, non est hic agendum denuo. Si sint in textu proposito plura Themata, ut in capite aliquo sacræ Bibliæ; partitio Textus imprimis est facienda, juxta numerum Thematum Principalium in eo contentorum.

II. *Termini omnes, per quos Thema illud in Textu explicatur, eruantur.* Tractaturus Thema aliquod *Logice* ex instituto, adhibere curabit om-

omnes terminos per quos ipſum explicari poteſt ; ſalvâ conditione ſuâ: aſt Reſoluturus aſtringitur ad illos Terminos præciſe, quos Author in textu exhibuit ; omiſſis, quos ille omiſerit. Certe Authores in ſcriptis Exotericis & popularibus rariſſime explicant Themæ ſimplex per omnia Inſtrumenta Logica

III. *Terminis explicantibus Themæ Logicæ Intentiones imponantur.* Solent Authores res ipſas ponere, puta Thematis *Genus, Cauſam Efficientem, Objectum, Effecta, &c.* nec tamen dicere, quod hæc ſint talia : ſed Reſolventis erit hoc præſtare, revocando terminos Authoris ad ſecundas Notiones, quæ iis competunt reſpectu ſubjecti Thematis. Quin iſtuc qui præſtabit dexterè, niſi cognitas habuerit *notas, phraſes,* & *formulas,* quæ peculiares ſunt terminis certarum *intentionum* ; v. g. *Cauſæ Finalis, Objecti, Inſtrumenti,* & ſimilium? Ejuſmodi ergo formularum farraginem ſub titulis Capitum & Quæſtionum, ad quas rite pertinebunt, in libris ſuis Logicis adnotabunt juvenes ; vel propria obſervatione, vel aliunde deſcripta. Utilis eſt hoc ſaltem nomine liber decimus Syſtematis Logici *Joh. Henr. Alſtedii* : quo in libro vide *uſum declarationis* doctrinæ de cauſa finali, *cap.* 5. Eum virum hac una in re, ſi velis imitari, facile illud exorabis, ne in reliquis imitere.

IV. *Amplificantia accuratè ſecernantur ab Explicantibus.* Explicatio enim ſola Logica eſt: quæ explicationi accedunt ornatus gratiâ, aut Amplificationis, *heterogenea* ſunt, & ad Rhetoricam pertinent. Apud Authores fere conjuncta ſunt iſta : ſed qui Logice Textum reſolvit, ejuſmodi heterogenea aut reſecabit penitus, aut certe diligenter ſeparabit ab iis quæ proprie Logica ſunt. *Ana-*

Analyſis Problematica eſt, qua recognoſcitur Logicum artificium in Textu Problematico adhibitum. Textum autem Problematicum dico, non in quo meræ Propoſitiones ponuntur tantum, aut explicantur ſine ullis Probationibus, (reſolutio enim ejuſmodi Textus pertinet ad *Analyſin ſimplicem* de quâ paulo ante diximus par. 3.) ſed eum, in quo problema aliquod ſeu Quæſtio tractatur per argumenta & probationes; unde & nonnullis *Textus ſyllogiſticus* dicitur. Analyſis Problematica ſic inſtituatur. Parag. 5. *Analyſis Problematica.*

I. *Problema principale ex Textu eruatur.* Si plura problemata in uno Textu æque principaliter tractentur, fiat partitio: & de ſingulis ordine dicatur.

II. *Explicationes terminorum afferantur.* Idque ex textu, ſi author eas expreſſe adhibuerit: ſi non; ſaltem reſolvens ipſe addat, quæ ſunt neceſſariæ.

III. *Concluſio vel Concluſiones, quibus Author ſententiam ſuam complexus eſt, proponantur.* Cum ſuis quæque limitationibus neceſſariis.

IV. *Argumenta, quibus probantur Concluſiones, per certas claſſes diſtribuantur.* Rejectis omnino, vel ſaltem ſejunctis, amplificationibus, & ornatu. Claſſes vero argumentorum ſic diſtinguendæ ſunt, ut Argumenta ejuſdem, vel cognati medii in eadem claſſe collocentur: *Teſtimonia* ab Argumentis *Artificialibus*; *Nominalia* à *Realibus*; *Medii Neceſſarii* à Medii *probabilis*; *Externi* ab *Internis &c.* ſeparentur claſſibus.

V. *Loci indicentur argumentorum, & Syllogiſmi inde formentur.* v.g. dicatur quod tale argumentum ſit ductum *a Genere, a Cauſa Finali,*

ab

ab Effecto, a Minori vel alio loco. Formatio autem argumentorum in Syllogismos fiet per *Additionem* propositionis, non expressæ in Textu, sed latentis in terminis; & per debitam *ordinationem* Terminorum & Propositionum, quæ in textu cryptice disponuntur.

VI. *Objectionum solutiones ostendentur.* Sive Objectiones expresse in Textu ponantur, sive tacite, & κατὰ πρόληψιν ex solutionibus subintelligi cognoscantur: quibus formatis responsio in Textu data Logice adhibeatur alicui termino, aut propositioni; vel ex Textu ostendatur peculiare cujusque Syllogismi in Objectione vitium in Forma, aut Materia

VII. *Corollaria proponantur*; Siqua Author in textu alicubi ex Thesi aut Thesibus collegerit: indicatâ simul ratione deducendi ex illis.

Parag. 6. *Analysis mixta.* *Analysis mixta*, est artificiosa Resolutio Textus mixti. *Textum* autem *mixtum* intelligo, in quo conjunctim tractantur & Themata simplicia, & Problemata: quæ tamen non sunt confundenda; quod constat fecisse plurimos illorum, qui in aliorum Tractatus & opera Tabulas Analyticas in lucem ediderunt. Quoties Textus istiusmodi venit resolvendus, partitio oportet fiat, quâ separentur Simplicia Themata à Problematibus: utriusque vero partis Resolutio seorsim instituantur, secundum rationem jam ante proxime exhibitam.

Parag. 7. *Analysis Methodica.* *Analysis Methodica stricte* (quæ & *Systematica* dici potest) est, quâ recognoscitur Logicum artificium in tractatione integræ alicujus disciplinæ, aut ejus integræ partis adhibitum. Ea sic instituenda est.

I. *Præcognita Diſciplinæ indicentur.* Sithe Contemplatrix Diſciplina, an Operatrix; aut hujus, illiuſve pars?

II. *Partitio textus fiat Methodica.* In Contemplatricibus, quoad *Subjectum* in genere, & Species ejus; *principia* communia, & ſpecialia; *affectiones* etiam generales, & ſpeciales. In Operatricibus, quoad finem & ejus ſubjectum; Media ad finem conducentia, eorumque principia & adjuncta neceſſaria in genere & in ſpecie. Si Textus in *libros & capita* diſtinguatur; ſic inſtituetur Partitio (idque in tabulis Analyticis) ut libris & capitibus ſit accommodata.

III. *Præcepta a Commentariis & Quæſtionibus accurate diſtinguantur* Quod Amplificationes ſunt Explicationibus & Probationibus, id ſunt Commentarii Præceptis: proinde, ut illæ in Analyſi *Thematica*, & *Problematica*, ſic iſti in *Methodica*, aut amputentur prorſus, aut caute ſeparentur ab ipſis Præceptis.

IV. *Connectiones partium notentur.* In iis enim potiſſimum vis Methodi poſita eſt: nec aliter conſtabit, quomodo partes Tractationis inter ſe cohæreant.

Exempla ſingularum ſpecierum Reſolutionis nimis longum eſſet hic ſubjicere. Eorum loco *Materia Sylvulam Textuum* exhibeo, quibus reſolvendis exercere ſe poterint, qui volent. Sunto ergo exempla.

Parag. 8. *practicandi.*

I. *Textus Thematici.*

1. *Acroamatici.* Libri quarti Ethicorum *Ariſtotelis* tria prima capita; ubi Thema ſimplex tractatur, *Liberalitas.*

2. *Exoterici.* Dialogus *Ciceronis* de Amicitiâ; ubi tractatur Thema ſimplex, *Amicitia.*

II. *Textus Problematici.*

2. *Acroamatici.* 1. Caput octavum libri *Physicorum*; ubi tractatur problema, *An natura agat propter finem?* 2. Liber Zabarellæ de quarta Figura; in quo agitatur Quæstio, *An detur quarta Syllogismorum figura?*

2. *Exoterici.* 1. Dialogus *Ciceronis* de senectute; ubi disputatur, *An Senectus sit misera?* 2. Liber *Senecæ* de constantia sapientis; ubi disputatur, *An in sapientem cadat injuria?* textûs brevioris exempla. possunt esse singula Paradoxa *Ciceronis.*

III. *Textus Mixti.*

1. *Acroamatici.* Tractatus *Aristotelis* de loco lib. 4. Phys. in quo & Loci natura *Thematice* explicatur, & Quæstiones nonnullæ de eodem discutiuntur *Problematice.*

2. *Exoterici.* *Senecæ* liber primus de Irâ: in quo *Ira Thematice* explicatur per *subjectum, causam efficientem, objectum, effecta*; aliquot etiam *Quæstionum* circa illam materiam agitatione interserta. *Concionum sacrarum*, quæ in Templis habentur pleræque sunt *mixti Tractatus* ex Thematibus & Problematibus. Explicationes enim singularum vocum, aut partium in Textu aliquo Biblico *Tractationes Thematicæ*: Propositiones vero Doctrinales, quas ex partibus firmant, cum Corollariorum (quos *Usus* vocant) deductione, *Tractationes Problematicæ.* Utinam in istiusmodi Concionum Logicâ analysi juvenes se assidue exercerent! ingens inde brevi sensuri incrementum cum pietatis, tum artis.

IV. *Textus Systematici*:

1. *Disciplinæ contemplatricis.* 1. *Integræ. Aristotelis* universa opera Physica: 2. *Partialis*: Libri *Aristotelis* de Cœlo; ejusdem de Anima.

2. *Disciplinæ*

2. *Disciplinæ Operatricis.* 1. *Integræ*, Ethica *Aristotelis.* 2. *Partialis*, Pars aliqua hujus Compendii, puta secundus ejus liber; vel Tractatus de Demonstratione in tertio libro à cap. 11. ad cap. 16. inclusive.

Subtituli Capitis Quinti.

1. *De Analysi in Genere.*
2. *De Præcognitis circa Textum.*
3. *De Simplici Analysi Propositionum.*
4. *De Simplici Analysi Syllogismorum.*
5. *De Analysi Thematica.*
6. *De Analysi Problematica.*
7. *De Analysi Mixta.*
8. *De Analysi Methodica.*

Finis Appendicis primæ.

APPENDIX POSTERIOR

MISCELLA.

CAP. I.

De Quinque Habitibus Mentis.

Parag. 1. *Summa hujus appendicis.*

APPendicem hanc Miſcella quædam generalia complectentem (illa quidem pleraque non proprie *Logica*, ſed quæ tamen juvenibus ſtudioſis ſperemus fore nec inutilia prorſus, nec ingrata) viſum fuit præſenti opuſculo comitem adjungere velut ſupernumerarium quoddam ἐπίμετρον, & reliqui operis Corollarium. In qua quatuor iſta totidem capitibus adumbranda ſuſcepi, ſed breviter. 1. *Numerum & Naturam Habituum Mentis.* 2. *Diſciplinarum Univerſum Circulum.* 3. *De Adornandis Locis Communibus Conſilium.* 4. *Hiſtoriam Logicæ.*

Parag. 2. *Communia de Habitibus Mentis.*

Nulla poteſt tractatio rite inſtitui, niſi ad propriam ſuam Diſciplinam revocetur; nec Diſciplinæ dextre diſtingui ab invicem, niſi prius conſtet ad quem Habitum mentis quæque ſit referenda. Eſt autem Habitus mentis, *qualitas multis actionibus acquiſita, per quam intellectus* proxime diſponitur *ad aſſequendum alicui*

veritatis

veritati infallibiliter. Excluduntur ergo per istam definitionem, 1. *Habitus infusi*; ut Fides Divina: quia non acquiruntur multis actionibus. 2. *Habitus morales*: ut Virtutes & Vitia: quia eorum *subjectum* est facultas Volitiva, non Intellectiva; *objectum formale*, Bonum & Malum; non Verum & Falsum; *Propria operatio*, Electio aut Fuga, non Assensus & Dissensus. 3. *Habitus vitiosi*: ut error: quia per eum mens assentit falsitati, non veritati. 4. *Habitus indifferentes ad verum & falsum*; ut Opinio, Suspicio, Fides Humana: quia assensus, quem isti pariunt in mente, non est infallibilis; ut cui potest subesse falsum. *Habitus distinguuntur invicem per suos Actus: Actus vero per Objecta.*

Istis exclusis, numerus Habituum mentis est præcise *quinarius*, prout eorum species enumerantur ab *Aristotele, lib. 6. Ethic. cap. 3.* sc. *Intellectus principiorum, Scientia, Sapientia, Prudentia* & *Ars.* Quorum *Intellectus* est circa Principia; reliquæ circa Conclusiones: sed *Scientia & Sapientia* circa conclusiones in Materia Speculabili; *Prudentia* vero & *Ars* in materia Operabili. De singularum natura, & proprietatibus dicendum ordine. Parag. 3 *Habituum Numerus*

Intellectus est *habitus, quo mens inclinatur ad assentiendum firmiter & immediate principiis immediatis.* Actus intellectus proprius est *Assensus Immediatus*: & Objectum proprium, *Principium Immediatum.* Sicut enim id in quod tendit intellectus est veritas immediata immediatate sc. causæ; (de qua vide *l* 3 *Comp c.* 12. *Par.* 11.) sic actus per quem tendit in ipsum, est assensus immediatus propter evidentiam in se ipsa sine aliquo discursu. Hinc fit ut ex Parag. 4 *Intellectu*

omnibus

omnibus habitibus mentis iſte facillime elicit ſuum actum: dictus propterea (nomine ipſius facultatis tranſlato in habitum ejus) *Ariſtoteli* νοῦς: Latinis vel ſimpliciter *Intellectus*, vel adjecto (diſtinctionis ergo) proprio ejus Objecto, *Intellectus Principiorum*. Cum autem tria ſint, quæ promiſcue paſſim *Intellectus* nomen ſortiuntur; ipſa nimirum *Potentia* intellectiva, *Actus* intelligendi, & Præſens *Habitus*; poterunt tria hæc commodiſſimis appellationibus ſic diſtingui; ſi Potentia *Intellectus* vocetur, Actus *Intellectio*, Habitus *Intelligentia*.

arag. 5. *pecies ius.* Principia immediata alia ſunt θεωρητικὰ, quæ *Cognoſcitiva*, alia πρακτικὰ, quæ *Activa*, alia ποιητικὰ quæ *Factiva* Latine verti poſſunt. Ex qua Principiorum diverſitate totidem oriuntur ſpecies *Intelligentiæ*. Intelligentia *Theoretica*, quæ & κατ' ἐξοχὴν ſimpliciter *Intellectus Principiorum* dicitur, verſatur circa Principia *ſciendi*, quale eſt illud Metaphyſicum, *Impoſſibile eſt idem eſſe & non eſſe*. Intelligentia *Practica*, quæ & *Synteresis* dicitur, quaſi conſervatrix legis naturæ, verſatur circa principia *Agendi*: quale eſt illud Ethicum, *Quod tibi fieri non vis, alteri ne feceris*. Intelligentia *Poetica* (quam Alſtedius, quod novo ſed nimis affectato vocabulo *Intellectum Organico-Mechanicum* primus nominaverit, non eſt quod glorietur) verſatur circa Principia *Efficiendi*; quale eſt illud Logicum, *Ex veris nil niſi verum ſequitur* Sed iſtæ omnes ſpecies conveniunt in uni communi ratione univoca, ſecundum quam formaliter diffinguuntur à reliquis quatuor ſpeciebus habitus, ut una tantum ſpecies ejus.

arag. 6. *cientia.* Scientia eſt *Habitus, quo mens inclinatur ad aſſentiendum firmiter veritati neceſſariæ propter evidentiam*

evidentiam quam habet in suis causis proximis. Objectum Scientiæ est Veritas Necessaria, necessitate scil. non solum *prædicationis* in se tota, sed etiam *existentiæ* ex parte subjecti, unde nec *Singularia*, nec *Entia per accidens*, nec *Contingentia* possunt cadere sub Scientiam: & per hoc distinguitur Scientia ab Artibus & Prudentiis; quarum subjecta non habent esse per se, sed solum per operationem nostram. Proprius ejus Actus est assensus certus propter evidentiam causæ proximæ; & per hoc distinguitur à Sapientia, ut mox videbitur. De duplici certitudine talis assensus vide *lib.* 3. *Comp. c.* 11. *par.* 2.

Sapientia est *Habitus, quo mens inclinatur ad assentiendum firmiter conclusioni necessariæ propter evidentiam quam habet in suis causis, primis & supremis.* Objectum Sapientiæ idem quod Scientiæ: nisi quod restrictius sit propter quasdam requisitas conditiones mox declarandas. Proprius ejus Actus est assensus certus propter evidentiam causæ universalissimæ & primæ. *Arist. l.* 1. *Metaph. cap.* 2. ponit sex proprietates Sapientiæ; qua omnes *Metaphysicæ* Scientiæ convenjunt.

1. *Versari circa omnia.* Non secundum proprias rationes, sed secundum rationes communes omnibus, in quantum sunt Entia.

2. *Versari circa difficillima.* Universalissima sc. & à vulgi cognitione remotissima; qui vix ultra sensum sapiunt.

3. *Versari circa certissima & evidentissima.* Non contridicit hoc superiori: imo vero nititur eodem fundamento; nam certiora sunt & evidentiora naturâ, quæ sunt propinquiora primis principiis, qualia sunt *universaliora.*

4 *Aptissima*

4. *Aptiſſimam eſſe ad docendum* Non quod tradat modum docendi, ſed quod cauſas maxime cognoſcat ex quibus maxime docetur.

5 *Maxime eſſe expetendam, & per ſe.* Per ſe quidem quia Habitus eſt Theoreticus; Maxime vero quia inter Theoreticos digniſſimus.

6. *Præeſſe reliquis diſciplinis,* ex qua ſcilicet reliquæ habent probare ſua Principia.

Ex iſtis proprietatibus patet Sapientiam eſſe habitum non aggregatum ex Intellectu & Scientia: quod nonnulli docuerunt; ſed ab utraque per propriam ſuam rationem formaliter & ſpecifice diſtinctum.

Parag. 7. *Prudentia* Prudentia eſt habitus recta cum ratione Activus; ſive eſt *Habitus, quo mens inclinatur ad aſſentiendum firmiter veritati practicæ ex principiis practicis.* Diciturque Prudentia Intellectualis, ad differentiam Prudentiæ Moralis: quarum *Moralis* eſt in voluntate & appetitu, *Intellectualis* vero in intellectu Practico; etſi utraque praxin reſpiciat & circa res agibiles verſetur. A reliquis vero intellectualibus diſtinguitur Prudentia per Objectum ſuum proprium; quod eſt *Veritas circa agibilia.*

Parag. 8. *Ars.* Ars eſt Habitus recta cum ratione Effectivus; ſive eſt *Habitus, quo mens inclinatur ad aſſentiendum firmiter veritati poeticæ ex principiis poeticis.* Objectum ejus proprium eſt Veritas Poetica, h. e. *Concluſio circa effectibilia.* Ars interna eſt, vel externa: *Interna* qua Intellectus dirigit ſemet ipſum ad aliquid efficiendum circa voces aut res in ipſo conceptas; *Externa* qua Intellectus dirigit organa corporea ad aliquid efficiendum circa materiam ad extra. Hanc aliqui diſcriminis ergo *Mechanicam* dixerunt: & priorem illam *Organicam.*

Eſt

Est quidem præter dictas, & alia etiam spe- Parag. 9.
cies Habitus, quæ *Fides Divina* dicitur. Sed *Fides Di-*
ea est toto genere diversa ab illis quinque. *vina.*
Nam illæ sunt *Acquisitæ*, & suo quodam modo *Naturales*, in quantum sunt ab homine comparabiles per solum exercitium virium naturalium: Fides vero *Divina* non habetur nisi per *Infusionem* Supernaturalem & Divinam; unde & Habitus *Infusus* dicitur, & *Supernaturalis*. Estque *Habitus, quo mens inclinatur ad assentiendum firmiter veritati inevidenti propter authoritatem revelantis Dei.* Objectum ejus est Veritas Inevidens; inevidentiâ sc. vel *materiali*, quæ est terminorum, & ex parte rei creditæ; vel *formali* saltem, quæ est Subjecti, & ex parte hominis credentis. Actus vero propriùs est assensio firma tali objecto propter authoritatem Dei revelantis. Nam & Conclusionibus de *Fide* assentit credens proximè fortassis & immediate per discursum ex principiis, ultimate tamen propter solam revelationem Divinam; in quam unam omnes tam Conclusiones, quam Principia, quæ sunt de Fide, finaliter resolvuntur.

In prædictis habitibus universis & *Veritas* Parag. 10.
est, & *Infallibilitas*: sed dantur alii etiam ha- *Habitus*
bitus, quos tamen propter defectum alterius *imperfecti.*
ex istis *Aristoteles* non curavit enumerare; suntque *Error, Opinio, Fides humana & suspicio.* Errori deest *Veritas*: reliquis *Infallibilitas.* Error semper de falsis est; reliquis non repugnat subesse falsum.

I. Error est *Habitus, quo mens inclinatur ad assentiendum sine formidine falsitati.* Objectum Erroris semper est *falsum.* Actus vero est assensio tali falso *sine formidine*; per illud

diſtinguitur ad habitibus dictis, per hunc à dicendis. Error errorem continuo parit; nec datur ſtatus: unde illud ex Ariſtotele deſumptum, *Uno abſurdo dato mille ſequuntur:* & illud aliunde ſatis tritum, *Erranti nullus terminus.*

II. Opinio eſt *Habitus, quo mens inclinatur ad aſſentiendum cum formidine alicui propoſitioni propter probabilitatem, quam videtur habere.* Objectum Opinionis eſt Propoſitio probabilis (ſaltem ad *hominem*) ſive ſit in ſe vera, ſive non. Propoſitio autem redditur Probabilis alicui, vel ratione *Medii* cum ſc, infertur ex medio probabili; & hoc facit *Opinionem Mediatam:* vel ratione *Terminorum*, cum ſcil. mens prona eſt ad aſſentiendum ei etiam ſine medio, auditis tantum terminis: ut *Quod omnes parentes diligant liberos*: & hoc facit *Opinionem Immediatam.* Actus proprius eſt aſſenſus tali propoſitioni cum formidine Oppoſiti. *Opinio & Scientia* ejuſdem non poſſunt ſimul eſſe in eodem; poſſunt tamen in diverſis.

III. Fides *humana* eſt *Habitus, quo mens inclinatur ad aſſentiendum cum formidine alicui propoſitioni propter authoritatem humanam*, Objectum Fidei humanæ eſt Propoſitio ſeu vera, ſeu falſa, propoſita ab homine fide digno. Actus ejus eſt aſſenſio tali propoſitioni propter authoritatem proponentis, cum formidine oppoſiti.

IV. Suſpicio (ſive Dubitatio) eſt *Habitus, quo mens inclinatur ad aſſenſum indeterminatum circa aliquam propoſitionem.* In reliquis habitibus mens amplectitur alteram partem contradictionis determinate, cum vel ſine formidine alterius; aſt in *Dubitatione*, ſive *Suſpicione*, (iſtas enim non diſtinguo ſpecifice, quæ vix differunt omnino, niſi forte *ſecundum gradum*, aut ſaltem

ſaltem *Objecto partiali*;) mens indeterminate ſe habet ad utramque, quandoque propenſior in alteram, ſed valde leviter, & ſine notabili aliqua inclinatione.

Prædicti habitus omnes *Simplices* ſunt: quibus accenſet *Miſtos* ex Theoreticis & Practicis duos, Naturalem unum, *Philoſophiam*; alterum Supernaturalem, *Theologiam*, Alſtedius lib. 2. præcog. Philoſoph. cap. 18. perperam. Nam primo non poteſt ex pluribus ſimplicibus ſpecifice diſtinctis reſultare aliquod mixtum ſpecifice ab illis diſtinctum. Secundo, multo minus mixtus habitus ex *Theoretico* & *Practico*; ſic enim idem habitus, qui ordinatur ad ſolam Contemplationem, ordinaretur etiam ad operationem, quod implicat. Tertio, Simplicibus Habitibus contradiſtinguuntur quidem Habitus, non *Mixti*, ſed *Aggregati*: quales ſunt ſingulæ Diſciplinæ (de quibus mox in capite proximo) inque his ſacra *Theologia*: Philoſophia vero ipſa eſt aggregata ex pluribus diſciplinis; ſicut quælibet Diſciplina aggregata eſt ex pluribus Habitibus. Sed iſta ſatis de habitibus; de quorum numero & diſtinctione ita accurate diſputavit Ariſtoteles, ut ſit omnino defendendus, non tantum excuſandus, ſaltem non exagitandus. Parag. 1 *Habitus Mixtus.*

Subtituli Primi Capitis.

1. *De definitione Habitus mentis.*
2. *De diſtinctione habituum per Actus & Objecta.*
3. *De Numero habituum mentis.*
4. *De Intelligentia Principiorum in genere.*
5. *De Intelligentia Theoretica.*
6. *De Syntereſi.*
7. *De Intelligentia Poetica.*
8. *De Scientia.*
9. *De Sapientia.*
10. *De Prudentia.*
11. *De Arte.*
12. *De Fide Divina.*
13. *De*

13. *De Errore.*
14. *De Opinione.*
15. *De Fide Humana.*
16. *De Dubitatione & Suſpicione.*
17. *De Habitibus Mixtis & Aggregatis.*

CAP. II.

De Circulo Diſciplinarum.

Parag. 1. *Encyclopædia.*

EX multis Simplicibus habitibus circa varias concluſiones, quæ quidem ad unum aliquod *Subjectum* vel *Finem* principalem pertinent, oritur Habitus aggregatus, quæ *Diſciplina* dicitur. Diſciplinæ ſingulæ nomen induunt eorum habituum, ex quorum complexione oriuntur: ut Diſciplina quæ eſt de Corpore Naturali *Scientia* dicitur, quia complectitur particulares Scientias multarum concluſionum, quæ ſunt de *corpore naturali* ut de principali ſubjecto, aut ad ipſum referuntur. Diſciplinarum communiſſima diviſio eſt in *Theoreticas*, ſive Contemplatrices; quarum finis eſt *Contemplatio* ſui ſubjecti; & *Practicas late*, ſive Operatrices; quarum finis eſt aliqua *Operatio* noſtra, Actio ſc. vel Effectio. Univerſitatem Diſciplinarum τὸν κύκλιον vocant, ſive τὰς ἐν κύκλῳ παιδείας, quaſi circulum quendam & Orbem omnia ſcitu digna intra ſuum ambitum continentem; *Encyclopædiam.*

Parag. 2. *Diſciplinæ Inſtrumentales.*

Diſciplinas *Mechanicas*, & Sellularias, quas docuit *Magiſter artis Venter*; ut animo liberali indignas ad eos relegamus, qui lucrum ex arte quærunt, non animi fructum. *Liberales* Diſciplinæ aut *Inſtrumentales* ſunt, aut *Architectonicæ*. Keckermannus *Directrices*, & *Objectivas* vocat:

vocat: Veteres δουλικὰς, & παιδικὰς: poteris, si voles, *Serviles*, & *Regias*. Serviles, sive Instrumentales sunt *Grammatica*, *Logica*, *Rhetorica*: quas Scholastici partem Philosophiæ *Sermocinalem*, vel *Rationalem* faciunt, quod in sermone aut ratione recte instituendis versentur. Barbari *Trivium* vocant, nimirum, quod sint tres ex septem illis quas vocant artes *liberales*: sicut quatuor reliquas ob eandem rationem *Quadrivium*. Ex his *Logica* rationem dirigit, & ordinatur ad intellectum perficiendum: *Grammatica* vocem, & ordinatur ad formandum sermonem: *Rhetorica* utramque suo modo, magis tamen vocem, & ordinatur ad movendum affectus. Istis aliqui addunt *Mnemonicam*, quæ sc. Memoriam haud aliter juvet, quam Logica Mentem: sed verear, ut sit illa *Mnemonica Impostura* magis, quam *Ars*; siquidem tradatur aliqua, quæ sit ab ea Methodo distincta, quæ in Logica docetur. Instrumentales istæ sunt omnes Operatrices per *Effectivnem*; & proinde sunt in genere *Artium*.

Disciplinæ *Regiæ* sive Architectonicæ, quibus Instrumentales inserviunt, sunt partim *Philosophia*; partim *Professio*, Philosophiâ superior. *Philosophia* est Disciplina ex Scientiis & Prudentiis aggregata. Scientiæ Philosophicæ sunt tres, *Physica*, *Metaphysica*, *Mathematica*. Quarum Physica est de rebus immersis in materia sensibili: Mathematica de rebus abstractis ratione tantum, non autem re; Metaphysica de abstractis partim re, partim per indifferentiam. Physica est una tantum scientia, cujus subjectum est *Corpus Naturale* Metaphysica est una tantum Scientia, vel potius Sapientia, cujus Subjectum est *Ens qua Ens*. Parag. 3 *Physica & Metaphysica.*

Mathe-

arag. 4. *Mathematicarum* appellatione variæ Diſci-
Mathema- plinæ veniunt intelligendæ, ſed quæ ſunt om-
tica puræ. nes de Quantitate ſecundum rationem abſtracta à Materia ſenſibili. Abſtractio autem talis vel eſt *pura*, ſine omni concretione cum Materia; vel *impura*, quæ patitur aliqualem cum ipſa concretionem: unde Mathematicæ aliæ ſunt *Puræ*, aliæ *Mixtæ*. Puræ ſunt, quæ conſiderant quantitatem purè abſtractam à Materia; Mixtæ, quæ conſiderant Quantitatem abſtractam quidem plurima ex parte à Materia, cum aliquali tamen concretione: unde nonnulli Mathematicas puras, *Abſtractas* dixerunt; Mixtas, *Concretas*. Puræ, ſive Abſtractæ, ſunt duæ; *Arithmetica*, & *Geometria*: quarum Arithmetica conſiderat *Quantitatem Diſcretam*, habetque pro ſubjecto *Numerum* ſive *Multitudinem*; Geometria vero conſiderat *Quantitatem Continuam*, habetque pro ſubjecto *Menſuram*, ſive *Magnitudinem*.

arag. 5. Mathematicæ Mixtæ ſive Concretæ, quodam
athema- medio modo ſe habent inter Scientias Natura-
ticæ Mixtæ les & purè Mathematicas; μέσας propterea dictæ Peripateticis, quaſi Scientiæ Mediæ, nec ſc. pure Naturales, nec pure Mathematicæ: Mathematicis tamen potius accenſendæ, quam Naturalibus; quia Abſtractio in ipſis prævalet Concretioni. Sunt autem Mathematicæ Mediæ *Coſmographia*, *Optica*, *& Muſica*: quarum Coſmographia & Optica conſiderant *Magnitudinem*, & ſubordinantur Geometriæ; Muſica vero *Numerum* conſiderat, & ſubordinatur Arithmeticæ. *Coſmographia* conſiderat Quantitatem aliqualiter concretam Materiali corpore; *Optica & Muſica* Materiali Qualitate: Optica ſc. *Viſibili*, Muſica *Audibili*. Coſmographia con-

considerat mensuram in toto Mundo & partibus ejus; cui subordinantur *Astronomia*, de Mensura in Orbe cœlesti; & *Geographia*, de Mensura in Orbe Terræ. *Optica* (seu Perspectiva) considerat Mensuram ut est in Luce & Colore. Musica denique Numerum considerat ut in sono est; h. e. *Numerum sonorum*.

Mathematicæ Disciplinæ Theoreticæ sunt omnes: sed tamen illis accidit indirecte Praxis; non ut *Finis* per se, sed ut *Utilitas* emergens. Hinc aliquæ artes vere *Mechanicæ*, propter tamen principia Mathematica in quibus fundantur, & utilitatem insignem, quam eorum praxis (à posteriori) præstat studio & profectui Mathematicarum disciplinarum; & ipse etiam Mathematicarum appellatione frequenter censentur, nec indignæ æstimantur in quarum studio liberalia ingenia operam nonnullam collocent. Quales sunt præ cæteris. 1. *Geodætica*, de mensurandis quibuscunque corporum dimensionibus. 2. *Statica*, de ratione ponderum. 3 *Nautica*, de arte navigandi. 4. *Pictura*, de ratione exprimendi figuras Hominum, Rerum, Regionum, *&c.* 5. *Architectura*, de ratione fabricandi omne genus ædificii. Parag. 6. *Mathematicæ Practicæ.*

Prudentiæ Philosophicæ, aut sunt κυρίως & primario sic dictæ; & sunt *Ethica*, *Oeconomica*, *Politica*: aut secundario, & sunt *Historica* & *Poetica*. Illæ Prudentiæ Methodicæ dici possunt istæ Exemplares. *Ethica* est Prudentia de moribus, & officiis in vita communi. *Oeconomica* est Prudentia de moribus, & officiis in Familia. *Politica* est prudentia de moribus, & officiis in Civitate vel Republica. Nec est quod quis addat Prudentiam *Ecclesiasticam*, *Scholasticam*, &c. istæ enim sunt species Politicæ; sicut Parag. 7. *Disciplinæ Morales.*

Eccle-

Eccleſia, *Academia*, &c. ſunt ſpecies Reipublicæ.

arag 8. *Prudentiæ Exemplares*, ſunt Hiſtorica & Poe-
Hiſtorica tica; quarum Hiſtorica tradit Methodum Ex-
& Poetica. emplorum, *Geſtorum & Realium*; Poetica, *Fictorum & Idealium*. Ut enim Hiſtoria narrat res geſtas à veris perſonis: ſic Poeſis narrat res geri ſolitas in vita communi ſub Fictis perſonis: ita ut Poeſis nihil aliud eſſe videatur, quam *Hiſtoria Idealis*. Hiſtoricæ inſerviunt præ reliquis *Chronologiæ* & *Chorographiæ*: ſc. ut famulæ, non ut partes, nam Chronologia Aſtronomiæ pars eſt, & Chorographia Geographiæ. Poeticæ vero potiſſimum inſervit *Ars verificatoria*, quæ pars eſt artis Grammaticæ.

Profeſſiones, ſeu Facultates Philoſophiâ ſuperiores, quibus (*ratione uſus*) Diſciplinæ Philoſophicæ velut ancillantur, ſunt tres illæ ſupremæ; *Medicina*, *Juriſprudentia*, *Theologia*. Medicina & Juriſprudentia facile Theologiæ dant primas: ſed neutra alteri conceſſerit lubens. Æmulæ facultates utræque; quia utræque ſummæ: quarum *Medicina* tendit in bonum corporis humani Naturalis; *Juriſprudentia* in bonum corporis Politici. Et Medicinæ quidem artes fere omnes manuales aliquo modo ſubſerviunt; ut quarum pleræque ad curam humani corporis (quâ propinquius, quâ remotius) pertineant; ratione ſc. *victus* aut *veſtitus*: Juriſprudentiæ vero reliquæ Prudentiæ ſubjiciuntur, *Politica* Præſertim, cujus in gratiam *Magiſtratus* & *Curia* & *Officia* publica conſtituta ſunt. Ad Medicinam ſpectant *Botanica*; de ſimplicium Medicamentorum natura, viribus & uſu: *Anatomica*, de corporis humani fabrica & partibus; *Pharmaceutica*; de compoſitione Medicamentorum: *Chirurgica*, de cru-

uratione partium externa: aliæque artes onnullæ, ut partes vel ſpecies ejus. Ad Juiſprudentiam ſpectat *Ars Notaria*, aliæque. ed de iſtis ſatis.

Sacra *Theologia* omnium Diſciplinarum me- Parag. 9.
ito ſuprema habetur & digniſſima; ut ad *Theologia.*
uam cura pertineat immortalis Animæ: eſtque *methodica aggregatio plurium principiorum & concluſionum, quæ ſunt de fide divina.* Qui am ex Sapientia, Scientia, & Prudentia vount eſſe mixtum habitum incommode ſeniunt: etſi enim *Sapientiæ* nomen propter dignitatem Theologiæ tribuatur aliquando, non amen id fit univoce; ſed ut per hoc Theologia diſtinguatur à reliquis Prudentiis, quæ ſunt *Morales* ſeu *Naturales*, cum ipſa ſit Prudentia *Supernaturalis* & *Religioſa*. Eſt ergo Theologia una tantum diſciplina, atque in genere *Prudentiæ*: cum habeat pro fine ſuo *Actionem*, ſc. Fruitionem Dei, quo pervenitur per media activa ad Fidem, Pœnitentiam, Vitæ Sanctimoniam.

Subtituli Capitis Secundi.

1. *De Diſciplinis in genere.*
2. *De Encyclopædia.*
3. *De Diſciplinarum partitione in Mechanicas Liberales.*
4. *De Inſtrumentalibus Diſciplinis.*
5. *De Philoſophia.*
6. *De Philoſophia Contemplativa.*
7. *De Mathematicis Puris.*
8. *De Mathematicis Mixtis.*
9. *De Mathematicis Practicis.*
10. *De Philoſophia Morali.*
11. *De Hiſtorica Poetica.*
12. *De tribus Profeſſionibus ſupremis.*

13. *De Ordine Diſciplinarum inter ſe: & de ratione ſtudii rectè inſtituenda.*

CAP. III.

De Colligendis Locis Communibus.

Parag. 1. *Locorum communium utilitas.*

LOci Communes ſunt *Tituli ad quos omnia, quæ inter legendum aut meditandum utilia occurrunt velut ad quaſdam claſſes revocantur; inde quoties facto eſt uſus depromenda* Loci Communes ſunt memoriæ & neceſſarium ſimul & firmiſſimum ſubſidium: habentque alias fructum ingentem, quem experiare facilius, quam eloquare.

Parag. 2. *Adverſariæ collectionis Modus primus.*

Locorum Communium Collectio vel *Adverſaria* eſt; vel *Methodica*. Adverſaria Collectio eſt, qua ut quæque prius poſteriuſve occurrunt ita in libris notantur, neglecto naturali ordine rerum ipſarum. Ejuſmodi Adverſariæ collectionis triplicem fere rationem eſt obſervare.

I. Cum diverſæ materiæ à principio libri continuo ſibi ſubnectuntur, nullo relicto ſpacio chartæ puræ inter ipſas, nec ſervato ordine vel ſaltem Alphabetico; ſed annotatis tantum in margine ad oram ſingularum materiarum titulis, ad quos ipſæ pertinent, & inſtituto tandem ſeorſim Indice Alphabetico, qui oſtendat qua in pagina quidque reperiatur, eſtque modus omnium confuſiſſimus.

Parag. 3. *Modus ſecundus.*

II. Cum ſingulis *Alphabeti* literis certus paginarum numerus deſtinatur; ſed res ipſæ confuſe ſcribuntur, niſi quod quæque referatur ad literam initialem ſui Tituli; ut *Avaritia*

ritia ad *A*, *Suspitio* ad *S.* annotato in margine peculiari ejus Tituli, una cum notis numerorum ordinem Titulis indicantibus: ne sit necesse eundem Titulum margini sæpius inscribere, si sæpius accurrat: v. g si in Alphabeto literæ A. sexto loco aliquid occurrat de *Avaritia*, vicesimo fortasse aliquid de *Astutia*, &c. res ipsas ubi descripseris, scribe in margine Titulos cum numeris sic, 6. *Avaritia.* 20. *Astutia.* Inde si quid denuo occurrat de Avaritia, aut Astutia, notandum; percurre titulos in margine: reperiesque *Avaritiam* sub numero 6. *Astutiam* sub numero 20. collocari. Noli ergo Margini denuo *Avaritiam* aut *Astutiam* inscribere; sed numerorum tantum notas. 6. aut 20. Sed & hic modus est admodum confusus.

III. Cum singulis Titulis singulæ paginæ destinantur, vel secundum Alphabeti ordinem (qui mos est plurimorum) vel (quod est aliquanto consultius) eo ordine, quo quique occurrerint: facto scorsim Indice Alphabetico titulorum, ut in 1. modo, adscriptisque margini *subtitulis* cum notis numerorum ea ratione, qua de Titulis dictum est in 2. modo, v. g. si inter legendum quod primum notatu dignum occurrerit sit de *Voluptate*; proximum de *Anima*, &c. Esto *Voluptas* Titulus primæ paginæ; *Anima* secundæ, *&c.* Est hic modus longe optimus omnium eorum qui sunt Collectionis adversariæ. Parag. 4. *Modus tertius.*

Collectio Adversaria, etsi Methodo careat & Arte, habet tamen suum usum pene necessarium: Inservit enim partim *Præparationi*: partim *Compendio Præparationi* quidem: ut sc. juvenes non interea patiantur lectionem suam Parag. 5. *Usus adversariorum.*

perire ; plurimaque notatu digna labi è manibus, dum ſunt adhuc imparati à Methodo accuratiori, quâ lecta auditaque commodius digerant : *Compendio* vero ; ne qui peculiari cuiquam Profeſſioni ſtudia ſua dicarunt cogantur plurimum temporis in rebus ſuis ſtudiis multum alienis collocare, ſi curent in ſingulis diſciplinis eſſe accurate Methodici. Logica quidem, quia eſt ea Ars omnium Diſciplinarum inſtrumentum, è re fuerit ſtudioſorum omnium Methodice collegiſſe : ut etiam cujuſvis ſtudioſi Locos cummunes in ea facultate, cui nomen ſuum dedit, Illiſque Diſciplinis quæ eum ea ſunt conjunctiores ; in reliquis vero poterit adverſaria locorum collectione contentus eſſe. Quorſum enim aut Medicus *Moralia*, aut Juriſconſultus *Mathematica* nimis anxie ſectaretur ?

Parag. 6. *Collectio Popularis*

Collectio Methodica Locorum Communium eſt, in qua reluceat aliqua Methodicæ diſpoſitionis ratio. Eſtque ea rurſum vel *Popularis* vel *Accurata*. Popularem dico, in qua ſervatur Methodi ratio minus accurata : hujus varii ſunt modi. Alii enim ſecundum *Tabulas* decem *Prædicamentorum* locos diſponunt, alii omnia ad *Præcepta Decalogi* referunt ; aliique aliter pro ſuo quiſque ingenio & judicio. Sed *Anguſtiores* ſunt omnes iſti modi, quam ut univerſa complectantur : & *turbatiores*, quam ut ſatis diſtinctè.

Parag. 7. *Collectio Accurata*

Collectio Methodica Accurata eſt in qua Tituli Locorum diſponuntur accurate ſecundum priam Methodum unuſcujuſque Diſciplinæ. In quem finem ſuadent nonnulli authoris alicujus opus Methodicum, quale ſe, ipſi maxime comprobamus, nobis ob oculos ponere :

ejuſ-

: vestigia sequi; singulorum capitum
s in libris nostris ordine describentes,
que aliquam multas singulis *Titulis* re-
ntes: ut & *Subtitulis* pariter suo ordine
najora, vel minora, pro ratione ipsarum
irum.

: quidem illi, nec reprehendo. Cæte- Parag 8.
ıandoquidem Collectio Locorum com- *Consilium*
m non est ipsa rerum tractatio, sed ap- *Authoris.*
; ad ipsam, sive congestio rerum trac-
ım; & Methodus *accurata* in *dispo-*
uidem necessaria est, in *colligendo* non
quid ipse sentiam hac in re utilissimum,
ingratum fuerit, *bone Lector*, paucis ac-

ıitio libri *Tabulæ Methodicæ*, quæ Gene-
ıntrum Titulos complectatur, una aut
pagina describatur. Illa enim totius
linæ fabricam & methodum una quasi
i semper repræsentabit.
'itulis singulis eo ordine quo describun-
Tabula, *Subtituli* sui subjiciantur. Sed
vel rubricâ vel majusculâ characterum
vel alia aliqua insigni nota à Subtitulis
uantur.
Subtitulis singulis numerorum notæ
antur; relinquaturque spaciolum ad
lineæ, in quo annotari possit peculiaris
libri nostri, in qua aliquid pertinens ad
rel talem Subtitulum disponitur. Re-
debet etiam spacium 6 aut 7 linearum
ıbritulos singulorum Titulorum: in
; describantur, si forte alii aliqui subti-
ter legendum nobis occurrant, præter
ıos hactenus descripsimus.

IV. Sin-

IV. Singulis Subtitulis pagina una relinquatur, prout res notandæ occurrerint Methodus, ſi ſit in Tabula Generali, *accurata*, & in ſpeciali indice Subtitulorum, *Mediocris*, non eſt exigenda in ipſo libro: Sed ut materia aliqua prima occurrerit, ita ſubtitulo ad quem illa materia pertinet prima pagina detur: ſecunda ſecundo, & deinceps, numerus tantum paginæ adſcribatur ſuo loco in *Indice ſubtitulorum*.

arag. 9. *axis ijus nſilii.* Exemplum pene exhibuimus in hoc *Compendio Logicæ*, cujus ſingula *Capita* poſſunt eſſe ſinguli *Tituli* Locorum Communium in hac diſciplina: *Quæſtiones* vero capitibus ſubjectæ ſinguli *Subtituli*. Spacium relinquimus poſt ſingula capita, cui inferantur & aliæ Quæſtiones ſive Subtituli, ſiqui alibi occurrant ad materiam illius capitis ſpectantia. Spaciolum etiam relinquimus in fine lineæ poſt ſingulas quæſtiones, una cum litera p. quæ *paginam* ſignificat; eo conſilio ut juvenes appoſitis ad literam numerorum figuris peculiares paginas indicent ſuorum librorum, in quibus reperiuntur Materiæ ad dictos ſubtitulos ſive Quæſtiones pertinentes. Si quis velit colligere Locos communes Logicos, *Index Capitum* & *Subindices Quæſtionum* præſentis compendii poſſunt eſſe ei pro Indice. In reliquis etiam Diſciplinis, Indices iſtiuſmodi in ſuum uſum concinnabit, quos præfiget libris ſuis Locorum Communium pro illis Diſciplinis.

rag. 10. *corum ornatio.* Loci Communes ſic inſtituti *adornandi* ſunt diligenter. Si quid Lectio, Auditio, Meditatio, ſuggeſſerit, quod memoria dignum cenſeatur, illud in locis communibus, ut mella apes in favis, ſtudioſe collocabis: diemque deperditum

leperditum duces, in quo non est aliquid in Locos communes relatum *Sententias* authorum breves, illustres & nervosas: *Voces artis* & rerum appellationes: *præcepta* disciplinarum: vocum *distinctiones*: aliaque similia, ipsius authoris verbis & αὐτολέξει consignabis, adjecto ad finem aut in margine libri, capite, sectione, pagina, ubi illa reperiuntur. Cætera tuis verbis notabis. Si quid propria meditatione consecutus fueris quod sit illustre; peculiari aliqua nota id ab alienis distingues: si materiam alicujus tituli aut Subtituli reperies ubivis ab aliquo fusius tractari, non erit necesse ex authore quicquam transcribere: satis erit locum ipsum, ut prius, indicasse.

Subtituli Capitis Tertii.

1. *De Utilitate Locorum Communium.*
2. *De Locis Adversariis.*
3. *De Locis Methodicis.*
4. *De Locis Communibus commodissime instituendis.*
5. *De Locis Adornandis.*

CAP. IV.

De Historia Logica.

LOgicæ Naturalis usum ante *Aristotelem* plurimi exercuerunt; nec enim aliter quicquam potuerunt in aliis *facultatibus* cum laude commentari. In ipsa etiam arte aliquid ausi sunt è veteribus *Pythagoras*, *Parmenides*, *Architas Tarentinus*, *Zeno*, *Socrates*, *Plato*, *Xenocrates*,

Parag. 1. *Logici ante Aristotelem.*

8 *Ægidius Romanus.*
9 *Tho. Bradwardinus.*
10 *Joh. de Baccone.*
11 *Franciſcus Marronis.*
12 *Adamus de Mariſco.*
13 *Petrus Aureoli.*
14 *Johannes Paſſolis.*
15 *Alexander Saxo.*
16 *Gerardus Odonis.*

Doctor

17 *Antonius Siretus*
18 *Petrus Lumbardus.*
19 *Petrus Comeſtor.*
20 *Petrus Hiſpanus.*
21 *Averroes.*
22 *Petrus de Abano.*
23 *Suiceus.*

Magiſter

Parag. 4. *Lulliſta.*

Prodiit è media Barbari
feſſus *Raymundus Lullius*,
quod ſpecioſo *titulo* inſigni
commentus eſt: cujus ope
ſpacio hominem quemvis v
Elementa neſcientem, tota
perdocere: idque per circ
& literas Alphabeti ſurſum
Habuit & iſte tamen ſuos a
ces, *Bernhardum. Lavinhet*
pam, Paulum Schalichium,
Tholoſanum, Jordanum Brun
Sed inſignem vanitatem a
luculenter oſtendit *Keckerm*
log. c. 2. Parag. 19.

Parag. 5. *Rami.*

Pulſa tandem Barbarie,
tioris literaturæ vir, auſus
Vivum) Ariſtotelem acrius

inceſſere, univerſamque Peripateticam Philoſophiam exagitare. Ejus *Dialectica*, exiguo tempore fuit apud plurimos ſummo in pretio, maximeEloquentiæ ſtudioſos, idque odioScholaſticorum, quorum dictio & *ſtylus* ingrata fuerant auribus *Ciceronianis*. Certe illud actulit Reipublicæ Logicæ emolumenti induſtria *Rami*, quod excitarit bona ingenia ad Methodi rationem diligentius excolendam. Sed tamen multa ſunt quæ in Logica Ramea eruditis merito diſplicent: ut 1. *innovatio terminorum artis*, & *rejectio* vocum jamdiu receptarum in Scholis Logicorum: 2 *Mutilatio Logicæ multiplex*, quam Rameï limitibus nimium anguſtis definierunt, & partibus quibuſdam integris ſpoliarunt: 3. *explicatio uſus Logicæ* ex Poetarum & Oratorum ſcriptis, qui tamen res Logicæ non tractarunt, ſed Exotericè; 4 *præſcriptio unicæ Methodi* ubique adhibendæ, ejuſque nimium exilis & morioſæ, qua diſciplinæ omnes tradi volunt, per definitiones tantum & dichotomias. Sunt & alia plurima, qua viris, qua defectus in Rameis juſta reprehenſione digniſſima: quæ accurate & graviter perſecutus eſt *Keckermannus, tract. 2. Prælog. Log. cap.* 4. per totum.

Produxit noviſſimum ſeculum nonnullos Logicos, qui media quadam via Peripateticos inter & Rameos incedere geſtierunt. Invehuntur ipſi palam in *Rameos*, laudant *Peripateticos*: ſed tamen in Syſtematibus ſuis Logicis Ramei magis ſunt, quam Peripatetici. Nam & luxuriant nimis in Methodo, dum ſic omnia minutatim in fruſta dividendo & ſubdividendo concidunt, ut ſuccum rerum & ſubſtantiam interea mittant. *Philippo-Ramei* hi dici poſſunt, vel Parag. *Syſtematici.*

vel *Syſtematici*; quorum præcipuus eſt *Keckermannus*: quem inſequuti (non *paſſibus* æquis) *Timplerus*, *Alſtedius*, & alii nonnulli. Habet ille uſum ſuum ſane magnum, & perutilem; ſed iis qui judicio ſunt maturo, & probe ſubacto in Schola Peripatetica. Qui enim illius viri ſcripta cum Scholaſticis, delecto facto *Terminorum* & *Methodi*, dextre conjungere poterit, is mea ſententia in omni Philoſophia utiliſſime verſabitur. Optarim tamen ut minus tereretur *Keckermannus* in manibus juventutis: qui ſunt aſſuefaciendi potius terminis Peripateticis, ac Methodo ſimpliciori inſtituendi: nec tantum pollent judicio, ut norant inutilia ab utilibus ſecernere.

Subtituli Quarti Capitis.

1. *De Logica veterum ante Ariſtotelem.*
2. *De Organo Ariſtotelis.*
3. *De Logicis poſt Ariſtotelem uſque ad Scholaſticos.*
4. *De Scholaſticis.*
5. *De Logica Lullii.*
6. *De Logica Rameæ.*
7. *De Syſtematicis.*
8. *De Præſtantia Logicæ Peripateticæ ſupra Rameam & Lulliſticam.*
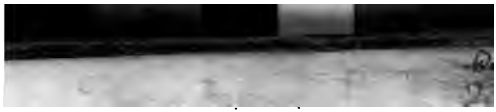
FINIS.